

Bedrijfsleven en Criminaliteit

**Eerste landelijke enquête naar
slachtofferschap van criminaliteit
in het Nederlandse bedrijfsleven**

**Amsterdam, mei 1990
Bureau Criminaliteitspreventie
Anneke van Hoek,
Pauline de Savornin Lohman en
Paul van Soomeren**

Woord van dank

Bij de totstandkoming van dit rapport zijn veel mensen betrokken geweest. Het zou te ver voeren om iedereen hier persoonlijk te bedanken. Enkele personen willen we echter toch even apart noemen. Om te beginnen de leden van de begeleidingscommissie, die de onderzoekers met raad en daad hebben bijgestaan. Verder uiteraard alle 1.258 geënquêteerde functionarissen, die bereid waren om gemiddeld een uur van hun werktijd voor het onderzoek uit te trekken. En tenslotte enkele deskundigen op het gebied van het verzekeringswezen.

Zonder de medewerking van deze en vele andere mensen, zou dit onderzoek niet mogelijk zijn geweest.

We zijn hen zeer erkentelijk voor hun medewerking.

Inhoud

Voorwoord

Deel I Algemeen

Inleiding	1
1 Doelstelling, vraagstellingen en definities	5
1.1 Doelstelling van het onderzoek	5
1.2 Vraagstellingen van het onderzoek	
1.3 Uitgangspunten van het onderzoek	5
1.4 Nadere omschrijving van het begrip 'criminaliteit'	6
1.4.1 Het onderscheid tussen externe en interne criminaliteit	6
1.4.2 Verdere inperkingen van het begrip criminaliteit	7
1.4.3 Concretisering van de resterende delicten	7
1.5 Nadere omschrijving van het begrip 'bedrijfsleven'	9
1.5.1 De eenheid van analyse	9
1.5.2 Verdere inperkingen	9
1.6 Overige definities	10
1.6.1 Schade door criminaliteit	10
1.6.2 Preventie van criminaliteit/beveiliging	10
1.6.3 Verzekering	12
1.6.4 Risicokenmerken	13
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	17
2.1 Het onderzoek in fasen	17
2.2 De voorbereidingsfase	17
2.3 De pilotfase	18
2.4 De go/no go beslissing	18
2.5 De veldwerkfase	19
2.5.1 De steekproeftrekking	19
2.5.2 De mailing	19
2.5.3 Afname van de enquête	19
2.5.4 De verwerking van de resultaten	21

Deel II Resultaten van de SEB

3 Externe criminaliteit: totaaloverzicht	25
3.1 Externe criminaliteit algemeen	25
3.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie	25
3.1.2 Schade	27
3.2 Externe criminaliteit naar branche	29
3.3 Externe criminaliteit naar grootteklasse	30
3.4 Conclusies	31

4	Vernieling	33
4.1	Vernieling algemeen	33
4.1.1	Slachtofferpercentage en frequentie	33
4.1.2	Directe schade	34
4.2	Vernieling naar branche	35
4.2.1	Slachtofferpercentage en frequentie naar branche	35
4.2.2	Directe schade naar branche	37
4.3	Vernieling naar grootteklasse	39
4.4	Conclusies	40
5	Inbraak	41
5.1	Inbraak algemeen	41
5.1.1	Slachtofferpercentage en frequentie	41
5.1.2	Directe schade	42
5.2	Inbraak naar branche	44
5.2.1	Slachtofferpercentage en frequentie naar branche	44
5.2.2	Directe schade naar branche	48
5.3	Inbraak naar grootteklasse	49
5.4	Conclusies	51
6	Diefstal	53
6.1	Diefstal algemeen	53
6.1.1	Slachtofferpercentage en frequentie	53
6.1.2	Directe schade	54
6.2	Diefstal naar branche	55
6.2.1	Slachtofferpercentage en frequentie naar branche	55
6.2.2	Directe schade naar branche	57
6.3	Diefstal naar grootteklasse	58
6.4	Conclusies	59
7	Bedreiging	61
7.1	Bedreiging algemeen	61
7.1.1	Slachtofferpercentage en frequentie	61
7.1.2	Directe schade	64
7.2	Bedreiging naar branche	64
7.2.1	Slachtofferpercentage en frequentie naar branche	64
7.3	Bedreiging naar grootteklasse	65
7.4	Conclusies	65
8	Reacties op criminaliteit	67
8.1	Inleiding	67
8.2	Inschakeling van andere bevoegde instanties	68
8.2.1	Inschakeling van de politie	68
8.2.2	Inschakeling van de gemeente	71
8.3	Verzekering	71
8.4	Beveiliging tegen criminaliteit	72
8.4.1	Beveiliging opstellen algemeen	72
8.4.2	Kosten van (extra) beveiliging opstellen	76
8.4.3	Beveiligingsniveau opstellen naar branche en grootteklasse	76
8.4.4	Beveiliging transport	77
8.5	Conclusies	79

9	Risico, beveiliging en slachtofferkans	81
9.1	Risicofactoren	81
9.2	Operationalisatie van de risicofactoren	82
9.2.1	Risico van de opstallen	82
9.2.2	Risico van transport	83
9.3	De risicofactoren opstal	84
9.3.1	Branche, grootteklasse en risico opstal	84
9.3.2	De samenhang van branche, grootte en risico opstal met slachtofferschap	87
9.3.3	Risico opstal en beveiliging opstal	89
9.4	Risicofactoren transport	90
9.4.1	Branche, grootteklasse en risico transport	90
9.4.2	De samenhang van branche, grootte en risico transport met slachtofferschap	92
9.4.3	Risico transport en beveiliging transport	92
9.5	Conclusies	93
10	Interne criminaliteit	95
10.1	Inleiding	95
10.2	Slachtofferschap van interne criminaliteit	96
10.3	Algemene vragen over interne criminaliteit	101
10.4	Conclusies	107

Deel III Andere bron

11	Wat leren de verzekeraars ons?	109
11.1	Inleiding	109
11.2	Een korte beschouwing over de rol van het verzekeringsbedrijf	110
11.3	Soorten verzekeringen	114
11.3.1	Gebouw (opstallen), terrein, aldaar aanwezige inventaris en goederen	116
11.3.2	Vervoermiddelen en inhoud	119
11.3.3	Conclusie	120
11.4	Schaden (en premies) van verzekeraars	121
12	Ander Nederlands onderzoek	125
12.1	Vergelijking van SEB-uitkomsten met ander Nederlands onderzoek	125
12.1.1	Slachtofferschap van bedrijven en van privé-personen	125
12.1.2	Vergelijking slachtoffergegevens met andere gegevens over bedrijven en criminaliteit	126
12.2	Aanvullende gegevens: banken	132
12.3	Aanvullende gegevens: brandstichting	134
12.4	Aanvullende gegevens: winkeldiefstal	137

Deel IV Samenvatting, conclusies, aanbevelingen

13	Samenvatting en totaalplaatje	139
13.1	Doelstelling, vraagstellingen en begripsbepalingen	139
13.2	Het onderzoek in een notedop	141
13.3	Samenvatting van de uitkomsten van de SEB	142
13.3.1	Algemene conclusies externe criminaliteit	142
13.3.2	Samenvatting externe criminaliteit per delict	142
13.3.3	Reacties op externe criminaliteit	144
13.3.4	Risico, beveiliging en slachtofferkans externe criminaliteit	145
13.3.5	Interne criminaliteit	145
13.4	Totaalplaatje	146

14	Generale conclusies	149
14.1	Criminaliteit tegen bedrijven: een probleem?	149
14.1.1	Omvang	149
14.1.2	Ontwikkeling	151
14.1.3	Kosten	152
14.1.4	Conclusies	156
14.2	Preventie	157
14.2.1	Betrokkenen bij preventie	157
14.2.2	Aandachtspunten voor preventie	160

Bijlagen

Bijlage 1: Uitkomsten van de screening

Bijlage 2: Steekproeftrekking en herweging

Bijlage 3: Uitgevoerde bewerkingen van de ruwe gegevens

Bijlage 4: Literatuurlijst

Bijlage 5: Wegingsprocedure en betrouwbaarheidsmarges

Deel I

Algemeen

Inleiding

Aanleiding tot het onderzoek

Criminaliteit wordt in brede kring beschouwd als een maatschappelijk probleem dat terdege aandacht verdient. Ook het besef dat men kennis nodig heeft over de aard, de omvang en achtergronden van criminaliteit om een effectief preventiebeleid te kunnen voeren, is zo langzamerhand in brede kring doorgedrongen.

Over de mate waarin en de wijzen waarop bepaalde vormen van criminaliteit **privé-personen en -huishoudens** treffen is inmiddels vrij veel bekend. Dit is niet in de laatste plaats te danken aan de slachtofferenquête huishoudens, die sinds 1974 regelmatig wordt gehouden¹. De uitkomsten van de slachtofferenquête onder huishoudens leveren een bijdrage aan een weloverwogen politieel en bestuurlijk (preventie)beleid op landelijk, regionaal en lokaal niveau.

Nu zijn privé-personen niet de enige slachtoffers van criminaliteit: ook instanties en organisatie vormen een niet te veronachtzamen groep slachtoffers.

De stroom gegevens over het slachtofferschap van **(semi-) overheidsinstellingen** (met name gemeentelijke diensten) neemt, mede dankzij speciaal voor dit doel opgezette gemeentelijke criminaliteitsregistraties, de laatste jaren gestaag in omvang toe.

Kortom: op de terreinen van 'criminaliteit en de burger' en 'criminaliteit en de overheid' klinkt er een bezig gegons van politici, beleidmakers en onderzoekers.

Op het moment echter, dat het terrein '**bedrijven en criminaliteit**' betreden wordt valt er plotseling een diepe stilte. Hoewel er diverse goede redenen zijn om aan te nemen dat bedrijven meer dan middelmatig te kampen hebben met criminaliteitsproblemen, vormt het slachtofferschap van bedrijven een grote witte plek op de criminele landkaart van Nederland².

Er zijn verschillende redenen waarom invulling van juist deze witte plek prioriteit verdient. In de eerste plaats blijkt uit de schaarse beschikbare Nederlandse onderzoeken naar slachtofferschap van bedrijven, dat bedrijven een vrij grote kans lopen om slachtoffer te worden van bepaalde delicten. Het risico dat zij lopen is waarschijnlijk vele malen groter dan dat van een gemiddeld huishouden. Als men vervolgens bedenkt dat er in ons land (medio 1989) ongeveer 350.000 actieve bedrijfsvestigingen zijn, dan moet de conclusie wel luiden dat we hier te maken hebben met een omvangrijk criminaliteitsprobleem.

Als bedrijven inderdaad een gewild slachtoffer zijn voor mensen met criminele bedoelingen, dan zal dit nogal wat nadelige gevolgen hebben, zowel voor het bedrijf zelf en degenen die bij het bedrijf werkzaam zijn als voor degenen die in de directe omgeving van een bedrijfsvestiging wonen of verkeren. Intern kan de criminaliteit leiden tot normvervaging onder werknemers ('hier wordt toch van alles gejat') en/of tot gevoelens van onvrede of moedeloosheid. Naar buiten toe kan de aanwezigheid van bedrijven die criminaliteit 'aantrekken' een negatief uitstralingseffect hebben naar de directe (woon)omgeving en de direct omwonenden.

Last but not least moet opgemerkt worden dat het bedrijfsleven ongetwijfeld een fikse bijdrage levert aan de werkdruk van politie en justitie. Beslissingen die in het bedrijfsleven

1 Het betreft een grootscheepse landelijke enquête die vanaf 1974 wordt gehouden door het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum (WODC) van het Ministerie van Justitie. Vanaf 1980 is de uitvoering overgenomen door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De enquête werd van 1974 tot 1984 jaarlijks gehouden en sinds 1984 eens in de twee jaar.

2 Overigens staat Nederland hierin niet alleen: ook in andere landen als Groot-Brittannië en de Verenigde Staten (landen die meestal enige voorsprong hebben op Nederland wat betreft onderzoek en beleid ten aanzien van criminaliteit), is pas vrij recent sprake van enige belangstelling voor het thema bedrijfsleven en criminaliteit (zie o.a. Business and Crime: a consultation, 1988).

genomen worden met betrekking tot criminaliteit(spreventie) hebben immers ook voor politie en justitie grote gevolgen³.

Kortom: zowel de te verwachten omvang van het verschijnsel als de vrij grote kring van betrokkenen die hier negatieve gevolgen van ondervindt, vormen reden om aandacht te besteden aan het terrein Bedrijfsleven en Criminaliteit.

Voorgeschiedenis en gang van zaken

De aanloop

In maart 1988 is door het Bureau Criminaliteitspreventie Van Dijk en Van Soomeren BV bij het Ministerie van Justitie een onderzoeksvoorstel ingediend met als onderwerp 'Bedrijfsleven en Criminaliteit'.

Hierin werd geopperd dat het huidige gebrek aan kennis over criminaliteit in het bedrijfsleven gedeeltelijk verholpen zou kunnen worden door een onderzoeksmethodiek te ontwikkelen waarmee een landelijk beeld kan worden verkregen van de mate waarin bedrijfsvestigingen slachtoffer worden van bepaalde vormen van criminaliteit: de **slachtofferenquête bedrijven (SEB)**.

Het voorstel beperkte zich in eerste instantie tot het onderwerp 'externe criminaliteit': criminaliteit gepleegd tegen bedrijven door mensen van buitenaf. In het voorstel was sprake van een gefaseerde opzet: na een voorbereidingsfase, waarin een methodiek ontwikkeld diende te worden, en een pilotfase, waarin de methodiek op beperkte schaal in de praktijk zou worden uitgetest, zou bekeken worden of de fase van het 'echte' grote veldonderzoek door zou kunnen gaan.

Deze tweetrapsraket-aanpak werd door alle partijen nuttig geacht, omdat op dat moment totaal niet zeker was of het mogelijk zou zijn een landbrede slachtofferenquête los te laten op het bedrijfsleven. Ook in de rest van Europa was iets dergelijks niet eerder vertoond.

Het onderzoeksvoorstel werd besproken in de Stuurgroep Bestuurlijke Preventie van Criminaliteit (SBPC). Daarop (juni 1988) besloot de Stuurgroep de voorbereidingsfase en de pilotfase van het onderzoek te subsidiëren. Op grond van de resultaten van deze twee fasen zou vervolgens door de Stuurgroep worden bekeken of en zo ja, op welke wijze de aldus voorbereide slachtofferenquête voor uitvoering in aanmerking zou komen.

De begeleiding van het onderzoek

Omdat het hier een nieuw onderzoeksterrein betrof is besloten om een begeleidingscommissie in te stellen, waarin ook de broodnodige expertise uit het bedrijfsleven werd veilig gesteld. De begeleidingscommissie bestond uit de volgende leden:

Namens de opdrachtgever:

- Dr. J.J.M. van Dijk (Directie Criminaliteitspreventie, Ministerie van Justitie)
- Drs. A. Rook (Directie Criminaliteitspreventie)

³ Het meest sprekend is in dit geval de discussie over valse alarmeringen en de gevolgen die deze alarmeringen hebben voor de politie. Misschien is het tekenend dat deze discussie zich grotendeels beperkt heeft tot de alarminstallaties zelf (c.q. de installatie ervan, of het wel/niet reageren op een alarm). De achterliggende vragen (bijvoorbeeld hoe zit het met de criminaliteit bij bedrijven, zijn elektronische maatregelen hiertegen wel de beste preventie) zijn in de discussie niet echt aan de orde gekomen.

Vanuit het bedrijfsleven:

- Dhr. P. Bremmer (Hoofd Bedrijfschap Detailhandel)
- Dhr. K.J.H.H. Sietsma (Bedrijfsbeveiliging Nederlandse Philipsbedrijven BV)
- Dhr. W. Ijspeert (Verbond van Nederlandse Ondernemingen)

Namens Bureau Criminaliteitspreventie:

- Drs. A. van Hoek
- Drs. P.M. de Savornin Lohman
- Drs. P. van Soomeren

Vorbereiding en pilotonderzoek

De voorbereidingsfase hield in, dat een aantal globale slachtofferschapsvragen gedurende 2 kwartalen meeliep in een doorlopend onderzoek onder bedrijven (de zogenaamde Bussiness Monitor), waarin per kwartaal 5.000 bedrijfsvestigingen worden ondervraagd door het onderzoeksbureau NIPO. De bedoeling van dit onderdeel was, om in ieder geval een eerste globale indruk te krijgen van de mate waarin bedrijven slachtoffer worden van criminaliteit en van de bereidheid van de bedrijven om vragen over criminaliteit te beantwoorden. Terwijl deze vragen meeliepen werd verder gewerkt aan de ontwikkeling van de vragenlijst, de juiste methode voor afname van de enquête en de methode van steekproeftrekking. In de pilotfase werd de aldus ontwikkelde methodiek uitgetest bij een vijftigtal 'proefbedrijven' en de vragenlijst werd naar aanleiding van de opgedane ervaringen verder bijgeschaafd. De bereidheid van bedrijven om in te gaan op hun eventuele problemen met criminaliteit bleek tot onze opluchting onverwacht groot.

Tussentijdse uitbreiding van het onderzoeksterrein

Tijdens de voorbereidingsfase bleek dat de leden van de begeleidingscommissie de inperking van het onderzoek tot alleen externe criminaliteit ongewenst achtten. Naar men vermoedde is voor (bepaalde) bedrijven de **interne criminaliteit** (criminaliteit gepleegd door eigen werknemers) een minstens zo ernstig, zo niet ernstiger probleem dan criminaliteit gepleegd door 'externen'. Op verzoek van de begeleidingscommissie heeft het onderzoeksbureau hierop een apart onderzoeksvoorstel '**bedrijven en interne criminaliteit**' ontwikkeld. Ook dit voorstel kende een gefaseerde opzet (4 fasen). Na bespreking van het voorstel in de begeleidingscommissie verstrekte de opdrachtgever aanvullende middelen om de eerste fase van het genoemde voorstel uit te voeren. Het betrof in concreto het aan de SEB-vragenlijst toevoegen van een blok vragen over interne criminaliteit⁴.

De veldwerkfase

In april 1989 werd de pilotfase afgerond. De resulterende (uitgeteste) vragenlijst en methode van steekproeftrekking werden door de Stuurgroep en de begeleidingscommissie positief beoordeeld, waarna aan Bureau Criminaliteitspreventie subsidie werd verleend voor het uitvoeren van een breed landelijk veldonderzoek onder bedrijven.

⁴ Dit met de duidelijke kanttekening van de zijde van de onderzoekers, dat de bij de SEB gehanteerde vraagmethode (telefonische enquête) niet de beste manier is om betrouwbare en volledige informatie te verkrijgen over het gevoelige onderwerp interne criminaliteit. De in de enquête opgenomen vragen over dit onderwerp zijn dan ook veel globaler van aard dan de vrij specifieke vragen over externe criminaliteit.

Het veldonderzoek werd uitgevoerd door het NIPO en nam circa 6 maanden in beslag (mei-oktober '89). In deze periode werden ruim 1250 bedrijfsvestingen uitgebreid telefonisch geënkquêteerd.

Voor een meer uitgebreide beschrijving van de uitvoering van het veldonderzoek raadplegen hoofdstuk 2.

Rapportage

Het voor u liggende rapport bevat de uitkomsten van het veldonderzoek (de SEB), aangevuld met een aantal gegevens die via andere wegen zijn achterhaald. Het rapport beoogt - binnen bepaalde grenzen - een landelijk en representatief beeld te schetsen van het bedrijfsleven als slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit.

Naast dit rapport, dat met name is gericht op de uitkomsten van de SEB, is er voor geïnteresseerden een technisch bijlagenboek samengesteld, dat apart verkrijgbaar is⁵.

In dit bijlagenboek zijn opgenomen:

- de screeningsvragen
- de mailing (brief + bijbehorend vragenformulier)
- de volledige vragenlijst van de SEB en
- een uitleg van de wijze waarop de risico-factoren zijn berekend.

Voorts is een **samenvatting** vervaardigd, die gericht is op het bedrijfsleven. In deze samenvatting, die gratis te verkrijgen is bij de Directie Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie, wordt een aantal basisgegevens over criminaliteit **per branche** gepresenteerd. Deze samenvatting draagt de titel 'Bedrijfsleven en Criminaliteit, kengetallen uit de eerste Nederlandse slachtofferenkquête onder bedrijven, 1988' en heeft het ISBN-nummer 90-5319-005-8.

Leeswijzer

Het onderzoeksrapport bestaat uit vier delen. In deel I wordt ingegaan op algemene zaken als doelstelling van het onderzoek en daaruit voortvloeiende vraagstellingen, definities van gehanteerde begrippen en de wijze waarop de SEB is opgezet en uitgevoerd.

In deel II worden de resultaten van de SEB gepresenteerd.

In deel III worden enkele cijfers uit andere bronnen behandeld die de SEB gegevens aanvullen.

In deel IV wordt de zaak samengevat en wordt een totaalplaatje geconstrueerd van de schade die bedrijven lijden als gevolg van (veel voorkomende) criminaliteit.

Verder worden enkele conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de preventie van veel voorkomende criminaliteit tegen bedrijven.

⁵ Dit technisch bijlagenboek is te bestellen bij het Bureau Criminaliteitspreventie Van Dijk en Van Soomerem BV, Mariotplein 9, 1098 NW Amsterdam, tel.: 020-257537/266970.

1 Doelstelling, vraagstellingen en definities

1.1 Doelstelling van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek luidt als volgt:

Het verkrijgen van een landelijk, representatief overzicht van de mate waarin het bedrijfsleven slachtoffer wordt van bepaalde vormen van criminaliteit, de schade die deze criminaliteit met zich meebrengt, de wijzen waarop bedrijven preventief (kunnen) reageren op criminele risico's en de kosten die dat met zich meebrengt.

De kernbegrippen 'criminaliteit', 'bedrijfsleven', 'schade', 'preventie' en 'kosten' worden in de paragrafen 1.4 tot en met 1.6 nader uitgewerkt.

1.2 Vraagstellingen van het onderzoek

Uit de bovenstaande doelstelling vloeien de volgende vraagstellingen voort:

- 1 Welk **percentage** bedrijven is (gedurende een bepaalde periode) slachtoffer geworden van criminaliteit?
- 2 Van **hoeveel** delicten zijn deze bedrijven slachtoffer geworden?
- 3 Hoeveel **schade** leden deze bedrijven als gevolg van deze delicten?
- 4 Welke maatregelen nemen bedrijven ter **preventie** van criminaliteit? Wat zijn daarvan de kosten?
- 5 Welke mogelijkheden zijn er voor bedrijven om zich te **verzekeren** tegen schade door criminaliteit?

Het onderzoek heeft primair een **inventariserend** karakter (het op een rijtje krijgen van basisgegevens omtrent slachtofferschap, schade en preventie). Toch leek de gelegenheid te mooi om niet ook een zijdelingse blik te werpen op algemene bedrijfskenmerken (zoals branche, grootte, lokatie) die mogelijk samenhangen met het slachtofferschap van bedrijven. De zesde en laatste vraagstelling van het onderzoek luidt dan ook als volgt.

- 6 Is er een samenhang tussen bepaalde algemene kenmerken van bedrijven en de **kans om slachtoffer te worden** van criminaliteit?

1.3 Uitgangspunten van het onderzoek

Bij het uitwerken van de onderzoeksopzet zijn de volgende algemene **uitgangspunten** gehanteerd.

Ten aanzien van de onderzoeksgroep (bedrijfsleven):

- 1 Het onderzoek moet gegevens opleveren die **representatief** zijn voor het bedrijfsleven in Nederland.
- 2 De **eenheid van analyse** is de individuele **bedrijfsvestiging**, die al dan niet deel kan uitmaken van een bedrijfsketen.
- 3 Het onderzoek beperkt zich tot **commerciële** bedrijven. Nuts- en overheidsbedrijven en instellingen op het gebied van het sociaal-cultureel werk, welzijnswerk, gezondheidszorg, maatschappelijke dienstverlening en onderwijs worden dus uitgesloten.

Deze uitgangspunten ten aanzien van de onderzoeksgroep worden, tezamen met een aantal nadere inperkingen van meer pragmatische aard, toegelicht in paragraaf 1.5.

Ten aanzien van het onderzoeksobject (criminaliteit):

- 4 Het onderzoek heeft alleen betrekking op criminaliteit waarvan het bedrijfsleven **zelf het directe slachtoffer** is (schade van ondervindt). Dit betekent dat criminaliteit die door het bedrijfsleven wordt **gepleegd** (bijvoorbeeld belastingfraude of milieudelicten) buiten het onderzoek valt. Hetzelfde geldt voor delicten die weliswaar op de werkplek worden gepleegd, maar waarvan het bedrijf geen directe schade ondervindt (bijvoorbeeld diefstal van privé-bezit van werknemers; voor meer informatie over dit onderwerp zie onder andere Mayhew, 1989).
- 5 Het onderzoek richt zich vooral op vormen van **veel voorkomende criminaliteit**. Zware, georganiseerde vormen van criminaliteit (zoals roofovervallen of terroristische aanslagen) vallen buiten het onderzoek: deze delicten komen relatief weinig voor en zijn vaak specifiek gericht op bepaalde branches en daarbinnen op bepaalde bedrijven of vestigingen. De in dit onderzoek gehanteerde methode, waarbij op basis van een steekproef door middel van herweging een extrapolatie wordt gemaakt naar de totale groep bedrijven in Nederland, is niet goed geschikt voor het in kaart brengen van dergelijke delicten. Er zouden ernstige vertekeningen op kunnen treden. Bovendien is er ten aanzien van deze delicten al het een en ander bekend; zo bestaat er een landelijk registratiepunt, waaraan door alle banken alle voorkomende overvallen/berovingen worden gemeld (zie ook: Van der Heyden, 1988).
- 6 In het onderzoek wordt een strikt onderscheid gehanteerd tussen:
 - **interne** criminaliteit, gepleegd door werknemers van het bedrijf, en
 - **externe** criminaliteit, gepleegd door derden die niet aan het bedrijf verbonden zijn.Dit onderscheid is enigszins analytisch van aard, omdat men in veel gevallen niet zeker weet wie de dader is van een geconstateerd delict.

Ten aanzien van de periode waarop de gegevens betrekking hebben:

- 7 de gegevens over slachtofferschap en schade hebben betrekking op **kalenderjaar 1988**.

1.4 Nadere omschrijving van het begrip 'criminaliteit'

1.4.1 Het onderscheid tussen externe en interne criminaliteit

Zoals gezegd is dit onderscheid enigszins analytisch van aard, omdat men in de praktijk vaak in het duister tast over de identiteit van de dader(s) van geconstateerde delicten. Toch zijn er goede redenen om dit onderscheid strikt te handhaven in het onderzoek.

- 1 In de eerste plaats blijkt uit ander onderzoek (o.a. Hes, 1988) dat interne criminaliteit veel minder eenduidig te definiëren valt dan externe criminaliteit. Gedrag van werknemers dat puur formeel bekeken strafbaar is, kan in bedrijven oogluikend worden toegelaten of zelfs algemeen aanvaard zijn als een soort informele secundaire arbeidsvoorwaarde⁶. Hetzelfde gedrag, maar dan gepleegd door 'externen' wordt (naar verwachting) echter wel ervaren als crimineel.
- 2 Een tweede complicatie is dat er per bedrijf, per afdeling en soms zelfs per functie anders wordt aangekeken tegen bepaald gedrag. Dit valt terug te voeren op de algehele bedrijfscultuur, maar ook op zeer specifieke zaken als de vervangbaarheid/onmisbaarheid van de dader. Bovendien kan de acceptatie van bepaald gedrag in de tijd fluctueren: als de

6 Enkele voorbeelden: het 'stilleggen' van machines/lopende band (formeel: vandalisme/sabotage), het zonder expliciete toestemming 'meenemen' van productie-overschotten of restanten van ruwe materialen in de industrie en de bouw (formeel: diefstal), het 'maximaal uitbuiten' van onkosten/reiskostenvergoedingen, door ook privé-uitgaven te declareren (formeel: fraude).

winstmarge kleiner wordt of de economische positie van het bedrijf verslechtert, wordt de tolerantie vaak geringer.

Kortom: zodra men gaat kijken naar interne criminaliteit blijkt dat de formeel strafrechtelijke definities van delicten worden doorkruist door (vaak informele en in de tijd wisselende) interne bedrijfsdefinities en regels, die vrij sterk af kunnen wijken van de regels die in en voor 'de buitenwereld' gelden.

- 3 De laatste overweging om interne criminaliteit apart te zetten is van meer strategische aard: men kan verwachten dat vragen over interne criminaliteit weerstanden oproepen bij een aantal respondenten in het onderzoek. Men hangt de vuile was (voor zover men die intern al kent en/of wil onderkennen) liever niet buiten. In de enquête is dan ook gekozen voor een aanpak, waarbij het eerste deel (de hoofdmoot) bestaat uit vragen naar externe criminaliteit, waarna er afsluitend enkele meer algemene vragen worden gesteld over (vermoedens van) interne criminaliteit. Door het 'spannendste' tot het laatst te bewaren wordt voorkomen dat respondenten voortijdig afhaken. Zoals al eerder is opgemerkt, zijn de onderzoekers van mening dat de SEB-methode (telefonische enquête) in feite geen goede methode is om inzicht te krijgen in het probleem van de interne criminaliteit. De drie vervolgfases in het onderzoeksvoorstel 'Bedrijven en interne criminaliteit' gaan dan ook uit van een veel meer **kwalitatieve** methodiek, waarbij een beperkt aantal bedrijven diepgaand onderzocht zal worden⁷.

1.4.2 Verdere inperkingen van het begrip criminaliteit

De overige inperkingen van het containerbegrip criminaliteit hebben een meer pragmatische achtergrond. Een aantal delicttypen, die formeel wel binnen de definitie van het onderzoeksobject vallen, is niet meegenomen **in de enquête** omdat:

- a het delict (blijkens het vooronderzoek⁸) een dermate laag slachtofferpercentage heeft dat extrapolatie door middel van herweging kan leiden tot ernstige vertekening in de resultaten; en/of
- b via een andere methode (bestaande registraties/roeds uitgevoerd onderzoek) landelijke gegevens over dit delict te achterhalen zijn.

Het betreft de volgende delicttypen.

- **Winkeldiefstal** (door klanten): over dit delict bestaat zo langzamerhand wel het nodige (onderzoeks)materiaal. In hoofdstuk 12 worden deze gegevens besproken.
- **Brandstichting**: uit het vooronderzoek bleek dat minder dan 1 % van de bedrijven slachtoffer was geworden van dit delict. Bovendien worden brandstichtingen landelijk geregistreerd. Een kort overzicht van de gegevens uit deze landelijke registratie is opgenomen in hoofdstuk 12.

1.4.3 Concretisering van de resterende delicten

De delicttypen, die overblijven na de bovengenoemde uitsluitingen en die via de enquête-methode (SEB) zijn onderzocht, worden als volgt gedefinieerd.

⁷ Dit voorstel is nog in behandeling.

⁸ Zie voor een toelichting op het vooronderzoek hoofdstuk 2.

Schema 1: Via de Slachtoffer Enquête Bedrijven (SEB) onderzochte delicten

Externe criminaliteit Vernieling Het moedwillig vernielen, beschadigen en/of onbruikbaarmaken van: - bedrijfsbezit in/aan de opstallen van de vestiging; - bedrijfswagens van de vestiging; - bouwketen (alleen van toepassing op bouwondernemingen); - overigen (bijv. omheiningen). Inbraak Inbraken en inbraakpogingen in: - de opstallen van de vestiging; - bedrijfswagens van de vestiging. Diefstal Diefstal van bedrijfsbezit: - uit de opstallen van de vestiging; - uit bedrijfswagens van de vestiging; - van bedrijfswagens van de vestiging. Bedreiging van personeel in functie Tegen het bedrijf(sbezit) gerichte delicten waarbij personeel in functie is betrokken als (mede)slachtoffer. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar: - anonieme bedreiging (brieven/telefoon) versus persoonlijke confrontatie met de dader(s); - gebruikte middelen (verbaal/wapen/fysiek geweld).
Interne criminaliteit Vernieling/sabotage Het moedwillig vernielen, beschadigen en/of onbruikbaar maken van bedrijfsbezit door eigen werknemers. Diefstal Het zich illegaal toeëigenen van bezit van het bedrijf door eigen werknemers, onderscheiden naar: - goederen materialen, gebruiksgoed, inventaris); - contant geld en waardepapieren. Fraude Het door eigen werknemers 'knoeien' met cheques, onkostendeclaraties, goederen- of geldtransacties. Automatiseringscriminaliteit Het door eigen werknemers 'knoeien' met geautomatiseerde gegevens. Bedrijfsspionage Diefstal door eigen werknemers van bedrijfskennis/gevoelige informatie.

1.5 Nadere omschrijving van het begrip 'bedrijfsleven'

Het bedrijfsleven is een containerbegrip dat nader ingedeeld en ingeperkt dient te worden.

1.5.1 De eenheid van analyse

Het bedrijfsleven kent vele, deels door elkaar heenlopende of onderling overlappende, organisatievormen en -niveaus. Er is sprake van branches, subbranches, koepel- en belangenorganisaties voor bepaalde branches en bepaalde bedrijfsgrootten, van kartels, joint ventures enzovoorts. Ook een individueel bedrijf kan weer bestaan uit verschillende vestigingen of filialen of kan opereren onder verschillende bedrijfsnamen.

Aangezien in dit onderzoek vrij specifieke informatie achterhaald dient te worden over concrete delicten en de omstandigheden waaronder deze delicten werden gepleegd, lijkt het laagst mogelijke organisatieniveau (het niveau van de **individuele vestiging**) de aangewezen informatiebron en eenheid van analyse. Juist op dit niveau kan men informanten vinden die kunnen vertellen wat zich in hun directe werkomgeving heeft afgespeeld.

Niet onbelangrijk is bovendien, dat bestaande bestanden (Kamer van Koophandel, NIPO-bestand) die dienen als het basisbestand voor de steekproeftrekking, ook registreren in termen van de individuele vestiging.

1.5.2 Verdere inperkingen

Zoals gezegd richt het onderzoek zich op **commerciële** instellingen, zodat (semi) overheidsinstellingen zijn buitengesloten.

Voorts zijn ook bepaalde (sub)**branches** uitgesloten van het onderzoek.

In het onderzoek is gewerkt met een branche-indeling van negen hoofdgroepen:

- 1 industrie
- 2 bouw
- 3 groothandel
- 4 auto (garages en reparatie)
- 5 detailhandel food
- 6 detailhandel non-food
- 7 horeca
- 8 transport
- 9 zakelijke dienstverlening

De volgende (sub)branches zijn buiten het onderzoek gelaten, ofwel omdat deze zeer atypisch zijn qua bedrijf en/of qua criminaliteitsproblematiek, ofwel omdat deze niet zijn vertegenwoordigd in de beschikbare bestanden voor de steekproeftrekking.

Het betreft:

- de agrarische en de visserij sector;
- de subbranche banken (onderdeel van de branche zakelijke dienstverlening), omdat bleek dat men op vestigingsniveau geen informatie met betrekking tot criminaliteit mag geven⁹;
- alle transport met uitzondering van binnenlands wegtransport;
- de zogenaamde ambulante handel (marktkooplui en dergelijke).

9 De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), waarbij alle Nederlandse banken zijn aangesloten, heeft ons echter wel een overzicht doen toekomen van de door hen geregistreerde gevallen van vandalisme, diefstal, inbraak en beroving. Zie voor een overzicht hoofdstuk 12.

1.6 Overige definities

1.6.1 Schade door criminaliteit

Aan de schade als gevolg van criminaliteit kan men de volgende dimensies onderscheiden:

A Directe versus indirecte schade

Onder directe schade wordt verstaan:

- bij vandalisme: de kosten van herstel c.q. vervanging van het beschadigde bezit;
- bij inbraak: braakschade plus de (dag)waarde van het gestolene;
- bij diefstal: de (dag)waarde van het gestolene;
- bij intimidatie: materiële schade en letsel.

De term 'indirecte schade' slaat op de schade die geleden wordt, als ten gevolge van het gepleegde delict:

- de productie stil valt of vertraagd wordt (bijvoorbeeld bij vernieling van machines);
- leverantie-afspraken/contracten niet kunnen worden nagekomen dan wel misgelopen worden;
- op enigerlei andere wijze schade wordt geleden die niet onder 'directe schade' valt.

In het onderzoek worden gegevens gevraagd over beide typen van schade, met de kanttekening dat de gegevens over indirecte schade veelal globaler zijn dan die over de directe schade.

B Bruto versus netto schade

Onder bruto schade wordt verstaan: de materiële schade (direct of indirect), zonder verrekening van eventuele door de verzekering uitgekeerde of uit te keren schadevergoedingen.

Onder netto schade wordt verstaan: de door het bedrijf zelf te dragen schade, na aftrek van door de verzekering uitgekeerde vergoedingen.

Gezien het feit dat uitkeringen door verzekeraars in verband met schade door criminaliteit niet goed te isoleren zijn van schade-uitkeringen in verband met andere calamiteiten, is in het onderzoek **alleen** onderzocht wat de **bruto** schadebedragen als gevolg van criminaliteit zijn.

C Materiële versus immateriële schade

Onder materiële schade wordt verstaan: alle schades die in termen van geld zijn uit te drukken (kosten herstel, waarde buit). Bij immateriële schade gaat het in de eerste plaats om opgelopen letsel (bij bedreiging/intimidatie). Vaak worden ook de emotionele gevolgen voor de slachtoffers (of, in dit kader: negatieve gevolgen voor de arbeidssatisfactie/bedrijfscultuur) gerekend tot de immateriële schade van criminaliteit. In dit onderzoek wordt onder de noemer immateriële schade **alleen letsel** meegenomen.

1.6.2 Preventie van criminaliteit/beveiliging

Algemeen

Het is niet eenvoudig objectief vast te stellen welk deel van de veelheid aan gewoontes, regels en (technische) voorzieningen in een bedrijf beschouwd kan worden als primair gericht op de preventie van **criminaliteit**.

Criminaliteitspreventie is in de meeste bedrijven geen onderwerp op zich: het maakt integraal onderdeel uit van bredere zorg voor de veiligheid in en van het bedrijf. Onder de noemer veiligheid vallen ook zaken als de zorg voor veilige arbeidsomstandigheden, de beveiliging tegen mogelijke 'rampen' - al dan niet van natuurlijke aard - en de generale zorg voor een werkomgeving die de produktiviteit en continuïteit van het bedrijf zo goed mogelijk veilig stelt.

Daarnaast heeft iedere vestiging regels, gewoontes en voorzieningen die een meer **controlerende** of toezichthoudende bedoeling hebben. Ook hiervoor geldt dat de functie hiervan veel breder is dan criminaliteitspreventie pur sang: het gaat ook om algemeen toezicht op de gang van zaken in het bedrijf.

Aangezien het voor het onderzoek noodzakelijk is om een aantal van de genoemde gewoontes, regels en voorzieningen af te zonderen en te definiëren als 'criminaliteitspreventief', hebben we op basis van een combinatie van eigen kennis, richtlijnen van verzekeraars en onderzoeksgegevens de volgende lijsten samengesteld van maatregelen die in ieder geval **ten dele** een (expliciete) criminaliteitspreventieve bedoeling hebben.

Daarbij is een onderscheid gemaakt naar de preventie van externe en die van interne criminaliteit. Ook hier geldt dat in de praktijk de scheiding niet zo strikt is: met name toezichthoudende maatregelen kunnen zowel intern als extern preventief werken.

Schema 2: Preventieve maatregelen tegen criminaliteit

A Preventieve maatregelen tegen externe criminaliteit 1 Organisatorisch: alle (gedrags)regels die mede gericht zijn op het voorkomen van criminaliteit. Te denken valt aan: - Bepaalde gedragsregels zoals regels over het sluiten van deuren en ramen, regels over de maximale hoeveelheid contant geld in kas, etc. - Functioneel toezicht door eigen of ingehuurd beveiligingspersoneel. 2 Bouwtechnisch: bouwkundige aanpassingen/verstevigingen aan en rond gebouwen: - speciaal hang- en sluitwerk, speciale deuren, slagwerend glas, glasafscherming etc.; - compartimentering, kluisruimte, brandkast etc.; - speciale hekwerken en poorten, obstakels etc.; - speciale beveiligingsverlichting. 3 Elektronisch: elektronische hulpmiddelen ter observatie en/of signalering, zoals: - toegangscontrolesystemen; - gesloten TV-circuits; - inbraaksignaleringsystemen; - overvalsignaleringsystemen.
B Preventieve maatregelen tegen interne criminaliteit 1 Personeelsgericht: maatregelen in de sfeer van de werving en selectie van personeel, de motivatie van het personeel. 2 Beheer: sleutelbeheer, kasbeheer, voorraadbeheer, beheer gebruiksgoederen (gereedschappen, kantoorartikelen en dergelijke). 3 Directe controle/toezicht: controle op transport van goederen, controle op financiële transacties, formeel toezicht op personeel, gebruik van camera's ter controle van personeel, steekproefsgewijze controles op het personeel bij het verlaten van het bedrijf. 4 Fraudepreventie: de regeling van reis- en onkosten declaraties, toegangsverlening tot geautomatiseerde informatie (computers). 5 Overige: de bescherming van gevoelige bedrijfsinformatie, het inhuren van deskundigen op beveiligingsgebied, inzicht in het bestedingspatroon van personeel.

1.6.3 Verzekering

Net zoals bij de preventie van criminaliteit het geval was, maakt verzekering tegen schade door criminaliteit in veel gevallen een integraal onderdeel uit van verzekeringsvormen die ook geheel andere 'bedreigingen' van het bedrijf dekken.

Ook hier is het dus lastig om criminaliteit af te zonderen als onderwerp op zich. Dat geldt zeker als we kijken naar wat bedrijven vooraf betalen om zich in te dekken tegen (criminele) risico's (de betaalde verzekeringspremie), maar ook aan de schade uitkeringskant blijkt het uitermate lastig om tot een koppeling te komen tussen SEB-uitkomsten en de cijfers die verzekeraars kunnen aanleveren.

Gezien de complexiteit van de kwestie verzekeringen werd besloten om landelijke gegevens over verzekering tegen criminaliteit niet via de SEB te achterhalen, maar via andere bronnen

(met name verzekeringsdeskundigen). In de SEB is wel één vraag meegenomen over verzekering tegen inbraak. Voor wat betreft de SEB-uitkomsten zullen we in (hoofdstuk 8) dan ook alleen bespreken hoeveel vestigingen zijn verzekerd tegen inbraak en in hoeverre schade door inbraak werd gedekt door deze verzekeringen. De overige landelijke gegevens over verzekeringen worden behandeld in hoofdstuk 11.

1.6.4 Risicokenmerken

Alhoewel het onderzoek primair gericht is op het achterhalen van een aantal basisgegevens over slachtofferschap en preventie in het bedrijfsleven, leek het een gemiste kans om geen aandacht te besteden aan de relatie tussen slachtofferschap en een aantal algemene bedrijfskenmerken die het risico kunnen beïnvloeden om slachtoffer te worden.

Op het niveau van het individu is wel het een en ander gedaan aan onderzoek naar en theorievorming over de factoren die iemands slachtofferrisico's bepalen. Eén van de meest bruikbare theorieën is de theorie van de 'routine activiteit' (zie Lynch, 1987). Deze theorie is ook uitgewerkt naar slachtofferrisico's voor individuele **werkende** mensen. Onder andere op basis van deze theorie zijn door ons de volgende vier risico-factoren voor bedrijfsvestigingen onderscheiden: blootstelling, toezicht, nabijheid van potentiële daders en aantrekkelijkheid.

Schema 3: Risicofactoren op niveau van de vestiging

A Blootstelling:

De mate waarin de vestiging wordt blootgesteld (in contact komt) met 'externen' (mensen van buitenaf).

Indicaties voor de factor blootstelling op het niveau van het totale bedrijf kunnen zijn:

- de fysieke toegankelijkheid van het bedrijf(sterrein): afgrenzing bedrijfsterrein, toegangscontrole;
- de publiekgerichtheid van het bedrijf: hoeveel klanten bezoeken de vestiging;
- openstelling voor werknemers van andere bedrijven (toeleveranciers, schoonmaak/servicepersoneel e.d.)
- de mate waarin het bedrijf ook buiten de bedrijfslocatie opereert (i.c. transport).

B Toezicht:

De mate waarin direct toezicht wordt uitgeoefend op de gang van zaken in de vestiging.

Op bedrijfsniveau betekent dit ondermeer:

- de hoeveelheid personeel aanwezig in de vestiging;
- de af/aanwezigheid van technische toezichtmiddelen (gesloten TV-circuit);
- de af/aanwezigheid van beveiligingspersoneel.

C Nabijheid van potentiële daders:

Als de vestiging zich in de nabijheid bevindt van veel (potentiële) daders, dan wordt de kans op slachtoffer- schap groter. Een aannemelijk, maar moeilijk te onderzoeken uitgangspunt, omdat we vaak niet weten wie men als potentiële daders aan moet wijzen.

Het werken buiten de bedrijfslocatie en transport compliceren de zaak nog verder: hier kan de nabijheid tot potentiële daders voortdurend wisselen.

In dit onderzoek wordt deze factor als volgt geoperationaliseerd:

- nabijheid tot voorzieningen die jongeren aantrekken;
- lokatie: centrum, stadsrand, buiten de gemeentegrens.

D Aantrekkelijkheid:

De aantrekkelijkheid van de vestiging (met name de buit) voor daders.

Op het niveau van de vestiging is aantrekkelijkheid als volgt geoperationaliseerd:

- hoeveel contant geld is er in kas;
- de gemiddelde dagwaarde van de goederen in voorraad;
- aard van de goederen in voorraad (vervoerbaarheid, verhandelbaarheid).

Naast deze - aan de theorie van de routine activiteit ontleende - risicofactoren, zijn de volgende algemene bedrijfskenmerken opgenomen in de enquête als mogelijke risicofactor:

- **Grootte van de vestiging** (in termen van oppervlak en aantal werknemers): over het algemeen mag aangenomen worden dat naarmate de vestiging groter is, de kans op slachtofferschap zal toenemen.
- **Openingstijden van het bedrijf**: en dan met name het aantal uren (per week/etmaal) dat er niemand in de vestiging aanwezig is. Dit kan invloed hebben op de kans op een inbraak in het bedrijf.

- **Frequentie van transport:** aangenomen kan worden dat een bedrijf kwetsbaarder wordt voor transportgerichte delicten naarmate men frequenter zelf geld of goederen transporteert.

Tot slot:

De bovenstaande opsomming van in het onderzoek opgenomen risicofactoren vormt een selectie uit een veel grotere lijst van mogelijk relevante risicofactoren. De keuze van factoren is tot stand gekomen op basis van de aanwezige kennis omtrent de relatie risicokenmerken - slachtofferschap en op basis van praktische overwegingen (welke zaken zijn via een telefonische enquête te onderzoeken).

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1 Het onderzoek in fasen

Het onderzoek bestond uit drie opeenvolgende fasen:

- 1 de voorbereidingsfase
- 2 de pilotfase
- 3 de veldwerkfase

2.2 De voorbereidingsfase

In deze fase werden de opzet, vragen en de methodiek van het onderzoek verder uitgewerkt. De bezigheden bestonden uit:

- het raadplegen van deskundigen en literatuur;
De resultaten hiervan zijn verwerkt in hoofdstuk 12 en gebruikt bij het opstellen van de vragenlijst, de selectie en dergelijke.
- het zoeken naar een goed bestand van bedrijfsvestigingen;
- vooronderzoek naar slachtofferschap bij bedrijven (screening);
- het ontwikkelen van een vragenlijst en vraagmethode;
- het ontwikkelen van een methode voor de steekproeftrekking.

De populatiebeschrijving

De bij de Kamers van Koophandel beschikbare bestanden van bedrijfsvestigingen bevatten weliswaar alle gewenste gegevens, maar bleken om meerdere redenen te sterk vervuild om als goede basis voor de steekproeftrekking te dienen.

Enig speurwerk naar de mogelijkheden van opschoning van het bestand leidde ons naar een marktonderzoeksbureau (NIPO) dat door middel van een continu-onderzoek onder bedrijven (per kwartaal worden 5.000 vestigingen onderzocht) beschikt over een bestand van 20.000 operationele vestigingen, dat voortdurend up to date wordt gehouden. Op basis van de gegevens uit dit bestand kan een betrouwbare inschatting gemaakt worden van het type en aantal werkelijk operationele bedrijfsvestigingen in Nederland (medio 1989: 348.000).

In deze Business Monitor worden per vestiging een groot aantal gegevens geregistreerd, waaronder:

- bedrijfslokatie (gemeente, regio);
- branche (ingedeeld in SBI-codes);
- bedrijfsgrootte in termen van aantal werknemers;
- omzet en omzetverwachting;

Gezien de overduidelijke voordelen die dit bestand bood ten opzichte van het Kamer van Koophandel bestand, is besloten om de steekproef voor de SEB te trekken uit het Business Monitor bestand.

Screening: vooronderzoek naar slachtofferschap

Om een eerste globaal inzicht te krijgen in de mate waarin het bedrijfsleven slachtoffer wordt van bepaalde delicten én om na te gaan in hoeverre men bereid is vragen over dit onderwerp te beantwoorden, is besloten om gedurende twee kwartalen (laatste kwartaal 1988 en eerste 1989) een aantal vragen over criminaliteit mee te laten lopen in de Business Monitor.

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de belangrijkste uitkomsten van deze screening onder 10.000 vestigingen.

De uitkomsten van de screeningen waren dusdanig - zowel wat betreft de slachtofferpercentages als wat betreft de medewerkingsbereidheid - dat voortgaan met de ontwikkeling van een diepergaand landelijk onderzoek zinvol en haalbaar leek.

Ontwikkeling van vragenlijst en vraagmethode

Tijdens de voorbereidingsfase is, in nauw overleg met een aantal externe adviseurs en de begeleidingscommissie, een uitgebreide, gestructureerde vragenlijst ontwikkeld¹⁰. Daarnaast zijn de voor- en nadelen onderzocht van diverse methoden om de vragenlijst af te nemen. Schriftelijke afname viel vrijwel direct af, gezien het feit dat de vragenlijst daarvoor te complex van structuur was.

De twee overblijvende opties waren beiden geënt op een computer-gestuurde vraagwijze, waarbij flexibel kon worden doorgevraagd afhankelijk van de door de vestiging verstrekte gegevens:

a bezoek aan de vestiging door een interviewer, gewapend met een draagbare personal computer, waarbij de respondent zelf de gevraagde gegevens intypt;

b telefonische ondervraging, waarbij de interviewer de verstrekte gegevens intypt.

Om budgettaire redenen is gekozen voor optie b. Om te bevorderen dat de respondent de gevraagde gegevens direct beschikbaar zou hebben is een invulformulier ontwikkeld, dat twee weken voor het telefonische vraaggesprek werd toegezonden aan alle vestigingen (zie verder paragraaf 2.5.2).

2.3 De pilotfase

In de pilotfase werd de concept vragenlijst uitgetest op 50 vestigingen uit het Business Monitor bestand. Deze 50 vestigingen vormden geen representatieve steekproef: om de (on)mogelijkheden van de computergestuurde vraagmethode maximaal te kunnen testen werden selectief grotere vestigingen met een complexe criminaliteitsproblematiek benaderd. Aan de hand van de ervaringen die werden opgedaan in deze pretest werd de vragenlijst verder bijgesteld.

2.4 De go/no go beslissing

De uitkomsten van de voorbereidende en pilotfase werden teruggedirigeerd aan de begeleidingscommissie. De ontwikkelde methodiek werd positief gewaardeerd door de opdrachtgever en de begeleidingscommissie. Kort daarna werd het licht op groen gezet voor het uitvoeren van het grote veldonderzoek onder 1200 bedrijfsvestigingen.

¹⁰ De volledige tekst van de vragenlijst is opgenomen in het technische bijlagenboek dat separaat verkrijgbaar is bij Bureau Criminaliteitspreventie.

2.5 De veldwerkfase

2.5.1 De steekproeftrekking

Zoals gezegd werd het Business Monitor bestand gebruikt als populatie, waaruit de steekproef werd getrokken.

De te trekken **aselecte** steekproef werd van tevoren op drie dimensies gestratificeerd, namelijk:

- 1 Branche (9 subgroepen, zie ook paragraaf 1.5.2);
- 2 Grootteklasse in termen van het aantal werknemers van de vestiging (7 subgroepen);
- 3 Regio: de vier (Nielsen)districten Noord, Oost, West en Zuid.

Om te zorgen dat in alle gevallen een voldoende celvulling werd bereikt, werd uit de aldus gestratificeerde populatie een **disproportionele steekproef** getrokken. Achteraf werden de resultaten van de enquête **herwogen** op de drie bovenstaande factoren.

De van tevoren vastgestelde **netto steekproefomvang** (aantal te realiseren geslaagde vraaggesprekken) bedroeg **1200 vestigingen**.

Daartoe werd, rekening houdend met een responspercentage van 40%, een **bruto steekproef** getrokken van **3000 vestigingen**.

In bijlage 2 kunt u vinden hoe de bruto en netto steekproef zijn verdeeld over branches en grootteklassen. Bovendien wordt in deze bijlage uitgelegd hoe de herweging is uitgevoerd.

2.5.2 De mailing

De 3000 vestigingen in de bruto steekproef ontvingen een mailing, die bestond uit een introductiebrief van het Ministerie van Justitie en een **invulformulier**. Op het invulformulier werden alle vragen vermeld die pas beantwoord konden worden nadat de respondent de benodigde gegevens had opgezocht of nagevraagd. Het betrof met name vragen over aantallen delicten, schade door delicten, genomen preventiemaatregelen en de kosten van preventiemaatregelen. De respondenten kregen de instructie om zo spoedig mogelijk de in het formulier gevraagde gegevens op te zoeken en in te vullen op het formulier. Deze gegevens konden dan vlot telefonisch worden doorgegeven tijdens het vraaggesprek met de enquêteur. Uit de ervaringen van de enquêteurs blijkt dat deze opzet bijzonder goed geslaagd is: het overgrote deel van de respondenten had het ingevulde formulier gereed liggen bij het eerste telefonische contact (als het formulier nog niet was ingevuld werd een afspraak gemaakt om het vraaggesprek op een later tijdstip te houden). Het invulformulier is opgenomen in het technisch bijlageboek, dat te bestellen is bij Bureau Criminaliteitspreventie te Amsterdam.

2.5.3 Afname van de enquête

De vraaggesprekken varieerden in lengte van 25 tot 50 minuten. De bereidheid van de respondenten om de (vaak zeer gedetailleerde) vragen te beantwoorden was veel groter dan we hadden durven hopen: de percentages "wil niet zeggen" zijn dan ook bijzonder laag. Naar de indruk van de interviewers hebben de respondenten de vragen nauwkeurig en betrouwbaar beantwoord.

Dat dit onderzoek door de aangeschreven vestigingen zeer serieus werd genomen en positief werd ontvangen bleek ook uit de spontane reacties aan de telefoon en uit het feit dat tientallen vestigingen zelf contact opnamen met het onderzoeksbureau om te melden op welke tijden zij wel en niet beschikbaar waren voor het telefonische vraaggesprek.

In een aantal gevallen kreeg een vestiging geen toestemming van het moederbedrijf om de vragen te beantwoorden. In een deel van deze gevallen bleek het moederbedrijf spontaan

bereid om de gevraagde gegevens te leveren voor alle vestigingen van het bedrijf. Aangezien deze benaderingswijze niet strookte met de aselecte methodiek van het enquête-onderzoek hebben we tot onze spijt moeten afzien van het gebruik van deze gegevens.

De afname van de telefonische enquête werd in 2 golven uitgevoerd: gedurende mei en juni 1989 zijn ruim 600 vestigingen geënquêteerd, in augustus en september nogmaals ruim 600. In totaal werden ruim 1200 (om precies te zijn 1258) geslaagde vraaggesprekken gehouden. Het totaal aantal benaderde vestigingen bedroeg 2631¹¹. De non-respons (52 %) is als volgt onder te verdelen.

Tabel 1: Onderverdeling non-respons

	abs	%
Weigeringen	715	27
waarvan:		
- principieel	369	14
- te druk/geen tijd	271	10
- wil wel mondeling/schriftelijk (niet telefonisch)	34	1
- geen toestemming	41	1
Afvallers/afgebroken door NIPO	604	23
waarvan:		
- bedrijf valt buiten onderzoeksgroep	109	4
- gewenste celvulling al bereikt	305	12
- gewenste functionaris niet aanwezig	190	7
Overigen		
- afgebroken door geïnterviewde	18	1
- overigen	36	1
Geslaagde gesprekken	1258	48
Totaal	2631	100

Het aantal weigeringen bedroeg 715 (27%), waarvan 369 (14%) om pricipiële redenen en 312 (11%) door 'overmacht' (geen tijd/geen toestemming). De weigeringen bleken vrij evenredig gespreid over regio's, branches en grootteklassen, zodat op deze factoren geen sprake is van selectieve uitval. Ook is selectieve uitval van bedrijven die geen last hebben van criminaliteit bewust bestreden door zowel in de mailing vooraf als bij de aanvang van het vraaggesprek te benadrukken dat het van groot belang is dat ook niet-slachtoffers deelnemen aan het onderzoek.

11 In het totaal is contact opgenomen met 2956 vestigingen. In 325 gevallen kwam er geen contact tot stand (geen gehoor, voortdurend in gesprek, telefoonnummer onjuist).

2.5.4 De verwerking van de resultaten

Herweging van de uitkomsten

Aangezien gewerkt is met een disproportionele steekproef zijn de uitkomsten van het onderzoek achteraf herwogen op de kenmerken branche, grootteklasse en regio. Deze herweging houdt in dat de (scheef verdeelde) proporties in de steekproef met behulp van een drietal weegfactoren worden omgerekend naar de werkelijke proporties in de totale populatie.

De **herwogen resultaten** hebben dus betrekking op de **totale populatie** van (circa 350.000) bedrijfsvestigingen in Nederland.

Berekening van slachtofferpercentages, frequentie van delicten en schadebedragen

Aangezien vrij specifiek was gevraagd naar slachtofferschap, aantal delicten en opgelopen schade, uitgesplitst naar delicttype (vernietiging, inbraak, diefstal en bedreiging) en naar objecttype (opstal, wagens, overigen) c.q. methoden (bij bedreiging), was een aantal rekenkundige bewerkingen nodig om te komen tot de in dit rapport gepresenteerde totaalcijfers.

Om de samenhang tussen criminaliteitsgegevens en andere kenmerken van de vestiging (risicokenmerken) te kunnen onderzoeken werden de onderzochte kenmerken gehergroepeerd (omgescoord en gesommeerd) tot een viertal risicoscores.

Degene die precies wil weten op welke wijze de berekeningen, hercoderingen en sommaties zijn uitgevoerd, wordt verwezen naar bijlage 3 van dit onderzoeksrapport en naar het technische bijlagenboek, dat verkrijgbaar is bij Bureau Criminaliteitspreventie te Amsterdam.

Tot slot:

De in deel II gepresenteerde SEB-uitkomsten zijn grotendeels gebaseerd op de **herwogen** resultaten. De uitkomsten zijn dus - binnen de betrouwbaarheidsmarges die de herweging met zich meebrengt - te beschouwen als representatief voor het Nederlandse bedrijfsleven. In bepaalde gevallen worden niet de herwogen, maar de **ongewogen** gegevens (= de antwoorden van de onderzochte vestigingen) gepresenteerd. Dit is gedaan in de volgende gevallen:

- 1 Als de gegevens een subgroep betreffen, die te gering van omvang is om een herweging mogelijk te maken (te smalle gegevensbasis).
- 2 Als er (oorzakelijke) verbanden tussen bepaalde gegevens worden onderzocht; deze verbanden moeten in principe aan te tonen zijn in de steekproef zelf. Herweging kan hier leiden tot vertekeningen. Bij de **risico-analyse** is dan ook uitgegaan van de ongewogen gegevens (zie verder hoofdstuk 9).

Deel II

Resultaten van de SEB

Opzet deel II

Alle in dit tweede deel gepresenteerde cijfers zijn ontleend aan de slachtofferenquête bedrijven (SEB).

In dit deel worden voornamelijk de **herwogen**, landelijke cijfers gepresenteerd. Voor nadere uitleg van de wijze waarop de ongewogen enquêtegegevens omgewerkt zijn tot de hier gepresenteerde herwogen cijfers raadplege men hoofdstuk 2, bijlage 3 en/of het technische bijlagenboek dat separaat verkrijgbaar is bij Bureau Criminaliteitspreventie te Amsterdam. In de enquête zijn vragen gesteld over zowel externe, door mensen van buiten het bedrijf gepleegde, als interne criminaliteit.

De **externe criminaliteit** wordt behandeld in **hoofdstuk 3 tot en met 9**. In hoofdstuk 3 wordt begonnen met een totaal overzicht.

In de daar op volgende vier hoofdstukken worden achtereenvolgens vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging nader geanalyseerd. Deze delicthoofdstukken kennen een vaste opbouw:

- in de eerste paragraaf wordt een algemeen beeld geschetst van het desbetreffende delict;
- in de tweede paragraaf wordt een analyse naar branche gegeven;
- in de derde paragraaf wordt een analyse naar grootteklasse gegeven en
- in de vierde en laatste paragraaf worden enkele conclusies geformuleerd.

Lezers die alleen geïnteresseerd zijn in cijfers van bepaalde **branches** worden dus verwezen naar de paragrafen 4.2, 5.2, 6.2 en 7.2 en naar de samenvatting (per branche) die gratis verkrijgbaar is bij de Directie Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie.

In hoofdstuk 8 wordt ingegaan op de verschillende manieren waarop vestigingen op externe criminaliteit kunnen reageren (contact zoeken met de politie of de gemeente, verzekeren en beveiligen).

De risico-analyse wordt in hoofdstuk 9 gepresenteerd.

In **hoofdstuk 10** wordt ingegaan op criminaliteit gepleegd door de eigen werknemers, de zogenaamde **interne criminaliteit**.

3 Externe criminaliteit: totaaloverzicht

3.1 Externe criminaliteit algemeen

3.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie

In de slachtofferenquête zijn vragen gesteld over vier vormen van externe criminaliteit. Tabel 2 geeft een overzicht van het slachtofferpercentage van de verschillende delicten.

Tabel 2: Slachtofferpercentage externe criminaliteit naar delict, 1988 (N = 348.000)

	abs.	%
Vernieling	79.200	23
Inbraak	71.600	21
Diefstal	45.500	13
Bedreiging	27.700	8
Totaal slachtoffers	145.800	42

Uit de tabel blijkt dat 42% van alle Nederlandse bedrijfsvestigingen in 1988 slachtoffer is geworden van één of meer van de onderzochte vormen van externe criminaliteit. Vernieling is bij het grootste aantal vestigingen voorgekomen; bijna een kwart van alle vestigingen is hier één of meer keer het slachtoffer van geworden in 1988. Bedreiging werd door slechts 8% van de vestigingen gerapporteerd.

In de SEB is een onderscheid gemaakt tussen criminaliteit gericht op bedrijfswagens en die welke betrekking heeft op opstallen en overige goederen. Bij criminaliteit gericht op bedrijfswagens wordt het aantal slachtoffers afgezet tegen de populatie van vestigingen die bedrijfswagens hebben (N = 265.800). Bij de berekening van het slachtofferpercentage van criminaliteit gericht op opstallen en overige goederen wordt uitgegaan van de totale bedrijfspopulatie van 348.000 vestigingen.

Tabel 3: Slachtofferpercentage externe criminaliteit naar object, 1988

	abs	%
Criminaliteit gericht op:		
- opstal + overige	114.300	33
- bedrijfswagens	44.000	17
Totaal slachtoffers	145.800	42

De kans van een vestiging om het slachtoffer te worden van criminaliteit gericht op de opstal of overige goederen is ongeveer twee keer zo groot als de kans die een vestiging met bedrijfswagens heeft om slachtoffer te worden van op bedrijfswagens gerichte criminaliteit.

Een slachtoffer kan in één jaar meerdere keren getroffen worden door een delict. Tabel 4 geeft een overzicht van de **frequentie** waarin de verschillende delicten zijn voorgekomen.

Tabel 4: Frequentie externe criminaliteit naar delict, 1988 (N = 348.000)

	gemiddelde frequentie per slachtoffer	totale frequentie
vernieling	5,9	473.800
inbraak	3,0	213.900
diefstal	6,6	300.300
bedreiging	7,1	197.700
Totaal criminaliteit	8,4	1.185.700

Het blijkt dat de criminaliteitsoverlast veelal niet beperkt blijft tot één incident, maar dat meervoudig slachtofferschap eerder regel dan uitzondering is. Gemiddeld is een vestiging die in 1988 slachtoffer is geworden van externe criminaliteit ruim 8 keer getroffen door één of meer van de genoemde vormen van criminaliteit. Vooral diefstallen en bedreigingen herhalen zich nogal eens.

De totale frequentie van deze vier vormen van externe criminaliteit ligt rond de 1,2 miljoen incidenten.

Tabel 5: Frequentie externe criminaliteit naar object, 1988

	gemiddelde frequentie per slachtoffer	totale frequentie
criminaliteit gericht op:		
- opstal + overige	7,0	800.400
- bedrijfswagens	4,4	196.100
Totaal criminaliteit	8,4	1.185.700*

*= voor het berekenen van de totale criminaliteitsfrequentie zijn de frequenties per **delict** gesommeerd. Deze sommatie valt 189.200 hoger uit dan de optelling van het aantal incidenten naar **object** oplevert.

Vestigingen die het slachtoffer zijn geworden van criminaliteit gericht op bedrijfswagens hebben daar in 1988 gemiddeld ruim vier keer last van gehad. Zowel de gemiddelde als de totale frequentie ligt bij criminaliteit gericht op opstallen en overige goederen aanzienlijk hoger dan bij wangerichte criminaliteit.

3.1.2 Schade

In de SEB is onderscheid gemaakt tussen:

- **directe** schade: bruto reparatiekosten of vervangingskosten exclusief eventueel terugontvangen verzekeringsgeld; en
- **indirecte** schade: schade die ontstaat doordat als gevolg van de criminaliteit het productieproces verstoord is, leveranties opgeschort moeten worden, afspraken niet nagekomen kunnen worden etc.

In de SEB is één vraag gesteld over de omvang van de indirecte schade die de vestiging in 1988 geleden heeft als gevolg van vernieling, diefstal, inbraak en bedreiging tezamen.

De directe schade is per delict apart bevraagd.

3.1.2.1 Directe schade

Hoeveel directe schade hebben de in de paragraaf 3.1 vermelde incidenten nu veroorzaakt? Tabel 6 geeft een overzicht.

Tabel 6: Directe schade externe criminaliteit naar delict, 1988

	gemiddelde schade per slachtoffer (gulden)	totale schade (x f1.000.000)
vernieling	4.500	362,3
inbraak	8.800	631,8
diefstal	11.200	510,7
bedreiging	600	15,2
Totaal directe schade	10.700	1.520,0

De totale directe schade van de onderzochte vier vormen van externe criminaliteit in het bedrijfsleven ligt rond de 1,5 miljard gulden.

Inbraak veroorzaakt de meeste schade. Bedacht moet wel worden dat bedrijven zich over het algemeen vrij goed kunnen verzekeren tegen door inbraak veroorzaakte schade. Vergeleken met de andere drie delicten heeft het delict bedreiging weinig directe materiële schade veroorzaakt: 15 miljoen.

Een vestiging die slachtoffer is geworden van deze vormen van externe criminaliteit heeft in 1988 gemiddeld voor 10.700 gulden schade geleden.

Tabel 7: Directe schade externe criminaliteit naar object, 1988

	gemiddelde schade per slachtoffer (gulden)	totale directe schade (f1.000.000)
criminaliteit gericht op:		
- opstal en overige	9.400	1.130,0
- bedrijfswagens	9.600	418,1
Totaal directe schade	10.700	1.520,0*

*= Voor het berekenen van de totale directe criminaliteitsschade zijn de schadebedragen per delict gesommeerd. Deze sommatie valt 28,1 miljoen gulden lager uit dan de optelling van de schadebedragen naar object oplevert.

De gemiddelde schades van opstalgerichte en die van wagengerichte criminaliteit zijn vrijwel gelijk. De **totale** schade van opstalgerichte criminaliteit is wel hoger, omdat opstalgerichte delicten vaker voorkomen.

Een in onderzoek veel gebruikte indicatie voor de **ernst** van een delicttype is de gemiddelde schade **per incident**. De totale directe schade wordt dan afgezet tegen de totale frequentie.

Tabel 8: Gemiddelde directe schade van externe criminaliteit naar delict, 1988

	gemiddelde schade per incident (gulden)
vernietiging	800
inbraak	3.000
diefstal	1.700
bedreiging	80
Totaal directe schade (gemiddeld per incident)	1.300

Een inbraak blijkt gemiddeld duidelijk de meeste schade te veroorzaken terwijl een bedreiging verreweg de minste directe materiële schade tot gevolg heeft. Hieruit valt echter niet eenvoudig te concluderen dat bedreiging een minder ernstig probleem is voor bedrijven dan inbraak, diefstal en/of vernietiging. Bedreiging kan het nodige fysiek en psychisch letsel veroorzaken of andere moeilijk te kwantificeren ongemakken.

Tabel 9: Gemiddelde directe schade van externe criminaliteit naar object, 1988

	gemiddelde schade per incident (gulden)
criminaliteit gericht op:	
- opstal en overige	1.400
- bedrijfswagens	2.100

Kijken we naar de gemiddelde directe schade per incident, dan blijkt een wagengericht delict gemiddeld anderhalf keer zoveel directe schade te veroorzaken dan een opstalgericht delict.

3.1.2.2 Indirecte schade

Onder indirecte schade wordt verstaan de vervolgschade die op kan treden als gevolg van criminele incidenten. Te denken valt aan: verstoring of vertraging van productie- of andere bedrijfsprocessen, het niet kunnen nakomen van contracten en dergelijke.

Tabel 10: Indirecte schade van externe criminaliteit, 1988

aantal slachtoffers met indirecte schade	gemiddelde indirecte schade per slachtoffer (gulden)	totale indirecte schade (xf1.000.000)
26.700	32.400	864,5

Het blijkt dat 26.700 vestigingen indirecte schade hebben geleden als gevolg van vernieling, inbraak, diefstal en/of bedreiging¹².

Gemiddeld heeft zo'n slachtoffer 32.400 gulden aan indirecte schade geleden. Dit is aanzienlijk meer dan de gemiddelde directe schade van externe criminaliteit (10.700 gulden).

3.2 Externe criminaliteit naar branche

De gegevens over slachtofferschap zijn nader geanalyseerd naar branche, waarbij een onderscheid werd gemaakt naar 9 hoofdbranches (zie ook paragraaf 1.5.2).

In elk delictgericht hoofdstuk is steeds een aparte paragraaf (paragraaf 2) gewijd aan deze analyse naar branche. Hieronder geven we alvast een totaal overzicht van de verdeling van slachtofferpercentages van de diverse delicten naar branche.

Tabel 11: Slachtofferpercentages naar branche, 1988 (N = 348.000)

branche	vernieling	inbraak	diefstal	bedreiging	totaal extern
industrie	16	18	13	3	31
bouw	15	13	8	4	30
groothandel	22	14	10	1	35
auto	28	26	12	15	45
detail food	24	20	14	2	42
detail non-food	21	27	14	10	48
horeca	36	17	12	20	48
transport	16	16	10	5	32
zakelijke dvl.	24	27	9	11	48
totaal	23	21	13	8	42

¹² Dit is 18% van de totale groep slachtoffers van externe criminaliteit.

In de tabel valt direct op dat niet iedere branche een even grote proportie slachtoffers kent. Bovendien kunnen de 'top' en 'bodem' branches per delict verschillend zijn. De detailhandel, horeca, zakelijke dienstverlening en de auto(reparatie)branche blijken meer kans te lopen dan gemiddeld om slachtoffer te worden van externe criminaliteit. Bij de gegevens over slachtofferschap in de bouw is een kanttekening nodig: in de SEB is namelijk **uitsluitend** gevraagd naar criminaliteit op de **eigen** bedrijfslokatie (de **eigen** opstallen). Uit ander onderzoek is bekend dat de bouw bijzonder veel last heeft van vandalisme, diefstal en inbraak op de **bouwplaats**. Dit - voor de bouw specifieke - probleem is **niet** onderzocht in de SEB.

In de delictgerichte hoofdstukken wordt nader op deze - en andere - verschillen tussen branches ingegaan.

3.3 Externe criminaliteit naar grootteklasse

De gegevens over slachtofferschap zijn ook geanalyseerd op hun mogelijke verband met grootteklasse. De aanname was daarbij dat met het toenemen van de grootte van de vestiging (in termen van het aantal werknemers), de genoemde slachtoffersgegevens ook zouden toenemen. In elk delictgericht hoofdstuk is een aparte paragraaf (paragraaf 3) gewijd aan deze analyse naar grootteklasse. Hieronder geven we alleen een overzichtstabel van de **slachtofferpercentages** van de diverse delicten naar grootteklasse.

Tabel 12: Slachtofferpercentages naar grootteklasse, 1988 (N = 348.000)

grootteklasse (aantal werknemers)	vernieling	inbraak	diefstal	bedreiging	totaal extern
1 - 4	21	17	11	8	38
5 - 9	22	26	15	6	44
10 - 19	34	28	18	7	55
20 - 49	26	33	23	8	53
50 - 99	33	40	25	8	59
100+	32	45	29	12	61
totaal	23	21	13	8	42

Uit de tabel blijkt dat over het algemeen geldt dat het slachtofferpercentage oploopt met de grootteklasse. Hoe meer werknemers een vestiging dus heeft, des te hoger is het slachtofferpercentage.

Dat de **totale** slachtofferpercentages veel lager uit vallen dan de slachtofferpercentages bij de grotere vestigingen heeft te maken met het feit dat de kleine vestigingen het grootste deel van de bedrijfspopulatie uitmaken, zoals uit tabel 13 blijkt.

Tabel 13: Samenstelling van de bedrijfspopulatie naar grootteklasse

Grootteklasse (aantal werknemers)	Aantal in populatie	
	abs	%
1 - 4	243.045	70
5 - 9	50.427	14
10 - 19	28.035	8
20 - 49	17.432	5
50 - 99	4.352	1
100+	4.729	1
totaal	348.020	100

3.4 Conclusies

- Het blijkt dat 42% van alle vestigingen in 1988 één of meer keer slachtoffer is geworden van vernieling, diefstal, inbraak en/of bedreiging.
- Meervoudig slachtofferschap is eerder regel dan uitzondering; met name bedreigingen en diefstallen herhalen zich nogal eens.
- **Er blijkt merkwaardig genoeg niet of nauwelijks verband te bestaan tussen het slachtofferschap en de regio waarin de vestiging gevestigd is; zelfs grote steden springen er niet of nauwelijks uit.**
In de bespreking per delict (hoofdstuk 4-7) is een nadere analyse van de delicten naar regio dan ook achterwege gelaten.
- Er blijkt een duidelijke samenhang te zijn tussen het slachtofferpercentage en de **grootte** van de vestiging: hoe groter de vestiging¹³, des te hoger het slachtofferpercentage. Een zelfde verband blijkt er te zijn tussen grootte van de vestiging en gemiddelde directe schade: hoe groter de vestiging des te hoger de gemiddelde directe schade.
- Branches die hoog scoren wat betreft slachtofferschap van externe criminaliteit zijn de zakelijke dienstverlening, de detailhandel (food en non-food) de horeca en de auto(reparatie)branche.
Relatief weinig slachtoffers worden aangetroffen de industrie.
- Aangezien criminaliteit op de bouwplaats niet is meegenomen in de SEB, ontstaat voor de branche 'bouw' een vertekend beeld, oftewel een onderschatting van de mate waarin de bouw slachtoffer wordt van externe criminaliteit.

¹³ In termen van het aantal werknemers.

4 Vernieling

4.1 Vernieling algemeen

Onder het in de SEB gehanteerde begrip 'vernieling' wordt verstaan het opzettelijk beschadigen van bezittingen van een vestiging, zonder dat er bij de dader sprake is van winstbejag. Het vernielen van een deur door een inbreker valt dus niet onder het begrip vernieling. Bij inbraak is immers sprake van winstbejag.

4.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie

Er kunnen verschillende soorten bedrijfsgoederen vernield worden. In de SEB is apart gevraagd naar vernieling aan: opstallen, bedrijfswagens, bouwketen¹⁴ en overig bedrijfsbezit. Aangezien niet alle vestigingen in het bezit zijn van bedrijfswagens en/of bouwketen, zijn in die twee gevallen de slachtofferpercentages berekend op de bedrijfspopulaties die wel in het bezit zijn van deze zaken.

Tabel 14: Slachtofferpercentage vernieling naar object, 1988

	totale populatie abs.	aantal slachtoffers abs.	slachtoffer- percentage %
vernieling aan:			
- opstallen	348.000	53.100	15
- bouwketen	32.600 *	2.100	7
- bedrijfswagens	265.800 **	28.100	11
- overige goederen	348.000	10.900	3
vernieling totaal	348.000	79.200	23

* = aantal vestigingen in de bouw

** = aantal vestigingen met bedrijfswagens

Uit de tabel blijkt dat vernieling aan de **opstallen** het grootste aantal slachtoffers kent: 53.100 vestigingen oftewel 15 % van alle vestigingen heeft in 1988 last gehad van deze vorm van vernieling.

De volgende tabel geeft een overzicht van de frequentie van de verschillende vormen van vernieling.

14 Alleen gevraagd aan vestigingen in de branche 'bouw'.

Tabel 15: Frequentie van vernieling naar object, 1988

	gemiddelde frequentie per slachtoffer	totale frequentie
vernieling aan:		
- opstallen	6,1	323.900
- bouwketen	5,8	12.400
- bedrijfswagens	2,5	70.200
- overige goederen	6,2	67.300
vernieling totaal	5,9	473.800

Het blijkt dat vernieling aan opstallen het meest frequent voorkomt. Van de 473.800 gevallen van vernieling had 68% betrekking op de opstallen. Een vestiging die slachtoffer is geworden van vernieling is in 1988 gemiddeld 6 keer getroffen. Alle vormen van vernieling komen (gemiddeld) meer dan eens voor. Vernieling aan bedrijfswagens herhaalt zich nog het minst vaak.

4.1.2 Directe schade

Hoeveel directe schade is veroorzaakt door bovengenoemde gevallen van vernieling?

Tabel 16: Directe schade door vernieling naar object, 1988

	gemiddelde schade per slachtoffer (gulden)	totale schade (x f 1.000.000)
vernieling aan:		
- opstal	4.100	216,4
- bouwketen	11.600	24,7
- bedrijfswagens	3.000	84,2
- overige goederen	3.400	37,1
vernieling totaal	4.500	362,3

Ook hier scoort vernieling aan opstallen het hoogst: 60% van de totale schade is ontstaan door vernieling aan opstallen, 23% door vernieling aan bedrijfswagens.

Tabel 17: Gemiddelde directe schade van vernieling per incident, naar object, 1988

	gemiddelde schade per incident (gulden)
vernieling aan:	
- opstallen	700
- bouwketen	2.000
- bedrijfswagens	1.200
- overige goederen	600
vernieling totaal	800

Het blijkt dat een vernieling aan een bouwkeet de meeste schadeper incident veroorzaakt, gevolgd door vernieling aan wagens.

4.2 Vernieling naar branche

4.2.1 Slachtofferpercentage en frequentie naar branche

Tabel 18: Slachtofferpercentage vernieling per branche, 1988

Branche	Totale Populatie abs.	Aantal slachtoffers abs.	Slachtoffer- percentage %
Industrie	36.400	5.800	16
Bouw	32.600	4.900	15
Groothandel	44.100	9.900	22
Autoreparatie	12.400	3.500	28
Detail food	33.900	8.100	24
Detail non-food	87.600	18.600	21
Horeca	35.600	12.900	36
Transport	15.200	2.500	16
Zakelijke dvl	50.300	12.200	24
Totaal	348.000	79.200	23

Het blijkt dat de horeca-branche er nadelig uitspringt. Relatief veel vestigingen in de horeca - 36% van alle vestigingen in diebranche - zijn in 1988 slachtoffer geworden van vernieling. Het slachtofferpercentage van vestigingen in de branche auto-reparatie ligt ook iets hoger dan het gemiddelde. Bij vestigingen in de bouw, de industrie en de transportbranche ligt het slachtofferpercentage duidelijk onder het gemiddelde. Ook hier dient ten aanzien van de bouw weer opgemerkt te worden, dat vernielingen op de bouwplaats niet zijn meegenomen in de SEB, behalve als het vernieling aan bouwketen betreft.

In tabel 19 wordt onderscheid gemaakt tussen het slachtofferpercentage van vernielingen aan bedrijfswagens en van vernielingen aan opstallen en overige goederen (inclusief bouwketen). We noemen dit laatste vernieling opstal + overigen.

Tabel 19: Slachtofferpercentage vernieling per branche, naar object, 1988

Branche	Vernieling opstal + ov. aantal slachtoffers		Vernieling wagens aantal slachtoffers		Vestigingen met wagens abs.
	abs.	%	abs.	%	
Industrie	3.700	10	2.600	9	29.200
Bouw	2.900	9	2.300	7	30.800
Groothandel	5.700	13	4.800	12	39.500
Autoreparatie	3.200	26	2.000	26	10.900
Detail food	6.700	20	1.600	6	24.800
Detail non food	14.500	17	7.400	12	61.400
Horeca	12.800	36	2.500	13	18.900
Transport	1.100	7	1.900	13	14.500
Zakekelijke dvl.	10.700	21	2.900	8	35.800
Totaal	61.300	18	28.100	11	265.800

Het blijkt dat het hoge slachtofferpercentage van vernieling in de horeca voornamelijk te wijten is aan vernielingen aan opstallen en overige goederen. Het slachtofferpercentage van vernieling aan bedrijfswagens scoort in deze branche nauwelijks hoger dan gemiddeld. Alleen bij de branche autoreparatie ligt het slachtofferpercentage van vernieling aan bedrijfswagens duidelijk hoger dan gemiddeld. In hoeverre door de respondenten uit deze branche vernielingen aan wagens van klanten ook is meegerekend, is niet bekend.

Varieert de frequentie van vernieling erg per branche? Tabel 20 geeft een overzicht van de gemiddelde frequentie per slachtoffer. Er wordt in de tabel een onderscheid gemaakt tussen vernieling aan bedrijfswagens (vern. wagens), vernieling aan opstallen en overige bedrijfsgoederen (vern. opstal + overige) en vernieling aan alle goederen (vern. totaal).

Tabel 20: Gemiddelde frequentie per slachtoffer van vernieling per branche, naar object, 1988

Branche	Gemid. frequentie vern. opstal + overige	Gemid. frequentie vern. wagens	Gemid. frequentie vern. totaal
Industrie	4,1	2,3	3,6
Bouw	7,9	3,5	8,9
Groothandel	7,0	2,1	5,1
Auto	6,2	4,0	8,1
Detail food	4,1	2,2	3,8
Detail non-food	3,6	1,5	2,9
Horeca	4,8	1,5	5,1
Transport	11,3	4,2	8,3
Zakelijke dvl.	12,7	3,9	12,0
Totaal	6,3	2,5	5,9

De gemiddelde frequentie van vernieling blijkt in de zakelijke dienstverlening erg hoog te liggen (twee keer zo hoog als het gemiddelde van 5,9).

Verder scoren alleen de branches transport en auto duidelijk hoger dan gemiddeld. De detailhandel non-food scoort gemiddeld het laagst.

Overigens valt op dat het slachtofferpercentage in de horeca weliswaar erg hoog lag (zie de vorige tabel), maar dat de frequentie van vandalisme in de horeca relatief laag ligt.

Tabel 21: Totale frequentie van vernieling per branche, 1988

Branche	Frequentie vern. opstal + overig	Frequentie vern. wagens	Frequentie vern. totaal
Industrie	15.100	5.900	21.000
Bouw	22.800	8.200	31.000*
Groothandel	40.400	10.200	50.600
Auto	20.000	8.000	28.000
Detail food	27.400	3.400	30.800
Detail non-food	52.800	1.100	53.900
Horeca	61.300	3.800	65.100
Transport	12.500	8.200	20.700
Zakelijke dvl.	136.300	11.200	147.300
Totaal	403.600	70.200	473.800

*= exclusief 12.500 vernielingen aan bouwketen.

Een overzicht van de totale frequentie per branche levert een geheel ander beeld en andere rangorde op dan bij de gemiddelde frequentie aangezien het totaal aantal vestigingen per branche sterk varieert.

Verreweg de meeste vernielingen blijken plaats te vinden in de zakelijke dienstverlening. Bedrijfswagens worden het meest in de zakelijke dienstverlening en de groothandel vernield. Verder zij opgemerkt dat de totalen die onderaan tabel 21 vermeld staan, berekend zijn door de verschillende **vormen** van vernielingen op te tellen en niet door het aantal vernielingen per branche te sommeren. Optelling van het aantal vernielingen per branche blijkt een iets ander totaal op te leveren.

4.2.2 Directe schade naar branche

Tabel 22 geeft een overzicht van de verschillen per branche wat betreft de gemiddelde directe schade van vernieling per slachtoffer.

Tabel 22: Gemiddelde directe schade per slachtoffer van vernieling per branche, naar object, 1988

Branche	Gemiddelde schade vern. opstal + overige (gulden)	Gemiddelde schade vern. wagens (gulden)	Gemiddelde schade vern. totaal per slachtoffer (gulden)
Industrie	3.700	2.600	3.500
Bouw	7.300	2.800	5.700
Groothandel	3.500	2.500	3.200
Auto	8.100	8.500	12.500
Detail food	2.000	700	1.800
Detail non-food	3.300	3.000	3.800
Horeca	2.700	1.300	3.000
Transport	4.700	3.700	5.000
Zakelijke dvl.	6.800	2.800	6.600
Totaal	4.200	3.000	4.500

Het blijkt dat de gemiddelde directe schade per slachtoffer in de autobranche er bovenuit springt. De gemiddelde schade van vernieling aan bedrijfswagens ligt hier zeer veel hoger dan in de andere branches. De gemiddelde schade van vernieling aan opstallen en overige goederen ligt in de autobranche ook hoger dan in andere branches, zij het dat de bouw en de zakelijke dienstverlening ook duidelijk hoger scoren dan gemiddeld. Opvallend is dat de gemiddelde schade per slachtoffer in de branche zakelijke dienstverlening slechts iets hoger dan gemiddeld ligt, terwijl gebleken is dat de gemiddelde frequentie in deze branche zeer hoog is (12,0 keer per slachtoffer). In deze branche vinden dus veel kleine vernielingen plaats.

Tabel 23: Totale directe schade van vernieling per branche, naar object, 1988

Branche	Totale schade vern. opstal + ov. (x f1.000.000)	Totale schade vern. wagens (x f1.000.000)	Totale schade vern. totaal (x f1.000.000)
Industrie	13,4	6,6	20,0
Bouw	20,9	6,6	27,5*
Groothandel	20,2	11,9	32,1
Auto	26,3	16,8	43,1
Detail food	13,1	1,1	14,2
Detail non-food	48,4	22,5	70,9
Horeca	34,8	3,3	38,1
Transport	5,2	7,2	12,4
Zakelijke dvl.	72,6	8,1	80,7
Totaal	255,7	84,2	362,3

*= exclusief 24,7 miljoen gulden schade aan bouwketen.

De zakelijke dienstverlening lijdt in totaal de meeste directe schade van vernieling. Met name de schade aan opstallen en overige goederen ligt hier hoog. De detailhandel non-food

staat op de tweede plaats. In deze branche wordt meer schade geleden van vernieling aan bedrijfswagens dan in de andere branches, al scoren hier de autobranche en de groothandel ook vrij hoog. De totale schade van vernieling ligt in de andere branches tientallen miljoenen lager dan in de zakelijke dienstverlening en de detailhandel non-food.

Wat betreft de gemiddelde schade **per incident** blijkt dat de branches zakelijke dienstverlening en detailhandel food het laagst scoren (500 gulden), lager dan het gemiddelde van 700 gulden, terwijl dit in de branches autoreparatie (1.500 gulden) en detailhandel non-food (1.300 gulden) het hoogst is.

4.3 Vernieling naar grootteklasse

Het lijkt logisch te veronderstellen dat slachtofferschap van vernieling enig verband houdt met de grootte van de vestiging (in termen van het aantal werknemers). Om dit te toetsen is nagegaan of er significante samenhangen werden gevonden tussen de grootte van de vestiging enerzijds en het slachtofferpercentage, de frequentie waarin vernieling voorkwam en de schade die dit veroorzaakte anderzijds. Gevonden verbanden werden alleen als significant beschouwd indien de significantie van de chikwadraat-waarde groter of gelijk was aan 0.975 ($p \leq 0.25$) en de bijbehorende interactiemaat (Cramers phi) groter of gelijk was aan 0.10¹⁵. Bovendien werd als eis gesteld dat het verband significant moest zijn in de steekproef zelf (de ongewogen waarden) en in de totale bedrijfspopulatie (herwogen waarden). Dit om te voorkomen dat door de herwegingsoperatie, die een verschuiving in de getalsmatige verhouding tussen de cellen en een opblazing van de frequenties in de cellen tot gevolg heeft, relaties werden gevonden in de totale populatie die in feite niet aanwezig zijn in de onderzoekspopulatie. Alle hierna gepresenteerde gegevens zijn gebaseerd op de **herwogen gegevens**.

Wat vernieling betreft werden alleen vrij zwakke relaties gevonden tussen grootteklasse en:

- het slachtofferpercentage 'totaal' (wagens + opstal + overige);
- het slachtofferpercentage opstal + overige;
- de directe schade van vernieling opstal + overigen.

Er werd **geen** relatie gevonden met het slachtofferpercentage voor vernieling aan wagens en de frequentie waarin vernieling voorkwam.

Tabel 24: Slachtofferpercentage vernieling naar grootteklasse, 1988 (N = 348.000)

Grootteklasse (aantal werknemers)	Vernieling opstal + overige	Vernieling totaal
1 - 4	16	21
5 - 9	17	22
10 - 19	30	34
20 - 49	23	26
50 - 99	26	33
100 ⁺	27	32
Totaal 18		23
	(phi = 0.12)	(phi = 0.10)

15 Cramers phi is te vergelijken met de R-waarde voor correlaties, de phi kan variëren van 0.00 (totaal geen verband) tot 1.00 (perfect verband).

Uit de tabel blijkt dat het op zich aanwezige positieve verband wordt verzwakt door een uitschieter: bij vernieling opstal + overige is het slachtofferschap in de grootteklasse 10 - 19 werknemers onverwacht hoog.

Tabel 25: Gemiddelde directe schade per slachtoffer van vernieling naar grootteklasse

Grootteklasse	Gemiddelde schade vernieling opstal + overige (guldens)
1 - 4	2.510
5 - 9	3.160
10 - 19	9.960
20 - 49	7.220
50 - 99	7.250
100+	12.270
Totaal	4.160 (phi = 0.25)

Bij de gemiddelde directe schade, die over het algemeen gestaag oploopt met de grootte van de vestiging, springt de grootteklasse 10 - 19 er wederom (ook hoog op slachtofferschap) uit.

4.4 Conclusies

- Het slachtofferpercentage van vernieling (opstallen/wagens/ overig bedrijfsbezit) bedraagt 23 %.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van vernieling bedraagt 5,9.
- De gemiddelde schade per incident ligt vrij hoog: f 800,-.
Met name vernielingen aan bouwketen en bedrijfswagens leiden tot hoge schade per incident.
- De autoreparatiebranche (28 %) en met name de horeca (36 %) kennen een hoog slachtofferpercentage.
- De branche zakelijke dienstverlening kent een zeer hoge gemiddelde en totale frequentie. De totale schade is hier ook groot, hoewel de gemiddelde schade per incident laag is. De branche zakelijke dienstverlening wordt dus vaak getroffen door relatief kleine vernielingen.
- Vernielingen in de **bouw**komen waarschijnlijk veel vaker voor dan de SEB-gegevens aangeven: vernielingen op de **bouwplaats** zijn (met uitzondering van vernielingen aan bouwketen) niet meegerekend.
- Relatie met grootte: vestigingen met 10 - 19 werknemers hebben een hoger slachtofferpercentage en hogere gemiddelde schade dan op grond van hun grootte te verwachten was.

5 Inbraak

5.1 Inbraak algemeen

5.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie

Er is in de vragenlijst onderscheid gemaakt tussen inbraak in de opstallen van de vestiging en inbraak in bedrijfswagens. Verder is niet alleen geïnformeerd naar geslaagde inbraken, maar is de respondenten ook gevraagd het aantal pogingen tot inbraak te rapporteren. Tabel 26 geeft een overzicht van het aantal vestigingen dat slachtoffer is geworden van (pogingen tot) inbraak.

Tabel 26: Slachtofferpercentage inbraak naar object, 1988 (N= 348.000)

	aantal slachtoffers*	%
Inbraak in:		
- opstallen	53.900	15
waarvan: geslaagd	36.400	10
poging	30.400	9
- bedrijfswagens	23.500	9
waarvan: geslaagd	20.500	8
poging	12.600	5
Inbraak totaal	71.600	21
waarvan: geslaagd	50.900	15
poging	43.200	12

*= Het aantal vestigingen dat slachtoffer is geworden van inbraak in de opstallen is kleiner dan de som van het aantal slachtoffers van pogingen en geslaagde inbraken in de opstal. Hetzelfde geldt voor inbraken in bedrijfswagens. Dit komt omdat een vestiging zowel slachtoffer kan zijn geworden van een geslaagde inbraak als van een inbraakpoging en er dus sprake is van overlap.

Uit de tabel blijkt dat er bij ruim twee keer zoveel vestigingen wordt ingebroken in de opstallen als in bedrijfswagens.

De slachtofferpercentages van deze twee vormen van inbraak lopen minder uiteen (respectievelijk 15% en 9%) aangezien het aantal vestigingen dat slachtoffer is geworden van inbraak in bedrijfswagens afgezet wordt tegen het aantal vestigingen dat in het bezit is van bedrijfswagens (n= 265.800).

Hoe vaak zijn deze vestigingen nu getroffen door inbraak(pogingen)?

Tabel 27: Frequentie van inbraak naar object, 1988

	gemiddelde freq. per slachtoffer	totale frequentie
Inbraak in:		
- opstallen	2,3	125.700
waarvan: geslaagd	1,7	61.900
poging	2,1	63.900
- bedrijfswagens	3,8	88.200
waarvan: geslaagd	2,7	55.300
poging	2,6	32.900
Inbraak totaal	3,0	213.900
waarvan: geslaagd	2,3	117.200
poging	2,2	96.700

Inbraken in bedrijfswagens komen gemiddeld vaker voor dan inbraken in opstallen. Wat direct opvalt aan deze uitsplitsing naar aantallen geslaagde inbraken versus pogingen tot inbraak, is het relatief grote aantal **pogingen**. De slaagkans van de inbreker blijkt bij een inbraak in de opstal van de vestiging ongeveer 50% te zijn, terwijl bij bedrijfswagens ongeveer 70% van de inbraken slaagt. Opstallen zijn, met andere woorden, lastiger te kraken dan wagens. Dit is een indicatie dat de beveiliging van de opstallen vrij goed is; de beveiliging van wagens laat echter meer te wensen over.

5.1.2 Directe schade

Er wordt bij directe schade onderscheid gemaakt tussen de (dag)waarde van het ontvreemde goed (de buitschade) en de braakschade. Braakschade treedt zowel op bij geslaagde inbraken als bij inbraakpogingen. Alleen bij geslaagde inbraken kunnen echter goederen worden ontvreemd, zodat buitschade niet aanwezig is bij pogingen tot inbraak.

Tabel 28 geeft een overzicht van de directe schade.

Tabel 28: Directe schade van inbraak naar object, 1988

	gemiddelde schade per slachtoffer* (gulden)	totale schade (x f 1.000.000)
Inbraak in:		
- opstallen	8.500	455,5
waarvan: buitschade	8.100	296,4
braakschade	3.000	159,1
- bedrijfswagens	7.500	176,3
waarvan: buitschade	6.300	128,6
braakschade	2.000	47,7
Inbraak totaal	8.800	631,8
waarvan: buitschade	8.400	425,0
braakschade	2.900	206,8

*= Het aantal slachtoffers van braakschade is gelijk aan het aantal vestigingen dat slachtoffer is geworden van geslaagde inbraken en/of inbraakpogingen; debuitschade wordt echter alleen berekend voor het aantal vestigingen dat slachtoffer is geworden van geslaagde inbraken.

Het blijkt dat het bedrijfsleven in 1988 voor 632 miljoen gulden directe schade heeft geleden als gevolg van inbraak, waarvan 455,5 miljoen ontstaan is door inbraak in opstallen en 176,3 miljoen door inbraak in bedrijfswagens.

De gemiddelde schade (per slachtoffer) van inbraak in de opstallen ligt duizend gulden hoger dan die van inbraak in bedrijfswagens. En dit terwijl inbraken in bedrijfswagens zich gemiddeld vaker voordoen (3,8 keer) dan inbraken in de opstallen (2,3 keer).

Tabel 29 geeft een overzicht van de gemiddelde schade per incident.

Tabel 29: Gemiddelde directe schade van inbraak per incident, naar object, 1988

	Gemiddelde schade per incident (gulden)
Inbraak in:	
- opstallen	3.600
waarvan: buitschade	4.800
braakschade	1.300
- bedrijfswagens	2.000
waarvan: buitschade	2.300
braakschade	500
Inbraak totaal	3.000
waarvan: buitschade	3.600
braakschade	1.000

Het lijkt op het eerste oog wat vreemd dat de totale gemiddelden per incident lager liggen dan één van de samenstellende delen (namelijk buitschade). Dit hangt samen met het feit dat het totale gemiddelde berekend is over geslaagde inbraken + pogingen (die uitsluitend braakschade tot gevolg hebben). De gevallen met enkel braakschade (pogingen) trekken het totale gemiddelde dus naar beneden.

De gemiddelde schade per incident van een **geslaagde inbraak** bedraagt dus:

- voor opstallen: f 6.100,-;

- voor wagens : f 2.800,-.

Verder blijkt dat van de **totale** gemiddelde inbraakschade (f 3.000,-) ongeveer één derde (f 1.000,-) toe te schrijven is aan braakschade. Dit relatief grote aandeel van braakschade wijst eveneens op een redelijk goede (technopreventieve) beveiliging (met name bij opstallen): spijtig genoeg neemt met de stevigheid van het te kraken object vaak ook de aangerichte braakschade toe.

Wordt er hoofdzakelijk geld en waardepapieren onvreemd of bedrijfsgoederen?

Tabel 30: Frequentie (procentueel) en directe schade naar soort buit onvreemd bedrijfsbezit, 1988

	frequentie	totale directe schade	gemiddelde waarde buit per incident (gulden) abs.
	%	%	
Soort buit:			
- geld/wardepapier	25	18	1.900
- bedrijfsgoederen	75	82	2.900
Totaal	100	100	3.600

Het blijkt dat de totale buitschade voor 82% bestaat uit de waarde van onvreemde **bedrijfsgoederen**, terwijl slechts 18% betrekking heeft op de waarde van onvreemd geld en waardepapieren. Dit hangt samen met het feit dat er ongeveer drie keer zo vaak bedrijfsgoederen onvreemd zijn als geld en waardepapieren, al speelt ook een rol dat er gemiddeld per keer voor meer waarde aan goederen onvreemd wordt dan aan geld.

5.2 Inbraak naar branche

5.2.1 Slachtofferpercentage en frequentie naar branche

De verhouding pogingen - geslaagde inbraken varieert per branche niet al te veel. Alleen de horeca springt er uit: slechts 28% van de inbraken was geslaagd, terwijl het in 72% van de gevallen bij een poging bleef. Het percentage geslaagde inbraken varieert bij de rest van de branches van 46% tot 68%. Het gemiddelde aandeel van de geslaagde inbraken in de totale hoeveelheid inbraken bedraagt 52%. Aangezien het percentage pogingen in het algemeen niet erg veel varieert en nadere informatie over **geslaagde** inbraken relevanter is dan informatie over de pogingen, zullen we bij de analyse naar branche de inbraakpogingen verder buiten

beschouwing laten om de tabellen niet onnodig ingewikkeld te maken. Tabel 31 geeft een overzicht van de slachtofferpercentages van **geslaagde** inbraken per branche¹⁶.

Tabel 31: Slachtofferpercentage geslaagde inbraken per branche, 1988

Branche	Totale populatie abs.	Aantal slachtoffers abs.	Slachtoffer- percentage %
Industrie	36.400	5.100	14
Bouw	32.600	3.800	12
Groothandel	44.100	5.100	12
Autoreparatie	12.400	3.200	26
Detail food	33.900	2.000	6
Detail non-food	87.600	16.600	18
Horeca	35.600	3.400	10
Transport	15.200	1.900	13
Zakelijke dvl	50.300	10.400	21
Totaal	348.000	50.900	15

Gemiddeld is 15% van de vestigingen in 1988 slachtoffer geworden van één of meer geslaagde inbraken. Drie branches scoren hoger dan dit gemiddelde: de autoreparatie, de detailhandel non-food en de zakelijke dienstverlening.

Tabel 32 geeft per branche een overzicht van het slachtofferschap inbraak uitgesplitst naar opstallen en bedrijfswagens. In enkele gevallen bleek de gegevensbasis kleiner dan 1% van de steekproef ($n < 12$) te zijn. Het herwegen van de ongewogen gegevens is in zo'n geval niet meer verantwoord zodat er dan geen herwogen gegevens verstrekt worden. In de tabel staat in dat geval een sterretje (*) vermeld.

Tabel 32: Slachtofferpercentage geslaagde inbraken per branche, naar object, 1988

Branche	Aantal slachtoffers		Aantal slachtoffers	
	Inbraak opstal	%	Inbraak wagens	%
Industrie	4.000	11	1.200	4
Bouw	1.400	4	2.500	8
Groothande	13.000	7	3.100	8
Autoreparatie	2.100	17	1.300	12
Detail food	2.000	6	_*	_*
Detail non-food	13.600	16	_*	_*
Horeca	2.900	8	_*	_*
Transport	_*	_*	1.700	12
Zakelijke dvl.	6.800	14	6.300	18
Totaal	36.400	10	20.500	8

*= Gegevensbasis te smal.

16 Voor een overzicht van het slachtofferpercentage van geslaagde inbraken en pogingen: tabel 11 in hoofdstuk 3.

De branche autoreparatie scoort zowel bij inbraak in de opstallen (17%) als bij inbraak in bedrijfswagens (12%) hoog. Bij de zakelijke dienstverlening ligt met name het slachtofferpercentage van inbraak in bedrijfswagens erg hoog (18%). Vestigingen uit de branche transport lopen ook meer dan gemiddeld kans slachtoffer te worden van inbraak in bedrijfswagens. Dit is echter gezien de hoofdrol die wagens spelen in deze branche niet verwonderlijk.

Tabel 33: Gemiddelde frequentie per slachtoffer geslaagde inbraken per branche, naar object, 1988

Branche	Gemiddelde frequentie inbraak opstal	Gemiddelde frequentie inbraak wagens	Gemiddelde frequentie per slachtoffer
Industrie	2,2	2,1	2,2
Bouw	1,7	2,7	2,4
Groothandel	1,3	3,0	2,6
Autoreparatie	1,4	6,9	3,8
Detail food	1,8	—*	1,9
Detail non-food	1,7	—*	2,0
Horeca	1,3	—*	1,5
Transport	—*	2,8	2,9
Zakelijke dvl.	1,6	2,0	2,3
Totaal	1,7	2,7	2,3

*= Gegevensbasis te smal

De gemiddelde frequentie blijkt per branche niet sterk te variëren en ligt bij bijna alle branches tussen de twee en de vier keer. Alleen de hoge gemiddelde frequentie van geslaagde inbraken in wagens in de branche autoreparatie (6,9 keer) springt eruit¹⁷.

17 Ook hier geldt het voorbehoud dat bepaalde respondenten (bijvoorbeeld garagehouders) in deze branche mogelijk inbraken in auto's van cliënten hebben meegerekend.

Tabel 34: Totale frequentie geslaagde inbraken per branche, naar object, 1988

Branche	Totale frequentie inbraak opstal	Totale frequentie inbraak wagens	Totale frequentie inbraak totaal
Industrie	8.900	2.600	11.500
Bouw	2.400	6.700	9.100
Groothandel	4.000	9.200	13.200
Autoreparatie	2.900	9.000	11.900
Detail food	3.700	_*	3.800
Detail non-food	23.100	_*	32.000
Horeca	3.700	_*	5.200
Transport	_*	4.800	5.400
Zakelijke dvl.	10.900	12.600	23.500
Totaal	61.900	55.300	117.200

*= Gegevensbasis te smal.

De totale frequentie van geslaagde inbraken ligt het hoogst bij de detailhandel non-food. Dit hangt samen met de omvang van deze branche: de detailhandel non-food kent in vergelijking met de andere branches het grootste aantal vestigingen.

De branche zakelijke dienstverlening kent het grootste aantal geslaagde inbraken in bedrijfswagens.

Bij tabel 30 is geconstateerd dat de voorkeur van inbrekers duidelijk naar het ontvreemden van bedrijfsgoederen uitgaat. Bedrijfsgoederen worden drie keer zo vaak ontvreemd als geld en waardepapieren. Varieert deze voorkeur ook per branche?

Tabel 35: Frequentie geslaagde inbraken (procentueel) naar ontvreemd bedrijfsbezit, per branche, 1988.

	% inbraken waarbij ontvreemd goed	% inbraken waarbij ontvreemd geld/wp
Industrie	57	43
Bouw	97	3
Groothandel	71	29
Autoreparatie	88	12
Detail food	50	50
Detail non-food	78	22
Horeca	60	40
Transport	89	11
Zakelijke dvl.	71	29
Totaal	75	25

Opgemerkt moet worden dat er bij een inbraak niet òf bedrijfsgoederen òf geld en/of waardepapieren ontvreemd hoeven te worden: er kan zowel bedrijfsgoed als geld gestolen worden.

Uit de tabel blijkt dat in de bouw praktisch alleen bedrijfsgoederen ontvreemd worden. In de detailhandel food wordt er juist relatief vaak (in 50% van de gevallen) geld ontvreemd. Ook in de industrie en de horeca wordt er duidelijk vaker dan gemiddeld geld ontvreemd.

5.2.2 Directe schade naar branche

Pogingen tot inbraak leveren ook schade op (braakschade). Bij het berekenen van de inbraakschade is deze braakschade van pogingen meegeteld. Opgemerkt zij dat bij de frequentieberekening (zie overige paragraaf) pogingen niet meegeteld waren.

Tabel 36: Gemiddelde directe schade per slachtoffer van (pogingen tot) inbraak per branche, naar object, 1988

Branche	gem. schade inbraak opstal (gulden)	gem. schade inbraak wagens (gulden)	gem. schade inbraak totaal (gulden)
Industrie	12.200	5.500	11.200
Bouw	14.000	6.600	10.000
Groothandel	11.400	7.200	11.600
Autoreparatie	10.400	7.500	7.900
Detail food	2.500	—*	2.600
Detail non-food	6.000	—*	7.200
Horeca	3.400	—*	4.700
Transport	—*	7.200	6.700
Zakelijke dvl.	13.300	8.000	13.400
Totaal	8.500	7.500	8.800

*= Gegevensbasis te smal.

Het blijkt dat de gemiddelde inbraakschade per slachtoffer in de zakelijke dienstverlening het hoogst ligt.

De gemiddelde schade in de horeca ligt ver onder het gemiddelde, wat spoort met het relatief grote aantal pogingen (72%) in deze branche.

Tabel 37: Totale directe schade van (pogingen tot) inbraak per branche, naar object, 1988

Branche	Totale schade inbraak opstal (x f1.000.000)	Totale schade inbraak wagens (x f1.000.000)	Totale schade** (x f1.000.000)
Industrie	66,5	8,9	73,0
Bouw	23,6	17,1	41,2
Groothandel	43,2	23,9	69,2
Autoreparatie	24,1	9,7	25,6
Detail food	16,8	-*	17,4
Detail non-food	125,2	-*	169,0
Horeca	20,9	-*	29,1
Transport	-*	13,1	15,9
Zakelijke dvl.	116,3	60,9	180,0
Totaal	455,5	176,3	631,8

*= Gegevensbasis te smal.

**= De totale schade is niet berekend door de inbraakschade aan opstallen en bedrijfswagens bij elkaar op te tellen, aangezien de schade aan wagens een vrij grote foutmarge kent, maar op andere wijze.

Het blijkt dat de branche zakelijke dienstverlening de meeste directe schade heeft geleden van inbraak (180 miljoen gulden), op de voet gevolgd door de detailhandel non-food. De schade van inbraak ligt bij de andere branches beduidend lager. Met name de branches transport, detailhandel food, auto-reparatie en de horeca hebben weinig schade geleden (minder dan 30 miljoen gulden per branche). Als we kijken naar de gemiddelde schade **per geval** (zowel geslaagde inbraken als pogingen tellen mee) blijkt dit in de branche autoreparatie (1.000 gulden) flink onder het gemiddelde van 3.000 gulden per geval te liggen. De branches zakelijke dienstverlening (4.600 gulden), industrie (3.900 gulden) en de groothandel (3.600 gulden) scoren daarentegen boven het gemiddelde.

5.3 Inbraak naar grootteklasse

Bij de analyse van slachtofferschap van inbraak naar grootteklasse (aantal werknemers) zijn de inbraakpogingen afwisselend wel en niet meegeteld:

- bij het slachtoffer**percentage** inbraak zijn slachtoffers van (alleen) inbraakpogingen wel meegerekend, om de totale groep vestigingen die geconfronteerd is met het fenomeen inbraak - ook al bleef het bij pogingen - af te kunnen zetten tegen de groep vestigingen die totaal geen last heeft gehad van ongenode bezoekers;
- bij de **frequentie** van inbraak zijn pogingen **niet** meegerekend (zij zouden dan immers even zwaar meetellen als geslaagde inbraken, wat een beetje te veel eer lijkt);
- bij de **schade** door inbraak is de schade door pogingen weer **wel** meegerekend.

Verder is bij de analyse apart gekeken naar:

- inbraak in wagens;
- inbraak in opstallen;
- inbraak totaal (wagens en opstallen).

De gevonden verbanden zijn uitgedrukt in termen van de interactiemaat Cramers phi en zijn alleen vermeld indien de chi-kwadraat waarde een significantieniveau van .975 (of p

$\leq .025$) haalde en de phi-waarde minimaal 0.10 bedroeg (zie eventueel voor meer uitleg paragraaf 4.3). Als tweede eis werd gesteld dat het gevonden verband in de herwogen waarden ook aanwezig diende te zijn bij de ongewogen waarden (de steekproef).

Na analyse bleken de volgende verbanden significant:

- grootteklasse en de slachtofferpercentages van inbraak wagens, inbraak opstallen en inbraak totaal;
- grootteklasse en schade door inbraak totaal.

Tabel 38: Slachtofferpercentages inbraak en grootteklasse, 1988 (N=348.000)

Grootteklasse (aantal werknemers)	Inbraak opstal %	Inbraak wagens %	Inbraak totaal %
1-4	13	5	17
5-9	22	11	26
10-19	23	10	28
20-49	22	15	33
50-99	25	21	40
100+	34	22	45
Totaal	15 (phi=.13)	9 (phi=.12)	21 (phi=.17) ¹⁸

De phi-waarden zijn niet indrukwekkend, alhoewel wel zichtbaar is dat het slachtofferschap langzaam oploopt met grootteklasse. De kleinste vestigingen (1-4 werknemers) scoren duidelijk lager op slachtofferschap dan alle daarboven liggende grootteklassen. Wat inbraak in opstallen betreft ontlopen de vestigingen tussen de 5 en 99 werknemers elkaar niet veel (allen rond de 22%); alleen de zeer groten springen er boven uit met 34% slachtoffers.

Tabel 39: Gemiddelde schade door inbraak (totaal) en grootteklassen (N=72.000)

Grootteklasse	Gemiddelde schade
1-4	6.100
5-9	7.100
10-19	8.800
20-49	20.000
50-99	13.400
100+	30.300
Totaal	8.800

De gemiddelde schade door inbraak hangt samen met grootte, maarvertoont een piek bij de grootteklasse 20-49.

¹⁸ De phi kan variëren tussen 0 (geen verband) en de 1.00 (perfect verband).

5.4 Conclusies

- Het slachtofferpercentage van inbraak(pogingen) in opstallen en bedrijfswagens bedraagt 21 %.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van inbraak bedraagt 3,0.
- Bij inbraak in bedrijfsvestigingen is sprake van een hoge schade en een hoog slachtofferpercentage, zeker in vergelijking met privé-huishoudens.
- Opstallen zijn moeilijker te kraken dan wagens (bij opstallen zijn meer pogingen tot inbraak).
- Er zijn in totaal ongeveer evenveel pogingen tot inbraak als geslaagde inbraken. Met name bij de horeca vinden relatief veel pogingen plaats.
- De gemiddelde braakschade per incident ligt rond de f 1.000,-. De gemiddelde buitenschade per incident (alleen bij geslaagde inbraken) bedraagt f 3.600,-.
- Er worden bij inbraak drie keer zo vaak bedrijfsgoederen gestolen als geld en/of waardepapieren. In de branches detailhandel food, de industrie en de horeca worden echter relatief vaak geld en/of waardepapieren ontvreemd.
- De auto(reparatie)branche kent een zeer hoog slachtofferpercentage. Ook de branche zakelijke dienstverlening kent een hoog slachtofferpercentage, met name vanwege inbraken in bedrijfswagens. De totale schade door inbraak ligt bij de zakelijke dienstverlening het hoogst, op de voet gevolgd door de detailhandel non-food. De totale schade door inbraak ligt in de andere branches zeer veel lager.
- Relatie met grootte: vestigingen met 20-49 werknemers lijden een hogere gemiddelde schade dan op grond van hun grootte te verwachten was.

6 Diefstal

6.1 Diefstal algemeen

Diefstal is het stelen van bezittingen van de vestiging, zonder dat de dader daarvoor inbraak hoeft te plegen. Het stelen van bedrijfswagens en het stelen van zaken uit bedrijfswagens tellen ook mee. Tegen de respondenten is echter uitdrukkelijk gezegd dat **winkeldiefstal buiten beschouwing** moet worden gelaten.

6.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie

Tabel 40 geeft een overzicht van het aantal vestigingen dat in 1988 één of meer keer getroffen is door diefstal van wagens, van geld/waardepapier en/of door diefstal van bedrijfsgoederen.

Tabel 40: Slachtofferpercentage diefstal naar object, 1988 (N=348.000)

	abs.	%
diefstal van:		
- wagens	5.200	2
- geld/waardepapier	6.900	2
- goederen	36.500	10
diefstal totaal	45.500	13

Van de in de tabel genoemde soorten diefstal is diefstal van bedrijfsgoederen bij het grootst aantal vestigingen voorgekomen: 10% van alle vestigingen zijn hier in 1988 het slachtoffer van geworden.

Tabel 41: Frequentie van diefstal naar object, 1988.

	gemiddelde frequentie per slachtoffer	totale frequentie
diefstal van:		
- wagens	1,2	6.200
- geld/waardepapier	1,4	9.600
- goederen	7,8	284.500
diefstal totaal	6,6	300.300

Diefstal van goederen blijkt 95% van alle gevallen van diefstal uit te maken. Diefstal van bedrijfswagens en van geld vormen een uitzondering.

6.1.2 Directe schade

Tabel 42: Directe schade van diefstal naar object, 1988

	gemiddelde schade per slachtoffer (gulden)	totale schade (x1.000.000)
diefstal van:		
- wagens	23.400	121,3
- geld/waardepapier	2.800	19,1
- goederen	10.200	370,3
diefstal totaal	11.200	510,7

Aangezien een slachtoffer van diefstal van bedrijfswagen gemiddeld vrij veel schade lijdt (23.400 gulden) bedraagt de totale schade van deze vorm van diefstal nog 121,3 miljoen gulden, oftewel bijna een kwart van de totale schade door diefstal.

Tabel 43: Gemiddelde directe schade van diefstal per incident, 1988.

	gemiddelde schade per incident (gulden)
diefstal van:	
- wagens	19.500
- geld/waardepapier	2.000
- goederen	1.300
diefstal totaal	1.700

Bij de schadeberekening is geen rekening is gehouden met eventueel aanwezige verzekeringsdekking. Met name bedrijfswagens zullen vaak verzekerd zijn tegen diefstal.

6.2 Diefstal naar branche

6.2.1 Slachtofferpercentage en frequentie naar branche

Varieert het slachtofferpercentage van diefstal per branche?

Tabel 44: Slachtofferpercentage diefstal per branche, 1988

branche	totale populatie abs.	aantal slachtoffers abs.	slachtoffer- percentage %
Industrie	36.400	4.800	13
Bouw	32.600	2.700	8
Groothandel	44.100	4.500	10
Autoreparatie	12.400	1.500	12
Detail food	33.900	4.700	14
Detail non-food	87.600	12.000	14
Horeca	35.600	4.200	12
Transport	15.200	1.500	10
Zakelijke dvl	50.300	4.500	9
Totaal	348.000	45.500	13

Vestigingen in de detailhandel (food en non-food) hebben het meeste last van diefstal. Het is echter mogelijk dat sommige respondenten hier ook winkeldiefstal gerapporteerd hebben. De cijfers voor de detailhandel kunnen hierdoor wellicht iets te hoog zijn uitgevallen. Het merendeel van de hier genoemde diefstallen heeft echter waarschijnlijk betrekking op diefstal uit het magazijn. In magazijnen is namelijk vaak sprake van een grote en gevarieerde mensenstroom van in- en uitlopende bezorgers, chauffeurs en andere personen, die daar al of niet bevoegd aanwezig zijn.

Vestigingen in de bouw lopen relatief de minste kans om slachtoffer te worden van diefstal door externen. Hier moet echter de kanttekening geplaatst worden dat diefstal van de **bouwplaats** niet is onderzocht: de vragen hadden alleen betrekking op diefstal uit de **eigen** opstallen (de vestiging) en eigen bedrijfswagens.

Voor de bouw geeft dit dus waarschijnlijk een vertekend resultaat, waar het diefstal van bedrijfsbezit betreft.

Bij de volgende uitsplitsing van diefstal naar object is alleen een aparte uitsplitsing gegeven van diefstal van **goederen**¹⁹. Diefstal van wagens en geld/waarde papieren komt zo weinig voor dat de aantallen slachtoffers per branche in de ongewogen gegevens bijna altijd onder de 12 vestigingen zakken.

19 In ongeveer 95% van alle diefstallen zijn bedrijfsgoederen gestolen en slechts in 5% geld, waardepapier of bedrijfswagens.

Tabel 45: Slachtofferpercentage diefstal per branche, naar object (bedrijfsgoederen), 1988

	aantal slachtoffers diefstal goederen abs.	slachtofferpercentage diefstal goederen %
Industrie	3.800	10
Bouw	2.400	7
Groothandel	4.500	10
Autoreparatie	1.300	10
Detail food	4.200	12
Detail non-food	10.700	12
Horeca	3.900	11
Transport	1.300	9
Zakelijke dvl	4.300	9
Totaal	36.500	10

De beide sectoren in de detailhandel scoren het hoogst. We gaan niet nader in op de totale en gemiddelde frequentie van diefstal van geld/waardepapier en bedrijfswagens per branche, aangezien de aantallen erg klein zijn. Het is wel interessant om na te gaan of de gemiddelde en totale frequentie van diefstal van bedrijfsgoederen erg varieert per branche.

Tabel 46: Gemiddelde frequentie van diefstal per branche, naar object, 1988.

	gemiddelde frequentie diefstal goed	gemiddelde frequentie diefstal totaal
Industrie	3,4	3,3
Bouw	8,7	8,0
Groothandel	4,5	4,6
Autoreparatie	3,7	3,8
Detail food	10,8	9,9
Detail non-food	10,8	10,0
Horeca	5,9	5,8
Transport	5,0	5,6
Zakelijke dvl	7,9	8,2
Totaal	7,8	7,5

Niet alleen het slachtofferpercentage ligt bij vestigingen in de detailhandel het hoogst, ook de gemiddelde frequentie.

Tabel 47: Frequentie van diefstal per branche, naar object, 1988.

Branche	Totale frequentie diefstal goed	Totale frequentie diefstal totaal
Industrie	12.800	13.900
Bouw	21.000	21.900
Groothandel	20.200	20.800
Autoreparatie	5.000	5.500
Detail food	45.800	46.800
Detail non-food	116.100	120.400
Horeca	22.900	24.300
Transport	6.500	8.500
Zakelijke dvl	34.100	37.800
Totaal	284.500	300.300

Het blijkt dat meer dan de helft van alle gemelde diefstallen in de detailhandel hebben plaatsgevonden.

6.2.2 Directe schade naar branche

Bij de schade is geen onderscheid gemaakt naar het soort object dat ontvreemd is. Het gaat in tabel 48 en 49 dus om de schade van alle soorten diefstal waar een vestiging slachtoffer van is geworden tezamen.

Tabel 48: Directe schade van diefstal per branche, 1988

Branche	gem. schade per slachtoffer (gulden)	totale schade (x1.000.000)
Industrie	11.300	48,1
Bouw	15.900	43,2
Groothandel	8.400	38,1
Autoreparatie	18.100	26,3
Detail food	7.000	33,0
Detail non-food	15.500	186,5
Horeca	9.900	41,4
Transport	10.700	16,2
Zakelijke dvl	19.000	87,1
Totaal	11.200	510,7

De detailhandel non-food lijdt de meeste schade als gevolg van diefstal: 186,5 miljoen gulden, wat ongeveer een derde van de totale schade van diefstal is. De gemiddelde schade per slachtoffer ligt het hoogst in de zakelijke dienstverlening.

De branche auto-reparatie scoort opvallend hoog (18.100 gulden) als men bedenkt dat de gemiddelde frequentie per slachtoffer in die branche juist erg laag lag (3,8 keer terwijl het

gemiddelde 7,5 bedroeg). Blijkbaar ligt de gemiddelde schade per incident hier vrij hoog. Tabel 49 geeft een overzicht van de gemiddelde schade per incident per branche.

Tabel 49: Gemiddelde directe schade diefstal per incident per branche, 1988

Branche	Gemiddelde directe schade per incident (gulden)
Industrie	3.500
Bouw	2.000
Groothandel	1.800
Autoreparatie	4.800
Detail food	700
Detail non-food	1.500
Horeca	1.700
Transport	1.900
Zakelijke dvl.	2.300
Totaal	1.700

Inderdaad blijkt de gemiddelde schade per incident bij getroffen vestigingen in de branche auto-reparatie hoog te liggen: bijna drie keer zo hoog als het gemiddelde. Ook de industrie scoort hoog, terwijl de detailhandel food het laagst scoort. Een verklaring voor deze verschillen zou kunnen zijn, dat in de detailhandel food met name levensmiddelen ontvreemd worden, terwijl in de industrie en de autoreparatie vooral instrumenten en gereedschap het moeten ontgelden²⁰. Het zal duidelijk zijn dat de gemiddelde waarde van laatstgenoemde goederen aanzienlijk hoger ligt dan die van eerstgenoemde goederen.

6.3 Diefstal naar grootteklasse

De samenhang tussen diefstal en grootteklasse is bekeken naar:

- diefstal van wagens;
- diefstal van geld en/of goederen (uit opstallen of wagens).

Voorts is weer gekeken naar mogelijke verbanden tussen grootte en slachtofferpercentages, frequentie en schade. Gevonden verbanden dienden zowel aanwezig te zijn in de ongewogen als in de herwogen gegevens en worden uitgedrukt in termen van phi-waarden (voor meer uitleg raadplege men paragraaf 4.3). Alleen phi-waarden van minimaal .10 worden vermeld. In de tabellen staan de herwogen gegevens vermeld. Ten aanzien van diefstal werden alleen significante verbanden gevonden tussen grootteklasse en:

- slachtofferpercentage diefstal geld/goed en diefstal totaal (wagens + geld/goed);
- de frequentie van diefstal geld/goed en diefstal totaal.

De overige kenmerken (frequentie diefstal wagens en alle schadebedragen) bleken niet significant toe te nemen met de grootte van de vestigingen.

²⁰ We noemen hier alleen goederen, aangezien er in 95% van alle diefstallen sprake is van het ontvreemden van bedrijfsgoederen.

Tabel 50: Slachtofferpercentage diefstal per grootteklasse (N=348.000)

Grootteklasse	Diefstal geld/goed %	Diefstal totaal %
1-4	9	11
5-9	15	15
10-19	14	18
20-49	19	23
50-99	23	25
100+	28	29
Totaal	11 (phi=.17)	13 (phi=.12)

Alhoewel het slachtofferschap van diefstal wel oploopt met de grootteklasse, is de stijging niet indrukwekkend.

De frequenties van diefstal geld/goed (phi=.12) en diefstal totaal (phi=.13) hebben eveneens een zeker, maar niet sterk positief verband met grootteklasse (tabel is achterwege gelaten).

6.4 Conclusies

- Het slachtofferpercentage van diefstal (wagens, geld/waardepapieren en bedrijfsgoederen) bedraagt 13 %.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van diefstal bedraagt 6,6.
- De gemiddelde schade per incident (= waarde ontvreemde) ligt erg hoog: f 1.700,-. Blijkbaar zijn door de respondenten voornamelijk vrij grote diefstallen gerapporteerd. Er is waarschijnlijk sprake van een onderrapportage van de kleine incidenten.
- Er worden bijna altijd (in 95 % van de gevallen) bedrijfsgoederen gestolen. Diefstal van geld, waardepapieren of bedrijfswagens is een uitzondering.
- Bedrijfswagens worden slechts incidenteel gestolen, de schade die hierdoor ontstaat bedraagt echter een kwart van de totale diefstalschade.
- De horeca en de detailhandel (zowel de food als de non-food sector) kennen een hoger slachtofferpercentage²¹ dan gemiddeld. De detailhandel kent ook een hoge (gemiddelde) frequentie.
- Relatie met grootte: het slachtofferpercentage en de gemiddelde frequentie van diefstal lopen geleidelijk op met de grootte van de vestiging.

²¹ Winkeldiefstal valt niet onder het hier gehanteerde begrip diefstal.

7 Bedreiging

7.1 Algemeen

Onder het begrip bedreiging vallen tegen het bedrijf(sbezit) gerichte delicten, waarbij personeel in functie betrokken is als (mede)slachtoffer.

In de SEB wordt een onderscheid gemaakt naar:

- de **vorm** van bedreiging:
chantage, opdringen bescherming, ruzie en onenigheid en andere vormen van bedreiging;
- de **methode** van bedreiging:
anonieme bedreiging (schriftelijk of telefonisch) versus persoonlijke confrontatie met de dader(s).

Doordat slechts weinig vestigingen uit de steekproef slachtoffer zijn geworden van bedreiging is de cijferbasis voor het uitvoeren van nadere analyses vrij smal. Verschillende analyses zijn daardoor voor het delict bedreiging niet uit te voeren (in de tabellen staat dus regelmatig -* vermeld).

7.1.1 Slachtofferpercentage en frequentie

Tabel 51: Slachtofferpercentage bedreiging per vorm, 1988 (n = 348.000)

	aantal slachtoffers	%
chantage	4.000	1
ruzie e.d.	17.900	5
opdringen bescherming	2.000	1
anders	3.700	1
bedreiging totaal	27.700	8

Het slachtofferpercentage van bedreiging is relatief laag, slechts 8% van de vestigingen meldt last te hebben gehad van één of meer van de genoemde vormen. Ruzie met klanten komt het meest voor, door de andere vormen van bedreiging is niet meer dan 1% van de vestigingen getroffen. Onder de categorie 'anders' valt onder andere een bommelding, overlast van verslaafde jongeren en bedreiging door een betrapte dief.

Vestigingen kunnen via verschillende **methoden** bedreigd worden: schriftelijk of telefonisch dan wel via een persoonlijke confrontatie met de dader(s).

Tabel 52: Slachtofferpercentage bedreiging per methode, 1988 (n = 348.000)

	aantal slachtoffers	%
persoonlijke confrontatie met dader(s)	20.400	6
via brieven/telefoontjes	7.500	2
bedreiging totaal	27.700	8

Ongeveer een kwart van de **getroffen** vestigingen is telefonisch of schriftelijk bedreigd. Bij verreweg het merendeel van de getroffen vestigingen is er sprake van een persoonlijke confrontatie tussen personeel in functie en de dader(s).

Bij een persoonlijke confrontatie kan een bedreiging beperkt blijven tot verbaal geweld. De dader kan echter ook met een wapen dreigen of gebruik maken van fysiek geweld.

Tabel 53: Slachtofferpercentage gebruik wapens en geweld, 1988 (n = 348.000)

	aantal slachtoffers	%
alleen verbaal geweld	15.600	4
fysiek geweld	4.200	1
wapen	—*	—*
totaal persoonlijke confrontatie	20.400	6

*= Gegevensbasis is te smal.

Iets meer dan 1 % van alle vestigingen is in 1988 één of meer keer slachtoffer geworden van bedreiging van personeel in functie waarbij fysiek geweld is gebruikt. Bij iets minder dan 1 % van de vestigingen is bij deze bedreigingen een wapen gebruikt. In geen van de gerapporteerde gevallen leidde dit tot ernstig letsel of dodelijke afloop. Als er letsel werd veroorzaakt, bleef dit beperkt tot licht letsel (geen of eenmalig doktershulp nodig).

Bij het merendeel (driekwart) van de vestigingen die het slachtoffer zijn geworden van bedreiging via persoonlijke confrontatie is de bedreiging beperkt gebleven tot verbaal geweld.

Er is in de SEB op twee manieren naar de **frequentie** van bedreiging gevraagd. Er zijn vragen gesteld over zowel het aantal bedreigingen per vorm (chantage, ruzie en dergelijke) als over het aantal per methode (persoonlijk, brieven, telefoontjes). Het blijkt dat de optelling van de aantallen per vorm hoger uitkomt dan de optelling van de aantallen per methode. Als totale frequentie van bedreiging is het **gemiddelde** van deze twee optellingen gekozen. Tabel 54 geeft een overzicht van de frequentie van bedreiging per vorm.

Tabel 54: Frequentie bedreiging per vorm, 1988

	gem.frequentie per slachtoffer	totale frequentie
chantage	3,3	13.200
ruzie e.d.	12,0	214.600
opdringen bescherming	_*	_*
anders	_*	_*
bedreiging totaal	7,1	197.700²²

*= gegevensbasis te smal.

Het is duidelijk dat verreweg de meeste bedreigingen gevallen van onenigheid tussen personeel en klanten betreffen. Een vestiging die ruzies tussen personeel en klanten meldt, heeft hier gemiddeld 12 keer mee te maken gehad in het betreffende jaar. Chantage komt van de overige vormen nog het meest voor.

Tabel 55: Frequentie bedreiging per methode, 1988

	gem. frequentie per slachtoffer	totale frequentie
persoonlijke confrontatie	6,1	124.400
via brieven/tel.	3,4	25.400
bedreiging totaal	7,1	197.700

Bij verreweg de meeste bedreigingen komt het tot een persoonlijke confrontatie tussen het personeel van een vestiging en de dader(s). Zowel de gemiddelde als de totale frequentie ligt bij schriftelijke en telefonische bedreiging aanzienlijk lager.

Tabel 56: Frequentie gebruik wapens en geweld, 1988.

	gem. frequentie	totale frequentie
alleen verbaal geweld	6,0	93.800
fysiek geweld	7,3	30.900
wapens	_*	_*
totaal persoonlijke confrontaties	6,1	124.400

*= Gegevensbasis te smal.

22 Het in de tabel genoemde totaal is het gemiddelde van de totale frequentie per vorm en de totale frequentie per methode van bedreiging. Dit gemiddelde ligt lager dan het totaal aantal bedreigingen per vorm. Hierdoor ligt het totaal aantal bedreigingen in de tabel lager dan het aantal gevallen van bedreiging door ruziënde klanten.

Het blijkt dat in ongeveer een kwart van alle bedreigingen waarbij sprake is van een persoonlijke confrontatie tussen het personeel en de dader(s) fysiek geweld wordt gebruikt: dit komt gemiddeld 7,3 keer voor. Letsel is bij minder dan 1 % van de **getroffen** vestigingen ontstaan, doden zijn door niemand gerapporteerd.

7.1.2 Directe schade

De 27.700 vestigingen die last hebben gehad van bedreiging hebben in 1988 een directe schade geleden van 15,2 miljoen gulden. Dit komt neer op een gemiddelde schade per getroffen vestiging van ongeveer 600 gulden.

Nadere analyse leert echter dat maar 9 % (2.500) van de bedreigde vestigingen daadwerkelijk directe schade hebben ondervonden. Het blijkt dat slechts 16 respondenten (oftewel iets meer dan 1 % van de steekproef) aangaven directe schade te hebben geleden als gevolg van bedreiging. Gezien dit geringe aantal zijn de schadecijfers niet nader uitgesplitst.

Overigens moet wel bedacht worden dat de **immateriële** schade van bedreigingen vermoedelijk vaak niet onaanzienlijk is. Deze immateriële schade is niet onderzocht, zij het dat wel gekeken is naar toegebracht letsel. Letsel is echter door minder dan 1 % van de respondenten gerapporteerd.

7.2 Bedreiging naar branche

7.2.1 Slachtofferpercentage en frequentie naar branche

Tabel 57: Slachtofferpercentage bedreiging per branche, 1988

	aantal slachtoffers	slachtoffers %
Industrie	_*	_*
Bouw	_*	_*
Groothandel	_*	_*
Autoreparatie	_*	_*
Detail food	_*	_*
Detail non-food	9.000	10
Horeca	7.000	20
Transport	_*	_*
Zakelijke dvl	5.700	11
Totaal	27.700	8

*= Gegevensbasis te smal.

Bij de meeste branches bedraagt het aantal slachtoffers in de steekproef minder dan 1 % van de totale steekproef (n < 12). Alleen van drie branches is het verantwoord de landelijke herwogen gegevens te geven. Het blijkt dat de horeca van deze drie verreweg het hoogst scoort: 20 % van de vestigingen in deze branche heeft één of meer keer last gehad van bedreiging. Dit hoge percentage was wel te verwachten. Een vechtpartijtje in een café is een vrij algemeen verschijnsel (de meeste bedreigingen blijken te ontstaan naar aanleiding van ruzie tussen klanten en personeel). De zakelijke dienstverlening en de detailhandel non-food scoren beiden iets boven het gemiddelde.

We vermelden niet de gemiddelde en totale frequenties, aangezien bij de meeste branches de gegevensbasis te smal is. De gemiddelde frequentie lag overigens bij bijna alle branches onder de 7. Alleen de horeca steekt er ver boven uit met gemiddeld 27 bedreigingen in 1 jaar.

In totaal heeft ongeveer 70% van alle bedreigingen plaatsgevonden in de horeca.

Het aantal vestigingen dat directe schade van bedreigingen heeft ondervonden is dusdanig klein dat een uitsplitsing naar branche niet zinvol is.

7.3 Bedreigingen naar grootteklasse

In de vorige paragraaf bleek al, dat bedreiging vrij sterk samenhangt met branche: het komt vooral veel voor in de horeca. Gezien de nauwe samenhang met bepaalde typen bedrijvigheid, lijkt de kans geringer om voor de totale bedrijfspopulatie een positief verband te vinden met grootte. Dit verband werd dan ook niet gevonden. Hierbij speelt uiteraard ook een rol dat - gezien het relatief lage slachtofferpercentage van bedreiging - een nadere analyse op de ongewogen gegevens²³ vrijwel niet uitvoerbaar was.

7.4 Conclusies

- Het slachtofferpercentage van bedreiging (chantage, ruzie/ onenigheid met klanten, opdringen bescherming en andere vormen) bedraagt 8%.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van bedreiging is 7,1.
- De directe materiële schade van bedreigingen is te verwaarlozen.
- Bedreiging is een zeer branchegebonden delict: 70% van alle bedreigingen vinden plaats in de horeca. Het blijkt dat 20% van alle horeca vestigingen last heeft van bedreigingen en wel gemiddeld 27 keer (!) per jaar. Verder lopen vestigingen in de detailhandel non-food en de zakelijke dienstverlening ook iets meer dan gemiddeld kans om last te krijgen van bedreiging.
- Bedreiging komt hoofdzakelijk voor in de vorm van ruzie met klanten en dergelijke. Chantage, het opdringen van bescherming en andere vormen van bedreiging komen beduidend minder vaak voor.
- Bij ongeveer 80% van alle bedreigingen is er sprake van een persoonlijke confrontatie tussen dader en slachtoffer. Bij een kwart van deze persoonlijke confrontaties is fysiek geweld gebruikt. Letsel is een uitzondering en blijft vrijwel altijd beperkt tot licht letsel.

²³ Bij analyse van statistisch significante verbanden tussen grootteklasse en slachtofferschap werd als eis gesteld dat een in de herwogen gegevens gevonden verband ook statistisch significant moest zijn in de ongewogen gegevens.

8 Reacties op criminaliteit

8.1 Inleiding

Vestigingen kunnen op verschillende manieren op externe criminaliteit reageren:

- Zij kunnen contact opnemen met **andere (bevoegde) instanties**, met name politie en gemeente. Op deze reactie-mogelijkheid wordt in paragraaf 8.2 ingegaan.
- Vestigingen kunnen ook het materiële risico afwentelen op **verzekeringsmaatschappijen** door zich te verzekeren. Hier wordt in paragraaf 8.3 kort aandacht aan besteed. In hoofdstuk 11 wordt meer gedetailleerd op dit onderwerp ingegaan.
- Ze kunnen proberen criminaliteit te voorkomen door zich (verder) te **beveiligen**. In paragraaf 8.4 wordt ingegaan op de getroffen beveiligingsmaatregelen en de kosten die (extra) beveiliging met zich meebrengt.

Voordat we ingaan op de reacties op criminaliteit, is het verstandig een indruk te geven van de mate waarin de vestigingen externe criminaliteit als een probleem ervaren. De plaats die criminaliteit inneemt op het 'problemen-prioriteiten-lijstje' van de vestiging zal immers vrij bepalend zijn voor de investering die de vestiging zal willen plegen in de verschillende mogelijke reactievormen.

Tabel 59: Probleemervaring van externe criminaliteit (n = 348.000)

(a) Hoe groot is het probleem van externe criminaliteit voor de vestiging?	%
- groot/redelijk groot probleem	11
- niet zo groot probleem	31
- helemaal geen probleem	58
- weet niet/wil niet zeggen	1
(b) Is het probleem de laatste jaren toe/afgenomen?	%
- toegenomen	19
- gelijk gebleven	67
- afgenomen	10
- weet niet/wil niet zeggen	4

Uit de tabel komt naar voren dat externe criminaliteit niet als een erg nijpend probleem wordt ervaren door de meerderheid van de vestigingen. Slechts 10 % van de vestigingen noemt het een (redelijk) groot probleem. Iets meer vestigingen maken zich wel zorgen over een toename van de criminaliteit in de laatste jaren, maar dit is ook niet echt opzienbarend. Het feit dat zo weinig respondenten aangeven dat criminaliteit een probleem is wekt bevreemding. De indruk bestaat namelijk dat vestigingen criminaliteit wel degelijk ervaren als een (groot) probleem. Deze indruk is ondermeer gebaseerd op de kennis en ervaring van de leden van de begeleidingscommissie, op de telefonische reacties tijdens het onderzoek en de voor dit soort onderzoek vrij hoge medewerkingsbereidheid.

Vermoedelijk is de vraagstelling in dit geval te direct geweest. Wat voorzichtiger geformuleerde vragen hadden hier wellicht een ander resultaat opgeleverd.

Verder kan men zich afvragen wanneer iets door ondernemers als een probleem bestempeld wordt. In vergelijking met sommige andere ondernemersproblemen (bijvoorbeeld winst, continuïteit en milieuproblematiek) valt het criminaliteitsprobleem waarschijnlijk wel mee. Samengevat kunnen we stellen dat indien in de SEB wat meer en wat voorzichtiger geformuleerde vragen met betrekking tot de probleemperceptie opgenomen zouden zijn, de uitkomst mogelijk iets anders zou zijn geweest, maar dat criminaliteit slechts één van de problemen van een bedrijf is.

8.2 Inschakeling van andere bevoegde instanties

8.2.1 Inschakeling van de politie

In principe kan een vestiging een beroep doen op de volgende diensten van de politie:

- **aangifte** laten opmaken van een gepleegd delict;
- **voorlichting/advies** ontvangen over criminaliteitspreventie (afdeling Voorkoming Misdrijven);
- **overleg** voeren over concrete criminaliteitsproblemen met uitvoerenden (surveillanten, wijkagent, recherche) en/of korpsleiding.

Aangiftebereidheid

In de SEB is allereerst in algemene zin gevraagd naar de **bereidheid** van de vestigingen om bepaalde delicten aan te geven bij de politie ("van welke delicten doet u vrijwel altijd aangifte?") en de redenen om geen aangifte te doen. Deze vragen zijn alleen gesteld aan respondenten die zeiden in het voorafgaande jaar 'last' te hebben gehad van één of meer delicten.²⁴ Aan degenen die zeiden meestal geen aangifte te doen van criminaliteit, is gevraagd wat de redenen waren, om dat niet te doen.

Uit tabel 60 blijkt dat de **aangiftebereidheid**²⁵ van de vestigingen sterk varieert per delict: van inbraak en brandstichting wordt door vrijwel alle vestigingen aangifte gedaan, maar slechts een kwart van de vestigingen doet dit voor bedreiging.

Zo op het oog lijkt de aangiftebereidheid samen te hangen met de mogelijkheid om de **scha-**de te verhalen op een verzekering: de top twee delicten (inbraak en brandstichting) zijn ook de delicten die meestal gedekt zijn door de verzekering (zie ook hoofdstuk 11).

Gevraagd naar de **redenen** voor het niet-aangeven van delicten, lijken verzekeringsoverwegingen niet zo'n grote rol te spelen (slechts 2% noemt dit als een reden). Het gros van de overwegingen heeft te maken met het feit dat men de delicten niet belangrijk genoeg acht (31%) c.q. men 'wel iets beters te doen heeft' (geen tijd/rompslomp: 13%). Een derde belangrijke reden is dat men verwacht dat de dader toch niet gepakt wordt (23%). Negatieve overwegingen ten aanzien van de politie (ze doen toch niets/wil ze er niet bij betrekken) spelen geen erg belangrijke rol (samen 7%).

24 Dit is niet dezelfde vraag als de vragen waarop de slachtofferpercentages van de hiervoor besproken delicten gebaseerd zijn. De percentages respondenten die zeiden 'last te hebben gehad' sporen dan ook niet volledig met de op basis van de meer nauwkeurige slachtoffervragen gecalculerde slachtofferpercentages uit de hoofdstukken 3 tot en met 7.

25 N.B. dit is niet hetzelfde als het **aangiftepercentage**, dat berekend wordt op basis van de verhouding tussen aantal aangegeven delicten en het feitelijk aantal gepleegde delicten (geschat op basis van een slachtofferenquête).

Tabel 60: Aangiftebereidheid en redenen niet-aangifte**(a) Aangiftebereidheid van vestigingen die last hebben gehad van:
"vrijwel altijd aangifte"**

	%	
inbraak	97	(n = 51.100)
brandstichting	85	(n = 3.100)
diefstal (excl. winkeldiefstal)	78	(n = 27.500)
vernieling	63	(n = 65.300)
overval/beroving	58	(n = 5.100)
winkeldiefstal	47	(n = 52.100)
bedreiging	26	(n = 17.800)

(b) Redenen niet-aangifte (meer antwoorden mogelijk) ← (n = 83.984)

	%
- niet ernstig genoeg	31
- pakkans gering	23
- tijdgebrek/te veel moeite/rompslomp	13
- politie doet toch niets	6
- wordt intern afgehandeld/zelf opgelost	4
- geen verzekeringsdekking	2
- wil politie niet betrekken	1
- bang voor represailles	-
- anders	16
- weet niet/wil niet zeggen	15

Feitelijk aangiftegedrag

Aan het eind van elk blok vragen over de vier onderzochte delicten is aan de **slachtoffers** gevraagd hoe vaak men aangifte heeft gedaan van de gerapporteerde delicten. Als men het aantal aangiften afzet tegen het aantal incidenten kan per delicttype het **feitelijke aangiftepercentage** worden berekend.

Tabel 61: Feitelijke aangiftepercentages

delicttype	% slachtoffers aangifte gedaan	feitelijk aangifte %
- vernieling	58	33
- inbraak	77	84
- diefstal	66	41
- bedreiging	30	13

Uit de tabel (rechterkolom) blijkt dat er sprake is van een behoorlijke onderrapportage aan de politie van met name bedreiging (13% van de incidenten is aangegeven), vernieling (33% aangegeven) en diefstal (41% aangegeven). Van de inbraken is 84% gerapporteerd, naar wij aannemen zit de niet-aangegeven categorie inbraken met name in de hoek van de pogingen/zeer kleine inbraken.

Uit de linkerkolom valt op te maken dat een behoorlijke proportie bedrijven, die wél slachtoffer zijn geworden van één of meer delicten, daarvan in **geen enkel geval** aangifte heeft gedaan. Het percentage niet-aangevers is weer het laagst bij inbraak (23 %) en zeer hoog bij bedreiging (70 %).

Overige contacten met de politie

Aan alle vestigingen is gevraagd of zij in het jaar 1988 contact hebben gehad met de politie en zo ja, welk type contact men had en hoe tevreden men hierover was.

Tabel 62: Contacten met de politie in 1988

(a) Contact gehad in 1988?		%	(n = 348.000)		
- wel contact		18			
- geen contact		82			
(b) Type contact		%	% van totale populatie		
(meer antwoorden mogelijk/n = 62.100)			(n = 348.000)		
- aangifte doen		64	12		
- voorlichting/advies VM		48	9		
- overleg uitvoerenden		35	6		
- overleg korpsleiding		10	2		
(c) Oordeel over het contact	aangifte doen	voorl. VM	overleg uitv.	overleg korpsl.	totaal
	%	%	%	%	%
zeer tevreden	47	65	61	66	60
enigszins tevreden	30	24	26	22	26
niet tevreden	21	9	11	12	13
(n =	41.400	30.900	22.500	6.400	62.100)

Bijna 1 op de 5 bedrijven heeft in het jaar 1988 contacten gehad met de politie, in veel gevallen om aangifte te doen, maar ook vrij vaak voor het inwinnen van preventie-adviezen en het voeren van overleg met uitvoerenden. Direct overleg met de korpsleiding komt beduidend minder vaak voor.

Het **oordeel** over de contacten met de politie is over het algemeen positief. Over de afhandeling van aangiften is de helft van de aangevers echter niet of niet helemaal tevreden. In de SEB is niet gevraagd naar de motivatie achter de gegeven oordelen: mogelijk spelen hier dezelfde motieven een rol die bij niet-aangeven ter sprake kwamen (vraagt te veel tijd/rompslomp, politie kan niets doen en/of doet niets).

8.2.2 Inschakeling van de gemeente

In een groot aantal gemeenten in Nederland is sinds enkele jaren een start gemaakt met het zogenaamde Bestuurlijke Preventiebeleid, wat globaal inhoudt dat de gemeentelijke overheid zich actiever opstelt in de strijd tegen de veel voorkomende criminaliteit.

Met deze ontwikkeling in het achterhoofd is in de SEB ook gevraagd naar contacten van de vestigingen met de gemeente, uiteraard in het kader van criminaliteitsproblemen en/of preventie.

Tabel 63: Contacten met de gemeente

(a) Contact gehad in 1988?	%	(n = 348.000)
- wel contact	4	
- geen contact	96	
(b) Type contact	% (n = 11.700)	% van totale populatie (n = 348.000)
- overleg met gemeente(bestuur)	50	2
- anders	50	2
(c) Oordeel over overleg gemeente(bestuur)	%	(n = 5.900)
- zeer tevreden	60	
- enigszins tevreden	30	
- niet tevreden	6	
- weet niet/wil niet zeggen	4	

Slechts een zeer klein deel van de vestigingen (4%) heeft in 1988 contacten gehad met de gemeente in verband met criminaliteit(spreventie). Het oordeel over deze contacten is over het algemeen wel positief.

8.3 Verzekering

Al eerder is uitgelegd waarom in de SEB slechts minimaal aandacht is besteed aan verzekeringsgegevens. Alleen voor het delict inbraak is achterhaald of men verzekerd is tegen schade door dit delict. Aan de verzekerde inbraakslachtoffers is opgaaf gevraagd van de door de verzekering uitgekeerde schadevergoedingen in verband met inbraak. Voor de overige verzekeringsgegevens raadplege men hoofdstuk 11.

Tabel 64: Verzekeringsdichtheid inbraak in opstallen en/of bedrijfswagens
(n = 348.000)

	%
niet verzekerd	10
wel verzekerd	86
waarvan verzekerd tegen:	
- inbraak in eigen opstal(len)	30
- inbraak in bedrijfswagens	2
- beide	54
weet niet of men verzekerd is	4

De verzekeringsdichtheid voor inbraak blijkt vrij hoog te liggen. Slechts 10% van de vestigingen is niet verzekerd. Door 84% is een verzekering tegen inbraak in de opstallen afgesloten. Van de verzekerde vestigingen blijkt 18% schadevergoeding te hebben ontvangen van de verzekering in verband met in 1988 gepleegde inbraken. In totaal is door de slachtoffers van inbraak voor 232 miljoen gulden schadevergoeding ontvangen van de verzekering²⁶.

De totale schade van inbraak (opstal en wagens) bedraagt 632 miljoen gulden zodat slechts 37% van de inbraakschade vergoed is door de verzekering.

8.4 Beveiliging tegen criminaliteit

Een bedrijf kan zich op verschillende manieren beveiligen tegen criminaliteit. Er is in de enquête onderscheid gemaakt tussen de beveiliging van bedrijfswagens en de beveiliging van opstallen.

8.4.1 Beveiliging opstallen algemeen

Tabel 65 geeft een overzicht van de verschillende manieren waarop de opstallen van de vestiging beveiligd worden.

Er dient opgemerkt te worden dat niet naar alle denkbare beveiligingsmaatregelen is gevraagd. In de SEB is een zekere selectie gemaakt die ontleend is aan het door verzekeraars gehanteerde beveiligingsklassensysteem. We komen hier later op terug.

²⁶ Dit bedrag ligt flink hoger dan het door verzekeraars genoemde bedrag (zie paragraaf 11.3).

Tabel 65: Beveiligingsmaatregelen opstellen, 1988 (n = 348.000)

	aantal vestigingen	%
- inbraakveilig hang- en sluitwerk	230.300	66
- merken van instrumenten	87.200	25
- beveiligingsverlichting direct rond gebouw	156.600	45
- beveiligingsverlichting op resterende bedrijfsterrein	78.700	23
- glasafscherming	58.100	17
- speciale slagwerende glassoorten	37.200	11
- inbraaksigaleringsysteem	91.400	26
- aansluiting meldkamer	51.700	15
- manbewaking	33.400	10
- gesloten t.v.-circuit	7.900	2
- geen van deze	59.300	17
- wil niet zeggen/weet niet	1.400	-

Uit de tabel blijkt dat 17% van de ondervraagde vestigingen zich niet of nauwelijks beveiligd. Deze vestigingen zijn zelfs niet in het bezit van inbraakveilig hang- en sluitwerk. De vestigingen die één of meer van de genoemde beveiligingsmaatregelen hebben genomen, blijken gemiddeld 3,4 van de genoemde maatregelen te hebben getroffen. Een ruime meerderheid van de vestigingen (66%) heeft inbraakveilig hang- en sluitwerk aangeschaft en de meeste vestigingen hebben ook gezorgd voor beveiligingsverlichting, terwijl waardevolle instrumenten en gereedschappen door 25% van de vestigingen worden gemerkt. Het dient opgemerkt te worden dat de laatstgenoemde maatregel niet door alle vestigingen genomen kan worden. Uit de SEB blijkt dat een ruime meerderheid van de vestigingen een zeker **minimum** aan preventieve maatregelen heeft getroffen.

Hoeveel vestigingen hebben nu **extra** beveiligingsmaatregelen getroffen, zoals inbraaksigalering, aansluiting op de meldkamer, manbewaking en monitorbewaking?

Tabel 66: Extra beveiligingsmaatregelen opstellen, 1988 (n = 348.000)

	aantal vestigingen	%
Inbraaksigaleringsysteem	91.400	26
waarvan:		
- eenvoudig systeem	36.900	11
- systeem met ruimtelijk werkende detectoren (passief infrarood, radar, ultrasoon)	54.400	16
- geluidalarm in gebouw	69.800	20
- zwaai- of flitslicht op buitengevel	27.400	8
Aansluiting meldkamer	51.700	15
Gesloten t.v.-circuit	7.900	2
Manbewaking	33.400	10
waarvan:		
- alarmopvolging	23.100	7
- mobiele surveillance	17.400	5
- vaste bewaking	5.400	2
- andere taken	1.900	1
Totaal extra beveiligde vestigingen	92.400	27

In totaal hebben 92.400 vestigingen (27%) één of meer van in de tabel genoemde extra maatregelen genomen. Bijna al deze vestigingen (26%) zijn in het bezit van een inbraaksignaleringsysteem. Verschillende vestigingen zorgen nog voor aanvullende beveiliging in de vorm van aansluiting op de meldkamer, manbewaking of een gesloten tv-circuit. Een bewakingsdienst blijkt gemiddeld meer dan één taak te verrichten per vestiging. Alarmopvolging en incidentele controles (mobiele surveillance) zijn de meest voorkomende taken.

Indeling naar beveiligingsniveau

Eerder is vermeld dat de in de SEB bevraagde beveiligingsmaatregelen ontleend zijn aan het door verzekeraars gehanteerde beveiligingssysteem. In dit systeem levert elke beveiligingsmaatregel een bepaalde hoeveelheid punten op. Het totaal van deze punten geeft de beveiligingsgraad van een vestiging aan. Afhankelijk van dit puntentotaal wordt een vestiging in één van vier **beveiligingsklassen** ingedeeld. We hebben op vergelijkbare wijze aan de door de respondenten gegeven antwoorden punten toegekend.

Tabel 67 geeft een overzicht van de aldus gecreëerde vier beveiligingsklassen, die dus grotendeels parallel lopen met de beveiligingsklassen van de verzekering.

Tabel 67: Beveiligingsklassen

Klasse A (0-2 punten):

alleen eenvoudige beveiliging (inbraakveilig hang- en sluitwerk, merken van waardevol gebruiksgoed, beveiligingsverlichting); eventueel: toepassing van glasafschermingen/of slagwerend glas.

Klasse B (3-8 punten):

het voorgaande plus: toepassing van glasafscherming en/of inbraakwerend glas; een eenvoudig inbraak signaleringssysteem; luid alarm en/of zwaai/flitslicht op de buitenzijde van het gebouw.

Klasse C (9-20 punten):

het voorgaande plus: een professioneel inbraak signaleringssysteem (met ruimtelijke detectoren), stil alarm, aansluiting op meldkamer; eventueel: alarmopvolging.

Klasse D (21-25 punten):

het voorgaande plus: een gesloten TV-circuit en/of manbewaking.

De in de SEB onderzochte vestigingen zijn als volgt verdeeld over de beveiligingsniveau's.

Tabel 68: Beveiligingsniveau opstellen, 1988 (n= 348.000)

	aantal vestigingen	%
Klasse A (0-2 punten)	157.900	45
Klasse B (3-8 punten)	123.500	35
Klasse C (9-20 punten)	63.100	18
Klasse D (21-25 punten)	3.500	1

Het blijkt dat bijna de helft van alle vestigingen in de laagste beveiligingsklasse zit. Wellicht ten overvloede wijzen we erop dat de zeer kleine bedrijven (1-4 werknemers), die over het algemeen een laag beveiligingsniveau hebben, 70% van de totale populatie uitmaken.

Ongeveer 20% van de vestigingen besteedt nadrukkelijk extra aandacht aan de beveiliging van de opstallen (klasse C en D). Slechts incidenteel is er sprake van echt zware beveiliging in de vorm van extra manbewaking en/of monitorbewaking.

Beslissingen over beveiliging

Welke partijen hebben op één of andere manier een rol gespeeld bij de totstandkoming van de bedrijfsbeveiliging?

Tabel 69: Welke partijen hebben een rol gespeeld bij totstandkoming beveiliging
(n = 348.000) (meerdere antwoorden mogelijk)

	aantal vestigingen	%
bedrijfsleiding vestiging	274.500	79
bedrijfsleiding moedermaatschappij	23.400	7
verzekeringsmaatschappij	56.500	16
Voorkoming Misdrijven	11.500	3
erkend beveiligingsbedrijf	46.100	13
veiligheidsfunctionaris van de vestiging	3.300	1
anders ²⁷	39.900	11
weet niet/wil niet zeggen	23.300	7

De bedrijfsleiding van de vestiging zelf is in ruim driekwart van de gevallen betrokken geweest bij beslissingen over de beveiliging, terwijl de bedrijfsleiding van een eventuele moedermaatschappij bij 7% van de vestigingen een rol heeft gespeeld. Bedacht moet echter worden dat er bij veel bedrijven geen sprake is van een moedermaatschappij waar mee overlegd kan worden.

De verzekeringsmaatschappij is bij slechts 16% van de vestigingen betrokken geweest bij de besluitvorming over beveiliging, wat een vrij laag percentage lijkt.

Voor een goede beveiliging is een beveiligingsplan, waarin op basis van een risico-analyse de beveiligingsmaatregelen op elkaar afgestemd worden, vrijwel onmisbaar. Hoe planmatig is er opgetreden bij de beveiliging van de opstallen? Tabel 70 geeft een overzicht.

Tabel 70: Beveiliging volgens een beveiligingsplan? (n = 348.000)

	aantal vestigingen	%
wel beveiligingsplan	52.500	15
geen beveiligingsplan	292.200	84
weet niet/wil niet zeggen	3.300	1

²⁷ Andere partijen die een rol hebben gespeeld zijn onder andere aannemers, bouwbedrijven, hoofd huishoudelijke dienst of technische dienst van het eigen bedrijf, buren, de beheersstichting van het industrieterrein en de overheid die eisen stelt. Verreweg het merendeel van de respondenten van de categorie 'anders' bestaat echter uit onbeveiligde vestigingen of eenmansbedrijven waarbij niemand een rol bij de beveiliging heeft gespeeld.

Het merendeel (84 %) van de vestigingen blijkt niet met een beveiligingsplan te hebben gewerkt. Dit is een behoorlijk hoog percentage. Qua beveiligingsrationaliteit ligt hier dus een onontgonnen terrein braak.

8.4.2 Kosten van (extra) beveiliging opstellen

In de SEB is gevraagd naar de kosten van de in tabel 66 genoemde extra beveiligingsmaatregelen. Er is gevraagd naar de totale kosten van deze maatregelen over het gehele jaar 1988. Indien mogelijk zijn de totale kosten door de respondenten uitgesplitst naar afschrijving, operationele kosten, personele kosten en/of overige kosten. Tabel 71 geeft een overzicht van de totale kosten op jaarbasis.

Tabel 71: Kosten op jaarbasis van extra beveiliging opstellen, 1988

	aantal vestigingen	gemiddelde kosten per vestiging (guldens)	totale kosten (x f 1.000.000)
inbraaksignaleringssysteem	91.400	3.700	342,0
aansluiting meldkamer	51.700	1.800	100,6
manbewaking	33.400	16.900	436,3
t.v.-circuit	7.900	5.200	44,1
Totaal	92.400	10.000	923,0

Hieruit blijkt dat de vestigingen in 1988 ± één miljard gulden aan extra beveiliging van de opstellen hebben uitgegeven. Dit is gemiddeld 10.000 gulden per extra beveiligde vestiging.

8.4.3 Beveiligingsniveau opstellen naar branche en grootteklasse

Tabel 72: Beveiligingsniveau naar branche, 1988 (n = 348.000)

	Klasse A (0-2pnt) %	Klasse B (3-8pnt) %	Klasse C (9-20pnt) %	Klasse D (21-25pnt) %
Industrie	44	35	20	1
Bouw	55	34	11	-
Groothandel	26	37	35	1
Autoreparatie	40	40	20	-
Detail food	58	29	12	1
Detail non-food	40	41	18	1
Horeca	49	41	10	-
Transport	63	30	6	-
Zakelijke dvl.	51	27	21	2
Totaal	45	35	18	1

De groothandel is het zwaarst beveiligd, met bijna twee keer zo veel vestigingen in de beveiligingsklasse C dan gemiddeld.

De transportbranche is het minst beveiligd. Er dient echter opgemerkt te worden dat het hier beveiliging van de opstallen betreft, niet die van bedrijfswagens.

Tabel 73: Beveiligingsniveau naar grootteklasse, 1988 (n = 348.000)

	Klasse A (0-2pnt) %	Klasse B (3-8pnt) %	Klasse C (9-20pnt) %	Klasse D (21-25pnt) %
1 t/m 4	62	28	10	-
5 t/m 9	46	40	14	-
10 t/m 19	31	42	25	1
20 t/m 49	31	35	32	3
50 t/m 99	12	31	50	7
meer dan 100	7	26	49	18
Totaal	45	35	18	1

Er blijkt - zoals verwacht - een duidelijk verband te zijn tussen beveiligingsniveau en grootteklasse: hoe groter de vestiging des te hoger het beveiligingsniveau.

8.4.4 Beveiliging transport

In de transportwereld wordt een onderscheid gemaakt tussen gewone goederentransporten en zogenaamde grote-waardetransporten. Dit onderscheid spoort niet geheel met het in de SEB strikt aangehouden onderscheid tussen goederen enerzijds en geld en waardepapieren anderzijds. Onder grote-waardetransporten vallen namelijk niet alleen geldtransporten, maar ook transporten waarbij waardevolle goederen als goud, juwelen en dergelijke vervoerd worden. Tabel 74 geeft een overzicht van het aantal vestigingen dat in het bezit is van bedrijfswagens en goederentransporten beveiligd.

Tabel 74: Beveiliging goederentransport, 1988 (n = 265.800)

	aantal vestigingen	%
Geen beveiliging wagens	213.300	80
waarvan:		
- vervoert nooit/nauwelijks goederen	63.200	24
Wel beveiliging wagens	52.500	20
waarvan:		
- extra zwaar hang- en sluitwerk	11.600	4
- anti-wegrijmiddelen	4.700	2
- inbraaksignalering	27.300	10
- anders	10.700	4

Het blijkt dat **80%** van de vestigingen die in het bezit zijn van bedrijfswagens goederentransporten **niet beveiligd**. Nu vervoeren niet alle vestigingen die in het bezit zijn van bedrijfswagens goederen over de weg. Het blijkt dat 202.600 vestigingen oftewel 76% van de vestigingen met wagens met enige regelmaat goederen transporteert. Als we de 52.500 vestigingen die hun goederentransportwagens beveiligen afzetten tegen deze 202.600 vestigingen, loopt het percentage vestigingen dat zich beveiligt wel iets op (van 20 naar 26%), maar het blijft een feit dat het merendeel van de vestigingen hun goederentransportwagens niet extra beveiligt.

Van de vestigingen die wel maatregelen hebben getroffen, blijkt ongeveer de helft een inbraaksignaleringssysteem aangeschaft te hebben. Anti-wegrijmiddelen worden slechts zeer incidenteel toegepast. In paragraaf 5.1.1 hebben we gezien dat slechts 50% van de inbraken in opstallen slaagde, terwijl dat bij bedrijfswagens in 70% van de gevallen het geval was. Bedrijfswagens blijken dus makkelijker te kraken als opstallen, wat gezien het zeer lage beveiligingsniveau van wagens niet verwonderlijk is.

Tabel 75: Beveiliging transport van grote waarde, 1988 (n = 348.000)

	aantal vestigingen	%
Geen beveiliging	225.700	65
waarvan:		
- vervoert nooit grote waarden	57.700	17
Wel beveiliging	118.600	34
waarvan:		
- op onregelmatige tijden rijden	95.000	27
- minimaal twee personeelsleden		
(geen bewakingspersoneel) in auto	26.500	8
- inzetten goederentransportwagens met		
extra diefstalbeveiliging	6.300	2
- inhuren professioneel gelden waardetransport	3.400	1
- meerijden eigen bewakingspersoneel	1.200	-
- anders	10.700	3
Wil niet zeggen/weet niet	3.700	1

Uit de tabel blijkt dat 57.700 vestigingen (17%) nooit transporten van grote waarde heeft. Resteren 290.300 vestigingen (83%) die wel eens grote waarden transporteren. Slechts 41% van deze vestigingen blijkt deze transporten te beveiligen.

Een ruime meerderheid beveiligt deze (vermoedelijk risicovolle) transporten dus niet, al worden grote waardetransporten relatief wel vaker beveiligd dan gewone goederentransporten.

Uit de tabel blijkt dat de goedkope maatregel om grote-waardetransporten op onregelmatige tijden te laten rijden bij de vestigingen die zich beveiligt hebben verreweg het populairst is. Verschillende vestigingen laten bij zo'n transport een extra personeelslid meerijden. Andere beveiligingsmaatregelen komen slechts incidenteel voor. **Al met al lijkt het erop de beveiliging van grote-waardetransporten niet erg veel aandacht krijgt.**

8.5 Conclusies

Inschakeling derden

- Van inbraak wordt in verreweg het merendeel van de gevallen aangifte gedaan. Vernieling, diefstal en bedreiging wordt vaker niet dan wel aangegeven.
- Bijna 1 op de 5 vestigingen (18 %) heeft in 1988 contact gehad met de politie, in veel gevallen om aangifte te doen, maar ook regelmatig voor het inwinnen van preventie-adviezen. Het voeren van overleg met uitvoerenden en met name met de korpsleiding komt minder vaak voor.
- Niet iedereen is tevreden over de afhandeling van aangiften door de politie.
- Slechts een zeer klein deel van de vestigingen (4 %) heeft in 1988 contact gehad met de gemeente in verband met criminaliteit(spreventie).

Verzekering

- De verzekeringsdichtheid voor inbraak blijkt vrij hoog te liggen. Door 84 % van de vestigingen is een verzekering tegen inbraak in de opstallen afgesloten. Inbraak in bedrijfswagens is door 56 % van de vestigingen verzekerd.
- De vestigingen die slachtoffer zijn geworden van inbraak hebben in 1988 ongeveer 232 miljoen gulden schadevergoeding ontvangen van de verzekering, terwijl de totale schade van inbraak (opstal en wagens) 632 miljoen gulden bedraagt. Dit betekent dat slechts 37 % van de inbraakschade vergoed is door verzekering.

Beveiliging

- Hoofdrol bij de totstandkoming van de beveiliging van een vestiging wordt gespeeld door de bedrijfsleiding van de vestiging. Verzekeringsmaatschappijen zijn slechts in 16 % van de gevallen betrokken geweest bij de besluitvorming over beveiliging.
- Slechts 15 % van alle vestigingen werken met een beveiligingsplan.
- Beveiliging opstal: 83 % van alle vestigingen hebben de opstal(len) van hun vestiging beveiligd met behulp van één of meer beveiligingsmaatregelen. Extra beveiligingsmaatregelen (inbraaksignaleringssysteem, aansluiting meldkamer, gesloten tv-circuit, manbewaking) met betrekking tot de opstallen zijn door 27 % van de vestigingen getroffen.
- Beveiliging transport: slechts 26 % van de vestigingen die met enige regelmaat goederen transporteren hebben hun goederentransportwagens beveiligd. Van de vestigingen die wel eens grote waarden transporteren beveiligt slechts 41 % hun grote waarde transporten.
- **Conclusie: vestigingen besteden te weinig aandacht aan de beveiliging van hun transporten. Transportwagens worden over het algemeen matig of slecht beveiligd terwijl de criminaliteitsschade aan bedrijfswagens vrij groot blijkt te zijn.**

9 Risico, beveiliging en slachtofferkans

9.1 Risicofactoren

In de SEB vragenlijst is een aantal vragen opgenomen naar algemene kenmerken van de vestiging die een relatie kunnen hebben met de kans die een vestiging loopt om slachtoffer te worden van bepaalde vormen van criminaliteit (slachtofferkans). Gezien de lengte van de vragenlijst moest het aantal extra vragen naar algemene kenmerken tot een minimum beperkt blijven. Dit stelt natuurlijk beperkingen aan de hierna volgende risico-analyse.

In dit hoofdstuk komen de volgende hoofdgroepen van risicofactoren aan de orde:

Risico van opstallen

- 1 Risico's verband houdende met **fysieke kenmerken** van de opstallen van de vestiging (fysiek risico).
- 2 Risico's verband houdende met de aanwezigheid van **mensen** in of bij de vestiging (mensen-risico).
- 3 Risico's verband houdende met **buit**: het aantal en de aantrekkelijkheid van de in de vestiging aanwezige geld/goederen (buit-risico).

Risico van transport

- 4 Risico's verband houdende met het transport van **geld/waardepapier**.
- 5 Risico's verband houdende met het transport van **goederen**.

De antwoorden op de SEB-vragen die betrekking hebben op risico's zijn ten behoeve van de risico-analyse omgescoord tot scores variërend van 0 (geen risico) tot en met 3 (maximaal risico). Voorts werd per hoofdgroep een totale risicoscore berekend, samengesteld uit de (3 à 4) variabelen in die hoofdgroep. Degene die nauwkeuriger informatie wil over de calculatie van risicofactoren wordt verwezen naar bijlage 3 van dit onderzoeksrapport en/of in het technisch bijlagenboek²⁸.

In paragraaf 9.2 worden de risicofactoren nader geoperationaliseerd. Vervolgens worden de risico's van de opstallen en die van het transport ieder apart nader geanalyseerd.

In paragraaf 9.3 wordt ingegaan op het risico van de opstallen, in paragraaf 9.4 wordt ingegaan op risico's van transport.

De in dit hoofdstuk gepresenteerde gegevens zijn gebaseerd op de **ongewogen** gegevens. Door de herwegingsoperatie kunnen immers verschuivingen in de uitkomsten ontstaan die een bepaalde relatie tussen variabelen suggereren, die **niet** aanwezig is in de originele onderzoeksgroep.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de door ons geconstrueerde risicofactoren te gebruiken zijn als voorspellers of indicatoren van slachtofferschap. Daarbij wordt ook gekeken in hoeverre de kenmerken branche en grootte goede voorspellers zijn van slachtofferschap. Verder wordt kort stilgestaan bij de relatie tussen risico (zoals door ons gecalculleerd) en beveiligingsniveau.

We wagen ons in dit rapport **niet** aan een analyse van de onderlinge samenhang tussen de drie factoren risico, beveiliging en slachtofferschap. De gehanteerde onderzoeksmethode (SEB) leent zich niet voor een dergelijke analyse.

28 Dit technisch bijlagenboek is te bestellen bij Bureau Criminaliteitspreventie te Amsterdam.

In de eerste plaats zou hiervoor een veel nauwkeuriger vaststelling van de risico's die een vestiging loopt nodig zijn. De zeer globale risicometing die via de SEB is verricht, is voor dit doel veel te grofmazig. Bovendien kan men uit de SEB-gegevens geen causale verbanden afleiden: zo kan het zijn dat een inbraakgolf een vestiging ertoe heeft gebracht het beveiligingsniveau op te krikken. In de SEB-gegevens zien we dan een vestiging opduiken die vaak slachtoffer is geweest van inbraak én die hoog beveiligd is. Een dergelijke uitkomst kan al snel tot de verkeerde conclusies leiden.

Kortom: voor een goede analyse van de onderlinge wisselwerking tussen risico's, beveiliging en slachtofferschap is een veel nauwkeuriger vaststelling van de risico's noodzakelijk (ter plekke gaan kijken) en zou men een soort tijd-serie analyse moeten verrichten waarbij door herhaalde (nauwkeurige) metingen wordt vastgesteld hoe bedrijven reageren (beveiliging, riskmanagement) op criminele incidenten en wat dan weer de gevolgen van de reacties zijn op criminele risico's en feitelijk slachtofferschap.

9.2 Operationalisatie van de risicofactoren

9.2.1 Risico van de opstallen

Fysiek risico

In de SEB is het begrip fysiek risico als volgt geoperationaliseerd:

- 1 de aanwezigheid van een bedrijfsterrein en het al of niet afgescheiden (omheind) zijn van dit terrein;
- 2 het totale vloeroppervlak van de opstallen van de vestiging;
- 3 de ligging van de vestiging ten opzichte van het stadscentrum;
- 4 de aanwezigheid van daderaantrekkende voorzieningen²⁹ in de directe omgeving van de vestiging;
- 5 **RISfysiek**: het gemiddelde van de scores op 1 tot en met 4.

Risico door mensen

De redenering achter deze risico-factor is dat met de toename van het aantal mensen die in aanraking komt met bedrijfsbezit, de kans op het plegen van een delict toeneemt. Immers: meer mensen betekent meer potentiële daders. Het gaat in concreto om de volgende factoren:

- 1 **publieksgerichtheid**: het gemiddeld aantal klanten dat de vestiging in een week tijd bezoekt;
- 2 **andere werknemers**: de frequentie waarmee werknemers van andere bedrijven (schoonmaakpersoneel, service-/onderhoudspersoneel, etc.) de vestiging bezoekt;
- 3 **openingstijd**: het gemiddeld aantal uren per week dat de vestiging opengesteld is voor klanten en/of werknemers van andere vestigingen.
- 4 **aantal eigen werknemers**;³⁰
- 5 **RISmensen**: het gemiddelde van 1 tot en met 4.

²⁹ Het betreft voorzieningen die met name veel jongeren aantrekken. De meeste veel voorkomende criminaliteit wordt gepleegd door jongeren.

³⁰ Deze factor is een risicofactor ten aanzien van het delict 'intimidatie/bedreiging van personeel in functie' (meer werknemers betekent meer potentiële slachtoffers). Bovendien mag niet vergeten worden dat de indeling externe versus interne criminaliteit vaak gebaseerd is op indrukken van de respondenten (de dader is vaak onbekend). Het loslaten van de factor 'aantal eigen werknemers' op slachtoffergegevens van externe criminaliteit kan dus enig inzicht geven in de vraag in hoeverre het door de respondenten gemaakte onderscheid extern-intern terecht is. Een duidelijk verband tussen aantal eigen werknemers en externe criminaliteit zou kunnen betekenen dat een deel van deze criminaliteit door internen wordt gepleegd.

Risico door aanwezigheid van buit

De derde groep risicofactoren heeft te maken met de hoeveelheid en aantrekkelijkheid van mogelijke buit in de vestiging. Deze risicofactor lijkt - zo zal de lezer begrijpen - met name relevant ten aanzien van het risico van **inbraak** (in de opstallen) en **diefstal** (uit de opstallen).

Met enige moeite kan men zich ook nog voorstellen dat er een relatie ligt met intimidatie/-bedreiging (personeel bedreigen om bepaalde buit te pakken te krijgen).

Ten aanzien van de factor 'buit' zijn de volgende onderscheidingen in ieder geval relevant: contant geld versus goederen en - ten aanzien van deze laatste categorie - de vervoerbaarheid en verhandelbaarheid van deze goederen.

Omdat het een ondoenlijke zaak is om aantal en aantrekkelijkheid van **alle** mogelijke in de vestiging aanwezige goederen te bepalen, hebben we ons beperkt tot handelswaar in voorraad.

De volgende risicofactoren 'buit' zijn onderzocht:

- 1 de gemiddelde **waarde** van de handelswaar in voorraad;
- 2 de **vervoerbaarheid** van deze handelswaar (naar oordeel van de respondent);
- 3 de **verhandelbaarheid** (heling) van deze handelswaar (naar oordeel van de respondent);
- 4 de gemiddelde **hoeveelheid contant geld** die op een dag aanwezig is in de vestiging;
- 5 **RISbuit**: het gemiddelde van 1 tot en met 4.

Totaal risico opstallen

Om het totale risico voor de opstallen te berekenen, zijn de drie hoofd-risicofactoren bij elkaar opgeteld en gedeeld door drie (RISopstaltotaal).

9.2.2 Risico van transport

Een goede calculatie van de criminele risico's die verbonden zijn met transport is vrij lastig te maken, aangezien transport een veel variabelere, fluctuerende karakter heeft dan (de fysieke kenmerken van) de opstallen van een vestiging.

De 'blootstellingsfactor' wisselt met het type gebied waarin men transporteert, de frequentie (intensiteit) van de transportactiviteiten, het aantal bedrijfswagens waarover men beschikt en de aantrekkelijkheid van de wagens zelf en/of de inhoud daarvan als buit.

De volgende kenmerken zijn onderzocht:

- 1 het **aantal bedrijfswagens** voor goederenvervoer (bestelwagens en vrachtwagens) waarover de vestiging beschikt;
- 2 de **frequentie** waarmee men **goederen** transporteert over de weg;
- 3 de gemiddelde **waarde** van zo'n **goederentransport**;
- 4 de **frequentie** waarmee men **geld** en/of waardepapieren transporteert over de weg;
- 5 de gemiddelde **waarde** van zo'n **geld/waardetransport**.

Op basis van deze vijf kenmerken zijn **twee** totale risicofactoren samengesteld.

a **RISransgoed**: het gemiddelde van 1, 2 en 3.

b **RISransgeld**: het gemiddelde van 4 en 5.

Er is geen **totaalrisico** transport berekend omdat het in feite gaat om twee totaal verschillende typen transport met verschillende criminele risico's³¹ en verschillende beveiligingsmaatregelen. Een totaal risicoscore transport zou dus appels en peren optellen.

31 Criminele risico's van goederentransport zijn de in de SEB onderzochte delicten vernieling aan de wagens, diefstal van of uit wagens en inbraak in wagens. Het criminele risico van geld/waardetransport is beroving/roofoverval. Dit laatste delict valt buiten de SEB. Voor de volledigheid is wel geïnventariseerd hoe frequent men welke waarden aan geld/waardepapieren transporteert en welke beveiligingsmaatregelen men neemt.

De risicoberekening is alleen uitgevoerd voor:

- vestigingen die zeiden **minimaal** enkele malen per maand geld en/of goederen over de weg te transporteren.
- en (voor wat betreft goederenvervoer) die in het bezit zijn van één of meer bedrijfs-wagens;

Resumerend

In schema gezet ziet de operationalisatie van de risicofactoren er als volgt uit.

	hoofdfactor	subfactoren (vragen)
RISICO OPSTAL: (RISopstaltotaal)	RISfysiek	- bedrijfsterrein - vloeroppervlak - voorzieningen - ligging
	RISmensen	- publieksgerichtheid - andere werknemers - openingstijd - eigen werknemers
	RISbuit	- handelswaar - vervoerbaar - verhandelbaar - contant geld
RISICO TRANSPORT:	RIStransport geld	- frequentie - waarde
	RIStransport waarde	- aantal wagens - frequentie

9.3 De risicofactoren opstal

9.3.1 Branche, grootteklasse en risico opstal

Men kan zich voorstellen dat de risicofactoren opstal niet gelijkelijk verdeeld zijn over de verschillende branches en grootteklassen.³²

In de onderstaande tabel staat de samenhang tussen de risicofactoren enerzijds en de kenmerken branche en grootteklasse anderzijds. De samenhang tussen de risicofactoren en branche en grootte is onderzocht door middel van een chi-kwadraat-analyse. Omdat - zeker met deze grote aantallen - de chi-kwadraat al vrij snel significantie bereikt, is het significantie-niveau vrij laag gesteld ($p \leq 0,025$).

Als een significante waarde werd gevonden, werd vervolgens de interactiemaat phi (Cramers phi) berekend. Cramers phi geeft de mate van samenhang aan tussen twee gegevens en is te vergelijken met de bekende correlatiemaat (R).

³² Een samenhang tussen de risicofactoren en regio is (uitgaande van de in de SEB onderzochte risicofactoren) minder goed voorstelbaar. Deze samenhang bleek dan ook niet (significant) aanwezig.

In de tabellen in dit hoofdstuk zijn alleen phi-waarden vermeld van 0,10 en hoger (hoe hoger de phi-waarde, des te sterker de samenhang tussen de twee factoren). Een (-) betekent dat de chi-kwadraat niet het gestelde significantie-niveau haalt en/of de phi-waarde beneden de 0,10 grens blijft.

Tabel 76: De samenhang tussen risico opstal en branche en grootteklasse

	branche (phi-waarden)	grootteklasse (phi-waarden)
(a) RISfysiek	-	.23
- bedrijfsterrein	.17	.27
- oppervlak	.18	.49
- voorzieningen	.19	.15
- lokatie	.20	.15
(b) RISmensen	.15	.39
- openingsuren	.26	.20
- andere werknemers	.16	.32
- publieksgerichtheid	.33	.24
- grootte (KWP)	.20	1.00
(c) RISbuit	.25	.18
- waarde voorraad	.35	.29
- vervoerbaarheid	.21	-
- verhandelbaarheid	.26	-
- contant geld	.28	.23
RISopstaltotaal (a + b + c)	.12	.37

Uit de tabel komt duidelijk naar voren dat er een samenhang is tussen de risicofactoren enerzijds en branche en grootteklasse anderzijds.

Het **fysieke** risico van de vestiging en het risico door **mensen** hangen met name samen met de **grootte** van het bedrijf.

De risicofactor **buit** hangt sterker samen met **branche**³³ dan met grootteklasse. Het totale risico van de opstallen (zoals door de onderzoekers geconstrueerd) hangt sterker samen met de grootte van de vestiging dan met de branche.

Grootteklasse en risico

De **mate** van samenhang zegt nog niets over de **richting** van de samenhang. Over het algemeen gesproken nemen, met het toenemen van de grootte van de vestiging, de scores op de betreffende risicovariabelen ook toe.

Uitzonderingen hierop zijn:

- De relatie tussen grootte en de nabijheid tot **daderaantrekkende voorzieningen**: de grotere bedrijven noemen gemiddeld minder van deze voorzieningen. Dit heeft een duidelijke relatie met het volgende punt.

³³ Dit is ook niet zo verwonderlijk: twee van de vier subfactoren van risico buit hebben betrekking op bepaalde **kwalitatieve** kenmerken van de goederen in voorraad (namelijk de vervoer- en verhandelbaarheid van goederen in voorraad). Deze kwaliteiten variëren niet met grootte klasse maar met branche. De twee kwantitatieve buit-factoren (waarde van de voorraad en hoeveelheid contant geld in de vestiging) hangen wel samen met de grootte van de vestiging.

- De relatie tussen grootte en **lokatie**: grotere bedrijven liggen beduidend minder vaak in het **centrum** van de stad. Van de vestigingen met vijftig of meer werknemers ligt 19% in het centrum, terwijl 45% van de vestigingen met 1-19 werknemers een centrum-lokatie heeft.³⁴
- De relatie tussen grootte en **publieksgerichtheid** is niet geheel eenduidig: de grotere vestigingen zitten vooral in de 'middelmatic risico' groep (10-50 klanten per week). De kleinere bedrijven (1-9 werknemers) zitten deels in de laag risicogroep (0-10 klanten) en deels in de hoog risicogroep (meer dan 50 klanten per week).

Ondanks het feit dat enkele (sub)risicofactoren een negatieve relatie hebben tot grootte, scoren alle **hoofdrisicofactoren** in positieve zin: hoe meer werknemers de vestiging heeft, des te hoger het fysieke risico, het risico door mensen en het risico door buit.

Branche en risico

De samenhang tussen **branche** en risico is weergegeven in het volgende schema. Per risicofactor staat vermeld welke branches significant ($p \leq 0,025$) hoger (= hoog risico) dan wel lager (= laag risico) scoren dan het gemiddelde.

Tabel 77: Branche en risico

Branches	(H=hoog, L=laag)								
	Indus- trie	Bouw	Groot- handel	Auto- (rep)	Det. food	Det. non-f	Hore- ca	Trans- port	Zak. d.v.
RISfysiek	-	-	-	H	-	-	-	L	-
- terrein	-	-	-	H	L	L	H	-	L
- oppervl.	H	-	H	H	L	L	-	-	L
- voorzien.	L	-	L	-	H	H	H	-	-
- lokatie	L	-	-	-	H	H	H/L*	L	-
RISmensen	-	L	-	H	H	-	H	-	-
- openingsuren	-	L	L	-	-	-	H	H	L
- andere werknrs.	H	L	H	-	-	L	H	L	-
- publieksgerichth.	-	L	L	-	H	H	H	L	-
- grootte	H	H	H	-	L	L	-	-	L
RISbuit	L	L	H	H	H	H	-	L	L
- waarde voorraad	H	-	H	H	-	-	-	L	L
- vervoerbaarheid	L	-	-	H	H	H	-	-	-
- verhandelbaarh.	L	-	-	H	-	H	H	-	-
- contant geld	L	L	-	H	H	-	H	-	L
RISopstal totaal	-	-	-	H	H	-	H	-	-

*= Scoort zowel hoog als laag, omdat de horeca zowel in centrumlokaties (hoog risico) als buiten de gemeentegrens (laag risico) oververtegenwoordigd is.

34 In de analyse is 'centrum' gescoord als hoog risico (3 punten); 'rand van de gemeente' als middel risico (2) en 'buiten de gemeentegrens' als laag risico (1).

Uit het schema valt af te lezen dat de meeste branches niet eenduidig scoren op de risicofactoren: een relatief hoog risico op een (sub)risicofactor wordt vaak gecompenseerd door een relatief lage score op een andere (sub)risicofactor.

Branches die vrij consistent **hoog** scoren op de risicofactoren zijn:

- De **auto(reparatie)branche**: hoog op alle risicofactoren, maar middelmatig scorend op risico door mensen.
- De **detailhandel** (food en non-food): een relatief hoog risico door hun centrale ligging, publieksgerichtheid en gemak waarmee de handelswaar vervoerd en verhandeld kan worden. Het risico wordt enigszins afgezwakt door de geringe 'omvang' (fysiek en qua aantal werknemers) van veel vestigingen in deze branche.
- De **horeca**, die om vrijwel dezelfde redenen als de detailhandel hoog scoort. Het risico door mensen is daarbij iets hoger dan in de detailhandel, het risico door buit iets lager.

Naast de hoge scoorders zijn er drie branches die relatief **laag** scoren op een of meer risicofactoren:

- De **transportsector**³⁵, die veelal over een relatief klein, decentraal gelegen (kantoor)ruimte beschikt, waar weinig externen over de vloer komen. Ook het risico door buit is laag, omdat alléén gevraagd is naar **eigen** handelswaar in voorraad (en contant geld). De transporteur 'behandelt' uiteraard wel veel goederen, deze zijn echter meestal geen bezit van het eigen bedrijf.
- De **zakelijke dienstverlening**: er zijn relatief veel kleine bedrijven (fysiek en qua aantal werknemers) in deze branche, door het dienstverlenende karakter valt er weinig te halen wat betreft 'buit'.
- De **bouw** die, in elk geval wat de **eigen opstallen** betreft laag scoort op de risico's door buit en mensen. Wellicht ten overvloede zij vermeld, dat risico's van de **bouwplaats** niet in de beschouwing zijn betrokken.

9.3.2 De samenhang van branche, grootte en risico opstal met slachtofferschap

De vraag of de door de onderzoekers geconstrueerde risico-scores enig nut hebben als **voorspellers** (of, wat bescheidener: indicatoren) van **feitelijk slachtofferschap**, wordt beantwoord in de volgende tabel. Gevonden samenhangen zijn weer uitgedrukt in termen van Cramers phi. Onderin de tabel is ook de samenhang tussen slachtofferschap en de kenmerken branche en grootte opgenomen.

Tabel 78: Risico opstal, branche, grootte en slachtofferpercentages opstalgerichte delicten

(phi-waarde)	Vern.	Inbraak opstal	Diefstal opstal	Bedreig- geld/goedging	Totaal op- stalgericht
RISfysiek	.11	.13	-	.13	.13
RISMensen	.15	.20	.13	.10	.23
RISbuit	.12	.13	.13	.13	.18
RISopstal totaal	.10	.13	.10	-	.16
Branche	.21	.15	-	.16	.16
Grootte	.14	.18	.17	-	.21

³⁵ N.B. het gaat hier nog steeds om het risico van de vestiging zelf (de opstallen); wat betreft het risico van transport scoort deze branche wel even anders (zie paragraaf 9.7).

Uit de tabel valt af te leiden dat de factor **branche** een redelijk goede voorspeller is van de slachtofferkansen van de gewelddadige delicten vernieling en bedreiging, terwijl de factor **grootte** het met name goed doet ten aanzien van de instrumentele delicteninbraak en diefstal. Bij de **risicofactoren** valt op dat het **risico door mensen** de sterkste voorspeller is van de delicten vernieling, inbraak en diefstal.

Voorts valt per **delicttype** het volgende op:

- Bij **vernieling** is er een sterke samenhang met **branche** (zie ook het hierna volgende schema); terwijl de fysieke risicofactor hier niet zoveel doet.
- Bij **inbraak** speelt met name het risico door mensen en de grootte van het bedrijf een rol. Opvallend is dat de factoren buit en branche (factoren die meestal, ook door verzekeraars, het nauwst geassocieerd worden met inbraakrisico's³⁶) een minder sterk verband hebben met inbraak dan de factoren mensen en grootte.
- Ook **diefstal** van geld/goederen uit de opstallen hangt vooral samen met grootte en het risico door mensen. De samenhang tussen grootte en diefstal zit hem met name in een fors verschil tussen de hele kleintjes (1-4 werknemers: 10% slachtoffer) en de hele groten (100+ werknemers: 35% slachtoffer), de tussenliggende grootteklassen zweven allen rond een slachtofferpercentage van ongeveer 20%.
- Het delict **bedreiging** tenslotte, vertoont de minste samenhang met de risicofactoren, alleen branche lijkt hier enige betekenis te hebben.

Ook hier zegt de **mate** van samenhang (de phi-waarde) nog niet alles over de **richting** die het verband aanneemt.

Ten aanzien van de **risicofactoren** is de aanname dat er **altijd** sprake is van positief verband: hoe hoger het risico, des te hoger de slachtofferkansen. Dit blijkt bij nadere beschouwing inderdaad het geval te zijn.

Wat betreft de factor **grootte** wordt het volgende gevonden³⁷:

- Bij **vernieling** aan opstallen hebben zeer grote vestigingen (100+ : slachtofferpercentage 30%) en een deel van de **middenmoot** (10-19 werknemers, 27%) relatief veel last van vernieling (gemiddeld slachtofferpercentage = 15%).
- **Inbraak** in opstallen vertoont een vrij rechtlijnige relatie met grootte: hoe meer werknemers, des te hoger de slachtofferkansen (1-4 werknemers: 11% slachtoffer; 100+ : 35%; gemiddeld: 15%).
- Hetzelfde geldt voor **diefstal** (1-4: 10%; 100+ : 35%; gemiddeld: 11%).
- Er is **geen** relatie tussen bedreiging en grootte.

Ten aanzien van de factor **branche** geldt dat we per delicttype een aantal branches kunnen aanwijzen met een relatief hoge dan wel lage slachtofferkansen. In het volgende schema is aangegeven welke branches relatief hoog en laag scoren ten opzichte van het gemiddelde.

³⁶ Zie ook het risicoklassensysteem van de verzekeraars dat in hoofdstuk 11 besproken wordt.

³⁷ De hieronder vermelde slachtofferpercentages kunnen afwijken van de in de hoofdstukken 3 tot en met 8 gepresenteerde percentages, omdat we in dit hoofdstuk werken met **ongewogen** gegevens.

Schema 79: Branche en slachtofferschap opstalgerichte delicten

Branches	(H=hoog, L=laag)								
	Indus- trie	Bouw	Groot- handel	Auto- (rep)	Det. food	Det. non-f	Hore- ca	Trans- port	Zak. d.v.
Vernieling	-	L	-	H	H	-	H	L	-
Inbraak	-	L	-	H	H	H	H	L	-
Diefstal	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bedreiging	L	L	L	H	-	-	H	-	-
Totaal opstalgericht	-	L	-	H	-	H	H	L	-

Uit het schema blijkt het volgende:

- De **horeca** en de **auto(reparatie)business** scoren hoog op vandalisme, inbraak en bedreiging.
- De detailhandel food scoort hoog op vernieling en inbraak.
- De detailhandel non-food scoort alleen hoog wat betreft inbraak.
- Branches met opvallend **lage** slachtofferpercentages op meerdere opstalgerichte delicten zijn: de bouw (bouwplaatsen niet meegerekend) en de transportsector.

9.3.3 Risico opstal en beveiliging opstal

In het onderzoek is ernaar gestreefd - om analytische redenen - om de factor beveiliging strikt gescheiden te houden van de risicofactoren.³⁸ In de praktijk is er natuurlijk sprake van een vreemd soort wisselwerking: enerzijds zou goede beveiliging risicoverlagend moeten werken, anderzijds is het niveau van beveiliging een indicatie van de hoogte van het risico dat een vestiging loopt. Want als het goed is zal de beveiliging van een vestiging afgestemd zijn op het risico dat de vestiging loopt.

In de volgende tabel staat de procentuele verdeling van de onderzochte vestigingen vermeld op de factoren risico en beveiliging.

38 Bij één risicofactor zit beveiliging verwerkt in de risicoberekening: bij de fysieke risicofactor 'terrein' wordt namelijk rekening gehouden met het al of niet afgegrensd zijn (door middel van muren, hekken, sloten en dergelijke) van het bedrijfsterrein (=beveiliging).

Tabel 80: Procentuele verdeling van de vestigingen naar risico en beveiliging (ongewogen), 1988 (n = 1258)

Risico opstal Totaal	Beveiliging opstal (in punten)				Totaal %
	0-2 %	3-8 %	9-20 %	21-25 %	
Gering risico	2	-	-	-	1
Gemiddeld ris.	17	8	4	-	9
Hoog risico	80	91	96	100	90
Totaal	100	100	100	100	100
Aantal vestigingen	396	429	390	43	1258
% van totaal	31 %	34 %	31 %	3 %	100 %

(chi-kwadraat: 92.96, $p \leq .001$, $\phi = .19$)

Uitleg beveiligingspunten:³⁹

- 0-2: **Alleen** eenvoudige beveiliging (inbraakveilig hang- en sluitwerk, merken van waardevol gebruiksgoed, beveiligingsverlichting).
- 3-8: Het voorgaande plus: toepassing van glasafscherming en/of inbraakwerend glas; een eenvoudig inbraak signaleringssysteem; luid alarm en/of zwaai/flitslicht op de buitenzijde van het gebouw.
- 9-20: Het voorgaande plus: een professioneel inbraak signaleringssysteem (met ruimtelijke detectoren), stil alarm, aansluiting op meldkamer (eventueel met alarmopvolging).
- 21-25: Het voorgaande plus: een gesloten TV-circuit en/of manbewaking.

Uit de tabel blijkt dat risico en beveiligingsniveau globaal gesproken gelijke tred houden. Jammer genoeg is - door de zeer scheve verdeling van de vestigingen op de totaalfactor risico (90% zit in de hoog risico groep) - verder weinig zinnigs af te leiden uit de tabel.

9.4 Risicofactoren transport

9.4.1 Branche, grootteklasse en risico transport

Ook transportrisico's zouden kunnen variëren met de branche en de grootte van de vestigingen.

In de volgende tabel staan de gevonden samenhangen weer vermeld in termen van phi-waarden (alleen vermeld indien de chi-kwadraat significant was, $p \leq 0.025$).

³⁹ De indeling in beveiligingspunten is gemaakt op basis van de SEB-vraag naar beveiligingsmaatregelen. De antwoorden op deze vraag zijn vervolgens gewogen en opgeteld. De resulterende puntenindeling is vergelijkbaar met de door de verzekeraars gehanteerde indeling in beveiligingsklassen. Zie ook bijlage 3 van dit rapport en bijlage 4 in het separaat verkrijgbare technische bijlagenboek en de toelichting op het risicoklassensysteem in hoofdstuk 11.

Tabel 82: Samenhang risico transport en branche/grootteklasse

	branche (phi-waarden)	grootteklasse (phi-waarden)
(a) RISTransgoederen	.31	.37
- aantal wagens	.26	.38
- frequentie vervoer	.28	.18
- waarde vervoerde	.27	.25
(b) RISTransgeld	.25	.22
- frequentie vervoer	.32	.11
- waarde vervoerde	.21	.25

Het risico van het goederentransport hangt vrij duidelijk samen met zowel grootte als branche. Het risico van het geldtransport vertoont een (wat zwakkere)samenhang met branche en grootte.

De risico's van het **goederentransport** lopen vrijwel recht evenredig op met de **grootte** van de vestiging: hoe groter de vestiging (die met enige regelmaat goederen transporteert), des te hoger scoort men op alle risicofactoren van het goederentransport.

Wat het risico van geldtransport betreft, zien we een verhoogd risico bij vestigingen in de **middenklasse** (met name 10-19 werknemers). Dit heeft te maken met het feit dat deze middengroep het meest **frequent** zelf geld transporteert. Naar wij aannemen besteden de grotere bedrijven deze werkzaamheden vaker uit aan een professioneel geld/waardetransportbedrijf.

Wat de **branches** betreft vallen de volgende zaken op:

- Wat betreft het risico van **goederentransport** scoren de branches groothandel en transport (uiteraard) hoog, gevolgd door bouw en industrie, terwijl de detailhandel food en de horeca het laagst scoren.
- Het totale risico van **geldtransport** vertoont minder duidelijke hoog/laag verschillen over de branches.

Dit heeft te maken met het feit dat bepaalde branches weliswaar zeer frequent geld transporteren (met name de detailhandel, de horeca en de autoreparatie), terwijl de gemiddelde **waarde** van het geldtransport relatief laag is.

De branches die direct (contant) aan het publiek leveren, brengen blijkbaar dagelijks het verdiende contant geld naar bank of kluis. De bedragen die men dan vervoert zijn natuurlijk lager (dan wanneer men dit bijvoorbeeld eens per week zou doen).

Branches die relatief laag scoren op risico geldtransport zijn die branches die waarschijnlijk veel van hun zaken via het 'papieren' geldcircuit regelen (industrie, bouw, zakelijke dienstverlening).

9.4.2 De samenhang van branche, grootte en risico transport met slachtofferschap

In de onderstaande tabel zijn de risicofactoren transport plus de kenmerken branche en grootteklasse⁴⁰ afgezet tegen het slachtofferschap van vernieling aan, inbraak in en diefstal van bedrijfswagens.

De samenhang tussen de factoren is weer uitgedrukt in termen van Cramers phi (alleen vermeld indien de chi-kwadraat significant was, $p \leq 0.025$).

Tabel 83: Risico, branche, grootte en slachtofferpercentages transport

	Vernieling wagens (phi-waarde)	Inbraak in wagens (phi-waarde)	Diefstal van wagens (phi-waarde)	Totaal wagengericht (phi-waarde)
RIStransgoed	-	.14	-	.10
RIStransgeld	-	-	.12	-
Branche	.14	.17	-	-
Grootte	-	.14	-	.16

De door ons ontworpen risicofactoren transport doen niet zo veel wat betreft de slachtofferkansen van wagengerichte delicten. Wat de risicofactoren van geldtransport betreft lag dit in de lijn der verwachtingen: het voornaamste risico van dit type transport is roofoverval/beroving (niet onderzocht in de SEB). Het risico goederentransport heeft wel een relatie met inbraak in wagens.

Branche en grootteklasse doen het, als indicatoren van de slachtofferkansen, in feite beter dan de risicofactoren.

9.4.3 Risico transport en beveiliging transport

Over het algemeen gesproken blijkt het beveiligingsniveau van geld/waarde en goederen-transporten aan de lage kant: een groot deel van de vestigingen neemt geen enkele van de in de SEB genoemde beveiligingsmaatregelen.

De mate van beveiliging van transport differentieert desondanks wel naar risico's. De samenhang tussen risico en beveiliging is in termen van Cramers phi:

- transport van goederen: $\phi = 0.14$
- transport van geld/waarde: $\phi = 0.38$

Zeker bij transport van geld/waardepapieren is er een zeer duidelijke samenhang tussen risico (frequentie van vervoer en vervoerde waarde) en aantal genomen beveiligingsmaatregelen.

40 Er bleek ook ten aanzien van transport geen relatie te zijn met regio. Deze factor is dus weggelaten.

9.5 Conclusies

- Door de onderzoekers zijn 3 soorten risico-factoren samengesteld die betrekking hebben op de opstallen van de vestiging en wel de factor fysiek risico (lokatie, vloeroppervlak e.d.), de risico-factor 'mensen' (o.a. publieksgerichtheid en openingsuren) en de risico-factor 'buit' (o.a. waarde, vervoerbaarheid en verhandelbaarheid van de handelswaar). Er blijkt een sterk positief verband te zijn tussen de risico-factor 'mensen' en slachtofferschap: hoe hoger de risico-factor 'mensen' des te hoger is de slachtofferkans. Dit verband is bij de risico-factor 'buit' ook aanwezig, maar is iets minder sterk. Er blijkt nauwelijks verband te zijn tussen fysiek risico en slachtofferschap. Door verzekeraars wordt echter niet of nauwelijks rekening gehouden met de factor 'mensen'.
- Branche en grootte zijn vrij goede voorspellers van slachtofferschap, maar niet zo goed als de risico-factor 'mensen'. De factor branche is een redelijk goede voorspeller van de slachtofferkansen van de gewelddadige delicten vernieling en bedreiging, terwijl de factor grootte het met name goed doet ten aanzien van de instrumentale delicten inbraak en diefstal.
- Het beveiligingsniveau van vestigingen spoort over het algemeen redelijk met het risico (gemeten op basis van de 3 risicokenmerken fysiek-risico, risico door mensen en risico door buit) dat de vestigingen lopen.
- Er is een verband tussen branche en grootte en het slachtofferschap van op transport gerichte criminaliteit. Er bestaat nauwelijks samenhang tussen deze op transport gerichte criminaliteit en de door ons geconstrueerde risico-factoren voor transport.

10 Interne criminaliteit

10.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken zijn delicten besproken die zijn gepleegd door daders die niet zelf (als werknemer) aan het bedrijf verbonden zijn.

Een vestiging kan echter ook slachtoffer worden van criminaliteit die gepleegd is door de eigen werknemers. Omdat er eigenlijk bijzonder weinig bekend is over de omvang van en schade door deze problematiek, is besloten om in de SEB ook aandacht te besteden aan deze vorm van criminaliteit. We zijn ons daarbij van meet af aan bewust geweest van het feit dat de telefonische enquête geen goed middel is om inzicht te krijgen in interne criminaliteit. De uitkomsten moeten dan ook gezien worden als een globale indruk en - mogelijk - als het topje van de ijsberg.

Aan het eind van de enquête is een vragenblok opgenomen over criminaliteit die (vermoedelijk) is gepleegd door de eigen werknemers van de vestiging.

Omdat uit ander onderzoek (onder andere J.C. Hes, 1988) bleek dat het gebruik van de term 'criminaliteit' in verband met het gedrag van de eigen werknemers bij de bedrijven nogal grote weerstanden kan oproepen⁴¹, is er tijdens het afnemen van de enquête uitsluitend gesproken van '**verliesgevend gedrag van werknemers**', waarbij als voorbeelden werden genoemd: het meenemen of verhandelen van bedrijfsbezit, het beschadigen van bedrijfsbezit en het verduisteren van kleine hoeveelheden geld. De vestigingen werd uitdrukkelijk verzocht om ook relatief onschuldige voorvallen te rapporteren. Een tweede drempelverlagende maatregel was, dat de vestigingen werd gevraagd ook hun (onbewezen) **vermoedens** te rapporteren. De meeste vragen ten aanzien van verliesgevend gedrag zijn dan ook gesteld in termen van 'vermoedens van ...' en niet in termen van hard aangetoonde feiten.

Door middel van deze instructies is gepoogd om de - vermoedelijk hoge - drempel om over deze problematiek te praten, zo veel mogelijk te verlagen.

De uitkomsten van de SEB doen echter vermoeden dat zelfs deze 'low profile' benadering niet bij alle respondenten tot het gewenste effect heeft geleid: het percentage vestigingen dat (vermoedens van) interne criminaliteit rapporteert is niet zo hoog als men gezien de signalen zou verwacht (namelijk 11%).

Naast de vragen die betrekking hadden op feitelijk of vermoedelijk slachtofferschap van interne criminaliteit, zijn vragen van meer algemene (en soms hypothetische) aard gesteld met de bedoeling om na te gaan wat de **houding** van bedrijven is ten opzichte van deze problematiek. Deze vragen hadden betrekking op algemene zaken als de geprefereerde reacties op denkbeeldige gevallen van interne criminaliteit, de genomen en mogelijk te nemen preventiemaatregelen en de beoordeelde kwetsbaarheid van verschillende bedrijfssonderdelen of afdelingen ten aanzien van interne criminaliteit. In de rest van dit hoofdstuk behandelen we eerst de gegevens over slachtofferschap en vervolgens de meer algemene vragen ten aanzien van interne criminaliteit.

41 Dit heeft waarschijnlijk te maken met een weerszin om de eigen vuile was buiten te hangen, maar zeker ook met het feit dat er in veel bedrijven sprake is van een schemergebied tussen toelaatbaar en ontoelaatbaar gedrag, waarin bepaalde handelingen die in formeel juridische zin strafbaar zijn, min of meer oogluikend worden toegelaten. Voorbeelden zijn het meenemen van (restanten van) gebruikte of geproduceerde materialen, het 'lenen' van gereedschappen, het binnen bepaalde grenzen 'sjoemelen' met reis- en onkostenvergoedingen etc.

10.2 Slachtofferschap van interne criminaliteit

Nogal wat vestigingen zijn, naar eigen zeggen niet goed op de hoogte van de daadwerkelijke omvang van de door hun eigen werknemers gepleegde criminaliteit.⁴²

De cijfers in deze paragraaf geven dus slechts een **indicatie** van de omvang van het probleem zoals dat wordt waargenomen door de vestigingen.

We onderscheiden de volgende soorten interne criminaliteit:

1 Vernieling/sabotage.

Hieronder verstaan we het moedwillig beschadigen van bedrijfsbezit.

2 Het zich toeëigenen van geld en/of waardepapier (fraude, diefstal, verduistering).

Naar de volgende incidenten is gevraagd: het meenemen van contant geld, ongeoorloofde geldtransacties, chequefraude, computerfraude en het teveel declareren van reis- of onkostenvergoedingen.

3 Het zich toeëigenen van bedrijfsgoederen (stelen, verduisteren van voorraden, materialen en/of inventaris).

Hieronder vallen de volgende incidenten: het meenemen van gebruiksgoederen of voorraadgoederen en ongeoorloofde goederentransacties.

4 Bedrijfsspionage/diefstal van kennis.

De hierna volgende cijfers zijn de **herwogen** resultaten, die dus het **landelijke** plaatje van de interne criminaliteit geven.

Tabel 84: Slachtofferpercentage interne criminaliteit, 1988 (n = 348.000)

	slachtoffers abs.	slachtoffers %
vernieling/sabotage	2.700	1
toeëigenen geld/w.p.	11.600	3
toeëigenen goed	19.600	6
bedrijfsspionage	3.200	1
andere vormen	13.500	4
totale interne crim.	37.200	11

Slechts een krappe 11% van de vestigingen (ruim 37.000 vestigingen) vermoedt last te hebben gehad van interne criminaliteit in 1988. Het merendeel van deze slachtoffers denkt te kampen te hebben met werknemers die zich onbevoegd **bedrijfsgoederen** toeëigenen. Het zich toeëigenen van geld en waardepapieren lijkt voor minder vestigingen een probleem te zijn, terwijl (vermoedens van) het moedwillig beschadigen van bedrijfsbezittingen of het stelen van kennis (bedrijfsspionage) slechts door een zeer beperkt aantal vestigingen wordt gemeld.

De relatie tussen **branche** en slachtofferschap van interne criminaliteit is in tabel 85 weergegeven.

42 46% van de vestigingen zegt goed in staat te zijn om interne criminaliteit op het spoor te komen, 35% vindt de vraag niet relevant/niet van toepassing, 15% meent slecht in staat te zijn tot detectie van interne criminaliteit.

Tabel 85: Slachtofferpercentages interne criminaliteit naar branche, 1988 (n = 348.000)

	Ind.	Bouw	Grth.	Auto	Det.f	Det. n-f	Hor.	Trnsp.	Zakd.	Tot.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
int. crim.tot.	13	13	12	9	15	8	21	9	9	11

p. $\leq$.001, phi = .27

Er is samenhang met branche: de horeca scoort zeer hoog met 21 % op grote afstand gevolgd door de detailhandel food. De overige branches zweven rond het gemiddelde. Opvallend is het grote verschil in slachtofferschap tussen de detailhandel food en de detailhandel non-food. In de volgende tabel is wederom de procentuele verdeling gegeven van slachtofferschap binnen de groep slachtoffers van interne criminaliteit.

Tabel 86: Verdeling delicttypen interne criminaliteit naar branche, 1988 (n = 26.400) (alleen slachtoffers)

Branche Type	Ind. %	Bw. %	Grth. %	Auto %	Det.f %	Det.n-f %	Hor. %	Trnsp. %	Zakd. %	Tot. %
- vernieling	16	1	2	-	3	2	22	14	9	7
- toeëigenen geld/w.p.	14	12	18	29	12	56	48	62	39	30
- toeëigenen goederen	58	63	42	65	33	70	61	38	29	51
- spionage	4	13	4	2	1	6	35	5	3	8
- anders	41	19	45	32	67	25	14	1	45	35

Uit tabel 86 blijkt het volgende:

- Het plegen van vernieling/sabotage door werknemers komt relatief vaker voor in de industrie en in de horeca.
- Het knoeien met geld/waardepapier komt relatief vaak voor in de branches detailhandel non-food, zakelijke dienstverlening en horeca.
- Knoeien met goederen scoort in vrijwel alle branches hoog, met uitzondering van de zakelijke dienstverlening en de detailhandel food.
- Tot slot vertoont het delict spionage/diefstal van kennis pieken bij de bouw en de horeca. Spionage in de bouwbranche is een bekend fenomeen (inschrijfprijs van de concurrent achterhalen), ook in de horeca schijnt iets dergelijks op vrij grote schaal voor te komen (offertes voor conferenties en dergelijke).
- De categorie 'anders', die bij sommige bedrijfstakken vrij hoog scoort, heeft betrekking op zaken als:
 - . intimiderend gedrag tegenover klanten;
 - . privé telefoneren, waaronder 06-telefonades;
 - . op kosten van de zaak dingen aanschaffen/bestellingen doen;
 - . beunhazen tijdens werktijd;
 - . ter plekke consumeren van goederen van het bedrijf (eten/drinken);
 - . privé gebruik van bedrijfswagens.

Het slachtofferschap van interne criminaliteit loopt min of meer rechtlijnig op met de grootte van de vestiging. In tabel 87 worden alleen de percentages voor de totale interne criminaliteit gegeven, daar opsplitsing in aparte delicten bij veel cellen leidt tot een te smalle gegevensbasis.

Tabel 87: Slachtofferpercentages interne criminaliteit naar grootteklasse, 1988
(n = 348.000)

grootteklasse	1-4 %	5-9 %	10-19 %	20-49 %	50-99 %	100+ %	totaal %
interne crim. totaal	7	14	18	24	27	48	11

(p ≤ .001, phi = 0.23)

In de volgende tabel wordt weergegeven hoe - binnen de slachtoffergroep - de verschillende delicttypen verdeeld zijn over de grootteklassen.

Tabel 88: Verdeling delicttypen interne criminaliteit naar grootteklassen, 1988⁴³
(n = 348.000)

grootteklasse	1-4 %	5-9 %	10-19 %	20-49 %	50-99 %	100+ %	totaal %
- vernieling	1	8	9	12	16	32	7
- toeëig. geld/w.p.	37	19	48	18	17	19	31
- toeëig. goed	41	63	64	62	55	67	53
- spionage	8	6	21	6	12	4	9
- anders	24	31	25	34	34	16	36

Uit de tabel valt op te maken dat het ontvreemden van geld/waardepapier zich met name relatief vaak voordoet in de zeer kleine (1-4) en 'middelkleine' (10-19) grootteklassen. Bij deze laatste groep komt ook bedrijfsspionage opvallend vaak voor.

43 N.B. in de tabel is de procentuele verdeling te zien van de vier onderzochte delicttypen binnen de groep slachtoffers van interne criminaliteit.

Tabel 89: Frequentie van interne criminaliteit, 1988*Wass*

	gemiddelde frequentie per slachtoffer	totale frequentie
vernieling/sabotage	7,0	18.900
toeëigenen geld/w.p.	5,4	62.600
toeëigenen goed	9,1	178.400
bedrijfsspionage	6,3	20.200
anders	1,7	22.400
totale interne crim.	8,1	302.500

Niet alleen is het toeëigenen van bedrijfsgoederen door werknemers de vorm van interne criminaliteit waar het merendeel van de slachtoffers last van denkt te hebben, ook de gemiddelde en de totale frequenties liggen bij deze vorm het hoogst. Het meenemen van goederen maakt 59% uit van het totaal aantal gevallen van interne criminaliteit.

Over de twee meest prominente vormen van interne criminaliteit (het zich toeëigenen van geld/waardepapieren, respectievelijk goederen van het bedrijf) valt verder het volgende te zeggen:

- Bij het zich toeëigenen van **geld/waardepapieren** gaat het voor het overgrote deel van de gevallen (namelijk 80%) om het eenvoudig wegnemen/achterhouden van contant geld. Andere vormen zoals ongeoorloofde geldtransacties (6%) en chequefraude (3%) en fraude met reis-/onkostenvergoedingen (2%) komen beduidend minder vaak voor⁴⁴.
- Bij het zich toeëigenen van **goederen** gaat het met name om het meenemen van goederen uit voorraad (53% van de gevallen), gevolgd door het meenemen van gebruiksgoed als gereedschap, kantoorinventaris, en dergelijke (30% van de gevallen). In 12% van de gevallen gaat het om ongeoorloofde goederentransacties.

Opvallend is, dat het overgrote deel van de gevallen van ontvreemding van geld en goed in de categorie 'zeer eenvoudig te plegen delicten' valt (gewoonweg iets in je zak steken).

Meer complexe vormen, die meer in de richting van fraude gaan, worden relatief weinig gerapporteerd.

In hoeverre dit beeld de werkelijkheid weergeeft, dan wel toe te schrijven is aan de interpretaties van de vestigingen en/of het relatieve onvermogen om frauduleuze handelingen op te sporen, valt op basis van deze gegevens niet vast te stellen.

Een nadere analyse van frequenties per delicttype naar branche en regio is niet mogelijk, daar de gegevensbasis te smal wordt (teveel cellen met $n < 12$).

Ontdekking van interne criminaliteit

Aan degenen die ernstige vermoedens omtrent interne criminaliteit hadden, is gevraagd in hoeveel gevallen men ook ontdekt heeft wie verantwoordelijk was/waren voor de vermoede of geconstateerde feiten. Een kwart van de vestigingen zei dat men in geen enkel geval had ontdekt wie de daders waren. Gemiddeld heeft men in 4 gevallen ontdekt wie de daders waren. Gegeven het gemiddeld aantal vermoedens van 8,1 per vestiging, is er sprake van een 'oplossingspercentage' van zo'n 50%.

⁴⁴ Binnen de categorie toeëigenen geld/waardepapieren is ook gevraagd naar fraude via de computer. Het aantal vestigingen dat deze vorm van fraude meldt is zeer laag (4 vestigingen in de steekproef), het gemiddeld aantal gevallen van deze vorm van fraude dat gemeld wordt is bijzonder hoog (namelijk gemiddeld 40 gevallen per vestiging). Na herweging leidt dit tot een geschatte totale frequentie van computerfraude van 24.000 gevallen. Gezien de te smalle basis waarop deze schatting berust, is dit getal niet meegenomen in de analyse.

Reacties op interne criminaliteit

Aan degenen die meldden in één of meer gevallen van interne criminaliteit de dader(s) ontdekt te hebben is gevraagd welke reacties volgden op deze ontdekkingen.

Tabel 90: Reacties op interne criminaliteit (feitelijke gevallen), 1988 (n = 18.754)

	1 of meer keer voorgekomen %	gemiddelde frequentie waarin
- ontslag	56	1,6
- berisping	37	5,4
- aangifte politie	20	3,6
- schorsing	14	2,0
- boete	3	.*
- (tijdelijke) overplaatsing	0	.*
- geen reactie	2	.*

*= aantal in steekproef te laag (< 12) om gemiddelde over te berekenen

Door maar liefst 56% van de vestigingen wordt 'ontslag' genoemd als één van de 1988 genomen maatregelen tegen interne criminaliteit. Deze ingrijpende maatregel werd echter niet frequent toegepast. Het geven van een berisping is in 1988 door ruim een derde van de vestigingen toegepast en dan ook redelijk vaak (gemiddeld ruim 5 maal in 1 jaar). Slechts één vijfde van de vestigingen deed van het ontdekte voorval aangifte bij de politie.⁴⁵ De aangiftebereidheid is bij interne criminaliteit dus behoorlijk wat lager dan die bij externe criminaliteit, waarbij tussen de 97% (inbraak) en 26% (bedreiging) van de respondenten zei vrijwel altijd aangifte te doen van ontdekte gevallen van criminaliteit.

Schade door interne criminaliteit

Aan degenen die vermoedens hadden van interne criminaliteit is gevraagd een schatting te geven van de geleden directe schade (kosten herstel/vervanging, waarde ontvreemde) door interne criminaliteit. De herwogen aantallen zien er als volgt uit.

Tabel 91: Directe schade door interne criminaliteit (n = 37.200)

	%	aantal vestigingen
geen schade	22	8.200
wel schade	66	24.600
onbekend	12	4.400
gemiddelde schade per slachtoffer:	f 12.000	
totale schade (x f 1.000.000) :	447,0	

45 NB: de gegevens zijn gebaseerd op een vrij smalle gegevensbasis, namelijk de antwoorden van 181 vestigingen.

Ook hier moet de kanttekening worden geplaatst dat de basis waarop deze herwogen schadegegevens gebaseerd is, vrij smal is (147 vestigingen). Als we de toch al kleine groep slachtoffers met schade verder uitsplitsen naar branche en grootteklasse, dan kunnen we voorzichtig de volgende verschillen constateren:

- Het **gemiddeld schadebedrag** door interne criminaliteit ligt relatief **hoog** bij de branches:
- bouw (35,3 duizend per slachtoffer);
- groothandel (15,5 duizend);
- horeca (14,7 duizend);
- Opvallend **laag** zitten detailhandel food (1,4 duizend), auto(reparatie) (2,3 duizend) en transport (4,3 duizend).

10.3 Algemene vragen over interne criminaliteit

Aan de voltallige groep vestigingen is een aantal algemene vragen gesteld over interne criminaliteit. Een deel van deze vragen had een denkbeeldig karakter ("Stel dat ..., wat zou uw vestiging dan ...?") om toch enig zicht te krijgen op de wijze waarop in de vestigingen tegen interne criminaliteit wordt aangekeken.

Probleemervaring

In tabel 92 is de subjectieve ervaring van de problematiek van interne criminaliteit afgezet tegen die van externe criminaliteit.

Tabel 92: Probleemervaring interne en externe criminaliteit (n = 348.000)

	interne criminaliteit %	externe criminaliteit %
(a) Hoe groot is het probleem voor de vestiging?		
- (redelijk) groot	4	11
- niet zo groot	11	31
- helemaal geen probleem	81	58
- weet niet/ wil niet zeggen	4	-
(b) Is het probleem afgenomen, toegenomen, gelijk gebleven?		
- toegenomen	4	19
- gelijk gebleven	78	67
- afgenomen	6	10
- weet niet/ wil niet zeggen	12	4

Het blijkt dat de meeste vestigingen interne criminaliteit niet als een probleem (zeggen te) ervaren. Bovendien vindt men interne criminaliteit in mindere mate een probleem dan externe criminaliteit. Een nadere analyse naar grootte en branche laat geen opmerkelijke verschillen tussen subgroepen zien. Ook hier geldt de eerder gemaakte kanttekening dat deze zeer directe wijze van vragen naar de probleemervaring waarschijnlijk niet de meest gelukkige is.

Ontdekkingsmethoden

Aan alle vestigingen is gevraagd hoe goed men zichzelf in staat acht tot het ontdekken van interne criminaliteit en hoe belangrijk een aantal mogelijke ontdekkingsmethoden zijn voor het opsporen van gevallen van interne criminaliteit. De antwoorden zijn als volgt verdeeld.

Tabel 93: Ontdekking van interne criminaliteit (n = 348.000)

(a) Hoe goed is de vestiging in staat interne criminaliteit te ontdekken?

	%
- goed	46
- matig of slecht	15
- nvt/niet nodig*	36
- weet niet/wil niet zeggen	4

*= in 87% van de gevallen gaat het hier om kleine vestigingen (maximaal 4 personeelsleden).

(b) Belang van ontdekkingsmethoden interne criminaliteit

	zeer %	enigsz. %	niet %	n.v.t. %
- betrapping op heterdaad	36	6	3	52
- melding door ander personeel	27	10	5	54
- klachten van klanten	34	6	3	55
- niet kloppende (financiële) administratie	30	5	2	54
- niet kloppende goederenadministratie	30	6	3	58
- opvallend bestedingspatroon werknemer	14	12	12	58

Ongeveer de helft van de vestigingen acht zichzelf goed in staat om interne criminaliteit op het spoor te komen. De twijfel aan het eigen vermogen om deze vormen van criminaliteit op te sporen neemt toe met de grootte van het bedrijf. De antwoorden 'matig' c.q. 'slecht' in staat om interne criminaliteit op te sporen' zijn als volgt verdeeld naar bedrijfsgrootte:

- 1-4 werknemers: 9%
- 5-19 werknemers: 24%
- 20-49 werknemers: 32%
- > 50 werknemers: 41%

Wat de **branches** betreft springen de horeca en de zakelijke dienstverlening eruit als branches die menen **goed** in staat te zijn tot opsporing van interne criminaliteit (respectievelijk 62% en 58%), terwijl in de bouw en auto(reparatie)branche relatief vaak wordt gezegd dat men hier matig of **slecht** toe in staat is (respectievelijk 26% en 28%).

Bij de vraag naar het belang van verschillende ontdekkingsmethoden haakt een groot aantal vestigingen af: ruim de helft van de ondervraagden vindt de vraag niet terzake omdat er geen problemen met interne criminaliteit zouden zijn in de vestiging. De resterende vestigingen beoordelen in meerderheid vrijwel alle genoemde methoden als 'zeer belangrijke' bronnen voor ontdekking van interne criminaliteit.

Alleen het 'opvallend bestedingspatroon van de werknemer' wordt door beduidend minder vestigingen gezien als een belangrijke methode om interne criminaliteit op te sporen. Dit is ook logisch: op zich heeft de vestiging daar weinig zicht op.

Een nadere analyse van de antwoorden naar branche en grootteklasse levert het volgende op:

- Het beoordeelde belang van de genoemde ontdekkingsmethoden loopt vrijwel rechtlijnig op met de **grootte** van de vestiging.

Het breekpunt ligt bij de grootteklasse 10 (werknemers) en hoger. In de onderstaande tabel worden de gemiddelde percentages gegeven voor **alle** genoemde ontdekkingsmethoden samen, met uitzondering van "bestedingspatroon werknemer".⁴⁶

Tabel 94: Beoordeling methoden naar grootteklasse (n = 348.000)

grootteklasse	'zeer belangrijk' %	n.v.t./niet nodig %
1-4	25	63
5-9	45	40
10-19	50	34
20-49	54	28
50-99	57	21
100+	60	20
Totaal	33	56

Per branche kan het beoordeelde belang van de diverse ontdekkingsmethoden verschillen. In het onderstaande schema staat met kruisjes aangegeven welke methode, per branche door **minimaal 40%** van de vestigingen als 'zeer belangrijk' wordt beoordeeld.

Schema 95: Beoordeling ontdekkingsmethoden per branche
(Minimaal 40% 'zeer belangrijk' = x)

Branche	betrap- ping	melding personeel	klachten klanten	fin. admin.	goederen admin.
Industrie	-	-	-	x	x
Bouw	-	-	x	-	-
Groothandel	-	-	x	x	x
Auto	x	-	x	x	x
Det. food	-	-	-	-	-
Det. non-f.	-	-	-	-	-
Horeca	x	x	x	x	x
Transport	-	-	-	-	-
Zakel.dvl	-	-	-	-	-

De horeca en de autoreparatie lijken het meest creatief gebruikte maken van (alle) ontdekkingsmethoden. De horeca is ook een branche die zichzelf goed in staat acht tot het opsporen van interne criminaliteit. De industrie en de groothandel zoeken het met name in detectie via de financiële en/of goederenadministratie.

46 Deze in buiten beschouwing gelaten omdat de beoordeling van deze methode sterk afwijkt van de beoordeling van de overige genoemde methoden.

Vreemd genoeg halen de detailhandel (food en non-food), de transportbranche en de zakelijke dienstverlening voor geen enkele methode de grens van 40% ('zeer belangrijk'-stemmers). Dit terwijl de zakelijke dienstverlening zichzelf goed in staat acht interne criminaliteit op te sporen.

Reacties op interne criminaliteit

Aan alle vestigingen is gevraagd wat men zou doen in het (denkbeeldige) geval dat men zou ontdekken dat één of meer werknemers interne criminaliteit hadden gepleegd. Deze vraag is in feite de fictieve tegenhanger van de vraag naar de **feitelijke** reactie op gevallen van interne criminaliteit (reeds hiervoor besproken), die alleen is gesteld aan slachtoffers van interne criminaliteit die in één of meer gevallen de dader(s) hadden ontdekt.

Tabel 96: Reacties op interne criminaliteit: denkbeeldig en feitelijk
(meerdere antwoorden mogelijk)

	(a) Welke reactie zou volgen op ontdekking van interne criminaliteit van enige omvang? (n = 348.000)	(b) Welke reactie volgde op feitelijk ontdekte interne criminaliteit? (n = 18.800)
	%	%
- ontslag	51	56
- berisping	23	37
- aangifte politie	30	20
- schorsing	6	14
- boete	0	3
- overplaatsing	1	0
- geen reactie	1	2

In de tabel staan links (a) de antwoorden op een denkbeeldige vraag aan **alle** vestigingen en rechts (b) de antwoorden op de vraag wat er feitelijk gebeurde na ontdekking van één of meer gevallen van interne criminaliteit.

De voorgenomen (a) en feitelijke (b) reactiewijzen ontlopen elkaar niet veel, behalve dan dat de feitelijke reactiewijzen 'berisping' en 'schorsing' wat vaker voorkomen, terwijl het aangifte doen bij de politie minder vaak voorkomt dan men zich voorneemt. Een nadere analyse naar branche en grootte levert geen noemenswaardige verschillen op.

Beoordeelde kwetsbaarheid voor interne criminaliteit

Aan alle vestigingen is gevraagd aan te geven, welke bedrijfsonderdelen of -functies in de **eigen** vestiging met name kwetsbaar zouden zijn voor interne criminaliteit, **als** dit zich zou voordoen.

Voorts is gevraagd naar het vertrouwen dat men heeft in de eigen werknemers: welk deel van hen zou zich 'vergrijpen' aan bedrijfsbezit als er totaal geen controle/toezicht op hen zou worden uitgeoefend?

Tabel 97: Beoordeelde kwetsbaarheid voor interne criminaliteit (n = 348.000)

(a) Welk deel van de werknemers zou zich schuldig maken aan interne criminaliteit, als er geen enkel toezicht/controle zou zijn?

	%
- niemand	54
- een enkeling	14
- $\pm$ een kwart	4
- $\pm$ de helft	2
- $\pm$ driekwart of meer	1
- weet niet/wil niet zeggen	23

(b) Welke functies/onderdelen in de vestiging zijn met name kwetsbaar voor interne criminaliteit? (meerdere antwoorden mogelijk)

	%
- magazijn/opslag	37
- verkoop	32
- boekhouding/fin. adm.	16
- transport	11
- produktie	8
- automatisering	7
- overig administratie	7
- bedrijfsleiding/management	6
- afdeling Research & Dev.	2
- weet niet/wil niet zeggen	22

Bij beide vragen haakt bijna een kwart van de vestigingen af: men weet geen antwoord te geven.

- Het vertrouwen in de **eigen werknemers** is over het algemeen groot te noemen: 68% van de vestigingen gelooft dat niemand of hooguit een enkeling zich zou vergrijpen aan bedrijfsbezit bij afwezigheid van controle. Slechts 7% is van mening dat een substantieel deel van de werknemers (een kwart of meer) wel interne criminaliteit zou plegen bij afwezigheid van controle.
- Wat betreft de beoordeelde kwetsbaarheid van **bedrijfsonderdelen** of functies voor interne criminaliteit springen magazijn/opslag en verkoop eruit. Ook bij de boekhouding ziet een zesde deel van de vestigingen nog wel mogelijkheden voor malversaties. De overige afdelingen/functies worden door een zeer gering percentage vestigingen gezien als kwetsbaar voor interne criminaliteit.⁴⁷

Preventie van interne criminaliteit

Aan alle vestigingen is de vraag gesteld: "Stel dat u verbeteringen zou willen aanbrengen om verliesgevend gedrag door werknemers in uw vestiging beter te kunnen voorkomen. Welke zaken zou u dan in eerste instantie verbeteren of als nieuwe maatregel invoeren?" Bij deze vraag haakte 44% van de vestigingen af: 32% vond dat er geen verbeteringen nodig waren,

47 N.B. Men dient hier rekening te houden met het feit dat is gevraagd naar kwetsbare functies in de eigen vestiging. De aantallen gegeven antwoorden variëren dus ook met de aanwezigheid van de genoemde functies in de vestigingen: zo zal niet iedere vestiging een transport- of produktie-afdeling in huis hebben.

12% zei niet te weten wat er verbeterd zou moeten worden. De overige 56% van de vestigingen noemde wel mogelijke verbeteringen. Tabel 98 geeft een overzicht.

Tabel 98: Mogelijke preventiemaatregelen/verbeteringen (meer antwoorden mogelijk)
(n = 348.000)

	%
Personeelsbeleid	
- werving/selectie personeel	28
- werkmotivatie personeel	34
Beheer	
- van sleutels	26
- van de kas	26
- van de voorraad	25
- van gebruiksgoederen (gereedschap, machines)	20
Directe controle op personeel	
- met behulp van camera's	2
- formeel toezicht op werkplek	24
- controle bij verlaten bedrijf	14
Financiële controle	
- controle financiële transacties	18
- controle reis/onkosten declaraties	12
Controle transport goederen	15
Bescherming informatie	
- bescherming gevoelige bedrijfsinfo	13
- toegang tot geautomatiseerde info	10
Overigen	
- inzicht in bestedingspatroon personeel	9
- inhuren beveiligingsdeskundigen	8
Geen verbeteringen nodig	32
Weet niet	12

Opvallend is de grote voorkeur voor verbetering van de preventie via **personeelswerk**-achtige maatregelen: van de 56% van de vestigingen die één of meer mogelijkheden verbeteringen van de preventie opnoemden vindt (ruim) de helft dat de werving en selectie en/of werkmotivatie van het personeel verbeterd zou moeten worden.

Iets minder dan de helft van de vestigingen die verbeteringen noemen ziet ook mogelijkheden in verbetering van het **beheer** van sleutels, kasgelden, voorraden en/of gebruiksgoederen (gereedschap, machines, kantoorartikelen en dergelijke). **Directe controle** op het gedrag van personeel wordt met name gezocht in versterking van het **formeel toezicht** (24%) en steekproefgewijze controles op personeel bij het verlaten van de vestiging (14%).

Het gebruik van camera's voor directe controle op het gedrag van personeel is een bijzonder impopulaire maatregel: slechts 2% van de vestigingen ziet hier wat in.

Verbetering van de maatregelen tegen **fraude** wordt door een minderheid (12-18 %) van de vestigingen genoemd. Ook wat betreft de bescherming van (bedrijfs)informatie ziet een minderheid (10-13 %) mogelijkheden tot verbetering.

Wellicht ten overvloede zij opgemerkt dat gevraagd is naar mogelijke **verbeteringen** in het preventiebeleid. De percentages in de tabel geven dus niet weer wat er **feitelijk** al aan preventie maatregelen wordt genomen noch welk **belang** men hecht aan de diverse maatregelen. De cijfers geven alleen weer op welke gebieden men mogelijkheden ziet voor **betere** preventie.

10.4 Conclusies

- Er is sprake van een **laag** slachtofferpercentage van interne criminaliteit (11 %), zeker in vergelijking met externe criminaliteit (42%). Hierbij zij aangetekend dat de gehanteerde onderzoeksmethode (telefonische enquête) niet de beste methode is om de omvang van interne criminaliteit te meten.
- Het ontvreemden van bedrijfs**goederen** is de meest voorkomende vorm (bijna 50% van alle gevallen) van interne criminaliteit. Vernieling/sabotage en bedrijfsspionage komen beduidend minder vaak voor.
- Met name de **horeca** kent een hoog slachtofferpercentage. De detailhandel food scoort ook redelijk hoog, dit in tegenstelling tot de detailhandel non-food, die van alle branches het laagste slachtofferpercentage heeft.
- Een kwart van alle vestigingen heeft in geen enkel geval ontdekt welke werknemer(s) zich schuldig maakte(n) aan interne criminaliteit. Gemiddeld wisten de vestigingen in 50% van de gevallen, waarbij er sprake was van een **ernstig** vermoeden van interne criminaliteit, een dader te achterhalen.
- Als ontdekt is wie interne criminaliteit gepleegd heeft, wordt slechts in 20% van de gevallen aangifte bij de politie gedaan. De aangiftebereidheid is bij interne criminaliteit behoorlijk lager dan bij externe criminaliteit. De meest voorkomende reacties op interne criminaliteit zijn berisping en ontslag.
- Ongeveer de helft van de vestigingen acht zichzelf goed in staat om interne criminaliteit op het spoor te komen. De twijfel aan het eigen vermogen om deze vorm van criminaliteit op te sporen neemt toe met de grootte van het bedrijf.
- Om interne criminaliteit beter te kunnen voorkomen achten de vestigingen met name maatregelen op het gebied van personeelsbeleid en beheer zinnig. Bij de verbetering van preventie wordt minder gedacht aan het verder versterken van de directe controle op het personeel.

Deel III

Andere bronnen

11 Verzekering en bedrijfsleven

11.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal welk deel van de schade die het bedrijfsleven door criminaliteit ondervindt, afgewenteld wordt op het verzekeringsbedrijf.

Idealiter zouden we de schadegegevens uit de SEB willen koppelen aan de gegevens over de door verzekeraars geboekte en uitgekeerde schaden. Het probleem is echter dat de SEB-schadegegevens betrekking hebben op een aantal specifieke vormen van criminaliteit waarvan het bedrijfsleven in Nederland de dupe wordt. Iets vergelijkbaars isoleren aan de kant van 'het' (veel meer omvattende) verzekeringsbedrijf is een zeer lastige zaak, alleen al omdat:

- er veel verzekeraars zijn⁴⁸;
- die een zeer omvangrijk assortiment aan verzekeringsproducten aanbieden;
- en elkaar daarmee stevig beconcurreren, waardoor men zeer terughoudend is in het verstrekken van interne informatie, gegevens en cijfers.

De aan 'onze' SEB kant gemeten schaden die op de verzekering afgewenteld worden, doorlopen dus een zeer complex buizenstelsel om er aan de verzekeringskant - gemengd met niet-criminele en niet-bedrijfsleven schade - bij een verzekeringshoofdgroep⁴⁹ weer uit te komen.

Dat plaatst ons in dit hoofdstuk voor de opgave om ook kort in te gaan op dat buizenstelsel. Daarom wordt in paragraaf 11.3 nader ingegaan op de vraag hoe de in de SEB onderscheiden vormen van criminaliteit ondergebracht zijn in het verzekeringsbouwwerk (door welke verzekeringsvorm kan delict X gedekt worden).

In paragraaf 11.4 kunnen we dan de door de verzekeraars geboekte crimineel gerelateerde schade van het bedrijfsleven presenteren.

Om het geheel in een iets breder kader te plaatsen wijden we echter allereerst in paragraaf 11.2 een korte beschouwing aan de rol die verzekeraars bij het onderwerp criminaliteit en bedrijfsleven spelen. Dat is namelijk een complexe rol. Ten eerste is het verzekeringsbedrijf direct slachtoffer van criminaliteit zoals elk ander bedrijf, maar daarnaast is het verzekeringsbedrijf **specifiek** slachtoffer: fraude door verzekerden. Voorts is het verzekeringsbedrijf nog eens **indirect** slachtoffer; het draagt de lasten van de door hen verzekerde slachtoffers van criminaliteit.

In elke van deze drie vormen van slachtofferschap wordt door het verzekeringsbedrijf op verschillende wijze energie gestoken in de bestrijding en preventie van criminaliteit.

48 Dat zijn in de eerste plaats de vele binnen- en buitenlandse verzekeraars die in Nederland opereren, maar het is ook zeer wel mogelijk dat een bepaald risico in het buitenland wordt verzekerd. Grotere (industriële) bedrijven hebben intern vaak hun risico's gespreid (eigen verzekeraars) of ze hebben soms zelfs eigen (her)verzekeringsbedrijven (captives) die in fiscaal vriendelijke landen gevestigd zijn.

49 We gebruiken hier de term hoofdgroep (in plaats van de in verzekeringsland gebruikelijke term branche) om verwarring te vermijden met de elders in dit rapport veel gebruikte term branche.

Verantwoording

Dit hoofdstuk is langs een geheel andere weg tot stand gekomen dan de voorgaande hoofdstukken. In het voorjaar van 1989 zijn een groot aantal (telefoon) gesprekken gehouden met verzekeringsdeskundigen en is bronnenmateriaal verzameld. Toen alle gegevens van verzekeringszijde binnen waren (augustus 1989) is een concepttekst vervaardigd die vervolgens aan een aantal deskundigen voor commentaar is voorgelegd. Daarbij bleek direct al dat we in dit hoofdstuk kennelijk een weerbarstige materie hadden aangesneden.

Naar aanleiding van deze, ten dele schriftelijke en ten dele mondeling uitgevoerde, commentaarronde is de tekst bijgesteld en nog eenmaal aan een aantal deskundigen voorgelegd. We hebben dus stevig geleund op de kennis en inspanningen van anderen en naar hen gaat dan ook onze dank uit. In het bijzonder danken we voor de gegeven informatie en/of geleverde opbouwende kritieken (die dan ook merendeels zijn overgenomen) de heren P. Huizinga (Swiss Re), Dr. R.P. Mulder (SCP), Mr. L.A.E. Suermondt, Dr. E.C. Wessels (TBBS), A.H. Westerman (CIS) en Drs. A.H. Willemsse (CVS), P.G.M. Valk (Secretaris Stichting Salvage) alsmede mevrouw Mr. M.L. Oomens namens de Vereniging van Brandassuradeuren in Nederland.

Rest ons nog de opmerking dat een deel van de concepttekst, waarop door de meeste van de bovengenoemde deskundigen wel commentaar is gegeven, door de auteurs uit dit hoofdstuk verwijderd is. Het betrof hier een analyse van het door de verzekeraars ontworpen risico-klassemstelsel. We achtten dit deel bij nadere beschouwing minder geschikt om op te nemen in deze op het bedrijfsleven toegespitste rapportage. Mede om de waardevolle kritieken, commentaren en meningsvorming niet verloren te doen gaan, zal nader bezien worden of het mogelijk is over deze materie ter zijner tijd een beknopte aparte rapportage te doen verschijnen.

11.2 Een korte beschouwing over de rol van het verzekeringsbedrijf

De positie van het verzekeringsbedrijf is in relatie tot het onderwerp 'bedrijfsleven en criminaliteit' een uitzonderlijke.

Ten eerste zijn verzekeringsbedrijven (zoals elk bedrijf) slachtoffer van de 'gewone' SEB-criminaliteit.

Ten tweede is het verzekeringsbedrijf slachtoffer van een zeer specifieke vorm van criminaliteit: verzekeringsfraude.

Ten derde is het verzekeringsbedrijf risicodragers: criminaliteitsschade wordt door het bedrijfsleven ten dele afgewenteld op het verzekeringsbedrijf; de verzekering dekt de schade.

Ten vierde steken verzekeraars energie in de bestrijding en preventie van criminaliteit en verzekeringsfraude.

Verzekeraar als slachtoffer

Het verzekeringsbedrijf vormt een niet-onbelangrijk onderdeel van het bedrijfsleven in de branche zakelijke dienstverlening. Alleen al de schadeverzekeraars innen per jaar 17 miljard gulden aan premies en keren een kleine 13 miljard aan schades uit. Er gaat in deze bedrijfstak dus flink wat om. Een bedrijfstak van deze omvang wordt natuurlijk ook zelf de dupe van criminaliteit zoals we die via de SEB gemeten hebben. Ook een verzekeraar kan slachtoffer zijn van externe delicten als vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging, of van interne criminaliteit gepleegd door bijvoorbeeld eigen personeel.

In dit hoofdstuk blijft het verzekeringsbedrijf als slachtoffer van 'SEB-criminaliteit' verder buiten beschouwing. We kunnen hier verwijzen naar de voorgaande hoofdstukken en in het bijzonder naar die delen waar nader ingegaan wordt op branche zakelijke dienstverlening.

Verzekeringsfraude

Het verzekeringsbedrijf is gezien de aard van zijn werk echter tevens een 'superprooi' voor een heel specifieke vorm van criminaliteit: verzekeringsfraude. Daarvan is sprake als een persoon de verzekeraar opzettelijk misleidt om zo een verzekeringsuitkering te verkrijgen, waarop anders op grond van de polisvoorwaarden en/of wettelijke bepalingen geen recht zou bestaan⁵⁰. Daarvan is bijvoorbeeld sprake als een verzekerde een schade enigszins overdrijft, zwaar opblaast, volstrekt uit de duim zuigt, rommelt met nota's of documenten, een schade zelf moedwillig veroorzaakt en vervolgens claimt, een schade meerdere malen claimt, de verzekeraar onjuist informeert over de omstandigheden waaronder de schade werd geleden, of als de verzekerde al met een valse start begint door bijvoorbeeld bij het sluiten van een verzekering een verkeerde opgave te doen, of door een reeds bestaande schade te verzekeren.

Kortom: het aantal varianten van verzekeringscriminaliteit is schier eindeloos en de schade - die tenslotte natuurlijk terecht komt bij alle verzekerden tezamen (hogere premies) - is aanzienlijk.

Voor de USA komt het Insurance Crime Prevention Institute (ICPI) tot een kostenpost van 11 miljard dollar per jaar (Addis, 1989) en dat is dan nog een zeer conservatieve schatting. Verzekeringscriminaliteit wordt in de USA als de een na omvangrijkste criminaliteitsvorm getipt (alleen belastingontduiking is nog populairder).

Een totaalschatting van de Stichting Centraal Informatiesysteem Schade (CIS) komt voor Nederland uit op 350 à 400 miljoen gulden per jaar⁵¹. Men gaat uit van een percentage van ongeveer 3 % verzekeringsfraude van de totaal uitgekeerde schade.

Als we ons - zoals het in deze rapportage behoort - beperken tot het bedrijfsleven, wordt elke schatting van de door het bedrijfsleven gepleegde verzekeringsfraude (waar anderzijds datzelfde bedrijfsleven natuurlijk ook weer via hogere premies slachtoffer van is) een volstrekte gok. Gegevens hierover ontbreken totaal.

Verzekeringsfraude baart vanzelfsprekend de verzekeraars grote zorgen en van verzekeringszijde tracht men dan ook langs verschillende lijnen het fraude-kwaad te bestrijden. We komen hier direct onder het kopje 'de verzekeraars als bestrijders van criminaliteit' nog op terug. Toch kan opgemerkt worden dat er nog heel wat extra's zal moeten gebeuren om verzekeringsfraude fundamenteel in te dammen. Essentieel daarbij lijkt ons de beeldvorming die men van de verzekeraars heeft.

Dat dit ook door verzekeraars ruiterlijk erkend wordt, blijkt uit de uitspraken van de Voorzitter van het Verbond van Verzekeraars de heer J.D.J. Idenburg: "Aanvaarding van (...) fraude is een gevolg van algemene normvervaging. Daar komt nog eens bij dat (...) de verzekeringsmaatschappijen grote onpersoonlijke instituten zijn. Fraude met belastingen en verzekeringen geeft niet direct het gevoel dat je iets ten nadele van iemand doet. De schade komt hooguit ten laste van grootheden die algemeen verondersteld worden over veel geld te beschikken. Het feit dat men door fraude de medeverzekerden benadeelt komt niet bij de mensen op" (Idenburg 1989/2).

Inderdaad is door schaalvergroting en technocratisering het verzekeringsbedrijf in veler ogen een verre strenge mijnheer in een hoog en duur kantoor geworden. Een meneer die je pas ziet als het onheil geschied is.

50 Zie ook Voetelink, 1985/129 e.v., geciteerd uit Wansink 1989/34.

51 Inclusief de geschatte schade ten gevolge van brandstichtingen door verzekeringsnemers.

De SEB-uitkomsten laten voor het bedrijfsleven in ieder geval zien dat de verzekering geen meneer is die erg sterk betrokken is of wordt bij de preventie van criminaliteit (zie hoofdstuk 8 tabel 69: in slechts 16% was de verzekeraar betrokken bij de totstandkoming van beveiliging)⁵².

Waarschijnlijk laten de verzekeraars daarmee een mooie kans liggen om het imago van "onpersoonlijk instituut" bij te buigen in de richting van een persoonlijk bij de klant betrokken preventiedeskundige. Zo'n rol zou door verzekeraars zondermeer vervuld kunnen worden. De kennis ervoor hebben ze immers in huis omdat verzekeraars ook - en dat is natuurlijk de essentie van hun functie - risicodragers zijn.

Verzekeraars als risicodrager

De hoofdtaak van het verzekeringsbedrijf is het afdekken van de schade die haar klanten (mede ten gevolge van criminaliteit) ondervinden of veroorzaken⁵³. Dat klinkt eenvoudig, simpel en goedkoop, maar wat betekent 'het afdekken van schade' eigenlijk?

Dekt de verzekering de schade?

De criminaliteit die we in de voorgaande hoofdstukken via de SEB boven water hebben gekregen, vormt een flinke schadepost. Een deel van die schade wordt afgewenteld op 'de' verzekering. "Gelukkig dekt de verzekering de schade," zucht men dan opgelucht, daarmee de suggestie wekkend dat er eigenlijk weinig aan de hand is. Zoals Barneveld (1984) en ook Suermondt (1989) laten zien, is dit echter economisch gezien een misvatting. Immers: als een fabriek (door bijvoorbeeld brandstichting) afbrandt, is er sprake van kapitaalvernietiging. Het vermogen van ons land is met een fabriek verminderd. De guldens die de verzekeraar aan de gedupeerde overhandigt, veranderen aan deze kapitaalvernietiging niets.

De arbeid en de materialen die aan de herbouw moeten worden gespendeerd, zouden zonder die brand voor nieuwbouw, dus voor kapitaaluitbreiding gebruikt kunnen worden.

Vaak is echter de schade nog groter. De fabriek staat stil, dat betekent minder productie, wellicht minder export en dan minder deviezen. Mogelijk moeten er nieuwe machines uit het buitenland komen. Wie weet worden door het uitvallen van de fabriek andere bedrijven geremd in hun productie.

Aan dit alles verandert de verzekering niets. De verzekering is in essentie niets meer dan een collectieve steun voor het getroffen individu. Voor de laatste een uitkomst, maar de gemeenschap verliest desondanks het merendeel van de verloren gegane goederen⁵⁴ en arbeidskracht. Of - zoals Suermondt (1989/11) het beeldend uitdrukt: "de schade wordt uitgesmeerd, verdund, gealloceerd. Maar zij is er nog steeds in volle omvang. Net als zware olie die in zee terecht komt: de concentratie wordt op den duur minder, maar de hoeveelheid niet".

Als we het verzekeringsbedrijf omschrijven als de grote uitsmeerder of verdunner, dan geeft juist deze essentie van het verzekeringsvak verzekeraars een unieke overzichtspositie waar het informatie betreft over (criminele) risico's en de schade die deze veroorzaakt. Het is met name naar dit derde aspect dat onze interesse uitgaat.

52 Hierbij moet men beseffen dat voor de respondenten 'de' verzekering een breder begrip zal zijn dan alleen de verzekeringsmaatschappijen. Een verzekeringsnemer rekent ook de makelaar of assurantietussenpersoon tot de verzekering, omdat men via hem/haar het verzekeringscontract afsluit. Formeel juridisch mogen de agenten echter niet met de verzekeraar verward worden. Desondanks staat 'de verzekering' hier dus voor de maatschappijen en alle intermediairen.

53 Verzekeraars dekken niet alleen voor de verzekerde (als slachtoffer) de schade die door criminaliteit als een van buiten komend onheil wordt veroorzaakt, maar ook de niet opzettelijk bij derden aangerichte schade die veroorzaakt wordt door een dader met een aansprakelijkheidsverzekering op zak. Zie voor een juridische afkadering van deze problematiek: Wansink 1989/27 e.v.

54 De buit bij inbraak/diefstal vormt hier een uitzondering. In dat geval is er geen sprake van kapitaalvernietiging maar van (tenminste gedeeltelijke) herverdeling.

Het eerste aspect (het verzekeringsbedrijf als slachtoffer van criminaliteit) zit immers al verwerkt in de SEB uitkomsten (branche zakelijke dienstverlening) en het tweede aspect (verzekeringsfraude) is, hoe belangrijk het ook moge zijn, een te specifiek en onontgonnen terrein om hier nader op in te gaan.

Verzekeraars als bestrijders en preventie-deskundigen

Door de verzekeraars wordt de bestrijding en preventie van criminaliteit en verzekeringsfraude op meerdere fronten tegelijk aangepakt. We beperken ons hier tot het aantippen van enkele van de belangrijkste activiteiten⁵⁵.

TBBS

Door de meeste schadeverzekeringsmaatschappijen wordt via het Verbond van verzekeraars in Nederland (VVN) meegewerkt aan het instandhouden van het Bureau voor schadepreventie (TBBS). Dit bureau kan omschreven worden als een soort makelaar in preventiekennis. Het TBBS geeft onder andere adviezen over preventie in de vorm van vele publikaties (boeken, rapporten, brochures, folders en lijsten van erkende beveiligingsspecialisten) en de uitgave van het tijdschrift 'Preventie'. Verder participeert het TBBS in vele overleg- en samenwerkingsverbanden en ontwikkelt het algemene aanbevelingen ten aanzien van beveiliging. In dat kader heeft het TBBS in samenwerking met de Vereniging van Brandassuradeuren in Nederland bijvoorbeeld het risicoklassen/beveiligingsklassen systeem ontwikkeld⁵⁶.

CIS

Een ander door de gezamenlijke verzekeraars in het leven geroepen instituut is de Stichting Centraal Informatiesysteem Schade (CIS). Dit instituut heeft als hoofddoel de bestrijding van verzekeringsfraude en het uitwisselen van informatie tussen politie/justitie en verzekeraars ter zake de vermindering van verzekeringscriminaliteit⁵⁷.

Door het CIS wordt het merendeel van de bij de diverse verzekeraars geclaimde schade incidenten door de computer gehaald (n.b.: dat zijn er vele duizenden per dag). Zodra daar iets opvallends uitrolt (het CIS noemt dat een 'hit', in de USA spreekt men van 'a red flag') wordt dat teruggerapporteerd aan de betrokken verzekeraar(s). Het is verder aan hen om actie te ondernemen.

Verder treedt het CIS namens - en in overleg met - verzekeraars op bij het doen van aangiften in fraudezaken, het verhalen van schade op daders van strafbare feiten, het opvorderen van opgespoorde onvreemde goederen en het bijdragen aan de voortgang van politie-onderzoek onder andere door als informatiebron voor de politie op de verzekeringsmarkt te functioneren en door garant te staan voor tipgelden.

Salvage⁵⁸

Salvage kan omschreven worden als een eerste beredderingshulp bij schadegevallen. Vooral nog beperkt salvage zich tot brandschaden. Direct na de brand schakelt de bevelvoerder van de brandweer ter plaatse de salvagecoördinator in die meteen de bereddering begint en regelt. Bij salvagewerkzaamheden gaat het steeds om het treffen van de eerste en meest noodzakelijke maatregelen om een stabiele situatie te bereiken. De coördinator beperkt zich

55 Zie voor meer informatie ook Mulder, 1989. In zijn boek 'Wie helpt het slachtoffer (Publieke en particuliere voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven)' gaat Mulder zeer gedetailleerd in op alle voorzieningen (alsmede hun bereik en raakvlakken) die er in Nederland bestaan voor slachtoffers van misdrijven.

56 Op dit systeem - alsmede de verwante calculatiemodellen - gaan we hier verder niet in. Een concept versie van dit hoofdstuk 11 bevatte overigens wel een nadere analyse van deze systemen en modellen. Omdat naar ons oordeel de strekking van dat stuk veel breder ging dan alleen het bedrijfsleven, is na overleg met enkele verzekeringsdeskundigen besloten dit stuk nog verder uit te werken om eventueel op een later tijdstip apart uitgebracht te worden.

57 Onder verzekeringscriminaliteit wordt in de CIS-statuten zowel criminaliteit tegen de verzekeraar verstaan (verzekeringsfraude) als criminaliteit waar de verzekeraar het risico voor draagt (subrogatie).

58 De hier gegeven samenvatting van het Salvage gebeuren is in sterke mate gebaseerd op Mulder 1989/54. De Stichting Salvage heeft daarop een aantal aanvullingen gegeven.

dus tot het bereiken van "schadestop". Over een kapot dak worden bijvoorbeeld dekzijlen aangebracht. Uitgeschakelde diepvriesinstallaties kunnen worden vervangen. Gebroken ruiten worden dichtgetimmerd. Gespecialiseerde bedrijven kunnen worden ingeschakeld om te voorkomen dat chlorideschade ontstaat. Met behulp van dergelijke eenvoudige maatregelen kan worden bereikt, dat de schade regeling snel en in een stabiele situatie kan plaatsvinden, zodat een bedrijf zo snel mogelijk weer kan functioneren.

De salvagecoördinator is bereikbaar via het centrale telefoonnummer van de Verzekeraars-hulpdienst. Er hoeft niet eerst uitgezocht te worden of en hoe de gedupeerde verzekerd is. Het risico dat iemand onverzekerd is wordt bewust genomen. De salvagecoördinator treedt op namens de gezamenlijke brandverzekeraars en in goed overleg met gedupeerden, of als deze gedupeerden niet zelf aanwezig zijn als hun zaakwaarnemer.

Deze salvagestructuur is in het belang van gedupeerden en ook van verzekeraars. Verzekerden zijn meestal onvoldoende voorbereid op rampen. Ze worden er door overvallen. Ze kennen de hulpinstanties niet en weten doorgaans niet welke maatregelen als eerste moeten worden getroffen. Dankzij de aanwezigheid van een salvagesysteem worden de verzekeraars veel vlugger gewaarschuwd. De salvagecoördinator is in de gelegenheid om, als het moet dag en nacht, het contact te leggen met betrokken verzekeraars. De schaderegeling kan daardoor veel sneller op gang komen en verzekeraars kunnen de precieze omvang van de schade veel gemakkelijker vaststellen. De snelle aanwezigheid van een salvagecoördinator kan dan ook voorkomen, dat discussies ontstaan over de hoogte van de veroorzaakte schade.

Salvage is in de eerste plaats bedoeld om gedupeerden bij brand snel en doeltreffend terzijde te staan. De directe aanwezigheid van een salvagecoördinator, het snel leggen van contact met de betrokken verzekeraars en het bereiken van een 'schadestop' kan tevens een bijdrage leveren aan de bestrijding van brandstichting en van opzettelijk onjuiste schade-aangiften.

11.3 Soorten verzekeringen

In de SEB zijn de volgende criminele risico's onderscheiden:

- inbraak;
- vernieling;
- bedreiging;
- diefstal (exclusief winkeldiefstal);
- brandstichting;
- interne criminaliteit, in concreto:
 - . diefstal;
 - . vernieling/sabotage;
 - . fraude.

De schade die een bedrijf ten gevolge van een van deze delicten oploopt, kan - indien het risico verzekerd is - geclaimd worden bij de verzekering. Het is zowel in het kader van dit onderzoek, als voor het bedrijfsleven interessant om te bezien hoe bedrijven zich kunnen verzekeren tegen de schade die elk van de genoemde delicten met zich mee kan brengen. Net zoals in de voorgaande hoofdstukken hanteren we daarbij het onderscheid tussen gebouwen en hun inhoud (11.3.1) en de bedrijfsvervoermiddelen en hun inhoud (11.3.2). We eindigen zowel de gebouw sub-paragraaf als de vervoer sub-paragraaf met een schematische samenvatting.

Dat de vertaalslag van ons simpele rijtje SEB delicten naar het enorme assortiment verzekeringsproducten geen eenvoudige is, zal duidelijk worden als men de samenvatting van dat assortiment beziet (zie schema). Daarbij dient men dan nog te beseffen dat elke van de circa 300 verzekeraars in Nederland weer zijn eigen van dit assortiment afgeleide producten in verschillende combinaties aan de man en vrouw brengt.

- 1. Levensverzekeringen**
 - pensioenverzekering (werkgever/werknemers)
 - compagnonsverzekering
 - 2. Transportverzekeringen**
 - goederentransportverzekering
 - eigen vervoer
 - transportbedrijfsschadeverzekering
 - monstercollectieverzekering
 - verzekering tentoonstellingsgoederen
 - interne transportmiddelenverzekering
 - werkmateriaalverzekering
 - 3. Technische verzekeringen**
 - machinebreukverzekering
 - machinebreukbedrijfsschadeverzekering
 - elektronicaverzekering
 - extra kostenverzekering
 - reconstructieverzekering
 - constructie all riskverzekering (CAR)
 - 4. Kredietverzekeringen**
 - 5. Rechtsbijstandverzekering**
 - bedrijfsrechtsbijstandverzekering
 - 6. Medische verzekeringen**
 - ziektekostenverzekering
 - arbeidsongeschiktheidsverzekering
 - ongevallenverzekering
 - 7. Aansprakelijkheidsverzekeringen**
 - aansprakelijkheidsverzekering voor bedrijven (AVB)(ondernemersaansprakelijkheid voor werknemers, gebouwen, produkten en milieu)
 - aansprakelijkheidsverzekering voor beroepen
 - aansprakelijkheidsverzekering voor bestuurders en commissarissen
 - 8. Brand- en aanverwante verzekeringen**
 - brandverzekering
 - stormverzekering
 - inbraakverzekering
 - de uitgebreide verzekering (brand/storm/inbraak en bijvoorbeeld schade door water, aanrijding van gebouwen en dergelijke)
 - geldverzekering
 - glasverzekering
 - brandbedrijfsschadeverzekering
 - 9. Verkeersverzekeringen**
 - wettelijke aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen
 - cascoverzekering
 - ongevallen inzittendenverzekering
 - verkeerrechtsbijstandverzekering
 - 10. Speciale geldverzekeringen**
-

⁵⁹ Bron: 'Ondernemer en verzekering', Bureau Voorlichting verzekering, Verbond van Verzekeraars in Nederland te Den Haag. Overigens zou men aan dit assortiment ook nog de verzekeringsprodukten in de sectoren milieu en reizen kunnen toevoegen.

11.3.1 Gebouw (opstallen), terrein, aldaar aanwezige inventaris en goederen

Inbraak/diefstal

"Tegen schade door diefstal, zij het bijna altijd onder bepaalde voorwaarden, kunt u zich verzekeren. Over het algemeen is er alleen dekking indien de dader zich wederrechtelijk toegang tot de bedrijfsruimte heeft verschaft. Veelal is een eigen risico van toepassing" (BVV 1984/60)⁶⁰.

De inbraakverzekering valt in de hoofdgroep⁶¹ 'brand en aanverwante verzekeringen'. Het betreft hier onder andere de risico's brand/brandstichting, inbraak/diefstal, storm, waterschade en glasbreuk.

Men kan zich apart verzekeren tegen een van deze onheilen (dus bijvoorbeeld alleen brand, of alleen inbraak), maar meestal is het een combinatie van risico's waartegen wordt verzekerd. Het neemt dan de vorm aan van een uitgebreide opstal- en inventarisverzekering. De omvang en samenstelling van de dekking kan per maatschappij verschillen.

Naast de hoofdgroep 'brandverzekering' kan voor speciale apparatuur diefstal ook gedekt worden via de elektronica- verzekering. We praten dan over computers, copiers, faxen, telexen en dergelijke. De elektronica-verzekering valt in de hoofdgroep 'technische verzekeringen' (waaronder ook de machinebreuk en CAR verzekeringen vallen; zie hierna).

Met betrekking tot de elektronica-verzekering wordt in het jaaroverzicht 1986 van het Verbond van Verzekeraars in Nederland gesteld dat:

"het schadepercentage minstens even snel stijgt als het premie-inkomen toeneemt. Oorzaken hiervan zijn inductieschaden door blikseminslag, en diefstal. Technische verzekeraars, verenigd in de Nederlandse Vereniging van Technische Verzekeraars (NVTV) maken zich zorgen over de steeds toenemende diefstalschaden" (VVN 1987/63).

Vernieling

Voor schade ten gevolge van dit delict ligt de verzekerbaarheid laag⁶². Typisch een geval dat in de polisclausules wel of niet geregeld is. Het verschilt sterk van polis tot polis. Een veel door vernieling geplaagd materiaal is glas. Vernielingsschade kan hier gedekt worden via een glasverzekering. Echter (zoals in een voorlichtingsbrochure van de verzekeraars wordt opgemerkt):

"Onder invloed van toenemende vernielingen kan het voor ondernemers in een aantal plaatsen in Nederland problemen opleveren wanneer zij een glasverzekering willen sluiten.

Dit komt omdat in die gevallen het element van het onzekere voorval vaak ontbreekt waardoor bijvoorbeeld een noodgedwongen discrepantie tussen prijs en dekking ontstaat" (BVV 1984/64)⁶³.

Bij de glasverzekering geschiedt de vergoeding veelal in natura. Dat wil zeggen dat de verzekeringsmaatschappij een gebroken ruit laat vervangen door een ruit van dezelfde soort.

Wanneer de ruit niet direct kan worden vervangen, wordt eveneens de nooddichting vergoed. Hiervoor wordt veelal een extra premie berekend.

In het geval van (ver)bouwactiviteiten is ook de 'constructie all risk verzekering' (CAR) relevant. De CAR verzekering beschermt namelijk de belangen van alle bij de bouw betrokken partijen, met betrekking tot zowel vernieling en beschadiging van het bouwwerk als schade die aan derden wordt toegebracht tijdens de bouwwerkzaamheden. Onder de betrok-

60 Bij dit citaat van de verzekeringsvoorlichters moet opgemerkt worden dat achter de gebruikte begrippen 'onder bepaalde voorwaarden' en 'wederrechtelijk' een wereld van complicaties schuilgaat.

61 We herhalen hier dat we de term hoofdgroep (in plaats van de in verzekeringsland gebruikelijke term branche) gebruiken om verwarring te vermijden met de elders in dit rapport veel gebruikte term branche.

62 Let wel: indien er geen sprake is van inbraak. Is daar wel sprake van, dan is over het algemeen de inbraakverzekering van toepassing.

63 Het in dit citaat genoemde 'element van het onzekere voorval' is de basis van elke verzekeringsvorm, omdat bij het ontbreken van dit element een verzekeringsvorm een puur 'kansspel' wordt (en dat is strafbaar).

kenen vallen de opdrachtgever (de aanbesteder), architect, constructeur, aannemer en onderaannemer.

De CAR verzekering dekt de schade als gevolg van beschadiging of vernieling van, aan en door het werk, onverschillig door welke oorzaak ontstaan.

Voor de volledigheid vermelden we ook nog de mogelijkheid dat het 'slachtoffer-bedrijf' de schade (ten dele) vergoed kan krijgen via een wettelijke aansprakelijkheidsverzekering die door een derde (ouders/ander bedrijf) is afgesloten voor de dader.

Die dader moet dan natuurlijk wel bekend zijn. In theorie kan deze 'WA lijn' bij vernieling (dat immers merendeels door jongeren gepleegd wordt) een rol spelen. Gezien het geringe aantal 'bekende daders' (zeker als we praten over bedrijven) zal dit echter weinig voorkomen.

We laten dit punt hier (alsmede bij het delict brandstichting) verder buiten beschouwing⁶⁴.

Bedreiging

Dit delict zal in de eerste plaats schade toebrengen aan lijf, leden en psyche van het slachtoffer. Een deel van de schade die iemand daarbij oploopt, is meestal verzekerd in de sfeer van de (particuliere) ziektekosten verzekering of de ongevallen verzekering.

De financiële schade die het bedrijf loopt, kan via een geldverzekering gedekt worden. Deze verzekering dekt het risico van geld (aanwezig in winkel of bedrijf) dat verloren kan gaan door bijvoorbeeld inbraak, brand, beroving en afpersing.

Na sluitingstijd geldt voor het bedrijf vrijwel altijd een beperkte dekking en/of speciale voorwaarden zoals bijvoorbeeld het gebruiken van een brandkast (hierbij past men dan veelal de SKB brandkastenlijst toe waarbij indicaties over de waardeberging gekoppeld worden aan een bepaald type kast; zie ook SBR-4, 1989).

Het vervoer van geld en het bewaren ervan in de eigen woning of in een bankkluis na de openingsuren, is in het algemeen in de dekking opgenomen.

Schade geleden doordat bijvoorbeeld bankbiljetten die men ontvangt achteraf vals blijken te zijn, kan eveneens onder de gedekte risico's vallen.

Overigens zien we hier wel heel duidelijk hoe enorm moeilijk het is om-in het kader van dit onderzoek- aan een delict (in dit geval bedreiging/beroving) een verzekeringsvorm vast te plakken.

Allereerst is er namelijk (soms) de **brandverzekering** (uitgebreide brandverzekeringen kunnen in hun 'franje-dekking' vaak enkele duizenden guldens meenemen).

Daarna komt de **aparte polis** (dus geen uitbreiding op de brandverzekering) die 'eigen geld' verzekerd onder verschillende omstandigheden (het bedrijf (verschil in geopend en gesloten), tijdens transport naar de bank of naar huis, in huis) waarbij steeds nauwkeurig omschreven is hoe het geld moet worden opgeborgen; zie SKB-brandkastenlijst. Er is een groep 'fraude- en berovingsverzekeraars' die zich speciaal op dit onderwerp richt.

Beroeps geldvervoerders verzekeren het (niet eigen) geld doorgaans via de **Beurs** in Engeland, evenals bedrijven die eigen geld vervoeren.

Brandstichting

Dit delict wordt - voor vastgoed en inhoud - afgedekt via de brandverzekering.

Interne criminaliteit

Vanzelfsprekend is dit een probleem dat lastiger te verzekeren is.

Diefstal door eigen personeel is veelal uitgesloten bij verzekeraars.

⁶⁴ Zie voor meer informatie over 'criminaliteit als aansprakelijkheidscheppend gedrag van de verzekerde' ook Wansink 1989/31-34.

Sabotage en vernieling zouden gedekt kunnen worden door een machinebreukverzekering. Deze verzekering dekt de schade aan machines als gevolg van een plotseling en onvoorzien optredend onheil. Daarbij vormt een van de gedekte risico's: "bedieningsfouten, ondeskundigheid en nalatigheid van het personeel" (BVV 1984/36).

Op het terrein van de interne criminaliteit kunnen ook de wettelijke aansprakelijkheidsverzekeringen een rol spelen. De werkgever kan immers aansprakelijk gesteld worden voor de schade die werknemers veroorzaken bij derden. Het omgekeerde geval (slachtoffer verhaalt via WA van de dader) bespraken we al bij het delict vernieling.

Resteert nog het delict **fraude**. Ook daartegen kunnen bedrijven zich verzekeren. In het Midden en Kleinbedrijf kan het soms als extra worden meegenomen in de brand/inbraakverzekering waarbij meestal het schadebedrag gemaximeerd is (f 25.000,-).

Bij grotere bedrijven of specifieke risico's wordt fraude verzekerd via een bij de grote beursmakelaars afgesloten verzekering die met name voor grote bedrijven interessant kan zijn.

Vervolgschade

Van belang is nog om te vermelden dat in bijna alle gevallen ook 'vervolgschade' (gehele of gedeeltelijke stilstand van het productieproces ten gevolg van een opgetreden risico) verzekerd kan worden⁶⁵. Op dit onderwerp gaan we hier echter niet in omdat we ons beperken tot de directe criminele feiten.

Mondelinge informatie (CVS) leerde ons overigens dat dit type 'vervolgschade' verzekeringen varieert per bedrijfstak en oploopt tot 30 à 40 % bij industriële bedrijven.

Samenvatting

In deze paragraaf zijn per risico enkele belangrijke verzekeringsvormen op een rijtje gezet. Naast de genoemde verzekeringsvormen bestaan overigens nog andere vormen in de marge. Een verzekeringsvorm - en die bevindt zich zeker niet in de marge - is nog onbesproken gebleven: de transportverzekering. We behandelen deze verzekeringsvorm uitgebreider in de volgende paragraaf. Een belangrijk punt is echter dat transportverzekeringen veelal, naast het feitelijke transport (de verplaatsing) van de roerende goederen, ook de opslag in of rond gebouwen dekken. Dat betekent in concreto dat de schade van een inbraak, diefstal, vernieling of brandstichting ook ten laste kan komen van een transportverzekeraar.

Risico's gebouw/terrein/inventaris/goederen en verzekeringsvorm

Risico/delict	Verzekeringsoort specifiek*	Hoofdgroep
Inbraak/diefstal	Inbraakverzekering	Brand
Vernieling	Electronicaverzekering	Technische verzekering
Bedreiging	Zie inbraak/diefstal	Dito
	Glasverzekering	Brand
	(Winkel)geldverzekering	Brand
Brandstichting	Brandverzekering	Fraude/berovingsverzekering
Interne criminaliteit (sabotage/vernieling door eigen personeel)	Machinebreukverzekering	Speciale geldverzekering
		Brand
		Technische verzekering

*= De transportverzekering is in het schema weggelaten (zie de vlak hiervoor gemaakte opmerking: zie verder paragraaf 11.3.2).

65 Dit begrip 'vervolgschade' komt overeen met wat in de SEB is aangeduid als 'indirecte schade'.

11.3.2 Vervoermiddelen en inhoud

In de voorgaande sub-paragraaf hebben we ons beperkt tot gebouwen/terreinen en hun inhoud (goederen en inventaris). Vanzelfsprekend kunnen ook het wagenpark en de goederen die onderweg zijn van A naar B verzekerd worden.

Drie verzekeringssoorten spelen op dit terrein de belangrijkste rol:

- transportverzekeringen;
- cascoverzekering (in combinatie met WA);
- geldtransportverzekering en geldverzekering.

Via **goederentransportverzekeringen** kunnen ondernemers zich indekken tegen schade die ontstaat als goederen tijdens het vervoer, of bij tussentijdse opslag geheel of gedeeltelijk verloren gaan of beschadigd worden⁶⁶. Met de transportverzekeringen komen we terecht op een zeer gecompliceerd terrein en de transportpolis is dan ook vrijwel altijd 'maatwerk'. Er zijn immers talloze combinaties mogelijk als we kijken wie het risico loopt (en zich dus zou moeten verzekeren) en **waar** dat risico begint en eindigt.

De vervoerskosten - en meestal daarmee gecombineerd het risico - kunnen geheel voor rekening van de afzender, of geheel voor die van de ontvanger zijn, maar de (overdrachts)streep kan even goed op elk punt daartussen gelegd worden. Dat betekent in concreto dat buitenlandse ondernemers in Nederland schade kunnen lijden en Nederlandse ondernemers in het buitenland. Het betekent ook dat een goed, terwijl het rustig in of bij het bedrijf staat, in feite nog - of al - valt onder een transportverzekering. Hoe gecompliceerd de zaak hiermee wordt zal duidelijk zijn.

Meestal wordt gewerkt met contractpolissen. Deze omvatten meerdere zendingen binnen een bepaalde termijn (men verzekert dus als het ware de **goederenstroom** op naverrekeringsbasis). Met betrekking tot criminele risico's bestaan er weer allerlei dekkingsmogelijkheden binnen de transportverzekering.

Dat loopt van all risk, onbeperkte diefstaldekking tot diefstal na braak.

Apart vermelding verdienen nog de interne transportmiddelen en/of het werkmaterieel (van dragline tot ponton). Ook deze zijn via de transportverzekering te verzekeren.

Deze opsomming - die we nog tot de hoofdlijnen beperkt hebben - maakt al duidelijk dat in de sector transport de isolatie van criminele risico's, schades en aan criminaliteit te relateren delen van de premie een bijna onbegonnen opgave is.

We stuiten op een vergelijkbaar probleem als we ons buigen over de zogenaamde '**cascoverzekeringen**'. Schade aan voertuigen en werkmaterieel (het casco) kan worden gedekt in combinatie met de WA verzekering.

Er zijn voor motorrijtuigen drie vormen:

- De WA verzekering met uitgebreide cascodekking: brand, diefstal en vernieling zijn dan verzekerd (zowel het hele blik als de samenstellende onderdelen inclusief bijvoorbeeld de radio, buitenspiegel en antenne).
- De WA verzekering met beperkte dekking: brand, diefstal, ruitbreuk, storm en enige restcategorieën (aanrijding met overstekend wild bijvoorbeeld) zijn gedekt.
- De WA verzekering met brand/diefstal dekking: de naam spreekt voor zich.

In de grote lijn dekken de casco verzekeringen dus de criminele risico's diefstal, brandstichting en soms vernieling (uitgebreide dekking).

⁶⁶ Ook hier kan men zich weer extra indekken tegen vervolgschades: bestelde goederen arriveren beschadigd, dus kan er niet geleverd worden aan klanten, dus de omzet daalt (transportbedrijfschadeverzekering).

Een laatste verzekeringsvorm betreft de **geld (transport) verzekering**. Deze verzekering (in feite is er, zoals we al zagen, sprake van meerdere verzekeringsvormen) kwamen we al eerder tegen. Bij deze verzekering is over het algemeen ook het vervoer van geld in de dekking opgenomen. Als de vervoerde sommen geld en de risico's groter worden komen we terecht op het vlak van de meer gespecialiseerde geldtransportverzekeringen.

Risico's vervoermiddelen (+ inhoud) en verzekeringsvorm

Risico/delict	Verzekeringsoort specifiek	Hoofdgroep
Alle delicten t.a.v. vervoer-de goederen	Transportverzekering	transport
Alle delicten t.a.v. interne transportmiddelen/werkma-teriaal	Interne transportmiddelen verzekering	transport
Diefstal, brandstichting (soms vernieling)	Cascoverzekering	motorrijtuigen
Beroving	Geld (transport)verzekering (Winkel)geldverzekering	Brand Fraude/berovingsverzeke-ring Speciale geldverzekering

11.3.3 Conclusie

In deze paragraaf hebben we in hoofdlijnen de soorten verzekeringen op een rijtje gezet waar bedrijven gebruik van kunnen maken om zich in te dekken tegen de schade die veroorzaakt wordt door de belangrijkste criminele (SEB) risico's.

Dat leverde een wijds scala aan mogelijkheden op. Daarbij moet men dan nog beseffen dat we ons beperkt hebben tot de grootste gemene deler.

Van belang is dat er een groot verschil bestaat tussen gebouw plus inhoud en transport.

Zoekend naar informatie die verzekeraars kunnen geven over criminele risico's en de schade die deze veroorzaken (b)lijkt de transportsector een voor ons doel redelijk ontoegankelijk terrein.

Aan de kant van het gebouw plus inhoud is de zaak een heel klein beetje helderder. Met name omdat we daar globaal uitkomen op één hoofdsector in verzekeringsland: brand/inbraak.

Een laatste conclusie - eentje die overigens sterk voor de hand lag - dient hier nog expliciet vermeld te worden. Het bedrijf dat zich tegen een bepaald risico wil verzekeren, betaalt daarvoor een premie. Die premie komt terecht bij een verzekeraar en als er schade is, betaalt de verzekeraar uit (ter gedachtenbepaling: de helft tot tweederde van de premies vloeit terug). In theorie is het mogelijk om aan de schade (terugvloeit) kant de 'criminele schade' te isoleren van de 'niet-criminele schade'. Aan de premiekant kan zoiets echter op zijn best een puur analytische exercitie zijn. In deze paragraaf hebben we immers gezien dat criminele- en niet-criminele risico's als een onlosmakelijke eenheid via het betalen van één premie gedekt worden.

11.4 Schaden (en premies) van verzekeraars

De financiële gegevens van de schadeverzekeraars in 1987⁶⁷ (Verzekeringskamer, oktober 1988) geven het volgende beeld van de premie-instroom en schade-uitstroom in miljoenen guldens.

Tabel 99: Premies en schaden schadeverzekeraars, 1987

Hoofdgroep	Geboekte premies (x f1.000.000,-)	Geboekte schaden (x f1.000.000,-)
Ongevallen en ziekte	6.860	5.895
Motorvoertuigen	3.732	2.869
Transport	908	606
Brand, etc.	3.530	2.043
Overige verzekeringssoorten	1.996	1.269
Totaal	17.026	12.682

We zagen in de vorige paragraaf al dat het in praktische zin onmogelijk is om aan de premiekant dat deel te isoleren wat betrekking heeft op criminaliteit. Men verzekert zich tegen risico's (van bananeschil tot een loden pijp in de nek, van brand door kortsluiting tot brandstichting na inbraak). Criminaliteit is slechts een van de vele risico's.

Als de schade echter geboekt is, is in de meeste gevallen ook bekend waardoor die schade ontstaan is. Aan die kant zou criminaliteit dus isoleerbaar moeten zijn. Verzekeraars blijken dat op sommige momenten ook haarfijn te kunnen doen. Men leest dan in de krant dat een bepaald risico (autokraak, inbraak) in een specifiek gebied (met name genoemde steden) zo is toegenomen dat de premie met een exact gecalculeerd aantal procenten omhoog moet. Er lijkt hier dus geen vuiltje aan de lucht te zijn. Helaas blijkt de weerbarstige praktijk anders.

Via informatie verkregen van het Centrum voor Verzekeringstatistiek (het CVS), alsmede enkele aanvullende bronnen en gesprekken met andere deskundigen, komen we helaas niet verder dan het volgende globale overzicht.

Ongevallen en ziekte

Het is onmogelijk om in dit geval uit de geboekte schade de crimineel gerelateerde schade te isoleren. Kortom: gegevens onbekend

Motorvoertuigen

Het CVS becijfert hier voor ons een ondergrens van circa 15 miljoen cascoschaden aangebracht aan bedrijfsauto's⁶⁸ ten gevolge van diefstal, vernieling en brandstichting.

67 Er is in dit hele hoofdstuk gebruik gemaakt van cijfers over 1987, omdat dit in de onderzoeksperiode (medio 1989) de meest recente grootste gemene deler was waarover bronnen en respondenten uitspraken konden doen.

68 Motorvoertuigen bevat voor het overgrote deel personenauto's waarvan slechts een klein deel bedrijfsauto's. Vrachtauto's (inclusief bestelauto's) worden in de CVS berekening geacht volledig tot het 'bedrijfsleven' te behoren.

Transport

In de verzekeringswereld is de transportbranche een wereld apart. Over de transportsector is (evenals overigens over de fraude en berovingsverzekeringen) onvoldoende cijfermateriaal beschikbaar bij het CVS, om iets te kunnen zeggen.

Een globale schatting van enkele transportdeskundigen geeft het volgende beeld.

De 600 miljoen schade (zie tabel 99) zit voor globaal de helft buitengaats: gezonken/gestrande schepen, ontploffende offshore, zware machineschade en schuivende lading. Bij de andere helft betreft het grof geschat ongeveer 20% criminele schade; dus: ongeveer 50 à 60 miljoen criminele schade. Maar dit getal kent nogal wat problemen. Ten eerste gaan de verzekeraars in deze sector uit van het - voor transportverzekeraars logische - principe: weg = weg, en weg = schade (men dekt voor 'missing'). Ten tweede zit veel schade in het buitenland (hier borrelen altijd direct de verhalen op over verdwenen vrachtwagencombinaties in Italië). Ten derde dient men te beseffen dat de transportbranche zeer afwijkende schadevergoedingsregelingen kent.

Tenslotte zij opgemerkt dat het geldtransport merendeels in het buitenland verzekerd is en dus niet is meegenomen in de bovenstaande calculatie.

Brand, etc.

De door brandverzekeraars geboekte schade betreft (zie paragraaf 11.3) niet alleen de materiële schade ten gevolge van brand, inbraak en enkele overige risico's, maar ook de daaruit voortspruitende schade als gevolg van het onderbreken van het productieproces (in SEB-termen: indirecte schade).

Volgens het CVS heeft van de totale schade die in 1987 ten laste van de brandverzekeraars kwam (2043 miljoen) ongeveer 40% (800 miljoen) betrekking op brandschade van bedrijven (inclusief vervolgschade/indirecte schade).

Nu kan brand heel wat oorzaken hebben en eigenlijk weet niemand precies in welke mate hierbij sprake is van brandstichting.

Het CVS denkt minimaal aan 15% van het brandschadebedrag en komt dus op ongeveer 125 miljoen (inclusief vervolgschade/indirecte schade)⁶⁹. De andere vormen van criminaliteit die in de 'Brand etc. sector' vallen (met name inbraak dus) calculeert het CVS voor het bedrijfsleven op ook ongeveer 125 miljoen (wederom inclusief vervolgschade/indirecte schade).

Overige verzekeringssoorten

Onbekend.

69 Waarbij het CVS opmerkt dat voor de jaren 1986 en 1987 een hoger percentage als minimum geldt in verband met de MAKRO-branden.

Overigens komt Van Hoek (1989) op grond van de CBS-cijfers over 1988 tot 100 miljoen (brandstichting en baldadigheid) voor het bedrijfsleven, maar dat is dan exclusief vervolgschade/indirecte schade.

Totaalschade bekend bij verzekeraars

De totaaltelling van de verzekeraars over 1987 resulteert derhalve in het volgende plaatje (in miljoenen guldens):

Tabel 100: Door verzekeraars geboekte schaden (totaal en criminele schade bedrijfsleven), 1987

Hoofdgroep	Geboekte schaden totaal (x f1.000.000,-)	Geboekte criminele schade bedrijfs- leven (schatting) (x f1.000.000,-)
Ongevallen en ziekte	5.895	?
Motorvoertuigen	2.869	15
Transport	606	50
Brand, etc.	2.043	125 (brandst.) 125 (inbr./overig)
Overige verzekeringssoorten	1.269	?
Totaal	12.682	315 (+ ??)

In de SEB zijn ook enkele vragen gesteld op verzekeringsgebied. Allereerst is gevraagd of de vestiging verzekerd is tegen schade door inbraak in bedrijfsgebouwen. De verzekeringsdichtheid blijkt zonder meer groot te zijn: meer dan vier van de vijf vestigingen (84 %) heeft de opstal(len) verzekerd tegen schade door inbraak.

Het wel of niet verzekerd zijn, verschilt niet erg naar grootteklasse, branche, regio⁷⁰.

Interessanter is het om te kijken naar schade die door de verzekering vergoed werd voor inbraken (gebouwen en wagens) die in 1988 plaatsvonden. De SEB komt hier op een bedrag van 232 miljoen gulden in 1988⁷¹.

De verzekeraars komen (voor 1987) qua schatting voor de inbraakschade (opstal + auto) toch lager uit. Hun schatting telt maximaal op tot 190 miljoen (alle (!) schade motorvoertuigen (15) en alle (!) transportschade (50) plus de 125 inbraak/overig).

Overigens ziet men hier in concreto hoe lastig het is om enkele SEB gegevens over inbraak te koppelen aan de schattingen van verzekeringszijde.

Kosten criminaliteit voor het bedrijfsleven aan verzekeringszijde

Als we tot slot enigszins tentatief aan het rekenen slaan met de cijfers die hier gepresenteerd zijn komen we tot het volgende.

In totaal vloeit er van verzekeringszijde minimaal 315 miljoen gulden terug naar het bedrijfsleven. In feite wordt dat bedrag dus rondgepompt: de bedrijven betalen premie en minimaal 315 miljoen vloeit in de vorm van een schade-uitkeringen terug⁷².

Dat rondpompen (en uitsmeren) kost echter ook geld. Er wordt provisie berekend, schade experts moeten op stap en een deel van het verzekeringsapparaat is druk doende met dat rondpompen. In feite wordt hier dus economisch gezien een verlies geleden, omdat dit geld zonder criminaliteit efficiënter aangewend had kunnen worden (opportunity costs; zie ook

⁷⁰ De verzekeringsdichtheid scoort alleen in de transportbranche en in de regio noord wat onder het gemiddelde.

⁷¹ Herwogen gegevens; gemiddelde schadevergoeding f 1.297,- vermenigvuldigd met totaal aantal ondervraagden minus 'weet niet en wil niets zeggen'.

⁷² De verzekering dekt hier de schade, hetgeen niet wegneemt dat bij deze schade toch sprake is van kapitaalsvernietiging. De verzekering smeert de schade slechts uit (zie hierover 11.2).

Verster 1989 en Klaassen e.a. 1988). Deze 'rondpomp kosten' liggen per verzekeringshoofdgroep anders - zo scoort de voor ons hier belangrijke hoofdgroep brand bijvoorbeeld relatief hoog - maar als we uitgaan van een uitkeringspercentage van 66 % zitten we aan de veilige kant⁷³.

Dit geeft het volgende resultaat⁷⁴:

- Schade uitkering (zie tabel 100):	315 miljoen
- Kosten verzekeringsapparaat in deze:	157 miljoen
- Premie betaald door bedrijven ter afdekking van de genoemde criminele risico's:	472 miljoen

Heel globaal gesproken gaat dus ongeveer 150 miljoen 'verloren' aan het verzekeringsapparaat. Deze 150 miljoen kunnen we als extra criminaliteitskosten voor het bedrijfsleven boeken. Voor de volledigheid merken we nog op dat deze berekening dan tevens de verzekeringsfraude bevat.

Ongeveer 3% van de totale uitgekeerde schade zou verzekeringsfraude betreffen (zie paragraaf 11.2). Als dit zelfde percentage ook geldt voor het bedrijfsleven - hetgeen ernstig de vraag is, maar gegevens hierover ontbreken - dan zou de verzekeringsfraude die in het uitgekeerde schadebedrag van 315 miljoen (zie tabel 100) zit voor (en door) het bedrijfsleven ongeveer 10 miljoen zijn.

Los van dit specifiek voor het bedrijfsleven te berekenen verzekeringsfraude bedrag, blijft het feit staan dat verzekeringsfraude in totaal 350 à 400 miljoen gulden per jaar bedraagt. Deze 'criminele kostenpost' drukt hoe men het ook wendt of keert op de verzekeraars, respectievelijk de branche zakelijke dienstverlening, respectievelijk het bedrijfsleven.

De genoemde tentatief geschatte kerngetallen samengevat

- Door bedrijfsleven betaalde premie ter afdekking van SEB-delicten	472 miljoen
- Kosten verzekeringsapparaat in deze	157 miljoen
- Aan bedrijfsleven uitgekeerde schade in deze	315 miljoen
- Verzekeringsfraude totaal	350 - 400 miljoen

73 Dat wil zeggen dat we gemakshalve stellen dat ongeveer twee derde van de totale premie inkomsten van verzekeraars via schade uitkeringen terugvloeien naar verzekeringnemers. We baseren ons hierbij op Mulder 1989/39 en de financiële gegevens van de Verzekeringskamer over 1987. We gaan dan overigens uit van de aanname dat het uitkeringspercentage voor het bedrijfsleven ongeveer gelijk is aan dat voor andere instellingen en particulieren. Gegevens over eventuele verschillen ontbreken.

74 Met nadruk merken we nogmaals op dat deze berekening puur analytisch en tentatief van aard is. Zie hier de eerder door ons gemaakte opmerkingen.

12 Ander nederlands onderzoek

Uiteraard is de SEB niet het eerste en enige Nederlandse onderzoek dat zich richt op de vraag wat de aard en omvang is van de criminaliteitsproblemen waarmee het bedrijfsleven geconfronteerd wordt. In de afgelopen 10-15 jaar hebben ook andere Nederlandse onderzoekers zich beziggehouden met deze of aanverwante vragen. Dit andere onderzoek betreft echter altijd bepaalde deelterreinen (een bepaald delict, een bepaalde branche) en/of een steekproef die getalsmatig of in geografische zin zo beperkt is dat generalisatie naar de landelijke situatie niet mogelijk is. Ondanks deze beperkingen vormen deze andere onderzoeken een aardige vergelijkingsbasis om na te gaan in hoeverre de SEB uitkomsten sporen met andere bevindingen. In paragraaf 12.1 wordt aandacht besteed aan de vergelijking tussen SEB-gegevens en gegevens uit ander onderzoek.

Naast onderzoek dat hooguit als vergelijkingsmateriaal kan dienen, is er enig Nederlands onderzoek dat gegevens oplevert die als **aanvullend** op de SEB-gegevens gezien kunnen worden. Het betreft hierbij uiteraard alleen recent Nederlands onderzoek, waarin cijfers worden gepresenteerd die landelijk representatief zijn. In concreto gaat het om onderzoeken op drie deelterreinen, namelijk delicten tegen banken, brandstichting en winkeldiefstal. Deze aanvullende onderzoeksgegevens worden besproken in de paragrafen 12.2, 12.3 en 12.4.

12.1 Vergelijking van SEB-uitkomsten met ander Nederlands onderzoek

In deze paragraaf maken we twee soorten vergelijkingen:

- 1 Een vergelijking van de SEB-gegevens met landelijke gegevens over slachtofferschap van privé-personen.
- 2 Een vergelijking van de SEB-resultaten over slachtofferschap met (onderzoeks)gegevens over bepaalde aspecten van bedrijven en criminaliteit.

12.1.1 Slachtofferschap van bedrijven en van privé-personen

Landelijke gegevens omtrent de mate waarin de bevolking slachtoffer wordt van (kleine) criminaliteit zijn bekend uit de landelijke slachtofferenquêtes die het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) op tweejaarlijkse basis houdt onder een representatief deel van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder.

De meest recente gegevens hebben betrekking op het jaar 1988, waardoor een globale vergelijking tussen deze CBS-gegevens en de SEB-gegevens goed mogelijk is. De wijze waarop in de beide enquêtes is gevraagd naar slachtofferschap (i.c. het type en aantal delicten waarnaar gevraagd wordt en de manier waarop deze delicten omschreven zijn) is echter niet identiek.

Tabel 101: Slachtofferpercentages bevolking en bedrijven

Type delict	Bevolking (CBS, 1988) %	Bedrijven (SEB, 1988) %
- vernieling wagens	8	11
- overig vernieling	6	18
- inbraak (woning/opstal)	3	15
- inbraak in wagens	3*	9
- diefstal van wagens	0	2
- overige diefstal	5	12
- bedreiging/intimidatie	5**	8
totaal	34	42

* = 'diefstal uit auto'

**= de percentages van 'bedreiging binnenshuis' en 'bedreiging buitenshuis' zijn hier opgeteld, hetgeen een overschatting van het totale slachtofferpercentage oplevert (geen rekening gehouden met meervoudig slachtofferschap)

Uit de tabel blijkt dat bedrijven beduidend hogere risico's lopen wat criminaliteit betreft, dan privé-personen.

Slachtofferschap van vernieling, (overige) diefstal en bedreiging komt 2 tot 3 keer zoveel voor bij bedrijven. Bij de delicten inbraak (in opstallen en wagens) en diefstal van wagens lopen de bedrijven 3 tot 5 keer zoveel risico als de burgers.

Dat het totale slachtofferrisico van bedrijven slechts 8% hoger uitvalt als dat van privé-personen, wordt veroorzaakt door het feit dat in de CBS-enquête een veel groter aantal delictvormen wordt bevraagd dan de hier genoemde (in het totaal wordt naar 16 verschillende delictvormen gevraagd).

12.1.2 Vergelijking slachtoffergegevens met gegevens over bedrijven en criminaliteit

We zullen de volgende onderzoeken/publikaties stuk voor stuk behandelen:

- 1 Het EIM-onderzoek naar criminaliteit tegen winkels in het midden- en kleinbedrijf (van den Heuvel en van der Valk, 1986).
- 2 Het COBA-onderzoek bedrijven, naar inbraak bij bedrijven in de regio Den Haag (Steinmetz en van der Zee-Nefkens, 1980).
- 3 Een WODC-onderzoek naar criminaliteitsoverlast bij de horeca (van Duyne, 1978).
- 4 Een onderzoek naar criminaliteit in de horeca, door het Bedrijfschap Horeca (1986).
- 5 Een artikel in Justitiële Verkenningen waarin, onder meer voor het bedrijfsleven, een raming wordt gemaakt van de schade- en kostenposten in verband met kleine criminaliteit (Van Dijk en Röell, 1988).
- 6 Een onderzoek van het maandblad Succes, waarin is nagegaan wat bedrijven aan beveiliging doen (Succes, 1985).

Het EIM-onderzoek slachtofferschap midden- en kleinbedrijf (1986)

In het EIM-onderzoek zijn via een schriftelijke enquêtegegevens verzameld over 2453 winkel-ondernemingen (met maximaal 6 vestigingen). Gegevens over slachtofferschap hebben betrekking op de delicten winkeldiefstal (zit niet in de SEB), gelddiefstal, inbraak, vernieling en intimidatie.

Verdere kanttekeningen bij de vergelijking tussen SEB- en EIM-gegevens zijn:

- In het EIM-onderzoek is de **onderneming** de eenheid van analyse (waarbij 1 onderneming maximaal 6 vestigingen kan hebben), bij de SEB is de individuele vestiging de eenheid van analyse. Men zou dus verwachten dat de EIM-gegevens (slachtofferpercentages en frequenties) hoger uitvallen dan de SEB-gegevens.
- De onderzoeksgroep van het EIM-onderzoek is beperkter dan de SEB-onderzoeksgroep. Wij vergelijken hieronder de EIM-gegevens met de SEB-gegevens over de branches 'detailhandel food' en 'detailhandel non-food'.
- De **omvang** van de onderzoeksgroep is in het EIM-onderzoek veel groter: 2453 ondernemingen, tegen 209 vestigingen (detailhandel) in het SEB-onderzoek.
- Uit de EIM-rapportage blijkt niet of wagengerichte delicten (vernietiging/inbraak in/diefstal van) al dan niet zijn meegenomen in de totaaltelling. We nemen aan dat ze gewoon meedoen.
- In het EIM-onderzoek wordt geen expliciet onderscheid aangebracht tussen interne en externe criminaliteit. Wel werd (voor de delicten winkeldiefstal en diefstal geld) gevraagd wie (eigen personeel/klanten/anderen) de hoofdschuldigen waren. Diefstal van geld werd door ongeveer de helft van de respondenten toegeschreven aan 'eigen personeel'.

Tabel 102: Slachtofferpercentages detailhandel, EIM- en SEB- gegevens

Type delict	EIM (1984) %	SEB (1988) %
- vernietiging	25	22
- inbraak	30	15*
- diefstal geld	5**	3
- intimidatie	10	10***
totaal	Onbekend	48

*= alleen geslaagde inbraken

**= 50% hiervan wordt toegeschreven aan eigen personeel

***= alleen slachtofferpercentage detail non-food, bij detailhandel food waren er minder dan de vereiste 13 slachtoffers

De uitkomsten van het EIM- en het SEB-onderzoek lijken redelijk te sporen. Het slachtofferpercentage van het delict inbraak ligt in het EIM-onderzoek echter tweemaal zo hoog als in het SEB-onderzoek. Dit is vreemd omdat uit allerlei signalen blijkt dat het delict inbraak, in tegenstelling tot andere delicten die zich de afgelopen jaren gestabiliseerd hebben qua omvang, de laatste jaren aan het toenemen is.

Een mogelijke verklaring is dat in de EIM-onderzoeksgroep meer ondernemingen zitten met relatief hoge inbraakrisico's, waardoor het slachtofferpercentage inbraak opgedreven wordt. De onderzoekers maken in hun rapport ook melding van het feit dat de gemiddelde inbraakcijfers (omvang, maar ook frequentie en schade) worden opgedreven door deze groep hoogrisico ondernemingen.

In de volgende tabel worden EIM- en SEB uitkomsten vergeleken op de gemiddelde frequentie waarin delicten voorkwamen en de gemiddelde schade die de bedrijven daardoor leden. Uit de EIM-rapportage hebben wij begrepen dat de gegevens in dit geval zijn gemiddeld op het aantal **vestigingen** (en niet op het aantal ondernemingen), zodat de resultaten in principe goed vergelijkbaar zijn.

Tabel 103: Frequentie van en schade door criminaliteit in de detailhandel, EIM en SEB

Type delict	EIM (1984)		SEB (1988)	
	gemiddelde frequentie	gemiddelde schade (guldens)	gemiddelde frequentie	gemiddelde schade (guldens)
- vernieling	2,4	2.070	3,2	3.200
- inbraak	2,1	2.480	2,0	5.600
- diefstal geld	NB	1.900*	_***	_***
- intimidatie	NB	140	5,6***	nihil

*= waarvan 50% toegeschreven aan eigen personeel

**= gegevensbasis te smal voor berekening gemiddelde

***= alleen berekend voor detailhandel non-food

In deze tabel treden enkele opvallende verschillen op: vernieling valt in het SEB-onderzoek hoger uit zowel wat betreft de gerapporteerde frequentie als wat betreft de gemiddelde schade per vestiging.

Bij inbraak zijn de opgegeven frequenties nagenoeg gelijk, maar is de in de SEB opgegeven schade per vestiging beduidend hoger.

Een mogelijke verklaring is, dat inbraak in bedrijven niet zozeer in volume is toegenomen (zie vorige tabel) als wel in 'professionaliteit', dat wil zeggen de schade per geval wordt hoger omdat er meer kostbare goederen worden onvreemd. Ook kan toegenomen beveiliging (hetgeen vaak leidt tot meer braakschade) hier een rol spelen.

Het COBA-onderzoek inbraak bedrijven regio Den Haag (1980)

Dit onderzoek is van minder recente datum en heeft indertijd de nodige kritiek gekregen (op methodologische gronden). Toch staan we kort stil bij enkele gegevens uit dit onderzoek.

Kanttekeningen bij de vergelijking:

- De onderzoeksgroep in het COBA-onderzoek is breder dan die van de SEB: ook (semi) openbare instellingen en de branches landbouw/tuinbouw/visserij zijn meegenomen in het onderzoek.
- Het COBA-onderzoek heeft alleen betrekking op (398) bedrijven in Den Haag e.o. De SEB-gegevens voor de agglomeratie Den Haag hebben betrekking op slechts 52 vestigingen.
- Het is niet duidelijk of het COBA-onderzoek betrekking heeft op ondernemingen (met mogelijk meer dan 1 vestiging), of op individuele vestigingen.
- In het COBA-onderzoek zijn slachtoffergegevens achterhaald over meerdere jaren (1968-1977). In de onderstaande vergelijking gebruiken we alleen de meest recente gegevens (1977).
- De schadegegevens door inbraak zijn in het COBA-onderzoek gemeten door te vragen naar de schade van de **laatste inbraak**, de jaarschade is vervolgens berekend door deze laatste schade te vermenigvuldigen met het (gemiddeld) aantal inbraken per jaar. In het SEB-onderzoek is direct gevraagd naar de totale jaarschade (dit is nauwkeuriger).
- Het is onduidelijk of in het COBA-onderzoek inbraken in bedrijfswagens zijn meegerekend (waarschijnlijk niet). De hieronder gegeven SEB-gegevens zijn daarom **exclusief** inbraak in wagens.

Tabel 104: Inbraak in opstallen COBA en SEB

	COBA (1977)		SEB (1988)		Landelijk	
	Den Haag (n=398)		Den Haag (n=52)		(n=1.258)	
	slacht. %	gemidd. schade (gulden)	slacht. %	gemidd. schade (gulden)	slacht. %	gemidd. schade (gulden)
inbraak opstallen	14	2.026	22	2.700	15	8.500

Het slachtofferpercentage van inbraak in opstallen ligt in de SEB (regio Den Haag) ongeveer 50% hoger dan het in het COBA-onderzoek gevonden percentage. Uiteraard speelt hier een rol dat er 11 jaar tijdsverschil tussen de beide onderzoeken zit. Opmerkelijk is dat de in de SEB opgegeven schades (voor de regio Den Haag) vrij laag liggen en beduidend lager dan het landelijk gemiddelde. Veel conclusies mag men hieraan niet verbinden, het gaat om slechts 12 vestigingen die slachtoffer waren van inbraken in opstallen.

WODC-onderzoek overlast bij de horeca (1978)

Ook dit onderzoek is van minder recente datum en zal daarom slechts kort behandeld worden.

In dit onderzoek werd (in 1976) een representatieve steekproef van 8000 horecabedrijven benaderd met een schriftelijke enquête (de respons was N= 4.928).

In de lijst werd gevraagd naar de volgende delictvormen: vechtpartijen, wraakoefeningen, vernielingen aan de binnenkant van de zaak, vernielingen aan de buitenkant van de zaak en intimidatie/opdringen bescherming.

Vragen naar slachtofferschap hadden betrekking op de **maand** voorafgaand aan toezending van de enquête, waarbij de 4 'vraagmaanden' evenredig gespreid werden over het jaar.

Om de WODC-slachtofferpercentages en frequenties te kunnen vergelijken met de **jaarcijfers** uit het SEB-onderzoek zijn de WODC-gegevens over deze 4 vraagmaanden vermenigvuldigd met drie.

Tabel 105: Slachtofferpercentages horeca, WODC- en SEB-gegevens

Type delict	WODC (1976)	SEB (1988)
	(N= 4.928) slacht. %	(N= 75) slacht. %
- vernieling binnen	15	36
- vernieling buiten	12	
- intimidatie	6	
- vechtpartijen	12	20
- wraakoefeningen	3	
- herrieschoppen*	27	-
- betalingsweigering*	24	-

*= is formeel gezien geen delict.

Het relatieve aantal horecabedrijven dat **vernielingen** meldt is in de SEB hoger dan in het WODC-onderzoek.

Hier kan de tijdsfactor een rol spelen (12 jaar verschil). De gegevens voor de geweldsmisdrijven zijn wat lastig te vergelijken, gezien de verschillen in delictsomschrijvingen die in de beide onderzoeken zijn gehanteerd.

Als we aannemen dat horecavestigingen in het SEB-onderzoek ook de relatief lichte vergrijpen (herrieschoppen/betalingsweigering) hebben gemeld bij de vragen naar intimidatie/-bedreiging, dan lijken de onderzoeksuitkomsten redelijk met elkaar te sporen.

In tabel 106 staat de gemiddelde schade (per jaar, per vestiging die slachtoffer is geworden) van een drietal delicten vermeld.

De gemiddelde frequenties van de delicten kunnen, door zeer verschillende wijzen van telling, niet vergeleken worden.

De WODC-schadecijfers (die betrekking hebben op 1 maand) zijn met een factor 12 vermenigvuldigd om een schatting van de jaarlijkse schade te krijgen.

Tabel 106: Gemiddelde schade per slachtoffer, WODC en SEB

Type delict	WODC (1976) (N= 4.928) gem.schade	SEB (1988) (N= 75) gem.schade
- vernieling	3.900*	3.000
- intimidatie	1.884	400

*= ongewogen gemiddelde van 'binnen' en 'buiten'.

De schadecijfers van intimidatie uit het WODC-onderzoek zijn beduidend hoger dan de SEB-schadecijfers. Aangezien de SEB-gegevens betrekking hebben op een zeer gering aantal vestigingen, kan men verder niet al te vergaande conclusies verbinden aan de tabel.

Criminaliteit in tal en last (1988)

In dit artikel worden - op basis van onderzoeks en ander materiaal - schattingen gemaakt over de schade als gevolg van (kleine) criminaliteit en de kosten van beveiliging.

Een van de onderscheiden deelterreinen is het bedrijfsleven. In de onderstaande tabel worden de in het genoemde artikel gemaakte schaderamingen vergeleken met de **herwogen** SEB-gegevens. Kanttekening bij de vergelijking:

- de gegevens in het artikel hebben betrekking op een bredere groep bedrijven (inclusief landbouw en visserij) en een groter aantal delicten (winkeldiefstal, fraude, brandstichting, etc.) dan bij de SEB het geval is.

Tabel 107: Schadecijfers 'Criminaliteit in tal en last' en SEB

Branche/delict	Artikel (1988) (x f 1.000.000,-)	SEB (1988) (x f 1.000.000,-)
Horeca		
- inbraak	onbekend	29
- overige delicten	40	71
Detailhandel		
- vernieling	100	85
- inbraak	200-300	186
- (winkel)diefstal	600-700*	(externe diefstal) 220**
- diefstal intern	onbekend	(totaal intern) 58
Overige bedrijven (excl. detailhandel)		
- inbraak	400	446
Totaalschade bedrijven		
- detailhandel	1.100*	550**
- overige bedrijven	2.000-3.000	1.950

*= inclusief schade door winkeldiefstal

**= exclusief schade door winkeldiefstal.

De getallen in de linker- en rechterkolom zijn niet direct vergelijkbaar, met name omdat de vermelde SEB-schadecijfers alleen betrekking hebben op de directe schade van 4 externe delicten plus de schade van interne criminaliteit. De raming van van Dijk c.s. omvat meer delicten.

In hoofdstuk 14 (tabel 116) wordt overigens een totaaltelling gegeven (SEB-gegevens plus aanvullende landelijke cijfers over delicten die niet zijn meegenomen in de SEB), die een totaal schadecijfer oplevert van 2,5 miljard. Dit laatste schadecijfer spoort heel aardig met de schaderaming van van Dijk c.s..

Het Succes-onderzoek (1985)

In 1985 is een onderzoek in 200 vestigingen uitgevoerd in opdracht van het blad Succes. De ondernemingen vertegenwoordigen de industrie, bouw - en installatiebedrijven, de handel, horeca, reparatiebedrijven, transportondernemingen, opslagbedrijven en de communicatie-sector. De steekproef was echter niet representatief voor het gehele land.

Tabel 109 geeft een overzicht van de onderzoeksgegevens.

Tabel 109: Getroffen beveiligingsmaatregelen volgens Succes en SEB

	Succes (1985) (n = 200) %	SEB (1988) (n = 1258) %
inbraakveilige sloten	78	66
registratie van kostbare goederen	53	25
doelmatige verlichting	86	68
ruit- en deurbeschermers	43	28
inbraaksignaleringssysteem	48	26
aansluiting meldkamer	27	15
inrichting eigen loge voor bewaking	8	onbekend
externe beveiligingsdienst	14	10
oprichting van eigen beveiligingsdienst	10	onbekend

Het blijkt dat de percentages uit het Succes-onderzoek bij alle maatregelen flink hoger liggen. Gezien het feit dat 10 % van de door Succes onderzochte vestigingen in het bezit van een eigen beveiligingsdienst was, lijkt het waarschijnlijk dat grote bedrijven oververtegenwoordigd waren in de Succes-steekproef.

Het percentage vestigingen dat onder druk van de verzekeringsmaatschappij beveiligingsmaatregelen heeft genomen bij het Succes-onderzoek in 1985 uit op 8 %. In de SEB bleek dat in 16 % van de gevallen de verzekering betrokken was bij het tot stand komen van de beveiliging (de vraagstelling van Succes en SEB in deze is echter niet geheel identiek).

12.2 Aanvullende gegevens: banken

In de SEB zijn aan 1258 vestigingen vragen gesteld over criminaliteit. Deze steekproef is representatief voor vrijwel het hele bedrijfsleven met uitzondering van één sector: het bankwezen. De individuele banken bleken namelijk van hun hoofdkantoren geen toestemming te krijgen tot deelname aan de SEB (gezien de gevoeligheid van de gevraagde informatie). De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) was wel bereid om een aantal SEB-vragen voor de **totale** sector te beantwoorden. De totale schade van bedreigingen (inclusief overvallen) van banken bleek echter voor de NVB een te gevoelig gegeven te zijn. Hier rust dan ook een embargo op. Als we echter de gegevens van de NVB met betrekking tot de frequentie van bedreigingen koppelen met gegevens over de buit uit het rapport Overvallen criminaliteit (1988) dan is toch een vrij betrouwbare schatting te maken van deze schade.

Door de NVB zijn de vragen uit het invul-formulier dat de vestigingen van tevoren toegestuurd kregen voor alle 8400 financiële instellingen in Nederland beantwoord. Aldus is een beeld gekregen van de frequentie en de totale directe schade van elk van de vier bevraagde vormen van externe criminaliteit. Het slachtofferpercentage is door ons berekend door de totale frequentie af te zetten tegen het totaal aantal financiële instellingen (n = 8400). Hierdoor valt het slachtofferpercentage wellicht iets te hoog uit, aangezien bij de berekening uitgegaan is van de veronderstelling dat elke getroffen vestiging slechts één keer last heeft gehad van het betreffende delict.

Op het schadebedrag van bedreigingen (inclusief overvallen) rust zoals gezegd een embargo.

We weten echter van de NVB de frequentie van overvallen op banken (335), terwijl in het rapport 'Overvallencriminaliteit' gegevens vermeld zijn over de buitschade in de periode tussen 1 januari 1984 en 1 juli 1987.

Er zijn geen duidelijke redenen om aan te nemen dat de procentuele verdeling van de buit-omvang in 1988 heel anders ligt. Als we het aantal roofovervallen op banken in 1988 (335)

afzetten tegen de in het rapport vermelde gegevens over de omvang van de buit, dan is de totale schade van rofovervallen op banken (in 1988) te berekenen.

Deze schade bedraagt ongeveer 23 miljoen. Uit de gegevens van de NVB blijkt dat banken behalve van rofovervallen ook last hebben gehad van chantage of afpersing (20 keer) en van ruzie of onenigheid met klanten (20 keer).

De totale schade van bedreiging inclusief overvallen schatten we daarom voor de banken op zo'n 25 miljoen gulden. Verder hebben banken ongeveer 3 miljoen **indirecte** schade geleden (met name ten gevolge van bedreiging).

Tabel 110 geeft een overzicht van het slachtofferpercentage, de frequentie en de directe schade die banken hebben geleden ten gevolge van vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging.

Tabel 110: Slachtofferschap en directe schade van externe criminaliteit in het bankwezen, 1988* (n = 8.400)

	slachtoffer- percentage %**	frequentie abs	totale (directe) schade*** (x f 1.000.000,-)
Vernieling	1	80	0,3
Inbraak	-	18	0,1
Diefstal	onbekend	onbekend	onbekend
Bedreiging	4	375	25,0
Indir.schade	-	-	3,0
Totaal	6	473	28,4

*= Bron: Nederlandse Vereniging van Banken gecombineerd met gegevens uit het rapport Overvallen criminaliteit (voor schade van bedreiging).

**= Voor de berekening van het slachtofferpercentage is ervan uitgegaan dat elke getroffen bank slechts één keer last heeft gehad van de betreffende vorm van externe criminaliteit.

***= De cijfers uit deze kolom hebben allen betrekking op de directe schade met uitzondering van het getal op de laatste rij: daar gaat het om de indirecte schade.

Conclusies:

Het blijkt dat banken in totaal 473 keer last hebben gehad van vernieling, inbraak en bedreiging (cijfers over diefstal waren niet bekend), wat neerkomt op een slachtofferpercentage van 6% voor deze 3 delicten tezamen. Als gevolg hiervan heeft de bankensector een (directe en indirecte) schade geleden van 28,4 miljoen gulden.

12.3 Aanvullende gegevens: brandstichting

De Nederlandse brandweerkorpsen versturen de door hen opgemaakte brandrapporten naar het CBS, die de gegevens uit deze brandrapporten verwerkt in haar Kwartaalberichten⁷⁵ en in de jaarlijks gepubliceerde 'Statistiek der branden'.

De brandweer en (dus ook) het CBS maken een onderscheid tussen brandstichting en spelen met vuur/baldadigheid. Van brandstichting wordt gesproken als een brand opzettelijk is veroorzaakt of ontstaan is door grove nalatigheid. Van spelen met vuur is sprake indien de brand ontstaan is door een daad waarvan de veroorzaker de consequenties niet heeft overzien. Brandstichting door jongeren en brandstichtingen die weinig schade tot gevolg hebben worden veelal onder het begrip spelen met vuur geschaard. Het zal duidelijk zijn dat zowel de categorie brandstichting als spelen met vuur van belang is om een totaalbeeld te krijgen van de opzettelijk veroorzaakte branden. In het rapport Brandstichting in Nederland (Van Hoek, 1989) zijn de CBS-gegevens over 1988 geanalyseerd. In dat rapport wordt het begrip 'verdachte branden' geïntroduceerd waar zowel brandstichtingen als gevallen van spelen met vuur onder vallen.

Onderstaande gegevens zijn ontleend aan het rapport Brandstichting in Nederland.

Er wordt alleen ingegaan op verdachte branden waar opstellen bij betrokken zijn. Buitenbrandjes worden dus buiten beschouwing gelaten.

Tabel 111: Frequentie van verdachte branden in gebouwen naar soort gebouw, 1988
(n = 3.101)

	Brandstich- ting abs	Spelen met vuur abs	Totaal verdachte branden abs	%
Woongebouwen	1.342	687	2.029	65
Winkels	42	19	61	2
Kantoorgebouwen	24	7	31	1
Bedrijfsgebouwen	230	74	304	10
Scholen	200	46	246	8
Overige gebouwen	304	103	407	13
Gebouwsoort onbekend	15	8	23	1
Totaal	2.157	944	3.101	100

Bron: Van Hoek, 1989

In 1988 hebben 396 verdachte branden in bedrijfsgebouwen (inclusief winkels en kantoren) plaatsgevonden, oftewel 13% van alle verdachte branden in gebouwen in 1988 hebben betrekking op het bedrijfsleven.

Tabel 112 geeft een overzicht van de verdachte branden in bedrijfsgebouwen naar branche.

⁷⁵ Tot 1988 publiceerde het CBS maandelijks een statistiek, die tot 1986 'Maandstatistiek politie, justitie en brandweer' heette en vanaf 1986 de naam 'Maandstatistiek rechtsbescherming en veiligheid' kreeg.

Tabel 112: Frequentie van verdachte branden in bedrijfsgebouwen (inclusief winkels, exclusief kantoorgebouwen), naar branche, 1988 (n = 365)

	brandstich- ting abs	spelen met vuur abs	verdachte branden abs	%
Industrie	46	20	66	18
Bouw	10	8	18	5
Handel en dienstv.	189	55	244	68
waarvan:				
- Auto-rep.*	11	3	14	4
- Horeca	76	10	86	24
- Detailhandel**	42	19	61	17
- Overig	60	23	83	23
Transport en overslag bedrijven 27	10	37	10	
Totaal	272	93	365	100

*= Dit is de CBS-categorie 'garagebedrijven en herstellinrichtingen'

**= Dit is de CBS-categorie 'winkels en warenhuizen'

Het blijkt dat de horecabranche het meest frequent slachtoffer is geworden van verdachte branden.

De grote hoofdgroep 'handel en dienstverlening' waar meerdere branches onder vallen (o.a. de detailhandel, de horeca en de autoreparatiebranche), neemt 68% van alle verdachte branden voor zijn rekening. Als we het aantal verdachte branden afzetten tegen de gebouwen voorraad blijkt dat het slachtofferpercentage bij alle soorten gebouwen erg laag ligt.

Tabel 113 geeft een overzicht.

Tabel 113: Brandstichtingsrisico van woningen, scholen en bedrijfsvestigingen, 1988

	Aantal ver- dachte branden	Gebouwen voorraad	Slachtoffer- percentage
woningen	2.029	5.588.560	0,04
scholen	246	13.110	1,88
winkels	61	126.310	0,05
overige bedrijfsvest.*	335	233.410	0,14

*= inclusief kantoorgebouwen, exclusief gebouwen op het gebied van land-, tuin- en bosbouw, visserij, cultuur en ontspanning, gezondheidszorg en overheidsgebouwen.

Uit de tabel blijkt dat het slachtofferpercentage van brandstichting bij bedrijfsvestigingen ver onder het slachtofferpercentage van scholen ligt, maar wel iets hoger ligt dan dat van woongebouwen. Voor alle soorten gebouwen geldt echter dat de kans om slachtoffer te worden van een verdachte brand niet erg groot is.

Schade van brandstichting (inclusief spelen met vuur)

In het rapport Brandstichting in Nederland is een schatting gemaakt van de directe schade ten gevolge van brandstichting en spelen met vuur per gebouwsoort. Deze schatting is overgenomen in tabel 114.

Tabel 114: Totaal directe schade van verdachte branden naar soort gebouw (schattingen), 1988

	Brandstichting (x miljoen gulden)	Spelen met vuur (x miljoen gulden)	Totaal schade verdachte branden (x miljoen gulden)
Woningen	17,0	5,7	22,7
Scholen	17,1	0,7	17,8
Bedrijven*	51,4	3,5	54,9
Winkels	41,4	0,1	41,5
- niet in winkelcentr.	36,1	0,1	36,2
- winkelcentr.	4,9	-	4,9
- warenhuis	0,8	?	0,8
Kantoren	0,9	-	0,9
Overige geb.	36,1	3,3	39,4
Totaal**	159,6	12,3	171,9

*= exclusief winkels en kantoren

**= inclusief 15 gevallen waarbij de gebouwsoort niet bekend was

Bedrijven blijken in verhouding tot andere soorten gebouwen de meeste schade te lijden ten gevolge van verdachte branden. Met name winkels die niet in een winkelcentrum liggen, lijden (zowel in totaliteit als gemiddeld per brandstichting) opvallend veel schade.

Tabel 115: Directe schade van verdachte branden in bedrijfsgebouwen naar branche (schattingen), 1988

	brandstichting (x miljoen gulden)	spelen met vuur (x miljoen gulden)	verdachte branden (x miljoen gulden)	%
Industrie	19,0	0,5	19,5	20
Bouw	0,2	0,4	0,6	1
Handel en dienstv.	69,5	1,7	71,2	74
waarvan				
- Auto-rep.	0,3	-	0,3	-
- Horeca	7,5	0,2	7,7	8
- Detailhandel	41,4	0,1	41,5	43
- Overig	20,3	1,4	21,7	23
Transport en overslag bedrijven	3,3	0,4	3,7	4
Totaal*	92,8	3,6	96,4	100

*= Door afronding komen de totalen iets hoger uit dan de som van de delen

De sector handel en dienstverlening blijkt driekwart van alle schade van verdachte branden voor haar rekening te nemen.

Een vijfde deel van de schade wordt geleden door de industrie.

Conclusie

Het blijkt dat het slachtofferpercentage van brandstichting in bedrijfsgebouwen (inclusief winkels en kantoren) erg laag ligt (rond de 0,1 %) en dat de totale frequentie gering is (ongeveer 400 verdachte branden). De directe schade voor het bedrijfsleven blijkt echter erg hoog te liggen (in totaal rond de 100 miljoen gulden).

12.4 Aanvullende gegevens: winkeldiefstal

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar winkeldiefstal⁷⁶, maar de meeste cijfers zijn niet representatief voor het gehele land. Een vrij redelijk landelijk beeld levert het onderzoek van het NIPO uit 1985 op. Aan 205 eigenaren/filiaalchefs in de detailhandel (102 in de food-sector en 103 in de non-food sector) zijn enkele vragen gesteld over winkeldiefstal. Door middel van herweging van de steekproef is een landelijk beeld verkregen.

Slachtofferschap winkeldiefstal

Uit het onderzoek blijkt dat 43 % van de vestigingen in de detailhandel in de periode april 1984 - april 1985 één of meer keer winkeldiefstal heeft geconstateerd. In de sector non-food blijkt relatief door meer detaillisten winkeldiefstal geconstateerd te zijn (48 %) dan in de food-sector (35 %).

Gemiddeld constateerde een slachtoffer 20 diefstallen in het onderzoeksjaar. De gemiddelde frequentie lag in de food sector hoger (28) dan in de sector non-food (16). Op basis van de onderzoeksgegevens wordt het totaal aantal winkeldiefstallen in 1985 geschat op ongeveer 7,4 miljoen.

Schade van winkeldiefstal

De gemiddelde schade van een winkeldiefstal ligt rond de 94 gulden. In de sector non-food wordt per keer voor een aanzienlijke grotere waarde gestolen (132 gulden) dan in de sector food (22 gulden).

De totale schade van winkeldiefstal in 1985 wordt op grond van dit onderzoek geschat op 700 miljoen gulden per jaar⁷⁷.

Conclusie

Het blijkt dat het slachtofferpercentage van winkeldiefstal in de detailhandel 43 % bedraagt en dat het totaal aantal winkeldiefstallen rond de 7,4 miljoen ligt. De totale schade van winkeldiefstal bedraagt ongeveer 700 miljoen gulden.

760.a. Van de Heuvel, Van der Valk, 1986; Colder, 1988.

77 Opgemerkt zij dat andere onderzoekers op een iets lager bedrag uitkomen (zie: van Dijk, Roëll, 199).

Deel IV

Samenvatting, conclusie en aanbevelingen

13 Samenvatting en totaalplaatje

13.1 Doelstelling, vraagstellingen en begripsbepalingen

De Slachtoffer Enquête Bedrijven (SEB), waarvan in deze rapportage verslag is gedaan, heeft tot doel:

Het verkrijgen van een landelijk, representatief overzicht van de mate waarin het bedrijfsleven slachtoffer wordt van bepaalde vormen van criminaliteit, de schade die deze criminaliteit met zich meebrengt, de wijzen waarop bedrijven preventief (kunnen) reageren op criminele risico's en de kosten die dat met zich meebrengt.

De hoofdvraagstellingen luiden als volgt:

- 1 **Slachtofferpercentage:**
Welk **percentage** bedrijven is (gedurende een bepaalde periode) slachtoffer geworden van criminaliteit?
- 2 **Frequentie:**
Van **hoeveel** delicten zijn deze bedrijven slachtoffer geworden?
- 3 **Schade:**
Hoeveel **schade** leden deze bedrijven als gevolg van deze delicten?
- 4 **Preventie:**
Welke maatregelen nemen bedrijven ter **preventie** van criminaliteit? Wat zijn daarvan de kosten?
- 5 **Verzekering:**
Welke mogelijkheden zijn er voor bedrijven om zich te **verzekeren** tegen schade door criminaliteit?
- 6 **Risico:**
Welke algemene kenmerken van bedrijven hebben een verband met de kans om slachtoffer te worden van criminaliteit?

Bij het begrip **criminaliteit** is een onderscheid gemaakt tussen:

- 1 **externe** criminaliteit: delicten die gepleegd worden door daders die niet aan het bedrijf verbonden zijn en waarvan het bedrijf schade ondervindt;
- 2 **interne** criminaliteit: delicten die gepleegd worden door **werknemers** van het bedrijf en waarvan het bedrijf schade ondervindt.

Het onderzoek is beperkt tot delicten die onder de noemer 'veel voorkomende criminaliteit' vallen. In concreto betreft het de volgende delicten:

Externe criminaliteit

Vernieling

Het moedwillig vernielen, beschadigen en/of onbruikbaar maken van:

- bedrijfsbezit in/aan de opstallen van de vestiging;
- bedrijfswagens van de vestiging;
- bouwketen (alleen van toepassing op bouwondernemingen);
- overigen (bijv. omheiningen).

Inbraak

Inbraken en inbraakpogingen in:

- de opstallen van de vestiging;
- bedrijfswagens van de vestiging.

Diefstal

Diefstal van bedrijfsbezit:

- uit de opstallen van de vestiging;
- uit bedrijfswagens van de vestiging;
- **van** bedrijfswagens van de vestiging.

Bedreiging van personeel in functie

Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar:

- anonieme bedreiging (brieven/telefoon) versus persoonlijke confrontatie met de dader(s);
- gebruikte middelen (verbaal/wapen/fysiek geweld).

Interne criminaliteit

Vernieling/sabotage

Het moedwillig vernielen, beschadigen en/of onbruikbaar maken van bedrijfsbezit door eigen werknemers.

Diefstal

Het zich illegaal toeëigenen van bezit van het bedrijf door eigen werknemers, onderscheiden naar:

- goederen materialen, gebruiksgoed, inventaris);
- contant geld en waardepapieren.

Fraude

Het door eigen werknemers 'knoeien' met cheques, onkostendeclaraties, goederen- of geldtransacties.

'Automatiseringscriminaliteit'

Het door eigen werknemers 'knoeien' met geautomatiseerde gegevens.

Bedrijfsspionage

Diefstal door eigen werknemers van bedrijfskennis/gevoelige informatie.

Verdere uitgangspunten

- De **eenheid van analyse** in het onderzoek is de **individuele vestiging** (al dan niet onderdeel uitmakend van een grotere onderneming).
- De gegevens uit de SEB hebben betrekking op het **kalenderjaar 1988**.
- De gegevens kunnen beschouwd worden als **representatief** voor (vrijwel) het gehele Nederlandse bedrijfsleven (zie ook paragraaf 13.2)

13.2 Het onderzoek in een notedop

Het onderzoek bestond uit 2 fasen:

- 1 Een **pilotfase** (voorjaar 1989) waarin de onderzoeksmethodiek (o.a. methode van steekproeftrekking, ontwikkeling vragenlijst en uittesten van vraagmethoden) werd uitgewerkt en uitgetest. Parallel hieraan werd via deelname aan een continu-onderzoek onder (10.000) bedrijven de haalbaarheid van de SEB onderzocht: in hoeverre melden bedrijven problemen met criminaliteit en zijn zij bereid daarover (telefonische) vragen te beantwoorden?
- 2 In de **veldwerkfase** (zomer 1989) werden circa 3.000 vestigingen aangeschreven (mailing met invulformulier), waarvan ruim 2.600 vestigingen kort daarop opgebeld werden voor een telefonisch interview. Dit resulteerde in 1258 geslaagde interviews (respons 48%).

De steekproeftrekking geschiedde disproportioneel en aselect.

Om te kunnen komen tot schattingen van **totale** aantallen slachtoffers, aantallen delicten, totale schade als gevolg van (kleine) criminaliteit en de ter preventie van criminaliteit gemaakte kosten, zijn de SEB-uitkomsten **herwogen** en omgerekend naar het totale Nederlandse bedrijfsleven. Gezien de gevolgde procedure en het feit dat er geen duidelijke aanwijzingen zijn van selectieve non-respons, kan gesteld worden dat de uitkomsten van de SEB **representatief zijn voor (vrijwel) het gehele Nederlandse bedrijfsleven**⁷⁸.

Via literatuuronderzoek en interviews met deskundigen (verzekeraars en dergelijke) zijn gegevens verzameld ter **aanvulling** van de via de SEB achterhaalde gegevens. Deze aanvullende gegevens zijn besproken in de hoofdstukken 11 en 12.

78 Enkele branches/bedrijfstakken zijn - gezien hun atypische aard - niet meegenomen in het onderzoek, namelijk: de visserij-sector, offshore industrie, de agrarische sector en de zogenaamde 'ambulante handel' (markt-, straat- en rivierhandel en dergelijke). Ook de banken zijn buiten het onderzoek gebleven, al zijn over banken langs andere weg wel gegevens achterhaald en in deze rapportage opgenomen (zie hoofdstuk 12).

13.3 Samenvatting van de uitkomsten van de SEB

13.3.1 Algemene conclusies externe criminaliteit

Tabel 116: Slachtofferpercentage, totale frequentie en totale directe schade per delict, 1988

	slachtoffer- percentage %	totale frequentie abs.	totale directe schade (in guldens)
vernieling	23	473.800	362.300.000
inbraak	21	213.900	631.800.000
diefstal	13	300.300	510.700.000
bedreiging	8	197.700	15.200.000
Totaal	42	1.185.600	1.520.000.000

- Het blijkt dat 42% van alle vestigingen in 1988 één of meer keer slachtoffer is geworden van vernieling, diefstal, inbraak en/of bedreiging.
- Meervoudig slachtofferschap is eerder regel dan uitzondering; met name bedreigingen en diefstallen herhalen zich nogal eens.
- De totale directe schade van de onderzochte vier vormen van criminaliteit bedraagt ruim anderhalf miljard gulden.
- Er blijkt merkwaardig genoeg niet of nauwelijks verband te bestaan tussen het slachtofferschap en de regio waarin de vestiging gevestigd is; zelfs grote steden springen nauwelijks boven het gemiddelde uit.
- Er blijkt een duidelijke samenhang te zijn tussen het slachtofferpercentage en de grootte van de vestiging: hoe groter de vestiging⁷⁹, des te hoger het slachtofferpercentage.
- Branches die hoog scoren wat betreft slachtofferschap van externe criminaliteit zijn de zakelijke dienstverlening, de detailhandel (food en non-food) en de horeca. Relatief weinig slachtoffers worden aangetroffen in de bouw⁸⁰ en de industrie.

13.3.2 Samenvatting externe criminaliteit per delict

Vernieling

- Het slachtofferpercentage van vernieling (aan opstallen/wagens/ overig bedrijfsbezit) bedraagt 23%.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer⁸¹ van vernieling bedraagt 5,9.
- In totaal hebben zich 473.800 gevallen van vernieling voorgedaan.
- De totale directe schade bedraagt voor alle vestigingen tezamen f 362.300.000,-.
- De gemiddelde schade per incident ligt vrij hoog: f 800,-.
- De autoreparatiebranche (28%) en met name de horeca (36%) kennen een hoog slachtofferpercentage.

⁷⁹ In termen van het aantal werknemers.

⁸⁰ Dit lage slachtofferpercentage van de bouwbranche is echter nogal vertekend door het feit dat criminaliteit op de bouwplaats niet is meegenomen in het onderzoek.

⁸¹ Gemiddelde frequentie per slachtoffer = het gemiddeld aantal malen dat een vestiging die slachtoffer van een bepaald delict is geworden, in 1988 getroffen is door het betreffende delict.

- De branche zakelijke dienstverlening kent een zeer hoge gemiddelde en totale frequentie. De totale schade is hier ook groot.
- Relatie met grootte: vestigingen met 10 - 19 werknemers hebben een hoger slachtofferpercentage en hogere gemiddelde schade dan op grond van hun grootte te verwachten was.

Inbraak

- Het slachtofferpercentage van inbraak(pogingen) in opstallen en bedrijfswagens bedraagt 21 %.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van inbraak (zowel pogingen als geslaagde inbraken) bedraagt 3,0.
- In totaal zijn er 213.900 inbraken geweest.
- De totale directe schade bedraagt f 631.800.000,-.
- Er zijn in totaal ongeveer evenveel pogingen tot inbraak als geslaagde inbraken. Dit is een indicatie, dat de vestigingen relatief goed beveiligd zijn tegen inbraak. Dit geldt met name voor de **opstallen**: slechts een krappe 50% van de inbraken is succesvol. Bij de inbraken in bedrijfswagens is de slaagkans 70%, hetgeen betekent dat de beveiliging van deze wagens vaak te wensen overlaat.
- De gemiddelde braakschade per incident ligt rond de f 1.000,-. De gemiddelde buitenschade per incident bedraagt f 3.600,-.
- Er worden bij inbraak drie keer zo vaak bedrijfsgoederen gestolen als geld en/of waardepapieren, behalve in de branches detailhandel food, de industrie en de horeca, waar relatief vaker geld/wardepapieren worden ontvreemd.
- De auto(reparatie) branche kent een zeer hoog slachtofferpercentage. Ook de branche zakelijke dienstverlening kent een hoog slachtofferpercentage, met name vanwege inbraken in bedrijfswagens. De totale schade ligt bij de zakelijke dienstverlening het hoogst, op de voet gevolgd door de detailhandel non-food. De totale schade door inbraak ligt in de andere branches zeer veel lager.
- Relatie met grootte: vestigingen met 20-49 werknemers lijden een hogere gemiddelde schade dan op grond van hun grootte te verwachten was.

Diefstal

- Het slachtofferpercentage van diefstal (wagens, geld/wardepapieren en bedrijfsgoederen) bedraagt 13 %.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van diefstal bedraagt 6,6.
- Het totaal aantal gemelde diefstallen is 300.300.
- De totale directe schade van diefstal bedraagt f 510.700.000,-.
- De gemiddelde schade per incident ligt erg hoog: f 1.700,-. Blijkbaar zijn door de respondenten voornamelijk vrij grote diefstallen gerapporteerd. Er is dus waarschijnlijk sprake van een onderrapportage van de kleine incidenten.
- Er worden bijna altijd (in 95% van de gevallen) bedrijfsgoederen gestolen. Diefstal van geld, waardepapieren of bedrijfswagens is een uitzondering.
- Bedrijfswagens worden slechts incidenteel gestolen, de schade die hierdoor ontstaat bedraagt echter een kwart van de totale diefstalschade.
- De detailhandel (zowel de food als de non-food sector) kent een hoger slachtofferpercentage⁸² dan gemiddeld. De detailhandel kent ook een hoge (gemiddelde) frequentie.
- Relatie met grootte: het slachtofferpercentage en de gemiddelde frequentie van diefstal lopen geleidelijk op met de grootte van de vestiging.

82 Winkeldiefstal valt niet onder het hier gehanteerde begrip diefstal.

Bedreiging

- Het slachtofferpercentage van bedreiging (chantage, ruzie/ onenigheid met klanten, opdringen bescherming en andere vormen) bedraagt 8%.
- De gemiddelde frequentie per slachtoffer van bedreiging is 7,1.
- De totale frequentie ligt rond de 200.000 gevallen.
- De directe materiële schade van bedreigingen is relatief gering (f 15.200.000,-).
- Bedreiging is een zeer branchegebonden delict: 70% van alle bedreigingen vinden plaats in de horeca. Het blijkt dat 20% van alle horeca vestigingen last heeft van bedreigingen en wel gemiddeld 27 keer (!) per jaar. Verder lopen vestigingen in de detailhandel non-food en de zakelijke dienstverlening ook iets meer dan gemiddeld kans om last te krijgen van bedreiging.
- Bedreiging komt hoofdzakelijk voor in de vorm van ruzie met klanten en dergelijke. Chantage, het opdringen van bescherming en andere vormen van bedreiging komen slechts incidenteel voor.
- Bij ongeveer 80% van alle bedreigingen is er sprake van een persoonlijke confrontatie tussen dader en slachtoffer. Bij een kwart van deze persoonlijke confrontaties is fysiek geweld gebruikt. Letsel is een uitzondering.
- Vestigingen die slachtoffer zijn geworden van bedreiging waarbij fysiek geweld werd gebruikt, hebben hier gemiddeld ruim 7 keer last van gehad.

13.3.3 Reacties op externe criminaliteit

Inschakeling van politie en/of gemeente

- Van inbraak wordt in verreweg het merendeel van de gevallen aangifte gedaan. Vernieling, diefstal en bedreiging wordt vaker niet dan wel aangegeven.
- Bijna 1 op de 5 vestigingen (18%) heeft in 1988 contact gehad met de politie, in veel gevallen om aangifte te doen, maar ook regelmatig voor het inwinnen van preventie-adviezen. Het voeren van overleg met uitvoerenden en overleg met de korpsleiding komen minder vaak voor.
- Slechts een zeer klein deel van de vestigingen (4%) heeft in 1988 contact gehad met de gemeente in verband met criminaliteit(spreventie).

Verzekering

- De verzekeringsdichtheid voor inbraak blijkt vrij hoog te liggen. Door 84% van de vestigingen is een verzekering tegen inbraak in de opstallen afgesloten.
- De vestigingen die slachtoffer zijn geworden van inbraak hebben in 1988 ongeveer 232 miljoen gulden schadevergoeding ontvangen van de verzekering, terwijl de totale schade van inbraak (opstal en wagens) 632 miljoen gulden bedraagt. Dit betekent dat slechts 37% van de inbraakschade vergoed is door verzekering.

Beveiliging

- Hoofddrol bij de totstandkoming van de beveiliging van een vestiging wordt gespeeld door de bedrijfsleiding van de vestiging. Verzekeringsmaatschappijen hebben in 16% van de gevallen een rol gespeeld bij de totstandkoming van de beveiliging van een vestiging.
- Slechts 15% van alle vestigingen werkt met een beveiligingsplan.
- Beveiliging opstal: 83% van alle vestigingen hebben de opstal(len) van hun vestiging beveiligd met behulp van één of meer beveiligingsmaatregelen. Extra beveiligingsmaatregelen (inbraaksignaleringssysteem, aansluiting meldkamer, gesloten tv-circuit, manbewaking) aan opstallen zijn door 27% van de vestigingen getroffen.
- Beveiliging transport: slechts 26% van de vestigingen die met enige regelmaat goederen transporteren, hebben hun goederentransportwagens beveiligd. Van de vestigingen die wel eens grote waarden transporteren beveiligt slechts 41% hun grote waarde transporten.

- Conclusie: vestigingen besteden te weinig aandacht aan de beveiliging van hun transporten. Transportwagens worden over het algemeen matig of slecht beveiligd terwijl de criminaliteitsschade aan bedrijfswagens vrij groot blijkt te zijn.

13.3.4 Risico, beveiliging en slachtofferkans externe criminaliteit

- Door de onderzoekers zijn 3 soorten risico-factoren samengesteld die betrekking hebben op de opstallen van de vestiging en wel de factor 'fysiek risico' (lokatie, vloeroppervlak e.d.), de factor 'mensen' (o.a. publieksgerichtheid en openingsuren) en de factor 'buit' (o.a. waarde, vervoerbaarheid en verhandelbaarheid van de handelswaar). Er blijkt een sterk positief verband te zijn tussen de risico-factor 'mensen' en slachtofferschap: hoe hoger de risico-factor 'mensen' des te hoger is de slachtofferkans. Dit verband is bij de risico-factor 'buit' ook aanwezig, maar iets minder sterk. Er blijkt nauwelijks verband te zijn tussen fysiek risico en slachtofferschap.
 Waarschijnlijk wordt door beveiligingsspecialisten en door verzekeraars te weinig rekening gehouden met het relatieve belang van de risicofactor 'mensen'.
- Branche en grootte zijn vrij goede voorspellers van slachtofferschap, maar niet zo goed als de risico-factor 'mensen'. De factor branche is een redelijk goede voorspeller van de slachtofferkansen van de delicten vernieling en bedreiging, terwijl de factor grootte het met name goed doet ten aanzien van de instrumentele delicten inbraak en diefstal.
- Het beveiligingsniveau van vestigingen spoort over het algemeen redelijk met het risico (gemeten op basis van de 3 risicokenmerken fysiek-risico, risico door mensen en risico door buit) dat de vestigingen lopen. Er is een verband tussen het slachtofferschap van inbraak en het gemeten risico-niveau: hoe meer risico, des te vaker slachtoffer.
- Er is een verband tussen branche en grootte en het slachtofferschap van op transport gerichte criminaliteit. Er bestaat geen samenhang tussen deze op transport gerichte criminaliteit en de door ons geconstrueerde risico-factoren voor transport.

13.3.5 Interne criminaliteit

- Onder interne criminaliteit wordt ongewenst gedrag van eigen werknemers verstaan, waarvoor een vestiging verlies lijdt.
- De SEB-uitkomsten met betrekking tot dit onderwerp zijn- in tegenstelling tot bij externe criminaliteit - niet te beschouwen als harde cijfers, maar verschaffen slechts een globale indruk, omdat de gehanteerde onderzoeksmethode (telefonische enquête) niet de beste methode is om de omvang van een gevoelig onderwerp als interne criminaliteit te meten.
- Er is (waarschijnlijk daardoor) sprake van een laag slachtofferpercentage (11%) in vergelijking met externe criminaliteit (42%).
- Het ontvreemden van bedrijfsgoederen is de meest voorkomende vorm (ongeveer 59% van alle gevallen) van interne criminaliteit. Vernieling/sabotage en bedrijfsspionage worden slechts incidenteel gemeld.
- Met name de horeca kent een hoog slachtofferpercentage. De detailhandel food scoort ook redelijk hoog, dit in tegenstelling tot de detailhandel non-food, die van alle branches het laagste slachtofferpercentage heeft.
- Een kwart van alle vestigingen heeft in geen enkel geval ontdekt welke werknemer(s) zich schuldig maakte(n) aan interne criminaliteit. Gemiddeld wisten de vestigingen in 50% van de gevallen, waarbij er sprake was van een **ernstig** vermoeden van interne criminaliteit, een dader te achterhalen.
- Als ontdekt is wie interne criminaliteit gepleegd heeft, wordt slechts in 20% van de gevallen aangifte bij de politie gedaan. De aangiftebereidheid is bij interne criminaliteit behoorlijk lager dan bij externe criminaliteit. De meest voorkomende reacties op interne criminaliteit zijn berisping en ontslag.

- Ongeveer de helft van de vestigingen acht zichzelf goed in staat om interne criminaliteit op het spoor te komen. De twijfel aan het eigen vermogen om deze vorm van criminaliteit op te sporen neemt toe met de grootte van het bedrijf.
- Om interne criminaliteit beter te kunnen voorkomen, achten de vestigingen met name maatregelen op het gebied van personeelsbeleid en beheer zinnig. Bij de verbetering van preventie wordt minder gedacht aan het verder versterken van de directe controle op het personeel.

13.4 Totaalplaatje

In hoofdstuk 12 zijn de uitkomsten van de SEB globaal vergeleken met gegevens uit andere onderzoeken, die meestal betrekking hebben op deelterreinen (bepaalde branches, bepaalde delicten). Gezien de vaak aanzienlijke verschillen in vraagstelling, gehanteerde operationalisaties, onderzoeksmethodiek en onderzoekspopulatie is alleen een zeer globale vergelijking mogelijk. In grote lijnen blijken de SEB-gegevens te sporen met de bevindingen van andere onderzoekers.

Uit diverse andere bronnen zijn voorts gegevens gehaald die gezien kunnen worden als **aanvullend** op de SEB gegevens (namelijk ook van recente datum en landelijk representatief). Het betreft gegevens over criminaliteit tegen banken, over brandstichting in bedrijven en over winkeldiefstal. Met behulp van de SEB-gegevens en de aanvullende gegevens uit hoofdstuk 12 valt het volgende **totaalplaatje** van de veel voorkomende criminaliteit tegen bedrijven samen te stellen.

In dit totaalplaatje zijn, wat betreft de schade/kosten van criminaliteit ook de volgende posten verdisconteerd:

- de kosten van **extra** beveiliging (inbraakalarmering, beveiligingspersoneel en gesloten TV-circuits), zoals die in hoofdstuk 8 zijn becijferd⁸³;
- dat deel van de verzekeringspremie, dat te beschouwen is als het "criminaliteitsdeel" (zie voor de berekening hiervan hoofdstuk 11).

83 De kosten van 'normale' (minimale) beveiliging, zoals goed hang- en sluitwerk, glasafscherming en beveiligingsverlichting zijn hier dus **niet** in verdisconteerd.

Tabel 117 : Totaalplaatje criminaliteit bedrijfsleven, 1988

	slachtoffer percentage %	totale frequentie abs.	totale directe schade (x f 1.000.000)
Externe criminaliteit	42*	1.186.200	1.546
waarvan:			
- vernieling	23	473.900	362
- inbraak	21	213.900	632
- diefstal	13	300.300	511
- bedreiging	8	198.100	40
Brandstichting	0,1	400	96
Winkeldiefstal	43	7.400.000	700
Verzekeringsfraude	onbekend	onbekend	400
Interne criminaliteit	11	302.500	447
Totaal	43*	8.889.100	3.189
Totale kosten van criminaliteit			(x f 1.000.000,-)
Directe schade			3.189
Indirecte schade			868
Subtotaal schade			4.057
Extra beveiliging			923
Verzekeringskosten**			157
Totaal			5.137

*= exclusief winkeldiefstal en verzekeringsfraude

**= Dit is 472 miljoen gulden betaalde premies minus 315 miljoen gulden uitgekeerde schadevergoeding.

In het totaal is het bedrijfsleven in 1988 ongeveer 9 miljoen keer getroffen door de in tabel 117 genoemde vormen van criminaliteit. In totaal heeft dit een (directe en indirecte) schade veroorzaakt van ruim 4 miljard gulden. De **totale kosten** van veel voorkomende criminaliteit (inclusief kosten van beveiliging en verzekering) bedragen circa **5,1 miljard**.

14 Generale conclusies

In dit laatste hoofdstuk zullen we de rijstebrijberg aan gegevens die de SEB opleverde enigszins trachten te overstijgen met als doel voorzichtig enkele algemene conclusies uit het materiaal te halen. Deze generale conclusies zijn voor een groot deel tentatief van aard: het gaat meer om 'algemene indrukken' en voorzetjes voor een verdere discussie dan om keiharde gevolgtrekkingen. Leidraad bij het formuleren van deze generale conclusies zijn twee vragen:

- 1 Is criminaliteit tegen het bedrijfsleven nu eigenlijk een probleem van betekenis?
- 2 Welke aanknopingspunten voor preventieve actie bieden de uitkomsten?

14.1 Criminaliteit tegen bedrijven: een probleem?

Onderzoek doen naar een bepaald fenomeen betekent vrijwel altijd dat men dit fenomeen isoleert uit zijn 'natuurlijke' omgeving, de context waarin het zich in werkelijkheid manifesteert. Ook in dit rapport is criminaliteit tegen het bedrijfsleven behandeld als een min of meer op zich zelf staand fenomeen. De resulterende gegevens hebben op zich een hoge informatiewaarde; niet in laatste plaats omdat het hier het eerste Nederlandse onderzoek - zelfs het eerste Europese onderzoek - betreft dat landelijk representatieve gegevens oplevert voor vrijwel het gehele bedrijfsleven. Daarmee levert dit rapport voldoende voer voor het bedrijfsleven en de overheid om de discussie over dit probleem aan te zwengelen.

Mede in het kader van deze discussie is de vraag relevant of criminaliteit tegen het bedrijfsleven een probleem van enige betekenis is.

In deze paragraaf zullen wij een aanzet geven tot een nadere plaatsing van het probleem 'criminaliteit tegen het bedrijfsleven', door de uitkomsten van het onderzoek in een wat breder kader te plaatsen. Bij de beschouwing van de onderzoeksresultaten in bredere zin is gekozen voor de 'klassieke' driedeling:

- 1 de omvang van de criminaliteit;
- 2 de ontwikkeling van de criminaliteit;
- 3 de ernst, met name in termen van schade/kosten.

14.1.1 Omvang

Hieronder wordt een (grobe) schatting gemaakt van de totale omvang van veel voorkomende criminaliteit in Nederland. Vervolgens wordt bekeken welk aandeel bedrijven hierin hebben.

Schatting totale omvang van veel voorkomende criminaliteit in Nederland

We moeten hierbij drie slachtoffergroepen onderscheiden:

- a privé-personen/huishouding;
- b de publieke sector (overheid, (semi-)publieke instellingen)
- c bedrijven.

Uit diverse onderzoeken kunnen we de volgende gegevens over slachtofferschap en aantallen delicten afleiden.

a Privé-personen/huishoudens

Uit een recente publikatie van de Directie Criminaliteitspreventie van het Ministerie van Justitie (Eijken, 1989) blijkt dat in 1988 naar schatting minimaal **6 miljoen** misdrijven tegen privé-personen zijn gepleegd⁸⁴.

Het slachtofferpercentage voor privé-personen/huishoudens bedroeg in 1988 zo'n **34%**.

b De publieke sector

Onder de publieke sector verstaan we rijks- en gemeentelijke overheden, maar ook (semi)-publieke instellingen als vervoersbedrijven, woningcorporaties en dergelijke. Het is algemeen bekend dat de publieke sector vooral vaak slachtoffer wordt van **vernieling** van (semi-)openbaar eigendom. Ook inbraken in openbare gebouwen (scholen, bibliotheken) blijken vrij veel voor te komen, soms gepaard gaand met brandstichting. Over diefstal van publiek eigendom en bedreiging van personeel in functie is - op enig anekdotisch materiaal na - eigenlijk weinig bekend.

Om toch een zeer globale raming te kunnen maken van het aantal delicten in de publieke sector, zullen we af moeten gaan op (eveneens globale) schatting van de **schade** die de diverse instanties in deze sector lijden als gevolg van veel voorkomende criminaliteit.

Van Dijk en Roëll (1988) geven de volgende schaderamingen voor de overheid: de rijks-overheid zou 0,5 miljard schade (per jaar) en de gemeenten 0,9 miljard schade lijden als gevolg van 'gewone criminaliteit'.

Gesteld dat de gemiddelde schade per delict ongeveer gelijk is voor bedrijven en overheidsinstanties⁸⁵, dan luiden de totale aantallen gepleegde delicten:

- rijksoverheid : circa 0,25 miljoen delicten;
- gemeenten : circa 0,5 miljoen delicten.

Voorts blijkt uit een onderzoek van de Nationale Woningraad (Van Wees en Lammertink, 1984) dat de woningbouwcorporaties in Nederland jaarlijks naar schatting 33 miljoen schade lijden,

als gevolg van vernieling aan woongebouwen. Als wij dit bedrag delen door de gemiddelde schade door vernieling aan opstallen, die uit de SEB naar voren komt (f 700,- per incident), dan zou het gaan om zo'n 50.000 vernielingen aan woongebouwen per jaar.

Rekening houdend met een zeker (onbekend) aantal delicten tegen andere semi-publieke instellingen, schatten we het totaal aantal (veel voorkomende) delicten in de publieke sector op zo'n 1 à 1,5 miljoen per jaar. Dit met de kanttekening dat de gehanteerde berekeningswijze nogal 'impressionistisch' is.

c Bedrijven

Uit de SEB-gegevens blijkt dat het slachtofferpercentage van de vier onderzochte externe delicten tezamen 42% bedraagt. Betrekken we het slachtofferschap van interne criminaliteit hierbij, dan stijgt het slachtofferpercentage naar 52%. Te verwachten valt, dat toevoeging van andere delicten (bijvoorbeeld brandstichting, roofoverval, fraude) het totale slachtofferpercentage nog verder omhoog zal brengen. Op basis van de SEB-gegevens kunnen we in ieder geval vaststellen dat **minimaal 50%** van de bedrijfsvestigingen, oftewel zo'n 175.000 vestigingen, in één jaar minimaal één keer het slachtoffer wordt van criminaliteit.

Op basis van de SEB-uitkomsten en enkele aanvullende gegevens is voorts een schatting gemaakt van het **totale aantal delicten** waarvan het bedrijfsleven slachtoffer is geworden (zie ook paragraaf 13.4, tabel 116).

84 Deze schatting is gebaseerd op de uitkomsten van de landelijke slachtofferenquête onder huishoudens (ESM, 1988). In deze enquête worden - naast vernieling, inbraak, diefstal en bedreiging - ook seksuele delicten en 'doorrijden na aanrijding' meegenomen.

85 Uit de SEB-gegevens blijkt dat de gemiddelde schade per geval voor de delicten vernieling, inbraak, diefstal, bedreiging, brandstichting en interne criminaliteit tezamen genomen $\pm$ f 1.850,- (per delict) bedraagt. Het betreft hierbij directe + indirecte schade.

Het **volume** van de criminaliteit tegen bedrijven is minstens zo'n **9 miljoen** gepleegde delicten (in 1988). Ook hier gaat het om een minimum-schatting, daar niet alle mogelijke delicten in de beschouwing zijn betrokken.

Conclusie omvang

De hierboven gemaakte ramingen van de spreiding van de aantallen delicten over de 3 sectoren particulier, publiek en bedrijfsleven kunnen als volgt worden samengevat:

Tabel 118 : Geschat aantal delicten per sector

Sector	Aantal delicten (x 1 miljoen)		Aantal potentiële slachtoffers
	abs.	%	
particulier	6,0	37	5,5 miljoen huish.
publiek	1,5	9	niet van toepassing
bedrijven	8,9	55	350.000 vestigingen
totaal	16,4	100	

Uit de tabel blijkt overduidelijk dat het bedrijfsleven een zeer groot deel van de totale veel voorkomende criminaliteitskoek op haar bord krijgt: maar liefst 55 % van dit type delicten die in Nederland worden gepleegd, hebben het bedrijfsleven als slachtoffer.

14.1.2 Ontwikkeling

Een tweede belangrijke graadmeter van de mate waarin een bepaald fenomeen als problematisch moet worden gezien, is de toe- of afname van zo'n fenomeen in de tijd.

Zo is de aandacht die momenteel in de bredere samenleving wordt besteed aan het probleem van de veel voorkomende criminaliteit mede te danken aan het feit dat men vanaf 1975 constateerde, dat bepaalde delicten in hoog tempo in aantal toenamen.

Uit de slachtofferenquête onder huishoudens (ESM) blijkt dat sinds 1984 een stabilisatie is opgetreden in het aantal veel voorkomende delicten tegen privé-personen. Een uitzondering vormt het delict **inbraak** (in woningen). Dit delict blijkt nog steeds gestaag in omvang toe te nemen.

Gegevens over de ontwikkeling van criminaliteit tegen het bedrijfsleven ontbreken (uiteraard) volledig: eerder onderzoek is in het geheel niet of slechts ten dele te vergelijken met het SEB-onderzoek⁸⁶, zodat we hierop geen uitspraken over de ontwikkeling van deze vorm van criminaliteit kunnen baseren. Nu zou men (gemakshalve) kunnen aannemen dat de in de bredere samenleving opgetreden stabilisering zich ook wel zal voordoen in het bedrijfsleven. Daar zijn echter de nodige argumenten tegen in te brengen:

- Het delict **inbraak**, een delict waar het bedrijfsleven in extreme mate onder te lijden heeft, neemt nog steeds in omvang toe.
- Een stabilisatie in het aantal tegen privé-personen gepleegde delicten kan ook samenhangen met of wijzen op een **verschuiving** in de doelen (slachtoffers) die daders kiezen: minder vaak burgers, maar vaker bedrijven.
- Bijna 1 op de 5 vestigingen (19%) geeft in de SEB te kennen dat externe criminaliteit in hun ogen is **toegenomen** in de laatste jaren.

86 Zie voor meer informatie hoofdstuk 12.

- Er komen van diverse kanten signalen uit het bedrijfsleven dat men criminaliteit - en dan met name interne criminaliteit - in toenemende mate als een probleem ervaart. In hoeverre dit toegenomen bewustzijn van het probleem 'criminaliteit' als een probleem terug te voeren is op een feitelijke toename van het aantal criminele incidenten, is natuurlijk een tweede.
- Ook de gestage groei van de beveiligingsindustrie en de bedrijfsbeveiligingsdiensten wijst erop dat een toenemend aantal bedrijven zich zorgen maakt over criminele risico's en daadwerkelijk bereid is te investeren in bescherming tegen deze risico's.

Conclusies ontwikkeling

De hierboven genoemde argumenten, waarom het bedrijfsleven een potentiële groeiemarkt zou kunnen zijn voor criminelen, kunnen alleen op hun waarde getoetst worden door verder onderzoek naar de ontwikkeling van criminaliteit tegen bedrijven.

Dit is mogelijk door de SEB niet als een eenmalige exercitie op te vatten: het verdient zeker aanbeveling een dergelijke enquête (of een variant daarop) in de toekomst te herhalen, zodat het mogelijk wordt eventuele trends op het spoor te komen. Bovendien kan via zo'n herhaling nagegaan worden welke vruchten een preventief beleid afwerpt. Een jaarlijkse herhaling lijkt ons niet nodig: in principe zou volstaan kunnen worden met een frequentie van één keer per vier jaar.

14.1.3 Kosten

In hoofdstuk 13 is berekend dat de totale kosten die het bedrijfsleven maakt als gevolg van criminaliteit ongeveer 5,1 miljard gulden per jaar bedraagt. Deze kostenpost valt uiteen in ongeveer 4,1 miljard schade, 0,9 miljard investering in extra professionele beveiliging en bijna 0,2 miljard kosten van verzekeringspremies.

Is dit nu veel?

Deze vraag is niet eenduidig te beantwoorden.

Om enigszins een beeld te krijgen van de ernst van het verschijnsel zullen we in deze paragraaf de criminaliteitsschade van het bedrijfsleven afzetten tegen:

- de totale schade van veel voorkomende criminaliteit;
- de omzet en de winst van het bedrijfsleven.

Het aandeel van het bedrijfsleven in de totale schade van veel voorkomende criminaliteit

In de samenleving zijn 3 groepen te onderscheiden die slachtoffer kunnen worden van veel voorkomende criminaliteit:

- 1 de overheid;
- 2 natuurlijke personen;
- 3 het bedrijfsleven.

Tabel 119 geeft een overzicht van de schade die bovengenoemde groepen per jaar lijden als gevolg van veel voorkomende criminaliteit. Voor de schadecijfers van de overheid en natuurlijke personen baseren we ons op de schatting van Van Dijk en Roëll (1988) over het jaar 1984. De schadebedragen van het bedrijfsleven ontleen we - uiteraard - aan het totaalplaatje zoals vermeld in hoofdstuk 13 van dit rapport. Hierin zijn ook de **kosten** van beveiliging en verzekering tegen criminaliteit verdisconteerd.

Tabel 119 : Totale schade van veel voorkomende criminaliteit (schattingen)

	Schade absoluut (miljoen guldens)	%
Overheid	1.400	17
waarvan:		
- rijk	500	6
- gemeenten (incl. onderwijs)	900	11
Natuurlijke personen	2.700	33
Bedrijfsleven	4.100*	50
Totaal	8.200	100

*= exclusief kosten van beveiligen en verzekeren

Aangezien bij de schade van de overheid en van natuurlijke personen gebruik is gemaakt van cijfers over 1984 in plaats van over 1988, is te verwachten dat de schadecijfers voor deze groepen voor het jaar 1988 wat hoger zullen liggen in verband met het inflatieverschil en gezien de signalen dat de gemiddelde schade van een incident sinds 1984 zou zijn toegenomen⁸⁷.

Toch lijkt het reëel om te stellen dat ongeveer 50% van de totale schade van veel voorkomende criminaliteit voor rekening komt van het bedrijfsleven.

Criminaliteitschade van bedrijfsleven versus omzet en winst

Voor de omzetcijfers van het bedrijfsleven maken we gebruik van de cijfers met betrekking tot de produktiewaarde (exclusief B.T.W.) uit de Nationale Rekeningen. Voor de winstcijfers gebruiken we de cijfers met betrekking tot het netto exploitatie-overschot, eveneens uit de Nationale Rekeningen.

De meest recente cijfers zijn die van 1986.

Tabel 120 geeft een overzicht.

87 Zie Eijken, 1988: In 1984 was bij $\pm 73\%$ van de slachtoffer van een vermogenmisdrijf voor een waarde van minstens f 500,- goederen onttreemd, in 1988 is dit bij 78% van de slachtoffers het geval.

Tabel 120 : Omzet en winst van het bedrijfsleven, 1986

	Omzet abs (x miljoen gulden)	Winst abs (x miljoen gulden)	Winst %
Industrie	263.586	20.472	7,8
Bouw	55.288	4.955	9,0
Groot/detailhandel	78.801	14.972	19,0
Horeca en auto	18.793	4.992	26,6
Transport, opslag en communicatie	43.005	6.270	14,6
Zakelijke dienstverlening	63.665	18.503	29,1
Totaal	523.138	70.164	13,4

Bron: Nationale Rekeningen 1986.

Hoeveel criminaliteitsschade hebben de verschillende branches nu geleden? Tabel 121 geeft een overzicht, dat gebaseerd is op de SEB-uitkomsten en de in hoofdstuk 12 behandelde aanvullende gegevens met betrekking tot winkeldiefstal, brandstichting en op het bankwezen gerichte criminaliteit.

De schadecijfers in tabel 121 hebben **alleen** betrekking op de directe en indirecte schade als gevolg van criminaliteit plus de kosten van (extra) beveiliging. De **kostenpost verzekering** is hier buiten beschouwing gelaten⁸⁸.

Tabel 121: Totale criminaliteitsschade van het bedrijfsleven naar branche, 1988

	Directe schade SEB (incl. banken) abs (x miljoen gulden)	Schade br.sticht. en winkel- diefst. abs (x miljoen gulden)	Schade interne crim. abs (x miljoen gulden)	Indirecte schade abs (x miljoen gulden)	Totale schade abs (x milj. gulden)
Industrie	141	20	56	16	233
Bouw	112	1	145	49	307
Groothandel	139	?	82	76	297
Detailhandel	491	742	58	602	1.893
Horeca	109	8	62	8	187
Autoreparatie	95	-	3	14	112
Transport, opslag communicatie	45	4	6	4	59
Zakelijke dienst- verlening	373	400	41	98	912
Totaal	1.546	1.196	447	868	4.057

⁸⁸ Dit in verband met het feit dat deze kostenpost niet per branche gecalculeerd kan worden. Zie ook hoofdstuk 11.

Als we deze schadecijfers afzetten tegen de omzetcijfers ontstaat het volgende beeld:

Tabel 122: Criminaliteitsschade van het bedrijfsleven afgezet tegen de omzet naar branche

Branches*	Omzet 1986	Criminaliteits- schade 1988	%**
	abs (x miljoen gulden)	abs (x miljoen gulden)	
Industrie	236.586	233	0,88
Bouw	55.288	307	0,56
Groot/detailhandel***	78.801	2.190	2,78
Horeca en auto***	18.793	299	1,59
Transport, opslag en communicatie	43.005	59	0,14
Zakelijke dienstverlening	63.665	912	1,43
Totaal	523.138	4.057	0,78

*= De branche-indeling zoals gehanteerd in de Nationale Rekeningen varieert iets van de branche-indeling van de SEB.

** = Criminaliteitsschade van 1988 als percentage van de omzet van 1986.

***= Van deze branches zijn geen afzonderlijke omzetcijfers beschikbaar.

Als de schade afgezet wordt tegen de omzet blijkt dat de horeca, de autoreparatiebranche en met name de groothandel en de detailhandel relatief het zwaarst getroffen worden. Desondanks is het totale beeld toch dat de criminaliteitsschade slechts een minuscuul deeltje vormt van de grote omzet berg. Nu is het echter niet geheel terecht om de criminaliteitsschade alleen af te zetten tegen de omzet. Schade ten gevolge van criminaliteit is immers sterker te beïnvloeden dan andere kostenposten (kosten van materieel en personeel liggen in sterke mate vast). Het is daarom van belang om de criminaliteitsschade ook af te zetten tegen de winstcijfers.

In tabel 123 worden de schadecijfers afgezet tegen de winstcijfers.

Tabel 123: Criminaliteitsschade van het bedrijfsleven afgezet tegen de winst naar branche

Branches*	Omzet 1986	Criminaliteits- schade 1988	%**
	abs (x miljoen gulden)	abs (x miljoen gulden)	
Industrie	20.472	233	1,14
Bouw	4.955	307	6,20
Groot/detailhandel**	14.972	2.190	14,63
Horeca en auto**	4.992	299	5,99
Transport, opslag en communicatie	6.270	59	0,94
Zakelijke dienstverlening	18.503	912	4,93
Totaal	70.164	4.057	5,78

* = De branche-indeling zoals gehanteerd in de Nationale Rekeningen varieert iets van de branche-indeling van de SEB.

**= Van deze branches zijn geen afzonderlijke omzetcijfers beschikbaar.

Uit de tabel blijkt duidelijk dat de groothandel en (waarschijnlijk met name) de detailhandel relatief veruit het zwaarst getroffen worden. De criminaliteitsschade bedraagt in deze branches ongeveer 15 % van de winst. De bouw, de horeca en de autoreparatie scoren hier overigens ook hoger dan gemiddeld. In totaal vloeit bijna 6% van de winst van het bedrijfsleven weg door schade van criminaliteit. Overigens is hierbij nog geen rekening gehouden met de kosten van beveiliging en verzekering. Als deze kosten ook meegenomen worden blijken de criminaliteitskosten 6,7% van de winst van het bedrijfsleven op te slokken.

Conclusie

Ongeveer 45% van de totale schade van veel voorkomende criminaliteit komt voor rekening van het bedrijfsleven.

Het blijkt dat de schade van criminaliteit tegen bedrijfsvestigingen ongeveer 1% van de omzet van het bedrijfsleven bedraagt en rond de 6% van de winst. De groothandel en detailhandel springen hier duidelijk negatief bovenuit: de door deze branches geleden criminaliteitsschade bedraagt 15% van hun winst. De horeca en de autoreparatiebranche worden relatief ook zwaarder getroffen dan gemiddeld.

14.1.4 Conclusies

Is criminaliteit tegen bedrijven nu wel of niet een probleem van betekenis?

De **omvang** van tegen bedrijven gerichte criminaliteit blijkt indrukwekkend te zijn: ongeveer 55 % van alle gewone, veelvoorkomende criminaliteit heeft het bedrijfsleven als slachtoffer. Over de **ontwikkeling** van criminaliteit tegen bedrijven zijn geen harde uitspraken te doen: daarvoor zou herhaling van de SEB of een soortgelijk onderzoek nodig zijn. Er zijn echter signalen dat er in het bedrijfsleven, in tegenstelling tot privé-huishoudens, geen sprake is van een stabilisatie van de criminaliteit, maar van een toename.

Als de **schade** die bedrijven lijden als gevolg van criminaliteit afgezet wordt tegen de omzet van het bedrijfsleven, blijkt de schade slechts een zeer klein gedeelte van de totale omzet uit te maken. Wordt de schade echter afgezet tegen de winst, wat relevanter is, dan blijkt criminaliteitsschade een niet onaanzienlijk deel van de winst op te slokken.

Al met al moet wel geconstateerd worden dat criminaliteit tegen bedrijven een probleem vormt. Als bovendien bedacht wordt dat sommige branches veel meer door criminaliteit getroffen worden dan gemiddeld en dat het probleem voor bepaalde individuele vestigingen relatief veel zwaarder weegt dan voor andere vestigingen, dan lijkt het gerechtvaardigd te concluderen dat criminaliteit voor een flink deel van het bedrijfsleven een groot probleem is. Verder moet niet vergeten worden dat criminaliteit tegen bedrijven niet alleen voor het bedrijfsleven zelf problematisch is, maar -gezien de enorme omvang- ook voor de (overbelaste) politie zeer vervelende consequenties heeft. Preventie van tegen bedrijven gerichte criminaliteit zal daarom door de politie toegejuicht worden, terwijl ook de (lokale) overheid belang heeft bij een daling van deze criminaliteit. Politie en (lokale) overheid zullen dan ook een rol kunnen - en moeten - spelen bij de preventie van tegen bedrijven gerichte criminaliteit. We gaan hier in de volgende paragraaf nader op in.

14.2 Preventie

14.2.1 Betrokkenen bij preventie

Verskillende betrokkenen kunnen ieder op hun eigen manier een rol spelen bij de preventie van bedrijfscriminaliteit.

Betrokkenen bij preventie van criminaliteit in het bedrijfsleven

Niveau	Betrokkenen	Rol
<i>Landelijk niveau</i> rijksoverheid	Ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken en Economische Zaken	- leveren van (landelijke) informatie over criminaliteit - stellen van kwaliteitsnormen
bedrijfsleven	Centrale ondernemingsorganisaties (bijv. VNO/NCW/-KNOV), (hoofd)bedrijfschappen, andere brancheorganisaties	- verwerven van meer deskundigheid over preventie - uitdragen van deskundigheid door organiseren en (mee)financieren van advies en informatie over preventie
<i>Lokaal niveau</i> overheid	gemeente, politie	- voeren bestuurlijk preventiebeleid - leveren van lokale informatie over criminaliteit
bedrijfsleven	plaatselijke afdelingen van bedrijfsorganisaties samenwerkingsverbanden van bedrijven, individuele bedrijfsvestigingen	- initieëren van collectieve preventie-inspanningen - zorgdragen voor goede interne en externe preventie van eigen vestiging

Landelijk niveau

Door de **rijksoverheid** zouden de volgende acties ondernomen kunnen worden:

- Het (laten) verrichten van breed landelijk onderzoek (zoals het onderhavige) om een beeld te krijgen van de omvang en de ernst van het probleem. Het bedrijfsleven is namelijk alleen in staat om zorg te dragen voor effectieve preventie als zij in het bezit is van goede informatie over de achtergronden en de omvang van criminaliteit. Het is ons inziens van belang dat dit brede, landelijke onderzoek eens in de zoveel tijd herhaald wordt om trends te kunnen signaleren in omvang, ernst en preventie (bijvoorbeeld één keer per vier jaar). Verder is het opstarten van specifiek en meer diepgaand onderzoek van belang, bijvoorbeeld voor een bepaald delict of voor een bepaalde branche. We gaan hier in 14.2.2 nader op in. Uit de SEB blijkt overigens dat de regionale verschillen erg klein zijn. Het lijkt daarom niet zinnig om de aandacht te beperken tot bepaalde regio's.
Dit specifieke onderzoek moet men zien als basis voor een goede rationele bepaling van de preventieve therapie: wat is er exact aan de hand en wat kan/moet daar preventief tegen gedaan worden.
- De rijksoverheid zou er zorg voor kunnen dragen dat er kwaliteitsnormen ontwikkeld worden met betrekking tot bedrijfsbeveiliging. Dit zou de kwaliteit van de door de beveiligingsindustrie aangeboden producten kunnen verhogen en voor individuele vestigingen kunnen fungeren als richtlijn bij het opstellen van hun beveiligingsplan.

Door de **branche-organisaties** zouden de volgende activiteiten ontplooid kunnen worden:

- Het verwerven van meer deskundigheid met betrekking tot (de preventie van en beveiliging tegen) criminaliteit. Gedacht kan worden aan het aanstellen van een functionaris die specifieke deskundigheid op dit terrein heeft of verwerft, die voor bedrijven en de overheid kan fungeren als aanspreekpunt⁸⁹.
- Deze deskundigheid zal vervolgens uitgedragen moeten worden. Zo zouden bedrijfsorganisaties handleidingen kunnen schrijven en cursussen kunnen verzorgen. Het organiseren en (mee)financieren van laagdrempelige informatie-overdracht en advisering, ook op lokaal niveau, is een verantwoordelijkheid van de bedrijfsorganisaties.

Lokaal niveau

De uitvoering van preventiemaatregelen vindt plaats op lokaal niveau. Alhoewel de preventie van criminaliteit in het bedrijfsleven primair de verantwoordelijkheid is van de vestigingen zelf, is hier voor de lokale overheid toch ook een taak weggelegd.

De **lokale overheid** zou de volgende activiteiten kunnen ontplooiën:

- Het onderzoeken van lokale criminaliteitsrisico's aan de hand van een aangepaste lokale versie van de SEB.

Het is gebleken dat de onderzoeksmethode werkt op landelijk niveau en toepassing van deze methode op lokaal niveau lijkt zeer zinvol. Zo'n lokale enquête zal inhoudelijk wel andere accenten moeten leggen dan de landelijke: op lokaal niveau is het met name van belang **specifieke** criminaliteitsproblemen (naar type, plaats, tijd etc.) op het spoor te komen en na te gaan welke mogelijkheden en bereidheid er zijn bij het lokale bedrijfsleven om deze problemen (bijvoorbeeld in samenwerking met de lokale overheid of andere lokaal betrokkenen) preventief aan te pakken.

Zeer concrete richtlijnen voor preventie moeten dus gebaseerd zijn op de specifieke lokale situatie en kunnen niet ontleend worden aan de landelijke SEB⁹⁰.

- Indien een gemeente een bestuurlijk preventiebeleid voert, dan zal aandacht voor criminaliteit tegen bedrijven hierin ook een plaats moeten vinden. Ongeveer de helft van alle veelvoorkomende criminaliteit blijkt zich immers op bedrijven te richten.

Bestuurlijke preventie is gebaseerd op drie hoofdlijnen:

- 1 Het versterken van de binding van de jeugd aan de samenleving (gezin, school, werk en recreatie).
Op zo'n manier kan voorkomen worden dat jongeren ertoe overgaan om criminaliteit te plegen. Het zal duidelijk zijn dat dit zowel criminaliteit tegen bedrijven als andere vormen van criminaliteit kan voorkomen.
- 2 De bebouwde omgeving zodanig in te richten dat hierdoor enerzijds de uitoefening van toezicht op vooral jongeren niet onnodig wordt bemoeilijkt en anderzijds het plegen van diefstallen en dergelijke niet onnodig gemakkelijk wordt gemaakt. De gemeente kan in dit kader bestemmingsplannen en bouwplannen van industriële gebieden, industrieterreinen, winkelcentra en andere concentraties van bedrijven toetsen aan bovengenoemde criteria.
- 3 Het uitbreiden van het functionele toezicht⁹¹ op potentiële wetsovertreders. In het algemeen geldt dat de openbare ruimte onder de verantwoordelijkheid valt van de gemeente en dat de bedrijfsvestigingen verantwoordelijk zijn voor de beveiliging van hun eigen opstallen en bedrijfsterreinen. Nu is de scheiding tussen openbare ruimte en particulier gebied niet altijd scherp te trekken.

89 Tijdens het SEB-onderzoek merkten we dat er bij de meeste brancheorganisaties wat betreft criminaliteit(preventie) geen duidelijk aanspreekpunt is.

90 Overigens is de landelijke SEB natuurlijk wel een prima ijkpunt voor lokaal onderzoek.

91 Onder functioneel toezicht wordt verstaan toezicht door functionarissen met een bredere dienstverlenende taak zoals conducteurs, conciërges, winkelpersoneel, jongerenwerkers en dergelijke.

In deze 'tussengebieden' zoals industrieterreinen, winkelcentra en woon/werkgebieden zouden de lokale overheid en de betreffende bedrijfsvestigingen samen kunnen werken om het functionele toezicht in goed overleg te versterken.

De **plaatselijke afdelingen van branche-organisaties** (indien aanwezig) dienen er -met steun van de landelijke organisatie-voor te zorgen dat aan de leden laagdrempelige informatie en advisering met betrekking tot criminaliteitspreventie wordt verschaft. Indien er criminaliteitsproblemen ontstaan dienen deze afdelingen initiatieven te ontwikkelen voor de aanpak daarvan en zonodig samenwerking te zoeken met andere instanties.

De **plaatselijke bedrijfsvestigingen** kunnen de volgende bijdragen leveren:

- Zij dienen de eigen vestigingen afdoende te beveiligen en maatregelen te treffen ter voorkomen van zowel externe als interne criminaliteit.
- Zij kunnen (eventueel met steun van plaatselijke afdelingen van de branche-organisaties) collectieve preventie-initiatieven ontwikkelen. Als er (ernstige) criminaliteitsproblemen ontstaan in een bepaald gebied of gemeente, moet er niet gewacht worden tot de overheid ingrijpt, maar moeten ondernemers samen preventieve actie ondernemen. Het verdient aanbeveling dat plaatselijke ondernemers zich op de één of andere manier organiseren, zodat bij problemen er snel afspraken gemaakt kunnen worden en er slagvaardig opgetreden kan worden.

Het is essentieel dat men lokaal niet de fout maakt om overhaast 'aan het beveiligen te slaan' (of dat nu per branche, per bedrijfsverzamelterrein, winkelstraat of per individuele vestiging is). Vijf jaar ervaring met bestuurlijke preventie heeft in ieder geval geleerd dat een gezamenlijke (geïntegreerde) aanpak van de ter plekke bestaande criminaliteitsproblematiek het meest efficiënt (qua kosten/baten) en het meest effectief is. Dat betekent in concreto dat op lokaal niveau de bedrijven, de gemeentelijke overheid, de politie en eventuele andere betrokkenen het beste samen aan de slag kunnen gaan (hoe lastig dat soms ook is).

14.2.2 Aandachtspunten voor preventie

Uit de landelijke SEB blijkt dat bepaalde criminaliteitsvormen systematisch te weinig preventie-aandacht krijgen en dat bepaalde typen bedrijven het relatief zwaarder te verduren hebben dan anderen.

Delicttypen

Door ondernemers wordt relatief veel aandacht geschonken aan het voorkomen van inbraak in de opstallen van de vestiging. De getroffen (techno)preventieve maatregelen lijken vrucht af te werpen: in 51% van alle gevallen blijft een inbraak in de opstal beperkt tot een poging.

Verschillende andere vormen van criminaliteit lijken echter door ondernemers onderschat te worden.

- Zo wordt over het algemeen te weinig aandacht besteed aan het voorkomen van **op bedrijfswagens gerichte criminaliteit**, terwijl deze vorm van criminaliteit wel behoorlijk veel schade veroorzaakt. Door meer aandacht te besteden aan de preventie van op bedrijfswagen gerichte criminaliteit kan de criminaliteitschade flink teruggedrongen worden.
- Verder lijkt het probleem **vernieling** te worden onderschat. Niet alleen wordt het bedrijfsleven vaak door dit delict getroffen en is de schade niet onaanzienlijk, vernieling heeft ook een negatieve invloed op het imago van het bedrijf, terwijl de omgeving verloederd, waardoor onveiligheidsgevoelens en (andere vormen van) criminaliteit toe kunnen nemen. Meer aandacht voor de preventie van vernielingen lijkt dan ook op z'n plaats.
- Ook bestaat de indruk dat **interne criminaliteit** nog niet altijd als een probleem erkend wordt door ondernemers. De omvang lijkt te worden onderschat en het verschijnsel zit

nog enigszins in de taboesfeer. Ondernemers zouden zich meer moeten realiseren dat criminaliteit ook door hun eigen werknemers gepleegd kan worden, zodat ze hier alerter op kunnen reageren en verdere normvervaging binnen een vestiging kunnen voorkomen. In het kader van de bewustwording zou het overigens aanbeveling verdienen als interne criminaliteit nader onderzocht zou worden, zodat ondernemers meer inzicht krijgen in het verschijnsel en beter weten waar ze op moeten letten en op welke manier ze deze vorm van criminaliteit zouden kunnen voorkomen.

Voor het bepalen van prioriteiten is het overigens van belang te bedenken dat criminaliteit niet alleen materiële schade tot gevolg heeft. Er moet ook rekening gehouden worden met **andere negatieve effecten** als imago-verslechtering van het bedrijf, normvervaging bij de werknemers, verlaging van de arbeidsmoraal etc. Het voorkomen van laatstgenoemde negatieve effecten van criminaliteit verdient wellicht nog meer prioriteit dan het terugdringen van de materiële schade.

Doelgroepen

Uit de SEB blijkt dat bepaalde branches zwaarder getroffen worden door criminaliteit dan andere.

- Met name voor de **detailhandel, de horeca, de autoreparatiebranche en de groothandel** blijkt criminaliteit een probleem te zijn. Deze branches verdienen dus de meeste aandacht van de betrokkenen.
- Het bedrijfsleven bestaat voornamelijk uit kleine vestigingen zodat de meeste criminaliteit in het bedrijfsleven betrekking heeft op deze kleine bedrijven. Verder blijkt uit de SEB dat met name bij middelgrote vestigingen (10 - 49 werknemers) de criminaliteitsproblemen relatief groot zijn.

De aandacht van de rijksoverheid en de bedrijfskoepels moet daarom hoofdzakelijk gericht worden op **kleine en middelgrote vestigingen**, gezien het feit dat deze relatief zwaar door criminaliteit getroffen worden, terwijl het deze vestigingen veelal ontbreekt aan middelen en kennis om daar iets (effectiefs) tegen te doen.

Bijlage 1 Uitkomsten van de screening

Gedurende twee kwartalen (eind 1988/begin 1989) heeft een aantal vragen over slachtofferschap van criminaliteit meegelopen met de zogenaamde Business Monitor van het NIPO. Deze Business Monitor is een continu-onderzoek, waarin per kwartaal 5.000 bedrijfsvestigingen telefonisch worden ondervraagd. Op basis van de Business Monitor-uitkomsten houdt het NIPO een bestand van 20.000 bedrijfsvestigingen bij, dat voortdurend up to date wordt gehouden. De vragenlijst van de screening is opgenomen in het technisch bijlagenboek, dat te bestellen is bij Bureau Criminaliteitspreventie. Van de 10.000 in de screening benaderde vestigingen hebben 9.084 de screeningsvragen over criminaliteit beantwoord. Op deze vragen werd als volgt geantwoord.

Delicttype	slachtoffer %
vernietiging (incl. wagens)	13
inbraak opstal	16
diefstal	13
bedreiging	2
brandstichting	1

Delicttype	gemiddelde frequentie per slachtoffer
vernietiging (incl. wagens)	9
inbraak opstal	6
diefstal	50
bedreiging	14
brandstichting	4

De oplettende lezer ziet in een oogopslag dat de uitkomsten van deze screening niet geheel sporen met de uitkomsten van de SEB (de grote enquête). Met name vandalisme (SEB: 23%) en bedreiging (SEB: 8%) scoren in de SEB aanmerkelijk hoger dan in de screening het geval was. Dit verschil heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat in de SEB uitgebreid wordt toegelicht welke incidenten onder deze delicttypen vallen en wordt benadrukt dat ook relatief 'lichte' vergrijpen vermelding verdienen. Hierdoor valt het percentage ja-zeggars in de SEB wat hoger uit dan het percentage ja-zeggars bij de screening. Bij diefstal en inbraak speelt dit waarschijnlijk minder, omdat het daarbij om duidelijker omlijnde delicten gaat. Opgemerkt zij overigens dat aan de detailhandel de screeningsvraag met betrekking tot diefstal niet gesteld is om te voorkomen dat winkeldiefstal meegenomen zou worden. De uit de screening naar voren komende slachtoffercijfers leken hoog genoeg, om een nader landelijk onderzoek (SEB) wenselijk en haalbaar te achten. Het delict brandstichting werd, mede op basis van de uitkomsten van de screening, niet opgenomen in de SEB (slechts 1% slachtoffers).

Bijlage 2 Steekproeftrekking en herweging

De steekproef in relatie tot de totale populatie

In het onderzoek wordt gewerkt met een disproportionele steekproef¹, die vervolgens wordt herwogen op basis van de kenmerken branche, grootte (aantal werknemers) en regio. Op de volgende pagina staat vermeld hoe de steekproef zich verhoudt tot de totale populatie van vestigingen.

Uit de tabel op de volgende pagina blijkt, dat in de steekproef de branches industrie, bouw, auto(reparatie)bedrijven en transport relatief oververtegenwoordigd zijn in de steekproef. De omvangrijke branches detailhandel food, detailhandel non-food en horeca zijn relatief ondervertegenwoordigd. Wat de grootte-klassen betreft blijkt duidelijk dat de relatieve vertegenwoordiging van vestigingen in de steekproef toeneemt met de grootte van de vestiging. De spreiding van de vestigingen in de steekproef over de regio's is nagenoeg identiek aan de spreiding van vestigingen in de totale populatie.

Het zal duidelijk zijn dat bij de herweging van de onderzoeksresultaten rekening is gehouden met de scheve verdeling van de vestigingen wat betreft branche en grootte.

Herweging van de gegevens

De resultaten van de SEB zijn omgerekend naar de totale bedrijfspopulatie, door op alle antwoorden een drietal weegfactoren los te laten: een weegfactor voor branche, een voor grootteklasse en een voor regio.

Het gewicht van elke weegfactor wordt bepaald op basis van bekende gegevens omtrent de samenstelling van de totale bedrijfspopulatie. Per subcategorie kan aldus een weegfactor worden berekend met behulp van de formule:

$$W(\text{eegfactor}) X = \frac{\text{aantal in populatie met kenmerk X}}{\text{aantal in steekproef met kenmerk X}}$$

Kenmerk X slaat daarbij op grootte (bijv. grootteklasse 2-4, 5-9 etc.), branche of regio.

¹ Dit houdt in dat verschillende groepen bedrijven niet evenredig vertegenwoordigd zijn in de steekproef. De reden hiervoor is dat op deze wijze een evenwichtiger oelvulling verkregen wordt.

De onderzoeksgroep en de totale populatie naar branche, grootte, regio

(A) Branche	Aantal in steekproef		Aantal in populatie	
	abs.	%	abs.	%
- industrie	255	20	36.363	10
- bouw	182	14	32.589	9
- groothandel	172	14	44.066	13
- auto	89	7	12.435	4
- detail food	78	6	33.911	11
- det. non-food	131	10	87.575	25
- horeca	75	6	35.559	10
- transport	103	8	15.194	5
- zakelijke dienstverl.	<u>173</u>	<u>14</u>	<u>50.328</u>	<u>14</u>
totaal	1.258	100	348.020	100

(B) Grootte (aantal werknemers)

1 persoon	140	11	99.706	29
2 t/m 4	214	17	143.339	41
5 t/m 9	207	16	50.427	14
10 t/m 19	216	17	28.035	8
20 t/m 49	237	19	17.432	5
50 t/m 99	129	10	4.352	1
100+_	<u>115</u>	<u>9</u>	<u>4.729</u>	<u>1</u>
totaal	1.258	100	348.020	100

(C) Regio

Drie grote steden	182	14	47.001	14
Rest westen	362	29	99.040	28
Noord	85	7	32.022	9
Oost	231	18	69.830	20
Zuid	<u>398</u>	<u>32</u>	<u>100.127</u>	<u>29</u>
totaal	1.258	100	348.020	100

Bijlage 3 Uitgevoerde bewerkingen van de ruwe gegevens

In dit onderzoeksrapport wordt een grote hoeveelheid cijfers gepresenteerd. Veel van deze cijfers waren echter niet direct uit de gegeven antwoorden van de respondenten af te leiden, maar vormden het resultaat van - soms vrij uitgebreide - bewerkingen van de ruwe onderzoeksgegevens.

In deze bijlage wordt aangegeven hoe deze bewerkingen uitgevoerd zijn.

1 Algemene bewerkingen

In de eerste plaats zijn op alle vragen de volgende bewerkingen uitgevoerd:

- Het herwegen van de ongewogen enquêteresultaten op de factorenregio, branche en bedrijfsgrootte, zodat landelijke cijfers ontstaan, die representatief zijn voor de Nederlandse situatie (zie bijlage 2).
- Van vragen met een "variërend van ... tot ..." categorie het gemiddelde berekenen en vervolgens in de bijbehorende categorie scoren.
- Aan het antwoord "weet niet hoeveel/hoe vaak" de gemiddelde score toekennen en de antwoorden "weet niet of" en "wil niet zeggen" de score nul toekennen.
- Bij frequentievragen en schadevragen de gemiddelde frequentierespectievelijk gemiddelde schade per slachtoffer uitrekenen.
- Het aanmaken van enkele nieuwe variabelen, die een bewerking vormen van de enquêtevragen (hercoderen van antwoorden, uitvoeren van optellingen, aftrekkingen, vermenigvuldigingen en delingen bij combinaties van vragen en/of nieuwe variabelen).

Van de aldus bewerkte vragen en nieuw gecreëerde variabelen zijn vervolgens rechte uitdraaien en kruistabellen gemaakt van zowel de ongewogen als de herwogen landelijke gegevens. Deze uitdraaien zijn in het kader van de cijferanalyse weer nader bewerkt.

2 Berekening totaalcijfers slachtofferschap

In het onderstaande wordt alleen ingegaan op de bewerking van de cijfers met betrekking tot slachtofferschap en schade **per delict**. De totale criminaliteitscijfers zijn op vergelijkbare wijze tot stand gekomen.

2.1 Slachtofferpercentage

Het slachtofferpercentage van een delict wordt berekend door het aantal slachtoffers te percenteren op de totale bedrijfspopulatie waar het delict op gericht is.

Deze totale bedrijfspopulatie bestaat voor delicten die gericht zijn op de opstallen of 'overige goederen' en op personeel in functie uit alle 348.000 in Nederland actief zijnde bedrijfsvestigingen. Als het delict gericht is op bedrijfswagens bestaat de totale populatie alleen uit vestigingen die in het bezit zijn van bedrijfswagens (N= 265.800) en bij vernieling gericht op bouwketen wordt het aantal slachtoffers afgezet tegen het aantal vestigingen in de bouw (N=32.600).

Het aantal slachtoffers wordt afgeleid van de frequentievraag die aan vestigingen wordt gesteld die opgeven slachtoffer te zijn geworden. Het blijkt namelijk dat er een gering aantal vestigingen is, dat aangeeft slachtoffer te zijn en vervolgens een frequentie van nul opgeeft. Deze respondenten - evenals vestigingen die aangeven niet te weten of ze slachtoffer zijn geworden of dit niet willen zeggen - worden afgetrokken van het totale aantal slachtoffers.

2.2 Frequentie van delicten

De totale frequentie van delicten wordt berekend door het aantal slachtoffers (zie boven) te vermenigvuldigen met de gemiddelde frequentie per slachtoffer.

Er is in de enquête per delicttype gevraagd hoe vaak men slachtoffer is geworden (hoofdvragen). Vervolgens is (bij vernieling, diefstal en inbraak) doorgevraagd naar de frequentie waarmee verschillende objecten (opstallen/wagens/bouwketen/overigen) getroffen zijn. Bij bedreiging is gevraagd naar enerzijds de vorm die de bedreiging aannam, anderzijds naar de gehanteerde methode.

We noemen deze vragen de 'eerste doorvraag'-vragen. In bepaalde gevallen is vervolgens nog één of meerdere keren verder door gevraagd (tweede, derde en vierde doorvraag).

De totale frequentie per delict wordt niet afgeleid van de hoofdvraag, maar van de **eerste doorvraag**, omdat de daar genoemde aantallen nauwkeuriger zijn dan bij de meer globale hoofdvraag.

Bij vernieling worden dus om de totale frequentie te verkrijgen de frequenties van vernieling aan opstallen, bedrijfswagens, bouwketen en overige goederen bij elkaar opgeteld. Bij diefstal en inbraak wordt een vergelijkbare bewerking uitgevoerd, zij het dat bij inbraak de pogingen en geslaagde inbraken ook opgeteld worden. Bij bedreiging is op twee manieren doorgevraagd: enerzijds naar vormen van bedreiging en anderzijds naar gebruikte methoden. In principe zou de optelling van de frequenties van de verschillende vormen van bedreiging ongeveer overeen moeten komen met de optelling van de frequenties van de methoden. Dit blijkt niet het geval te zijn.

Als totale frequentie van bedreiging houden we het gemiddelde van deze twee frequenties aan.

De reden dat er voor gekozen is om de totale frequentie af te leiden van de eerste doorvraag en niet van de tweede of van nog diepere niveaus is dat blijkt dat de totaalcijfers na elke doorvraag steeds groter worden. Hoe meer onderscheidingen er gemaakt worden en hoe vaker deze gemaakt worden, des te groter de optelling van de subtotalen wordt. Het risico is daarom niet denkbeeldig dat door het gedetailleerd doorvragen de absolute aantallen kunstmatig opgehoogd worden. Ten tweede is het aantal doorvraag-vragen niet gelijk voor elke delictvorm. Delicttypen met veel doorvraag-vragen zouden dan dus kunstmatig opgehoogd worden ten opzichte van delicten met minder doorvraag-vragen.

Bij de gegevens die ontleend zijn aan een tweede of verdere doorvraag worden meestal geen absolute aantallen vermeld, maar slechts de procentuele verdeling.

Door dit herhaaldelijk doorvragen komt het ook voor dat het aantal vestigingen waarvoor de betreffende vraag nog relevant is, soms erg klein is. Indien dit aantal kleiner is dan 1 % van de steekproef (oftewel bij minder dan 12 respondenten) worden op de antwoorden geen nadere bewerkingen uitgevoerd zoals het bepalen van het gemiddelde, omdat dit geen betrouwbare cijfers meer oplevert.²

De gemiddelde frequentie per slachtoffer is apart berekend. Hierbij zijn de vestigingen die een frequentie van nul opgaven of niet wisten of ze slachtoffer waren geworden of dit niet wilden zeggen buiten beschouwing gelaten. Alleen bij de eerste doorvraag is gewerkt met het gemiddelde dat de NIPO-computer heeft uitgerekend. Bij de hoofdvraag niet, omdat de totale frequentie niet afgeleid is van de hoofdvraag, maar berekend is door de subfrequenties van de eerste doorvraag-vragen op te tellen (zie hierboven). Het gemiddelde van deze totalen per delicttype wordt berekend door de (opgetelde) totale frequentie te delen door het aantal slachtoffers.

² Deze vuistregel is overigens ook toegepast bij alle overige vragen: indien het absolute aantal vestigingen in een bepaalde cel minder dan 12 bedraagt, zijn geen verdere berekeningen losgelaten op de antwoorden.

De gemiddelde frequentie per vestiging is berekend door de frequentie te delen door de betreffende (zie 2.1) bedrijfspopulatie.

2.3 Directe schade

De totale directe schade en de gemiddelde directe schade per slachtoffer worden op vergelijkbare wijze berekend als uitgelegd is bij de frequentie. De gemiddelde schade per incident wordt berekend door de totale schade van een delict te delen door de frequentie van dat delict.

Bij inbraak is onderscheid gemaakt tussen braakschade en de waarde van het onvreemde goed (buitschade). Naar de waarde van het onvreemde goed is op twee manieren gevraagd. Er is enerzijds gevraagd naar de waarde per soort onvreemd goed (geld en waardepapieren of bedrijfsgoederen), anderzijds naar de waarde per object waaruit het onvreemd is (uit opstal of bedrijfswagens). In principe zou de totale waarde van het onvreemde bij alle twee de vragen op een gelijk bedrag uit moeten komen. Dit is niet het geval en we hebben daarom gekozen voor het gemiddelde van de twee waarden.

De totale schade van inbraak wordt verkregen door de totale waarde van het onvreemde en de braakschade van zowel pogingen als geslaagde inbraken bij elkaar op te tellen. Opgemerkt zij dat de totale frequentie (schade) van een delict berekend is door de frequenties (schades) per object (eerste doorvraag) bij elkaar op te tellen. De optelling van de aldus ontstane frequenties (schades) per delict blijkt niet geheel overeen te komen met de optelling van de frequenties (schades) per branche. Voor de totaalberekening wordt uitgegaan van de frequentie (schade) per delict.

2.4 Berekeningen per branche en totale criminaliteitscijfers

De berekeningen van het slachtofferschap en de schade per branche verlopen op vergelijkbare wijze als in bovenstaande is uiteengezet.

De totale criminaliteitsfrequentie en totale criminaliteitsschade worden verkregen door de totale frequentie respectievelijk totale schade van alle delicten bij elkaar op te tellen.

3 Calculatie van risicofactoren

In hoofdstuk 9 van het onderzoeksrapport worden de slachtoffergegevens (slachtofferpercentage, frequentie van delicten en directe schade) gekoppeld aan een aantal algemene bedrijfskenmerken die het risico dat die vestiging slachtoffer wordt van een bepaald delict (mede) kunnen beïnvloeden.

In concreto betreft het de volgende kenmerken:

Fysiek risico

- 1 Aanwezigheid en mate van afscherming van een bedrijfsterrein.
- 2 Totale vloeroppervlak van de vestiging.
- 3 Ligging van de vestiging ten opzichte van het stadscentrum.
- 4 Aanwezigheid van daderaantrekkende voorzieningen in de directe omgeving van de vestiging.

Risico door mensen

- 5 Publiekgerichtheid (aantal bezoekers/klanten per week).
- 6 Andere werknemers: frequentie van bezoek van personeel van andere bedrijven (schoonmaak/service/etc.) aan de vestiging.
- 7 Openingstijden: aantal uren per week geopend voor publiek en/of andere werknemers.

8 Aantal eigen werknemers.

Risico door buit

- 9 De gemiddelde waarde van de handelswaar in voorraad.
- 10 De vervoerbaarheid van deze handelswaar.
- 11 De verhandelbaarheid van deze handelswaar.
- 12 De gemiddelde hoeveelheid contant geld aanwezig in de vestiging.

Risico goederentransport

- 13 Aantal bedrijfswagens van de vestiging.
- 14 Frequentie vervoer van goederen.
- 15 Gemiddelde waarde van een goederentransport.

Risico geld/waardetransport

- 16 Frequentie vervoer van geld/waardepapieren.
- 17 Gemiddelde waarde van geld/waardetransport.

De in de SEB bevraagde bedrijfskenmerken zijn hiertoe als volgt bewerkt.

3.1 Hercodering van variabelen tot risicofactoren

Alle bevraagde bedrijfskenmerken zijn omgescoord, waarbij aan de antwoorden de scores 1 (laag risico) tot en met 3 (hoog risico) werden toegekend. In bepaalde gevallen werd een score 0 (nul) toegevoegd, indien er sprake kon zijn van géén risico (bijvoorbeeld bij het totaal ontbreken van een bedrijfsterrein, van bedrijfswagens, etc.).

Op basis van theoretische overwegingen werd vooraf bepaald in welke **richting** de omscoring diende te lopen (bijvoorbeeld "hoe groter het vloeroppervlak, des te hoger de risicoscore").

Voorts werd, enigszins op de gok, bepaald welke antwoorden een risicoscore 1, 2 dan wel 3 toegekend zou worden. Aan de hand van de uitkomsten van de eerste golf is gekeken of de waarden van de aldus gehercodeerde risicovariabelen voldoende **gespreid** waren over de scores 0/1 tot en met 3. Daar waar een erg scheve verdeling ontstond (bijvoorbeeld 90% van de vestigingen krijgt score 3) is - indien mogelijk - een nieuwe indeling gemaakt.

3.2 Calculatie van hoofd-risicofactoren

Er zijn vijf hoofdgroepen van risicofactoren onderscheiden.

Ten aanzien van de vestiging zelf (de opstallen)

- Fysiek risico (RISfysiek)
- Risico door mensen (RISmensen)
- Risico door buit (RISbuit)

Ten aanzien van transport

- Risico van goederentransport (RIStransport)
- Risico van geld/waardetransport (RISstransgeld)

Voor elke hoofdgroep zijn totale risicofactoren geconstrueerd door van de samenstellende delen het gemiddelde te berekenen.

Op basis van drie hoofd-risicofactoren die betrekking hebben op de vestiging zelf (de opstallen), is nog een **totale risicofactor** (RIS totaal) berekend door het gemiddelde te nemen van de drie factoren RISfysiek, RISmensen en RISbuit.

3.4 Kanttekeningen bij de risico-calculaties

Uiteraard zijn de bovenbeschreven calculaties een vrij grove benadering. Zo wordt er geen rekening gehouden met mogelijke verschillen in gewicht van de diverse risicofactoren (alles telt even zwaar mee). Bovendien kan men zich voorstellen dat een **combinatie** van bepaalde risicofactoren niet zozeer additief maar eerder multiplicatief werkt.³

Deze vrij simplistische manier van het berekenen van risico's moet gezien worden als een eerste poging om enig (zeer globaal) inzicht te krijgen in de relatie tussen risico's en slachtofferschap. Op zich verdienen de via de SEB achterhaalde risicogegevens een meer diepgaande (en statistisch meer verfijnde) secundaire analyse. In het kader van dit onderzoek (in de eerste plaats gericht op het inventariseren van de landelijke cijfers over slachtofferschap) was daarvoor echter niet genoeg budgettaire ruimte.

³ Met name de risicocalculatie bij **transport** stelt ons hier voor problemen: een verdubbeling in het aantal wagens en een verdubbeling in de frequentie van het transport leidt in een additieve totaalcalculatie tot een verdubbeling van het risico $((1+1):2 = 0.5$ en $(2+2):2 = 1$).

In feite is er echter sprake van een verviervoudiging van de transportactiviteiten. Maar: is het gelopen risico dan ook het viervoudige?

Bijlage 4 Literatuur

- Aart, L.J. van; Diefstal door medewerkers, een taboe. In: Algemeen Politieblad, april 1988, p 204-205.
- Addis, K.K.: The Fraud Squad. In: Security management, september 1989, pag. 53-57.
- Austin, C.; The prevention of robbery at building society branches. Crime Prevention Unit Paper 14. Home Office, Londen, 1988.
- Baker, M.A. en A.F. Westin; Employer perceptions of workplace crime. U.S. Department of Justice, Washington D.C., 1987.
- Barneveld, H. van; Inleiding tot de algemene assurantië kennis. Martinus Nijhoff, Den Haag, 1984.
- Beckers, J. en H.J. Korthals Altes; Tussentijdse procesevaluatie van het bestuurlijk criminaliteitspreventie project Randwijck Maastricht. Rijksuniversiteit Limburg, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Maastricht, 1989.
- Bewaking en beveiliging. NIPO; Amsterdam, 1989 (niet openbaar)
- Block, R. (ed.); The impact of victimization, rates and patterns: a comparison of the Netherlands and the United States. In: Victimization and fear of crime: august 1984, p 23-28.
- Block, R. (ed.); Victimization and fear of crime: world perspectives. U.S. Department of Justice, Washington D.C., 1988.
- Borfitz, D.; Crimes of convenience. In: Law and Order, november 1986, p 51-55.
- Burik, A.E. van en A.G. van Dijk; Onderzoek inbraak en diefstal in de recreatiesector. Bureau Criminaliteitspreventie, Amsterdam, 1987.
- Burrows, J.; Retail crime, prevention through crime analysis. Crime Prevention Unit Paper 11. Home Office, London, 1988.
- Business and Crime (A consultation); Windsor Castle 6-8 december 1988. Crime Concern, Swindon, 1989.
- BVV; Bureau Voorlichting Verzekering, Ondernemers en verzekering. Den Haag, 1984.
- CBS; Statistiek der branden. Den Haag, 1986.
- CBS; Slachtoffers van misdrijven. Den Haag, 1986.
- Clarck, J.P., R.C. Holliger en P.F. Pavilla; Organizational control of deviant behavior: the case of employee theft. In: Social Science Quarterly, 1988, p 261-280.
- Colder, J.C. en E.G.M. Nuyten-Edelbroek; Het winkelcentrumproject, preventie van kleine criminaliteit. WODC, Den Haag, 1988.
- Collins, J.J. en B.G. Cox; Job activities and personal crime victimization: implications for theory. In: Social science research 16, 1987, p 345-360.
- Commercial victimization surveys 1973-1977: national sample. U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, Washington D.C., 1985 (codeboek).
- Conklin, J.E.; Illegal but not criminal; business crime in America. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1977.
- Criminaliteit ondervonden door de horeca. Bedrijfschap Horeca, Den Haag, 1986.
- CVS: Centrum voor Verzekerings Statistiek; Berekeningen gemaakt ten behoeve van het onderhavige SEB onderzoek (berekeningsjaar 1987), september 1989 (niet openbaar).
- Duyne, P.C. van; Criminaliteitsoverlast bij de horeca. WODC, Den Haag, 1978
- Dijk, A.G. van en P.M. de Savornin Lohman; Diefstal en vernieling op de bouwplaats. Bureau Criminaliteitspreventie, Amsterdam, 1985.
- Dijk, J.J.M. van en A. Roëll; Criminaliteit in tal en last, een raming van de schade - en kostenposten in verband met criminaliteit. In: Justitiële Verkenningen jaargang 14, nr. 2, 1988, p 7-33.
- Erickson, R.J. en W.J. Crow; Violence in business settings. In: American behavioral scientist, volume 21, no. 5, may/june 1980, p 717-743.

- Fiselier, J.P.S.; Enige kanttekeningen bij een aantal beleidsimplicaties van victim surveys. In: Tijdschrift voor Criminologie, nr.3, 1983, p 129-147.
- Fijnaut, C.; Veilig ondernemen in discussie. In: Algemeen Politieblad, nr. 23, november 1983, p 523-525.
- Fijnaut, C. en J. Wansink (red); Verzekering en criminaliteit. Vereniging voor verzekeringswetenschap, Arnhem, 1989.
- Griswold, D.B.; Crime prevention and commercial burglary: a time series analysis. In: Journal of criminal Justice, volume 12, 1984, p 493-501.
- Handleiding Beveiliging. Verbond van Nederlandse Ondernemingen\Nederlands Christelijk Werkgeversverbond, Den Haag, 1984.
- Heijder, A.; Management van de politiefunctie. Arnhem, 1989.
- Hes, J.C. m.m.v. R. de Jonge; Derving of diefstal? Amsterdam, 1988.
- Hessels, M.; Financieel - economische gevolgen van kleine criminaliteit. Rapport voor de werkgroep kosten-batenanalyse van de commissie kleine criminaliteit. WODC, Den Haag, 1986.
- Heuvel, A.L.W.C.M. van den en W.D.M. van der Valk; Winkelcriminaliteit in het midden - en kleinbedrijf. Economisch Instituut voor Midden- en kleinbedrijf, Zoetermeer, 1986.
- Heyden, A.W.M. van der; Analyse van bankovervallen. In: Algemeen Politieblad, nr.21, 15 oktober 1988, p 483-489.
- Hindelang, M.J.; Criminal victimization in eight American cities: a descriptive analyse of common theft and assault. Cambridge, Massachusetts, 1976.
- Hoek, A. van; Overlast in cafés en discotheken; een kwalitatief onderzoek in drie gemeenten. Vrije Universiteit, Amsterdam, 1987.
- Hoek, A. van; Brandstichting in Nederland; daders, slachtoffers en schade. Verkenning nr.4, Bureau Criminaliteitspreventie, Amsterdam, december 1989.
- Hoffmann, G.H.; Tales of Hoffmann; the experiences of an international business investigator. Amsterdam, 1988.
- Hoogenboom, A.B.; Particuliere recherche: een verkenning van enige ontwikkelingen. WODC, Den Haag, 1988.
- Hollinger, R.C.; Acts against the workplace: social bonding and employce deviance. In: Deviant Behavior, vol.7. nr.1, 1986, p 53-75.
- Hoofdbedrijfschap Detailhandel; Diefstal door medewerkers, een taboe. Den Haag, 1988.
- Idenburg, J.D.J.; Verzekeraars mogen de weg naar fraude niet open laten. Interview in CIS-informatie 3.89, Stichting Centraal Informatiesysteem Schade (CIS), Rotterdam 1989.
- Jaarboek Beveiliging 1988. Noorduyn B.V., Arnhem 1988.
- Klaassen, L.H., B.M. Verhoef, A.C.P. Verster; Naar een economische benadering van criminaliteit en veiligheidszorg. Stichting Maatschappij en Politie, Dordrecht, 1988.
- Kushmuk, J.W. en S. Whittemore; A re-evaluation of crime prevention through environmental design in Portland, Oregon; Executive summary. Washington D.C., 1981.
- Lavrakas, P.J. et al, Commercial security surveys and burglary reduction: time series analysis. Washington D.C. 1978.
- Lavrakas, P.J. en J.W. Kushmuk; Evaluating crime prevention through environmental design. In: Community crime prevention. Does it work?, D.P. Rosenbaum (ed), 1986, p 202-227.
- Levi, M. et al; The incidence, reporting and prevention of commercial fraud, summary of findings. Cardiff, 1986.
- Lydgate, T. en C.R. O'Donell; The relationship to crimes of physical resources. In: Environment and behavior, vol. 12, no.2, june 1980, p 207-230
- Lynch, J; Routine activity and victimization at work. In: Journal of quantitative criminology, vol.3 no.4, 1987, p 283-300.
- Mayhew, P., D. Elliott en L. Dowds; The 1988 British crime survey. Home office research study no.111, London, 1989.

- Mc Pherson, M., G. Silloway en D. Frey; Crime, fear and control in neighborhood commercial centers: Minneapolis and St. Paul 1970-1982. Minnesota crime prevention center, Minneapolis, 1983 (codeboek).
- Moerland, H., J. uit Beijerse, C. Fijnant (red.); Projecten rond overlast en criminaliteit in winkels en winkelcentra. Centrum voor geïntegreerde strafrechtswetenschap, Erasmus-universiteit, Rotterdam, 1988.
- Mulder, R.P.; Dekt de verzekering de schade? In : Nederlands Juristenblad, 6 februari 1986.
- Mulder, R.P.: Wie helpt het slachtoffer (Publieke en particuliere voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven). Sociaal en Cultureel Planbureau, Cahier nr. 70, Rijswijk 1989.
- Preventing theft: risk assessment; how can firms protect themselves against robbery and burglary. In: International Police Review, vol. 32, november 1982 p 252-257.
- Rand, M., B. Klaus en B. Taylor; The criminal event. In: Report to the nation on crime and justice, the data. U.S. Department of Justice, Washington D.C., oktober 1983.
- Rapport Overvallencriminaliteit. Werkgroep justitie-banken, Den Haag, 1988.
- Report of the working group on commercial robbery; Standing conference on crime prevention. Home Office London, 18 november 1986.
- Report of the working group on the costs of crime; Standing conference on crime prevention. Home Office, London, 6 december 1988.
- Rosenbaum, D.P.; Community Crime Prevention. Does it work? Sage, Beverly Hills, 1986.
- Ruggiero, M., E. Greenberger en L.D. Steinberg; Occupational deviance among adolescent workers. In: Youth and Society, 4 juni 1982.
- Shapland, J.; Business and crime, a research proposal. Oxford, 1988 (interne notitie).
- Shapland, J.; Coping with crime: policy, support and deterrence. In: Business and Crime (A consultation), Windsor Castle 6-8 december 1988. Crime Concern, Swindon, 1989.
- Shapland, J. en J. Vagg; Social control and policy in urban and rural areas. Oxford, 1989.
- Shapland, J.; Victimisation surveys; towards the future; Council of Europe Conference on reduction of urban insecurity. Barcelona, 17-20 november 1987.
- Smith, L.J.F. en J. Burrows; Nobbling the fraudsters; crime prevention through administrative change. In: Howard Journal of Criminal Justice, vol.25, nr.1, februari 1986, p 13-24.
- Soomeren, P. van; Business and Crime, a foreigners view. In: Business and Crime (A consultation), Windsor Castle, 6-8 december 1988. Crime Concern, Swindon, 1989.
- Soomeren, P. van en H. Stienstra; Beveiliging van gebouwen deel 3: Winkels, Stichting Bouwresearch, Rotterdam, 1988.
- Soomeren, P. van en H. Stienstra; Beveiliging van gebouwen deel 4: Kantoren, Stichting Bouwresearch, Rotterdam, 1989.
- Soomeren, P. van en H. Stienstra; Beveiliging van gebouwen deel 5: Bedrijfsgebouwen en terreinen, Stichting Bouwresearch, Rotterdam, 1989.
- Steenhuis, D.W. en A.W. Loenen; Criminaliteitsoverlast bij de detailhandel. WODC, Den Haag, 1976.
- Steinmetz, C.H.D. en A.A. van der Zee-Nefkens; COBA-onderzoek bedrijven; een schriftelijke enquête onder Haagse bedrijven over inbraken en inbraakpreventiemiddelen. WODC, Den Haag, 1980.
- Stenning, Ph.; Corporate Policing: some recent trends. In: Business and Crime (A consultation), Windsor Castle 6-8 december 1988. Crime Concern, Swindon, 1989.
- Succes (zakenblad voor midden- en kleinbedrijf): Helpt bedrijfsleven doet aan beveiliging. In: Security Beurs Magazine (bijlage van Succes), nr.9, september 1985.
- Suermondt, L.A.E.; De verzekering vergoedt de schade. In: Fijnaut, C.J.C.F. en J.H. Wansink (red.) Verzekering en criminaliteit, Gouda Quint BV, Arnhem 1989.

- Tien, J.M. en M.F. Cahn; The commercial security field test program, a systematic evaluation of security surveys in Denver, St. Louis, and Long Beach. In: Community crime prevention. Does it work?, D.P. Rosenbaum (ed), 1986, p 228-250.
- Veek, H.P. van der; V.M-project industrieterrein Zoeterwoude - Rijndijk. 1986.
- Vereniging van Brandassuradeuren in Nederland; Calculatiemodel Opslagrisico's. Bilthoven, december 1987.
- Vereniging van Brandassuradeuren in Nederland; Calculatiemodel voor winkels nr.2 (tweede uitgave). Bilthoven, april 1988.
- Verhoef, B.M., A.C.P. Verster, L.H. Klaassen; Naar een economische benadering van criminaliteit en veiligheidszorg. Stichting Maatschappij en Politie, Dordrecht, 1988.
- Verster, A.C.P.; Economische aspecten van criminaliteit. In: Fijnaut, C.J.C.F. en J.H. Wansink (red.) Verzekering en criminaliteit, Gouda Quint BV, Arnhem 1989.
- Verzekeringskamer: Financiële gegevens schadeverzekeraars 1987. De Verzekeringskamer, oktober 1988.
- Voetelink, H.M.; Fraude en verzekering, civielrechtelijke aspecten. Praeadvies voor de vergadering van de Vereniging voor Verzekeringswetenschap op 11 mei 1984, VA 1985.
- Vogelzang, P.; Politie en samenwerking bedrijfsleven. In: Politie en Preventie van criminaliteit, A. Rook en K. Stuive (red.), Lochem, 1989.
- VVN: Verbond van Verzekeraars: jaaroverzicht 1986. Den Haag 1987.
- Wansink, J.H.; Verzekering en criminaliteit: enige juridische en verzekerings-technische raakvlakken. In: Fijnaut, C.J.C.F. en J.H. Wansink (red.) Verzekering en criminaliteit, Gouda Quint BV, Arnhem 1989.
- Wessels, E.C.; WODC wordt wijzer! In: Delikt en Delinkwent, nr. 1, januari 1981, pagina 31-35.
- Wessels, E.C.; Contacten van verzekeraars met organen en instanties van overheid en bedrijfsleven inzake de bestrijding van criminaliteit. In: Verzekering en criminaliteit, C.J.C.T. Fijnaut en J.H. Wansink (red.), Arnhem, 1989.
- Whitaker, C.J.; Crime prevention measures. U.S. Department of Justice, Washington D.C., 1986.
- Winkeldiefstallen in de detailhandel. NIPO, Amsterdam, april 1985.
- Young, A.; Fraud, how to fight it. London, 1987.
- Zanten, H. van; Inbraken in woningen en bedrijven. Bureau Regionaal coördinator Voorkoming Misdrijven Brabant Oost, Eindhoven, 1986.
- Zeijl, R.M. van; Boulevard Zuid: verslag van een veranderingsproces, Stichting voor veranderkundig advies, Training en onderzoek, Leiden, 1989.

Bijlage 5 Wegingsprocedure

Het trekken van de steekproef voor dit onderzoek is 'getrapt' gebeurd, wil zeggen dat binnen bepaalde combinaties van grootteklasse en bedrijfstak er een aselechte steekproef heeft plaatsgevonden. Zou men over het gehele Nederlandse bedrijfsleven een aselechte steekproef trekken, dan zou het aandeel van de grotere bedrijven zeer bescheiden zijn. Te bescheiden om nog statistisch relevante conclusies aan de uitkomsten te kunnen verbinden.

De steekproef als zodanig is dus niet representatief, in de zin dat hij een getrouwe afspiegeling is van de populatie (alle bedrijven). De grotere bedrijven zijn met opzet oververtegenwoordigd om ook voor die groep zinvolle conclusies te kunnen trekken. In dit verband spreekt men wel van een disproportioneel gestratificeerde steekproef.

Vanzelfsprekend is het de bedoeling om toch voor de gehele populatie uitspraken te doen. De steekproef zal dus achteraf representatief gemaakt moeten worden. Voor iedere combinatie grootteklasse/bedrijfstak uit de steekproef zal een wegingsfactor berekend moeten worden die aangeeft hoeveel keer deze combinatie vermenigvuldigd dient te worden om het populatie-aantal voor iedere combinatie te verkrijgen. Dit is het 'herwegen'.

De populatie-aantallen zijn afkomstig uit de Nipo Business Monitor, een continu screeningsonderzoek dat uitgevoerd wordt om betrouwbare populatie-aantallen te verkrijgen. Andere bestanden, zoals het Handelsregister, zijn lang niet up-to-date genoeg en geven een daardoor vertekend beeld van de populatie. Een aantal oorzaken hiervan zijn: meerdere inschrijvingen van hetzelfde bedrijf, hobbybedrijfjes en inschrijvingen die louter tot doel hebben een Makropasje te verwerven. Bij het Handelsregister is derhalve sprake van een aanzienlijke overschatting van het aantal bedrijfsvestigingen. De populatie-aantallen die het Nipo hanteert zijn van deze ruis ontdaan en daardoor beter geschikt om onderzoeksgegevens te interpreteren.

Klasse werkzame personen				
voor herweging			na herweging	
	abs.	%	abs.	%
1 persoon	140	11	99706	29
2-4 personen	214	17	143339	41
5-9 personen	207	16	50427	14
10-19 personen	216	17	28035	8
20-49 personen	237	19	17432	5
50-99 personen	129	10	4352	1
100+	115	9	4729	1
	<u>1258</u>	<u>100</u>	<u>348020</u>	<u>100</u>

Branche				
voor herweging			na herweging	
	abs.	%	abs.	%
industrie	255	20	36363	10
bouw	182	14	32589	9
groothandel	172	14	44066	13
auto	89	7	12435	4
detailhandel food	78	6	33911	10
detailhandel non-food	131	10	87575	25
horeca	75	6	35559	10
transport	103	8	15194	4
zakelijke	173	14	50328	14
dienstverlening				
	<u>1258</u>	<u>100</u>	<u>348020</u>	<u>100</u>

Regio				
voor herweging			na herweging	
	abs.	%	abs.	%
drie grotere steden	182	14	47001	14
rest westen	362	29	99040	29
noorden	85	7	32022	9
oosten	231	18	69830	20
zuiden	398	32	100127	29
	<u>1258</u>	<u>100</u>	<u>348020</u>	<u>100</u>

De betrouwbaarheidsmarges van de steekproefuitkomsten

Aangezien de SEB-uitkomsten gebaseerd zijn op een steekproef, dient rekening gehouden te worden met de volgende 95 % betrouwbaarheidsmarges:

steekproefuitkomst in %	statistische marge (= 2x standaardafwijking S)
2	0,88
3	0,99
4	1,1
5	1,3
6	1,4
8	1,6
10	1,7
12	1,9
15	2,1
20	2,3
25	2,5
30	2,7
35	2,8
40	2,8
45	2,9
50	2,9
55	2,9
60	2,8
65	2,8
70	2,7
75	2,5
80	2,3
85	2,1
88	1,9
90	1,7
92	1,6
94	1,4
95	1,3
96	1,1
97	0,99
98	0,81

Dus: een uitkomst van 65 % ligt met 95 % betrouwbaarheid tussen de 62,2% en de 67,8%.